ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Betül GÖK

MİMARİDE GEÇİCİLİK KAVRAMININ SERGİLEME YAPILARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

MİMARLIK ANA BİLİM DALI

ADANA - 2021

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARİDE GEÇİCİLİK KAVRAMININ SERGİLEME YAPILARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Betül GÖK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

Bu Tez 28/01/2021 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından Oybirliği/~~Oyçokluğu~~ ile Kabul Edilmiştir.

……..	…….	…….....
Doç. Dr. Onur ERMAN DANIŞMAN	Dr. Öğr. Üy. Özlem ŞENYİĞİT ÜYE	Dr. Öğr. Üy. Meryem M. FINDIKGİL ÜYE

Bu Tez Enstitümüz Mimarlık Anabilim Dalında hazırlanmıştır.
Kod No:

Prof. Dr. Mustafa GÖK
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMARİDE GEÇİCİLİK KAVRAMININ SERGİLEME YAPILARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Betül GÖK

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

Danışman : Doç. Dr. Onur ERMAN
Yıl: 2021, Sayfa: 219
Jüri : Doç. Dr. Onur ERMAN
: Dr. Öğr. Üy. Özlem ŞENYİĞİT
: Dr.Öğr. Üy. Meryem M. FINDIKGİL

İnsanoğlu var olduğundan beri zamana, doğaya ve canlılara karşı bir çaba içerisindedir. Yaşadığı çevredeki canlılara karşı bir korunma ihtiyacı olması sebebiyle doğaya ve var olan doğal nesnelere ihtiyaç duymuştur. Yaşamının belli bir süre devam edip sonlanacağını bilen insanoğlu zamana karşı da bir yarış içerisindedir. Tüm bunlar insanın kalıcı bir eser bırakma isteğinin birer sebebidir. Kalıcı olma isteği en basit yerleşke olan çadırdan gökdelenlere kadar farklı formlarda ve yapılarda kendini ifade etmeye çalışmıştır. Zamanın ilerleyişi ile tüketim toplumlarının artması, teknolojik gelişmeler, ihtiyaçların farklılaşması, yaşam biçiminin değişmesi gibi sebeplerden dolayı insanoğlu kalıcılıktan geçiciliğe doğru yönelmiştir. En temel sebeplerden biri de hız olmuştur. Hızlı yaşam biçimi, değişimlerin artmasına böylelikle stabil olanın yerine hareketli ve değişebilen mekânların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. İlerleyen zamanlarda insan, bulunduğu mekânda geçicilik arayışına girmeye başlamıştır. Bunun en iyi örneklerini genellikle kamusal alanlarda kısa süreli tasarlanan pavilyon yapı türlerinde görülmektedir. Bu çalışmada amaç, çağdaş tasarımda yeni bir arayış olarak karşılaşılan geçici yapıları mimari bir biçimleniş olarak incelemek ve mimarlığa olan etkisini araştırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Geçicilik, Zaman, Geçici Mimarlık, Mimari Mekân, Bağlam

ABSTRACT

MSc. THESIS

EVALUATION OF EPHEMERALITY CONCEPT IN ARCHITECTURE THROUGH PAVILIONS

Betül GÖK

ÇUKUROVA UNIVERSITY
INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
DEPARTMENT OF ARCHITECTURE

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Onur ERMAN
Year: 2021, Pages:219
Jury : Assoc. Prof. Dr. Onur ERMAN
: Asst. Prof. Dr. Özlem ŞENYİĞİT
: Asst. Prof. Dr. Meryem M. FINDIKGİL

Human have been making an effort against time, nature and living things since the existence. Due to the need for protection against the living creatures in his environment, he needed nature and existing natural objects. Knowing that his life will continue and end for a certain period of time, mankind is in a race against time. All these are the reasons for the desire of a person to leave a permanent work. He tried to express himself in different forms and structures from tents to skyscrapers, which is the simplest campus to be permanent. Due to the advancement of time and the increase in consumer societies, technological developments, differentiation of needs, and change of life style, human beings have moved from permanent to temporary. One of the main reasons was speed. Rapid lifestyle has led to increased changes, thereby creating mobile and changeable spaces instead of stable ones. In the future, people started to search for impermanence in their place. We see the best examples of this in pavilion building types that are generally designed for short periods in public spaces. The aim of this study is to examine the temporary structures that we encounter as a new search in contemporary design as an architectural form and to investigate its effect on architecture.

Keywords: Ephemerality, Time**,** Ephemeral Architecture, Architectural Space, Context

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

İnsan hayatı boyunca gördüğü, dokunduğu, duyduğu her şeyi deneyimlemektedir. Deneyim belirli bir zaman dilimine ihtiyaç duymaktadır. Bu zaman dilimi nitekim kalıcılık ile ilişkilendirilmektedir. Bu durum birçok alanda kalıcı olma duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Fakat kalıcılık duygusu, somut anlamda bir karşılık bulamamaktadır. Dolayısıyla kalıcı olduğu varsayılan da aslında geçicidir. Geçicilik kavramı, bir arkeoloğa göre bir milyon yıl, bir tarihçiye göre 100 yıl olabilmektedir. Geçiciliğin süresi deneyimleyen kişi veya durumlar için değişebilmektedir. Deneyim, süregelen bir zaman dilimi içinde kullanıcı ile algıları arasındaki bir pratikliktir. Bu pratiklik, deneyimin sonucunda ortaya çıkan geçici olma durumunu doğurmaktadır. Deneyimlenmiş olan aslında geçicidir. Geçicilik doğada, sanatta, var olan tüm canlılarda ve hatta kullandığımız her nesnede gözle görülür bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Geçiciliğin belirli bir süreçte zaman ile ilintili olduğu söylenebilir. Bu geçici olma durumu elbette ki mimariye de yansımıştır. Bu yansıma mekânda ve deneyimin yaşandığı ‘an’da ortaya çıkmaktadır. An, deneyimin yaşandığı hız ile ilişkilidir. Hız arttıkça deneyim kısalmakta ve geçicilik durumu çoğalmaktadır.

Geçiciliğin deneyimlendiği ve sergilendiği mimari, geçici yapılarda ortaya çıkmaktadır. Nitekim bu yapılar çok eskilerden beri insan hayatının bir parçası olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Geçici yapılar, birtakım karakteristik özellikler ile geçicilik vurgusu yapmaya çalışmaktadır. Bunu yaparken teknoloji ve çağın getirdikleri yenilikler üzerinden geçiciliği ortaya koymuştur. Bunun sonucunda birtakım karakteristik özellikler kazanmıştır. Bu durum, kentlerin, toplumların gelişmesine ve insan yaşamında değişimlere ve dönüşümlere neden olmuştur.

Çalışmada; ilk olarak geçiciliğin insan yaşamına ve mimarlığa olan etkileri irdelenmiştir. Sonrasında modern dönem ile birlikte gelişen mimari yapıların karakteristik özellikleri ve karakteri oluşturan temel unsurlar belirlenmiştir. Bu

unsurlar, mimarinin yapıtaşı olan strüktür, biçim, malzeme, işlev ve bağlamdır. Unsurların ele alınış biçimleri açıklanırsa;

Strüktür tasarımında; mimari açıdan strüktürün tanımı yapılmıştır. Strüktürün biçimlenişi ve özellikleri ele alınmış teknoloji ile birlikte değişime ve dönüşeme imkân tanıyacak nitelikte farklı ve yenilikçi strüktür türleri incelenmiştir. Bu doğrultuda tasarımın sahip olduğu strüktürün mimari anlayışı, geçicilik değeri ve özelliği sırasıyla belirtilmiştir.

Biçim; teknoloji ile birlikte gelişen tasarımsal yaklaşımların mimari üzerindeki etkileri, mimari formu oluşturan parçaların bir araya gelişi ve birbiri ile kurduğu ilişki, sınırları içerisinde hacim kazanmasını sağlayan unsurlar irdelenmiştir. Bu doğrultuda yapının biçimlenişine etki eden plan ve kütle görselleri analiz edilerek plan geometrisi ve kütle soyutlaması yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu, çizimler ile ifade edilmeye çalışılmıştır.

Malzeme; mimari tasarımlarda kullanılan malzemenin geçmişte ve günümüzde mimariye olan etkisi araştırılmıştır. Malzemenin zaman içerisindeki değişim ve dönüşümü dolayısıyla yapıya olan yansımaları irdelenmiştir. Taşınabilme durumu, kullanıcı üzerindeki etkisi, örnekler ışığında irdelenmiştir. Bu doğrultuda yapının malzeme kullanımında etki eden mimari yaklaşım, malzemenin cephede yansıttığı özelliği ve neyden yapıldığı hakkında bilgi verilmiştir.

İşlev; yapının yapılma amacına olan uygunluğu, tekli veya çoklu işlev için tasarlanma durumu ve yapının bulunduğu yere göre sahip olduğu işlev incelenmiştir. Bu bakımdan işlevsellik ile ilgili yapının kullanım şekli, işlevin tekil veya çoğul olma durumu ve kullanım amacının ne olduğu ile ilgili bilgi verilmiştir.

Bağlam; yapının sahip olduğu mekân ve bağlam ile olan ilişkisi ele alınmıştır. Tschumi'nin tanımladığı 3 etmen üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Bu karakteristik unsurların tespit edilmesi ve incelenmesi sonucunda yapıların ele alınış biçimleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu açıdan bağlam ile ilgili yapının bulunduğu yerin karakteri belirtilmiş ve bulunduğu yer ile olan ilişkisi belirlenen

yöntem üzerinden ifade edilmiş ve bu durum vaziyet planı veya görsellerle desteklenmiştir.

Son olarak yapının geçicilik durumunu belirten rakamsal değerler aktarılmıştır.

Yapılar inşa edildikleri her dönemde değişmiş, gelişmiş ve farklılaşmıştır. Bu durumun gözlemlenebilmesi için değerlendirme sırasında Endüstri Devrimi'nden döneminden günümüze kadar gelen zaman dilimi dört döneme ayrılmıştır. Bunlar;

- 1900-1940'lı
- 1950-1970'li
- 1980-2000
- 2000-2020 yılları arasındaki dönemlerdir.

Yapı örnekleri, bu dönemlerde inşa edilmiş geçici yapılardan seçilmiş ve incelenmiştir. Bu inceleme sırasında ilk üç dönem için 5'er yapı, son dönem için 7 yapı ele alınıp değerlendirilmiştir. Çalışmada son dönemde artan geçici yapılara vurgu yapılarak daha çok örnek incelenmiştir. Bu dört döneme ait seçilmiş yapıların sahip olduğu karakteristik özellikleri ve mimari anlamda ifade ediliş biçimleri geçici yapılar üzerinden değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme için bir tablo hazırlanmıştır. Tablo; yapının biçimi, strüktürü, malzemesi, işlevi, bağlamı ve geçicilik durumu ile ilgili verileri kapsamaktadır. Bu tablo ile geçici yapıya ait karakteristik özellikler net bir biçimde ifade edilmiştir.

Çalışma sonucunda belirlenmiş olan dört döneme ait geçici yapıların kendi içinde belirli karakteristik özellikler gösterdiği saptanmıştır. Tablo yardımıyla da yapıya ait özellikler bu doğrultuda çözümlenmiştir. Bu çözümlenme sonucunda yapılara ait tespit edilen karakteristik özellikler yorumlanmış ve çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgularda elde edilen bilgiler özetle;

1900-1940'lı yıllar arası döneme ait geçici yapılar, genellikle fuar alanları için tasarlanmış ve modern dönemden aldığı ışığı yansıtan sade ve insan ölçeğine yakın biçimlenmeler olmaktadır. Yapının inşasında özellikle ucuz, teknolojiye uygun modern malzeme kullanımı görülmektedir.

1950-1970'li dönemine ait geçici yapıların, çoğu kez fuar faaliyetinin yanı sıra özel kullanımlar için de tasarlandığı görülmektedir. Savaş döneminin etkisi, yapılara yansımış ve teknik anlamda yeni çözüm arayışlarına gidilmektedir. Mekân içi kullanım ve işlev artmaktadır.

1980-2000 dönemine ait geçici yapılarda fuarın ve özel kullanımın yanında kutlamalar ve etkinlikler için tasarlanmış olan örnekler görülmektedir. Bu dönem geçici yapılarında bir önceki döneme göre ölçek büyümüş ve buna bağlı iç mekânda geniş açıklık geçme sorununa mekânsal çözümlemeler getirilmiştir.

2000-2020 dönemine ait geçici yapılar, meydan, sokak ve rekreasyon alanlarında görülmektedir. Geçici yapı, topluma gittikçe yakınlaşan ve şehre ait olmaya başlayan bir kent ögesi olmaktadır. Ölçek daha da küçülmüş ve buna bağlı olarak yapının görülme sıklığı artmıştır.

Çalışmanın devamında tüm dönemlere ait elde edilen veriler, yorumlanarak sonuca varılmıştır. Bu doğrultuda mimari tasarımlarda ileriye dönük gelişmelere katkı sağlayan geçici yapıların hem kent hem de toplum açısından var olma amacındaki anlamı değişmiş ve dönüşmüştür. Mimarlığın yalnızca tasarımsal boyutta özgür olmadığını aynı zamanda olası kalıplarından çıkılarak sınır tanımına meydan okuyan bir özgürlüğe ulaştığı ifade edilmiştir. Bu bakımdan geçici yapıların aslında dönemin gerçeklerini yansıtan ve aynı zamanda da geleceğe ışık tutan yapılar olduğu belirtilmiştir.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca her zaman yanımda olan bilgisi, pozitif enerjisi, gösterdiği hoşgörüsü ve sabrı ile desteğini esirgemeyen çok değerli danışmanım Doç. Dr. Onur ERMAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçte bana destek olan, benim bugünlere gelmeme vesile olan, bana en büyük katkıları sağlayan sevgili aileme de sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Betül GÖK

İÇİNDEKİLER **SAYFA**

ÖZ I
ABSTRACT II
GENİŞLETİLMİŞ ÖZET III
TEŞEKKÜR VII
İÇİNDEKİLER VIII
ÇİZELGELER DİZİNİ X
ŞEKİLLER DİZİNİ XII
1. GİRİŞ 1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR 3
3. MATERYAL VE METOD 7
3.1. Materyal 7
3.2. Metod 7
4. GEÇİCİ OLMA DURUMU VE MİMARLIKTA GEÇİCİLİK 11
4.1. Geçici Olma Durumu: 11
4.2. Mimaride Geçicilik 20
4.3. Mekânda Geçicilik 34
4.4. An'da Geçicilik 40
5. GEÇİCİ MİMARİ YAPILARIN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİ 47
5.1. Mimari Karakteri Tanımlayan Unsurlar 51
5.2. Mimari Karakteristiği Tanımlayan Unsurlar Yardımıyla Geçici Yapıların Değerlendirilmesi 75
5.2.1. Çalışmanın Yöntemi ve Materyali 78
5.2.2. 1900-1940'lı Yıllar Arasında İnşa edilmiş Geçici Yapıların Değerlendirilmesi 79
5.2.3. 1950-1970'li Yıllar Arasında İnşa edilmiş Geçici Yapıların Değerlendirilmesi 98

5.2.4. 1980-2000 Yılları Arasında İnşa edilmiş Geçici Yapıların Değerlendirilmesi 117
5.2.5. 2000-2020 Yılları Arasında İnşa edilmiş Geçici Yapıların Değerlendirilmesi 139
6. BULGULAR VE TARTIŞMA 169
7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER 197
KAYNAKÇA 201
ÖZGEÇMİŞ 219

ÇİZELGELER DİZİNİ **SAYFA**

Çizelge 3.1. Değerlendirmede Kullanılacak Tablo Örneği 10
Çizelge 5.1. I'Esprit Nouveau Pavilyonu Karakteristik Özellikleri 83
Çizelge 5.2. Sovyet Pavilyonu Karakteristik Özellikleri 87
Çizelge 5.3. Ocatillo Çöl Kampı Karakteristik Özellikleri 91
Çizelge 5.4. Barselona Pavilyonu Karakteristik Özellikleri..... 94
Çizelge 5.5. Yeni Zamanlar Pavilyonu Karakteristik Özellikleri..... 97
Çizelge 5.6. Türkiye Pavilyonu Karakteristik Özellikleri 101
Çizelge 5.7. Philips Pavilyonu Karakteristik Özellikleri 105
Çizelge 5.8. İskandinav (Nordic) Pavilyonu Karakteristik Özellikleri 109
Çizelge 5.9. New York Eyalet Pavilyonu Karakteristik Özellikleri..... 113
Çizelge 5.10. IBM Pilot Merkez Ofisi Karakteristik Özellikleri 117
Çizelge 5.11. IBM Gezici Pavilyonu Karakteristik Özellikleri..... 121
Çizelge 5.12. Portekiz Pavilyonu Karakteristik Özellikleri 126
Çizelge 5.13. Milenyum Kubbesi Karakteristik Özellikleri..... 130
Çizelge 5.14. İsviçre Ses Kutusu Pavilyonu Karakteristik Özellikleri..... 134
Çizelge 5.15. Venezuela Pavilyonu Karakteristik Özellikleri..... 139
Çizelge 5.16. Mutfak Anıtı Karakteristik Özellikleri..... 143
Çizelge 5.17. "Folly for a Flyover" Karakteristik Özellikleri 147
Çizelge 5.18. Riga Pavilyonu Karakteristik Özellikleri..... 151
Çizelge 5.19. The Playing Field Karakteristik Özellikleri 155
Çizelge 5.20. Luchtsingel Yaya Köprüsü Karakteristik Özellikleri..... 160
Çizelge 5.21. Serpentine Pavilyonu 2015 Karakteristik Özellikleri 164
Çizelge 5.22. Taksim Pavilyonu Karakteristik Özellikleri 168
Çizelge 6.1. 1900-1940'lı Yıllarda İnşa Edilmiş Yapıların Karakteristik Özellikleri 172
Çizelge 6.2. 1950-1970 Yıllarında İnşa EdilmişYapıların Karakteristik Özellikleri 177

Çizelge 6.3. 1980-2000 Yıllarında İnşa Edilmiş Yapıların Karakteristik Özellikleri 183
Çizelge 6.4. 2000-2020 Yıllarında İnşa Edilmiş Yapıların Karakteristik Özellikleri 188
Çizelge 6.5. Geçici Yapıların Mimari Karakteristiğe Etkisi 194

ŞEKİLLER DİZİNİ **SAYFA**

Şekil 3.1. Kavramsal Süreç Akışı Şeması 8
Şekil 3.2. Geçici Yapıların Karakteristik Özelliklerinin Sınıflandırılması 9
Şekil 4.1. Karton Bardak ve Plastik Tabak 12
Şekil 4.2. Maya Takvimi 14
Şekil 4.3. Helezonik Zaman Döngüsü 14
Şekil 4.4. Claude Monet, Poplars on the Epte 16
Şekil 4.5. Edvard Munch, The Scream 16
Şekil 4.6. Joseph Beuys, "I like America and America likes me" 17
Şekil 4.7. Joseph Beuys, 7000 Oaks 18
Şekil 4.8. Desert Sand Verbena, Desert Paintbrush, Virginia Spring Beauty 19
Şekil 4.9. Tırtılın Kelebeğe Dönüşümü (URL-1) 20
Şekil 4.10. Mayıs Sineği 20
Şekil 4.11. Yerlilere Ait Bir Kulübe 21
Şekil 4.12. Rüzgâr Çiti 21
Şekil 4.13. Terra Amata, M.Ö. 40,000 Fransa (URL-2) 22
Şekil 4.14. Hayvan Kemiği Strüktürü, M.Ö.12,000 (URL-2) 22
Şekil 4.15. 'İlk ev', Violette-le-Duc 23
Şekil 4.16. İmparator Josef Ana Katafalkı 24
Şekil 4.17. Temple of Ancient Virtue, William Kent, 1734, Stowe Gardens, Buckinghamshire 25
Şekil 4.18. Hatshepsut Tapınağı, Mısır (URL-3) 26
Şekil 4.19. Roma'daki Parthenon Tapınağı (URL-4) 27
Şekil 4.20. Yin-Yang Sembolü 29
Şekil 4.21. Ise Tapınağı, Japonya (URL-5) 30
Şekil 4.22. Ise Büyük Tapınağı (URL-5) 31
Şekil 4.23. Pruitt-Igoe, ABD (URL-6) 32
Şekil 4.24. Nakagin Kapsül Kulesi (URL-7) 33

Şekil 4.25. Bir Ağaç, Çevresindeki Bordür İle Mekânı Sınırlar ve Tanımlar 35
Şekil 4.26. Ağaçların Kısa Süreli Gölgelik Mekân Tanımlaması 35
Şekil 4.27. Sonsuz Mekân, Çöl Ortamı (URL-8) 36
Şekil 4.28. The Blur Building, Elizabeth Diller & Ricardo Scofidio 2002, İsviçre (URL-9) 39
Şekil 4.29. Kadıköy iskele meydanı, Sabah, Öğlen ve Akşam Görünümü 40
Şekil 4.30. Sabun Köpükleri Üzerinden 'An' ve 'Zaman' Benzetmesi 41
Şekil 4.31. Pearblossom Otoyolu, David Hockney 42
Şekil 4.32. Sesin Hareketi Sonucu Oluşturduğu Hacim Mekânı (URL-10) 43
Şekil 4. 33. Dalgaların Oluşturduğu Mekân (URL-11) 44
Şekil 4.34. COVID-19 Salgını'na Karşı 10 Günde İnşa Edilen Hastane, 2020, Çin (URL-12) 46
Şekil 5.1. İstanbul Avcılar Semt Pazarı 49
Şekil 5.2. Pekin Ulusal Stadyumu: "Bird's Nest", 2008 (URL-14) 54
Şekil 5.3. Haydar Aliyev Kültür Merkezi, Uzay Kafes Sistem ve Yapıyı Tümüyle Saran Kabuk, 2012, Azerbaycan (URL-15) 55
Şekil 5.4. Basketbol Arenası, 2012, Londra (URL-16) 56
Şekil 5.5. Standart Pnömatik Ortam İçin İlk Örneklerden Biri, 1968 (URL-17) 57
Şekil 5.6. Bombolla Pavilyon, 2008, İspanya (URL-18) 57
Şekil 5.7. Santa Maria la Mayor Kilisesi,İspanya (URL-19) 58
Şekil 5.8. Frei Otto, Halattan Yapılmış Strüktür (1961) ve Ağ Yapı Modeli (1964) (Schilling, 2018). 59
Şekil 5.9. Birbirine Kenetlenen Tuğla, Duvar, Kemer, Kubbe Gösterimi, EPFL,1980 (Meiss, 2002). 60
Şekil 5.10. Harap Yapıya Eklenen Corten Yapı, Londra (URL-21) 62
Şekil 5.11. Guggenheim Müzesi Bilbao (URL-22) 63
Şekil 5.12. Titanyum Cephenin Hava Etkisi ile Yansıyan Renk Aralığı, 1997 (URL-24) 64
Şekil 5.13. Guggenheim Müzesi, 1959, Şekil 5.14. Garanti Bankası Teknoloji .. 65

Şekil 5.15. Bir Yapının Kullanım Hızı ve Süresi Arasındaki İlişki..... 66
Şekil 5.16. Habitat, 1967, Kanada (URL-27)..... 68
Şekil 5.17. 'Capsule', Hamburg Sanat ve Ticaret Müzesi, 1972 (URL-29)..... 68
Şekil 5.18. Royal Ontario Müzesi Kristal, 2007, Kanada (URL-30) 69
Şekil 5.19. Gwathmey Konutu ve Planı, 1967, ABD (URL-31) 70
Şekil 5.20. Vacheron Constantin Genel Merkez Binası ve Vaziyet Planı, 2005, İsviçre (URL-32)..... 72
Şekil 5.21. Alésia Müzesi ve Vaziyet Planı, 2012, Fransa (URL-32)..... 72
Şekil 5.22. Parc de la Villette Yapısı ve Vaziyet Planı, 1998, Fransa (URL-32). 73
Şekil 5.23. Churchill Meydanı, Kanada (URL-33) 74
Şekil 5.24. Kristal Saray, Hyde Park, Londra, İngiltere,1851 (URL-35) 76
Şekil 5.25. Kristal Saray'ın Strüktür Parçaları ve İç Mekan (URL-36) 77
Şekil 5.26. Eyfel Kulesi, Fransa (URL-37) 77
Şekil 5.27. I'Esprit Nouveau Pavilyonu, 1925, Fransa (URL-39)..... 79
Şekil 5.28. Pavilyon Yan Cephe Görseli (URL-39). 80
Şekil 5.29. Pavilyonun Yaşama Mekânı (URL-39)..... 81
Şekil 5.30. Pavilyonun Zemin Plan Şeması ve Görünüşü (URL-39). 81
Şekil 5.31. Pavilyonun İçinden Geçen Ağaç (URL-39). 82
Şekil 5.32. Sovyet Pavilyonu,1925, Fransa (URL-41). 84
Şekil 5.33. Sovyet Pavilyonun Zemin Kat Planı ve Görünüşü (URL-42)..... 84
Şekil 5.34. Sovyet Pavilyonu Merdiven Çatı Görüntüsü (URL-41)..... 85
Şekil 5.35. Sovyet Pavilyonu Ahşap strüktür (URL-41). 86
Şekil 5.36. Ocatillo Çöl Kampı, 1929, ABD (URL-43). 88
Şekil 5.37. Yapıların İç Mekânı (URL-43)..... 89
Şekil 5.38. Yapıların Yerleşimi ve Çatı Biçimlenişi (URL-43). 89
Şekil 5.39. Barselona Pavilyonu, 1929 (URL-45)..... 92
Şekil 5.40. Pavilyonun Plan Çizimi (URL-45)..... 92
Şekil 5.41. Cephe Çizimi (URL-46)..... 92
Şekil 5.42. Pavilyonun Alçak Tavan Tasarımı (URL-45) 93

Şekil 5.43. Yeni Zamanlar Pavilyonu, 1937, Fransa (URL-42) 95
Şekil 5.44. Pavilyonun Planı, Strüktürü ve Cephesi (URL-46) 95
Şekil 5.45. Geçici Yapının Planı ve Cephesi (URL-42) 96
Şekil 5.46. Geçici Yapının İç Mekânı (URL-47) 96
Şekil 5.47. Türkiye Pavilyonu, 1958, Belçika (URL-49) 98
Şekil 5.48. Modüler Panel ve Cam Plaka (URL-49) 99
Şekil 5.49. Pavilyonun Çelik Strüktürü (URL-49) 99
Şekil 5.50. Pavilyon Plan ve Cephe Çizimleri (Anonymous, 1957) 100
Şekil 5.51. Philips pavilyonu, 1958, Belçika (URL-51) 102
Şekil 5.52. Pavilyonun Parabolik Biçimlenişi (URL-51) 102
Şekil 5.53. Pavilyonun Plan ve Cephe Çizimi (URL-51) 103
Şekil 5.54. Paneller için kalıplanmış kum tepesi ve Panellerin Monte Edilmesi 103
Şekil 5.55. Pavilyon Duvarına Takılmış Hoparlör ve Film Şeridi (URL-51)..... 104
Şekil 5.56. İskandinav Pavilyonu, 1962, İtalya (URL-53) 106
Şekil 5.57. Pavilyonun Plan ve Cephe Çizimleri (URL-53) 106
Şekil 5.58. Pavilyonun Çatı Görünümü (URL-52) 107
Şekil 5.59. Pavilyonun İçerisinden Geçen Ağaçlar ve Çatı Biçimlenişi (URL-54) 108
Şekil 5.60. Pavilyonun İç ve Dış Mekândaki Işık Etkisi (URL-52). 108
Şekil 5.61. New York Eyalet Pavilyonu, 1964, ABD (URL-56). 110
Şekil 5.62. Pavilyonun Plan Şeması ve Görünüşü (URL-56)..... 110
Şekil 5.63. ‘Tent of Tomorrow’, ‘Astro-View’, ‘Theaterama’ (URL-57)..... 111
Şekil 5.64. Kablolar ile Desteklenmiş Çatı Görünüşü (URL-56). 111
Şekil 5.65. Yapının ‘Tent of Tomorrow’ Bölümü (URL-56) 112
Şekil 5.66. IBM Pilot Merkez Ofisi, 1971, İngiltere (URL-61) 114
Şekil 5.67. Yapının Planı ve Görünüşü (URL-62) 114
Şekil 5.68. Yapının Strüktürü (URL-61) 115
Şekil 5.69. Yapının İç ve Dış Mekandan Görünümü (URL-60)..... 116
Şekil 5.70. IBM Gezici Pavilyon, Hollanda Vondel Park (URL-64) 118

Şekil 5.71. Pavilyonun Modüler Parçalar ve Montajı (URL-64)..... 118
Şekil 5.72. Pavilyonun Strüktür Detayı (URL-64)..... 119
Şekil 5.73. Pavilyonun İç Mekânı (URL-64)..... 119
Şekil 5.74. Pavilyonun Plan ve Kesiti (URL-72) 120
Şekil 5.75. Pavilyonun Girişi ve Çevresi (URL-64)..... 120
Şekil 5.76. Portekiz Pavilyonu, 1998, Portekiz (URL-67). 122
Şekil 5.77. Pavilyonun Eğrisel Kanopisi (URL-67) 123
Şekil 5.78. Pavilyonun Planı ve Kesiti (URL-68) 123
Şekil 5.79. İnce Beton Kanopi Eğri (URL-67)..... 124
Şekil 5.80. Pavilyonun Renkli Seramik Kaplaması (URL-69)..... 125
Şekil 5.81. Millennium Kubbesi, 1999, İngiltere (URL-73) 127
Şekil 5.82. Pavilyonun Planı ve Kesiti (URL-74) 128
Şekil 5.83. Çelik Strüktür ve Tekstil Malzeme Üst Örtü (URL-73)..... 128
Şekil 5.84. Kubbenin Merkezindeki Gösteri Sahnesi (URL-73)..... 129
Şekil 5.85. İsviçre Ses Kutusu Pavilyonu, 2000, Almanya (URL-77). 131
Şekil 5.86. Pavilyonun İç Mekânı (URL-77). 132
Şekil 5.87. Pavilyonun Planı ve Görünüşün Perspektifi (URL-78)..... 132
Şekil 5.88. Pavilyonda Kullanılan Ahşap Malzeme ve Bağlantı Plakaları (URL-77)..... 133
Şekil 5.89. Venezuela Pavilyonu, 2000, Almanya (URL-79) 135
Şekil 5.90. Pavilyonun Çatı Planı ve Kesiti..... 136
Şekil 5.91. Pavilyon Çatısının Açık ve Kapalı Hali (URL-79) 136
Şekil 5.92. Pavilyonun Strüktürü (URL-79)..... 137
Şekil 5.93. Yapragın Üç Boyutlu Çizimi..... 138
Şekil 5.94. Mutfak Anıtı Projesi, 2006, Almanya (URL-80) 140
Şekil 5.95. Pavilyonun Plan ve Kesiti (URL-80) 140
Şekil 5.96. Pavilyonun Farklı Mekânsal Ortamlara Adapte Olabilmesi (URL-80)..... 141
Şekil 5.97. Çeşitli Aktiviteler İçin İç ve Dış Mekân Kullanımı (URL-80) 141

Şekil 5.98. Eski Tempelhof Havaalanında Kurulan Mutfak Anıtı (URL-81) 142
Şekil 5.99. Folly for a Flyover, 2011, Londra (URL-84) 144
Şekil 5.100. Geçici Yapının Köprü ile İlişkisi (URL-84) 144
Şekil 5.101. Pavilyonun Gündüz ve Akşam Kullanımı (URL-84)..... 145
Şekil 5.102. Projenin Yapım Aşaması ve Strüktürü (URL-85)..... 145
Şekil 5.103. Riga Pavilyonu, Letonya, 2014 (URL-87)..... 148
Şekil 5.104. Pavilyonun İç Mekânı (URL-88) 148
Şekil 5.105. Pavilyonun Plan Şeması ve Kesiti (URL-87) 149
Şekil 5.106. Pavilyonun İç Mekân Gölgeleme Elemanları (URL-88) 150
Şekil 5.107. Pavilyonun İskelet Yapısı (URL-88) 150
Şekil 5.108. The Playing Field, 2014, İngiltere (URL-89) 152
Şekil 5.109. Pavilyonun Planı ve Kesiti (URL-90)..... 152
Şekil 5.110. Futbol Oyunu ve Tiyatro Gösterisi (URL-89) 153
Şekil 5.111. Pavilyonun Monte Edilme Aşaması ve Bağlantılar (URL-89) 154
Şekil 5.112. Futbol Oyunu ve Tiyatro Gösterisi (URL-89) 154
Şekil 5.113. The Luchtsingel, 2015, Hollanda (URL-92)..... 156
Şekil 5.114. Köprünün Planı ve Kesiti (URL-93)..... 157
Şekil 5.115. Delftsehof, Pompenburg Parkı ve Hofplein İstasyonu Çatı Parkı (URL-92)..... 158
Şekil 5.116. Kişisel mesajın yer aldığı ahşap malzeme (URL-92) 159
Şekil 5.117. Serpentine Pavilyonu, 2015, İngiltere (URL-94)..... 161
Şekil 5.118. Pavilyonun Planı ve Kesiti (URL-95)..... 161
Şekil 5.119. Pavilyonda Kullanılan Mazlemenin İç Mekandaki Etkisi (URL-96)..... 162
Şekil 5.120. Pavilyonun Strüktürü (URL-96) 163
Şekil 5.121. Pavilyonun İç Mekân Kullanımı (URL-94)..... 163
Şekil 5.122. Taksim Pavilyonu, 2020, Türkiye, (URL-98)..... 165
Şekil 5.123. Pavilyonun Sırasıyla Planı, Kesiti ve Görünüşü (URL-98). 166
Şekil 5.124. Sergi alanı ve Etkinlik Platformu (URL-98)..... 166

Şekil 5.125. Pavilyonun Strüktürü (URL-98) 167

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

IBM : International Business Machines

ETFE : Ethylene Tetrafluoroethylene

PVC : Polivinil klorür

1. GİRİŞ

İlkel dönemlerden günümüze dek ulaşan geçici mimari yapılar, günlük hayatta çok sık karşılaşılan mekânlar haline gelmektedir. Modernizmle beraber gelişen ve dikkat çeken bu yapılar, mekânın fiziksel olarak farklı şekillerde algılanmasını sağlamaktadır. Geçici yapılar, insanlara farklı mekân deneyimi sunarak var olmaya çalışmaktadır. Deneyimlenmeye sunulan bu geçici yapılar, deneyimin kazanıldığı mekân veya mekânlardan oluşmaktadır. İnsanın, sürekli olarak farklı mekâna merakı ve keşfetme arzusu, var olma amacını ortaya koymaktadır. Geçici yapılar da bu amacın bir parçasıdır. Yapı, kullanıcıya deneyim sunarken aynı zamanda bir mesaj verme eğilimindedir.

Değişen dünyaya ayak uydurabilen geçici yapılar, mekânı kalıcı veya stabil olma zorunluluğundan çıkarıp farklılaşan ve ihtiyaca göre esnek olabilen mekânlar ortaya çıkarmaktadır. Böylece farklı talepleri ve beklentileri olan insanlar için ortak kaygıyı taşıyan hem fiziki hem de sosyal açıdan bir birleşim (bağlayıcı) unsuru olmaktadır. Zamanla geçici yapı türünün anlamı değişmiş, kolay erişilebilen, kentin içine, meydanına hatta sokaklarına kadar inmiştir. Bu tür mekânların, kamusal bir alana dönüşmesi, insanların bir araya gelip toplu olarak fikir üretmelerine, paylaşımlarını arttırmalarına yardımcı olmaktadır. Geçici yapıların sayıları gün geçtikçe artmakta ve neredeyse her gün önünden geçilen mimari bir tür haline gelmektedir. Bu yönüyle daha fazla merak uyandırıp ilgi çekmektedir.

Yapılan literatür araştırmalarına dayanarak, çalışmada geçiciliğin mimarlık üzerindeki etkisi incelenecektir. İnceleme sonucunda mimari yapıların karakteristik özellikleri tespit edilecektir. Elde edilen veriler doğrultusunda 1900-2020 yıllarında arası dört döneme ayrılarak her dönem için seçilmiş olan geçici yapıların karakteristik özellikleri somut veriler üzerinden keşfedilmeye çalışılacaktır. Bu keşif sonunda her yapı için karakteristik özelliklerinin aktarıldığı bir tablo oluşturulacaktır. Tablodan elde edilen verilerde yapının kullanım amacı, strüktürü, malzemesi, işlevi, bağlamı ve geçicilik durumu somut veriler ile ortaya koyulmaya

çalışılacaktır. Çalışma sonunda geçici yapıların inşa edildiği dönemdeki kendine ait değerlerden, dönemler arasındaki benzerlik ve farklılaşmalardan ve toplum kültüre olan etkisinden söz edilecektir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Tezin bu bölümünde; geçicilik ve mimarlık ilişkisini konu alan ve bu konuyla ilgili hız, zaman, deneysellik kavramları ve geçici yapıların biçimlendirilmesi ve kentsel ölçekte kullanımı hakkında yazılmış bilimsel kitaplar ve makaleler, tez çalışmaları, araştırma çalışmaları değerlendirilmiştir. İncelenen çalışmalar sırasıyla kitap, makaleler ve tez çalışmaları olmak üzere kronolojik sıra ile aktarılmıştır.

Alvin Toffler, 1974 yılında kaleme aldığı 'Şok: Gelecek Korkusu' adlı kitabında hızın hayatımızın her evresinde ortaya çıktığını ve bu hızla birlikte değişimin de kaçınılmaz olduğunu vurgulamıştır. İnsanoğlunun içinde bulunduğu hızlı değişen çevre yapısının, kültürümüzü, yaşayış biçimimizi nasıl etkilediğini ve insanın buna karşı nasıl uyum sağladığını anlatmıştır.

Hazel Conway ve Rowan Roenisch, 1994 yılında yayınlanan 'Understanding Architecture; An introduction to architecture and architectural history' adlı kitapta insanların mimari ve yapılı çevre deneyimini anlamalarını sağlamaya çalışmışlardır. Mimarlık deneyimi ve yapılı çevrenin günlük yaşamın bir parçasını olduğunu belirtilmişlerdir. Binaları anlamak sadece görünüşleri, yapımı ve malzemeleri değil, nasıl ortaya çıktıklarını, nasıl inşa edildiklerini ve nasıl kullanıldıklarını anlamaktır. Binalara yalnızca dışarıdan değil, içeriden de bakılması gerektiğini bu sebeple anlamaya başlanmasının tek yolunun ilk elden deneyimlemek olduğunu vurgulamışlardır. Hiçbir fotoğraf, film veya video, kişisel bir ziyaretteki deneyimden kazanılan biçim, alan, ışık ve gölge, sağlamlık hissini yeniden üretemediğini ve bu niteliklerin, gerçek bir deneyimin olmadığı ortamda kaybolduğunu anlatmışlardır.

Brian D. Chappel, 2004 yılında hazırlamış olduğu '*Ephemeral Architecture: Towards A Definition*' isimli çalışmasında geçici mimarinin tanımını ve analizini yapmıştır. Geçici mimarinin doğal ve yapılı çevredeki rolünü örneklerle destekleyerek incelemiştir. Geçici yapının zaman ile ilişkisi, teknolojik

ve sosyal eğilimler, ilgili çalışmalar ve gelecek uygulamalar üzerinden araştırma yapmıştır. Tanım ve örnekler kapsamlı tartışılmıştır.

Tuuli Lähdesmäki, 2018 yılında hazırlanan '*Time and Transformation in Architecture'* isimli kitabın '*Temporary Architecture as a Means in Urban Regeneration'* adlı bölümünde geçici yapıların kentsel alanları canlandırabileceğini ve yeni anlamlar üretebileceğini, insanların kamusal alanları yeni bir şekilde kullanmaya teşvik edebileceğini, şehirdeki sosyal etkileşimi artırabileceğini anlatmıştır. ECOC kapsamında (European Capital of Culture) seçilen dört tane geçici mimari projeyi incelemiştir. Bu projeler, farklı kentsel yenilenme hedefleri ve bir kentsel mekânı, kullanımlarını ve kullanıcılarını etkilemek için seçilmiştir. Yapıların, malzeme, yapım tekniği ve kentsel potansiyelini incelemiştir.

Jacqueline Armada, 2012 yılında yayınlanan **'***Sustainable Ephemeral: Temporary Spaces with Lasting Impact***'** adlı tez çalışmasında, geçici mimarinin kısa bir varoluşa rağmen kültürel anlamı devam ettirerek kalıcılık ve kaçınılmaz değişim arasında arabuluculuk yapma yeteneğine sahip olduğunu belirtmiştir. Hızlı teknolojik ilerleme çağında binaların, teknolojik ilerlemelere göre değiştiğini ifade etmiştir.

Benan Dönmez, 2015 yılında hazırladığı '*Deneysel Mimarlık Üzerine Bir Okuma Denemesi: Serpentine Galeri Pavyonlar'ı* adlı tez çalışmasında, İngiltere, Hyde Park'ta konumlandırılan ve yaklaşık üç aylık bir süre var olan ve sonrasında kaldırılan, Serpentine Galeri Pavilyonları ele alınmıştır. Çalışma, belirli yaklaşımlar ve ilkeler üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. 'Deneysel mimarlık' yaklaşımları, pavilyonların incelenmesinde değerlendirme ilkeleri olarak kullanılmıştır. Dönmez, deneysel mimarlığı, mimarlığın belirli bazı tanı ve değerlendirme kriterleri altında incelemek için, Vitruvius'un tanımladığı mimarlığın 3 temel ilkesi olan "utilitas, firmitas, venustas" kullanılmıştır. Bu yaklaşımlar, ilkelere karşılık gelerek; düzenin alternatifi olarak, kural(sızlık); inşanın alternatifi olarak, yap(ma)ma zemininin sınırlarında belirsizlik, yararlı bir sonucun alternatifi

olarak, dene(me) sürecine odaklanmak olarak deneysel mimarlığın dinamikleri gibi nitelendirileceğini belirtmiştir.

Gonca Zeynep Tunçbilek 2013 yılında hazırladığı '*Temporary Architecture: The Serpentine Gallery Pavilions'* adlı tez çalışmasında geçici mimarinin, kalıcı mimarinin mekânsallık sınırlarını genişleterek, daha kalıcı yapılarda bulunanlardan farklı yeni ilişkiler kurduğu ileri sürülmüştür. Bu nedenle, çalışma, geçici mimariyi tasarlamanın yolunun, küçük ölçekli ve geçişli doğası nedeniyle deney için bir temel oluşturabileceğini ve dolayısıyla yeni malzeme ve metodların mimari uygulamada kullanımı açısından bir 'laboratuvar' olarak kabul edilebileceğini ileri sürmüştür. Serpentine Galeri Pavilyonlarında olduğu gibi, deney sınırlarının yorumlanmasına izin veren geçici yapıların, olasılıkları ve potansiyelleri tanıtılmaktadır. Pavilyonların sadece kısa süreli bir görevi yerine getirmek için inşa edilmiş ve geçici yapılar olarak tasarlanmış olma durumu, farklı yerlerde ve zamanlarda yeniden inşa edilmesi ile rekonstrüksiyonunun geçiciliğini ortaya koyması sorgulanmıştır.

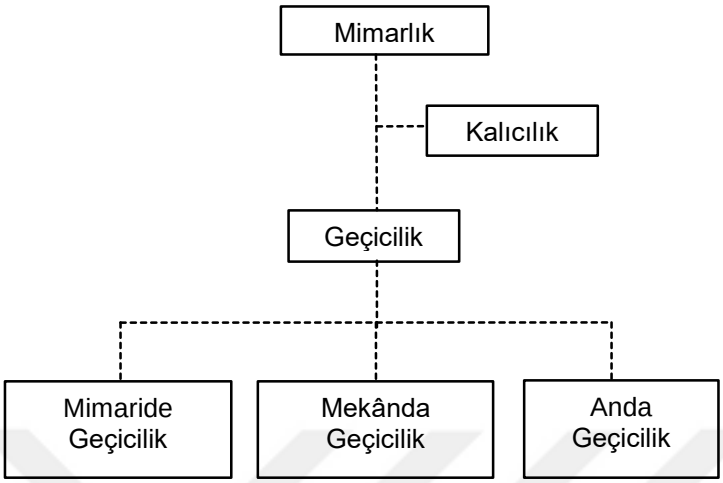
3. MATERYAL VE METOD

3.1. Materyal

Çalışmada, geçicilik, mimari mekân, yapı karakteri, biçim, strüktür, malzeme, işlev ve bağlam ile ilgili kitaplar, e-kitaplar, makaleler, dergiler, süreli yayınlar, bildiriler, Yüksek Öğretim Kurulu tez kataloğundan ulaşılan yüksek lisans ve doktora tez kaynakları, yurtdışındaki tez çalışmaları, web sitelerinden yararlanılmış ve tez ile ilgili kavramları kapsayan literatür taraması yapılmıştır. Türkiye'de ve Dünya'da 1900-2020 yılları arasında inşa edilmiş geçici yapı örnekleri seçilmiştir. Yapılar ile ilgili plan, kesit, üç boyutlu çizim, çeşitli görsel ve vaziyet planından yararlanılmıştır.

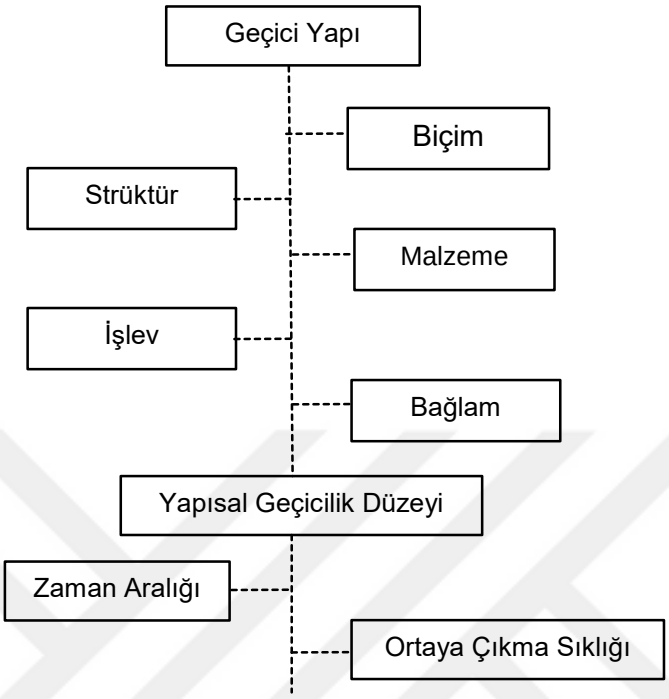
3.2. Metod

Çalışmada öncelikle 'kalıcılık' ve 'geçicilik' kavramları ve bu iki kavramın birbirinden ayrıldığı ortak değer olarak 'zaman' kelimesi irdelenmiştir. Sanatta ve bilim gibi farklı alanlarda kalıcı ve geçici olma durumu tartışılmıştır. Kalıcılık ve geçicilik kavramlarına ilişkin, önemli görülen kuramcı, düşünür, bilim adamı ve mimarların farklı kuramsal yaklaşımları ve bunlar arasındaki kavramsal bağ ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tümdengelim bir biçimde 'mimaride geçicilik' ve 'mekân' kavramlarının mimarlık ile olan ilişkisi kavramsal süreç akış şeması üzerinden gösterilmeye çalışılmıştır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1. Kavramsal Süreç Akışı Şeması

Tez çalışmasının ikinci aşamasında geçici yapıların inceleneceği yıl aralıkları belirlenmiştir. Başlangıcı Endüstri Devrimi ile sınırlandırılan değerlendirmede zaman dilimi, 1900-2020 yılları arası 100 yılı aşkın bir süreyi kapsamaktadır. Bu zaman dilimi sırasıyla 1900-1940'lı, 1950-1970'li, 1980-2000 ve 2000-2020 yılları arasında 4 döneme ayrılarak ele alınmıştır. İlk dönem, neredeyse geçici yapıların ilk örnekleri olduğu için diğer dönemlere göre geniş bir zaman aralığını kapsamaktadır. Belirlenen geçici yapıların değerlendirme ölçütünde yapının hangi amaçla tasarlandığı, nerelerde kurulduğu, yapımında hangi malzemelerin tercih edildiği, biçimlenişi ve strüktürünün etkisi incelenmiştir. Mimari bir yapının sahip olduğu karakteristik unsurlar irdelenmiş ve geçici yapılar üzerinde sınıflandırılması yapılmıştır (Şekil 3.2). Geçici mimarinin karakteristik özellikleri incelenerek strüktür sistemi, malzeme, işlev, biçim ve bağlam üzerinden analizi yapılmıştır. Yapısal geçicilik düzeyi denilen yapının ortaya çıkma sıklığı ve zaman aralığı irdelenmiştir.

Şekil 3.2. Geçici Yapıların Karakteristik Özelliklerinin Sınıflandırılması

Her bir geçici yapının karakteristik özellikleri analiz edilip unsurlar doğrultusunda analizler tabloya aktarılmış ve tablodaki veriler değerlendirilmiştir (Çizelge 3.1). Değerlendirme sonucunda seçilen yapılara ait tablolar bir araya getirilerek dönemlere göre bulgulara ulaşılmıştır. Daha sonra bulgular bir tabloda kısaca özetlenmiştir. Sonuç bölümüne gelindiğinde elde edilen bulgularla ilgili değerlendirmeler ve önerilerde bulunulmaya çalışılmıştır.

Çizelge 3.1. Değerlendirmede Kullanılacak Tablo Örneği

<table>
<tr><th colspan="5">Geçici Yapının Adı / Yılı</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2">(Çizim)</td><td>Mimari
Yaklaşım
+
Geçicilik
Durumu
+
Etki
+
Tür</td><td>Mimari
Yaklaşım
+
Cephe
Etkisi
+
Tür</td><td>Kullanım
Amacı
+
İşlev
Durumu
+
Tür</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2">(Görsel/Çizim)</td><td rowspan="2">(Çizim)</td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3">(Vaziyet Planı)</td></tr>
<tr><td>Kütle Görseli/
Çizimi/Maketi</td><td>Kütle
Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu</td></tr>
</table>

4. GEÇİCİ OLMA DURUMU VE MİMARLIKTA GEÇİCİLİK

4.1. Geçici Olma Durumu:

Sanayileşmeyle birlikte insanların nesnelerle olan ilişkileri gittikçe artan bir geçiciliğe sahip olmaktadır. Yapma nesnelerin sayısı doğal çevreye oranla hızlı bir çoğalma içindedir. İnsan yapısı da bu yapma nesneler ile ilişkiler geliştirmektedir. Nesneler, insan duygularını ve yaşam biçimini etkilemektedir. Nesnelere karşı bireylerin takındığı tavırlar, temel değer yargılarını yansıtmaktadır. Eskinin işlevini kaybedinceye dek kullanıldığı kültür biçiminden yeniye sahip olmak uğruna eskinin değiştirildiği bir kültürel dönem oluşmaktadır. Bu durum değişimi, geçmişte kalıcılık üzerine kurulmuş olan toplumlardan, günümüz geçicilik üzerine kurulmuş olan toplumlara geçiş yaparak, hızla biçimlenen toplum modelini oluşturmaya başlamıştır. Teknolojinin etkisiyle hız kazanan ve üretilen çevre modeli, bireyin yaşam biçimi açısından zamanla önem kazanmaktadır. İnsanın yaşadığı çevreyle kurduğu ilişki gözlemlendiğinde, özellikle nesnelerle kurduğu ilişkinin geçici bir hal aldığı, bunun da yaşam kültürüne yansıdığı söylenebilmektedir. İnsanların günlük yaşamda kullandıkları nesnelerle olan ilişkilerinin gittikçe geçicileşmeye başladığı, kullandığı nesneyi kısa sürede değiştiren insanların yaşam biçiminde yeni bir kullanım ve tüketim kültürü ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde kullanılan plastik kaplar, bardaklar, kağıt peçeteler, mendiller, havlular, şişelerin tümü çabucak kullanılmak ve atılmak için üretilmektedir (Şekil 4.1). Uygun şartlarda kullanıldığında kıymetli birer nesne olarak belki nesilden nesle aktarılabilecek yemek tabakları, çatalların yerini bir öğünde kullanılıp işi biten ürünler almaktadır. Örneğin tüketilen hazır yiyeceklerin kapları, yemek yendiği süre içinde geçerliliğini koruyabilecektir. Bu da "kullan-at" kültürünün bir parçası olmaktadır. "Kullan-at" kültürünün bir ürünü olan nesneler ancak kullanıldıkları süre zarfında vardır. Bu açıdan da nesnenin varlığı ancak kullanıldığı süre ile sınırlı olmaktadır (Toffler, 1974).

Şekil 4.1. Karton Bardak ve Plastik Tabak

Kullanılan herhangi bir nesne ile kurduğumuz ilişkinin süresi kısaldığında yaşam hızının arttığı söylenebilmektedir. Tüm bunlara rağmen insanoğlu ihtiyaç duyduğu birtakım şeylerin geçici olmasına karşın uzun süre yaşamayı ve yaşamı sona erdiğinde kalıcı bir iz bırakmayı tercih etmektedir.

Geçmişten beri insanlık, zamana karşı verdiği bir savaş içerisindedir ve ebediyen var olma fikrine sahiptir. İnsan, tüm yaşamını, planlarını zamana bağımlı kararlar çerçevesinde uygular. Zaman, hayatı yönlendiren ve biçimlendiren bir olgudur. Zamanın bu derece hızlı akması, zamanın varlığın dünyasındaki her şeyi değiştirme gücü ona karşı direnme isteğini de beraberinde getirmiştir. Zamana karşı direnme isteği kimi zaman sahip olunan özellikleri daha uzun süre koruma isteği, kimi zaman da bu özellikleri koruyarak daha uzun süre var olma çabası şeklinde de ortaya çıkmaktadır. Cildi yaşlanmaya karşı koruyan kırışıklık kremleri gençliğe ait özellikleri koruma çabası gibi, genç bir vücudun sahip olduğu kadar sağlıklı kalma çabası da zamana karşı daha uzun süre var olma, kalıcı olma çabası şeklinde yorumlanabilir. Günümüzde hızlı yaşam temposu, zamanı en verimli şekilde kullanma düşüncesini ortaya çıkarmaktadır (Şölenay & Aksakal, 2011). Bu sebeple kalıcı olan her şey ilgi çekicidir. Yaşlanmama isteğine yanıt veren gençleştirici kremler, kalıcı makyaj gibi koruyucu maddelere olan ilginin yanında daha uzun süre kullanımı mümkün her türlü ürünün bu bakımdan cazibesi olduğu söylenebilir. Yiyeceklerin daha uzun süre tazeliğini koruyacağını iddia eden buzdolapları, daha

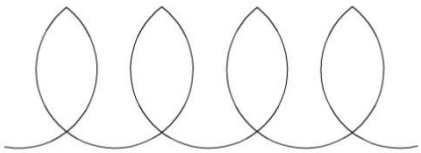
uzun süre dayanıklı olabileceğini düşündüğümüz teknolojik ürünlerin tümünün, zamanın geçiciliğine karşı ve insanın ölümsüzlüğüne birer tepki olduğu düşünülebilir (Cebriloğlu, 2016).

Doğayı, aklı ve becerileri sayesinde pek çok olguyu ve durumu kontrol altına alabilen ve hatta manipüle edebilen insanoğlu, aynı kuvveti ile zaman karşısında oldukça zayıf ve güçsüz olmaktadır. Uzunluk, yükseklik ve genişliğe karşı yapılabilen müdahaleyi zamana karşı yapmak mümkün değildir. Bu durum zamanı insan yaşamının her anının bir tanığı konumuna getirmektedir. Geçici olma durumunu anlayabilmek için zamanı tanımlamak ve zamanın etkisini anlamak gerekmektedir. Aristoteles'e göre zaman, iki hareket arasındaki süredir. Hareket ve maddenin nesnel hali, zamanla belirir. Zamanın olmadığı yerde, nesnellik de yoktur. Bu nedenle zaman cismin kesinlikle belirleyici bir faktörüdür. Fizikçilere göre zaman, dünya üzerinde uzunluk, yükseklik ve genişliğe ek olarak dördüncü boyuttur. Diğer üç boyuta rağmen zamanda sadece ileriye gidebilmektedir. Zaman, oluş, gelip geçiş, değişme ve süreklilik biçimidir. Bu bakımdan zaman dönüşü olmayan bir doğrultuda birbiri ardına giden doğrusal bir çizgidir (Kaçar, 2007). Kalıcılık ya da kalıcı olma durumunun anlamı Albert Einstein'ın izafiyet teorisinden bu yana değişik anlamlar içermiş ve geçmiş-gelecek kavramlarına dair çağların getirdiği buluşların ışığında bu kavramlara yeni değerler atfedilmiştir (Cebriloğlu, 2016). Zamanın mutlak olmadığını kanıtlayan Einstein (1879–1955), uzamsal ve zamansal değerlerin gözlemcinin o an bulunduğu yere göre değişiklik gösterdiğini söylemektedir. Bu açıdan zaman kavramının sürekli bir değişim içinde ve anların akışı ile gelip geçici bir hal olduğu söylenebilir. İnsan çağlar boyunca bu akışı, gelip geçici oluşu derinlemesine sorgulamıştır. Çünkü geçicilik, zaman kavramını belirleyen değerlerden biridir. Aslında tam tersi de olabilir zaman algısı geçicilik kavramını yaratır. Zamanda geriye dönememe durumu nesnenin kaybının kalıcı, durumunun ise geçici olmasına neden olur. Zaman algısı çizgisel değil de döngüsel olsaydı geçici olma durumu da mutlaka farklı şekillerde tanımlanırdı.

Maya takviminde döngüsel olarak ifade edilen zaman, günümüz kullanılan takviminde kendi içinde helezonik ama çizgisel ilerlemektedir (Şekil 4.2-3).

Şekil 4.2. Maya Takvimi (Chanier, 2016)

Şekil 4.3.Helezonik Zaman Döngüsü

Geçici olan, anlamının tersine, belleğe kalıcı ve sonsuz bir anlam yükleyebilir. Bir eserin fiziksel olarak varoluşu devam etmeyebilir fakat bellekte varlığını sürdürebilir. Sanat alanında geçicilik kavramı akılda kalıcılığı koşutluk göstermektedir; yapılan eserin; izleyici belleğinde, önce durum sonraki durum arasındaki ilişkisiyle birlikte, geçmiş ve şimdiki zamanda hep var olduğu söylenebilmektedir (Atar, 2007).

Anlamına dair kökleri felsefede bulunabilecek kalıcılık olgusu, zaman kavramı ile ilişkili olmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda kalıcı olma durumu süreçsel bir değeri ifade etmektedir. Hatırlamak, unutmak, süreklilik, ölümsüzlük ve geçicilik gibi söylemlerin tümü zaman kavramı ile tanımlanır. 20. yüzyıl sosyal hayatını şekillendiren kitle kültürü, tanıtım ve tüketime uzanan geniş bir varyasyon çizgisi, bir eserin kalıcılığını etkileyen güncel sebeplerdir. Kısaca bir nesnenin fiziksel kalıcılığının yok olması nesnenin çeşitli sebepler ile bellek kalıcılığının devam edebilir olmasıdır (Cebriloğlu, 2016). Felsefe kalıcı olmayı zihinsel olguda / anı bellek ilişkisinde ele almaktadır. Kalıcı olma duygusu insan hayatının insan varlığının her evresinde ürettiği her şeyde aranmaktadır. İnsanoğlunu geçici,

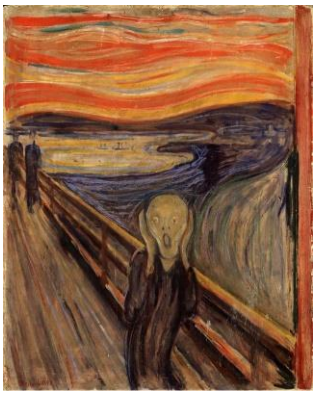
ölümlü bir varlık olduğunun farkındadır ve dünyada bir iz bırakma çabası vardır. Bunu kimi zaman sanatta kimi zaman bilimde aramaktadır.

1800'lü yılların sonlarına doğru ortaya çıkan Empresyonizmde (Dışavurumculuk) doğa, sanatçının teknikteki yeni deneysel çalışmalarını yansıtmaktadır. Sanatçı Claude Monet, ışık üzerine titizlikle çalışmıştır (Tansuğ, 1993). Bir sanatçının dönemsel gelişmeleri özgün çalışmalarında kullanması onu zaman boyutu anlamında kalıcı kılan en belirgin özelliğidir. Sanatçının bulunduğu dönemi bir eser üzerinden somut bir biçime büründürmesi ve insanların eserin içinde canlanan bu durumu gözlemlemesi bellekte uzun süre yer etmesini ve kalıcı olmasını sağlamaktadır (Şekil 4.4).

Edvard Munch'ın 1993 'The Scream' adlı çalışması gerek akımın gerekse dönemin atmosferini yakalamada bir başyapıt olarak görülebilmektedir (Şekil 4.5). Sanatçı, bu çalışmasıyla ilgili olarak şöyle söylemektedir; "*İki arkadaşımla beraber yürümekteydim. Bu sırada güneş batmak üzereydi ve gök, kan kırmızı renkteydi. Yoruldum ve tırabzanlara dayandım. Arkadaşlarım ise yürümeye devam ettiler. İşte tam o sırada doğanın çığlığını duydum*" (Aspden, 2012). Sanatçı, bu çalışmasıyla doğaya olumsuz etki eden durumların olduğunu yansıtarak kalıcılığı yakalamaktadır. Munch, tablosu ile akan zamanı durdurarak, anı dondurmuştur. Bir lahza sonra kaybolabilecek bir görüntü, tabloda sonsuzlaştırılmış ve aktardığı duygu kalıcı hale gelmiştir. Kalıcı olmak, bugün bile insana bu duyguyu veriyorsa gerçekten bir eserin kalıcı olduğu söylenebilmektedir.

Şekil 4.4. Claude Monet, Poplars on the Ete (Monet, 1891)

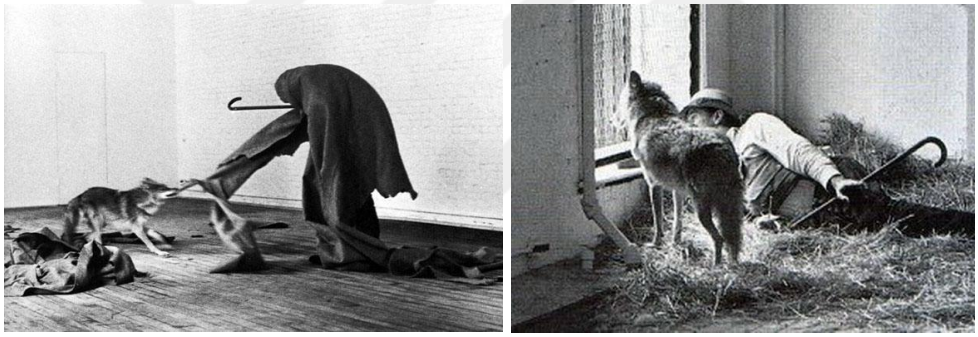

Şekil 4.5. Edvard Munch, The Scream (Munch, 1893)

Sanat eserinin kalıcılığının sorgulanmasında en temel argümanlardan birisi de fotoğrafın yarattığı kalıcı olma duygusudur (Akgün, 2012). Fiziksel varlığını sürdürebilen bir eserin kalıcılığı kabul edilebilir. Bu genel anlayış üzerinden değerlendirildiğinde çoğaltımların da olmadığı bir dönemde, eser ulaşabildiği kişi sayısı kadar zihinsel kalıcılığını (imgesel) oluşturur. Yılmaz'a göre, bugün sanat yapıtı denen bir şey, yarın bu niteliğini pekâlâ kaybedebilir (Yılmaz, 2001). Yılmaz, bunun bir anlam değişmesi olduğunu savunur ve her iki durumda da kalıcılığın hiçbir garantisi olmadığını söyler. Bazen döneminde değerlilikle hiç ilgisi olmayan çalışmalar uzun ömürlü sayılabilir, diğer bir yandan da büyük değerler ifade eden ancak basılmayan, kimsenin görmediği ya da dinlemediği bir eser bu nedenle yok olabilir (Richards, 1963). Mimaride de anlamın belirleyicilerinden biri işlevdir. Yapı işlevsiz, kullanılamaz ya da ihtiyaç duyulmaz hale gelirse kalıcı olma vasfını yitirebilir çünkü işlevi sona eren bir binaya kullanım amacıyla ihtiyaç duyulmayabilir ve zaman geçtikçe de yıkılır, ortadan kalkar. Bu durumda planlı olmayan bir biçimde yapı, bulunduğu alanda geçici süre konumlanmış olur. Fakat yapı bir sebepten yıkıldıktan sonra değer görebilir ve bellek denilen yerde uzun yıllar kalabilir. Yapı, fiziksel olarak yerini koruyamaması onun kalıcılığında bir anlam değişmesi yaşadığını göstermektedir. Kalıcılık, yıllarca sanatçının temel arzularından biri olmuştur. Usta olarak

nitelendirilen çoğu sanatçının ortaya koydukları eserler, yüzyıllar sonra dahi onların isimleriyle anılarak yaşamaktadır (Guthrie, 1894). Fotoğrafın bulunmasından önceki dönemlere bakıldığında ise zaman ve sanatın kalıcılığı sorunsalı üzerinde herhangi bir tartışma boyutu yoktur (Boztepe, 2011).

Joseph Beuys'un 1974 yılında bir kerelik yaptığı "I Like America and America Likes Me" isimli performansının video ve fotoğraf kayıtlarının günümüze kadar gelmesi çağdaş sanatın kendi pratiklerini farklı zaman ve mekânlara taşımak için geliştirdiği kalıcılığa bir örnektir (Aydın, 2012). Sanatçı bu eseri ile hem o dönemdeki toplumsal sorunları izleyiciye göstermiş hem de eserine öğreticilik katmaya çalışmıştır. Fotoğrafı kullanarak da bu eserin uzun yıllar kalıcı olmasını sağlamıştır (Şekil 4.6).

Şekil 4.6. Joseph Beuys, "I like America and America likes me"(Beuys, 1974)

Her ne kadar insanoğlu yaptığı eserleri kalıcılaştırmaya çabalasa da doğada bunun karşılığı pek mümkün olmamaktadır. O yüzden geçiciliği tanımlama çabası, doğada bulunan örneklerle geçiciliğin doğal ve yapılı çevredeki rolünü inceleyerek başlamaktadır. Böylece doğrudan doğal döngüleri anlayıp zaman ve doğa arasındaki bütünleşik ilişkilerle kolayca ilişki kurulabilmektedir (Chappel, 2004). Doğadaki değişimi ve yenilenmeyi eserlerine aktarmaya çalışan Beuys, değişimi şöyle ifade etmektedir (Şekil 4.7): "*Heykellerimin doğası kesin ve bitmiş değildir. Birçoğunda işlemler sürmektedir; kimyasal reaksiyonlar, mayalanmalar, renk değişiklikleri, çürüme, kuruma, her şey bir değişim durumundadır*." (Oğuz, 2015).

Sanatçı, burada zamanın değiştirici gücünü vurgulamaktadır. Doğanın değişim içerisinde olduğunu ve doğal çevre ile etkileşimde olan yapay çevrenin de bu değişimlerden pay aldığı söylenebilir.

Şekil 4.7. Joseph Beuys, 7000 Oaks (Beuys, 1982-1987)

Darwin'in Evrim Teorisi'ne göre tüm canlı türlerinin üreme süreci yeni bireylerin nesiller boyunca gittikçe farklılaşmalarına yol açacak değişimlerle çoğalmalarını sağlar. Bu değişimler, mutasyon olarak adlandırılır. Bu mutasyonlar eğer tohumda meydana gelir ise sonraki nesillere biriktirilerek aktarılır. İşte bu değişimlerin hangi yönde ilerleyeceğini belirleyecek olan ise değişimlerin, etkileşime girdikleri çevreyle olan ilişkileridir. İçinde bulundukları çevre koşulları, canlı türleri ve geçirdikleri değişimler için bir anlamda eleme ortamı sağlamaktadır (Darwin, 1859). Geçici olmak biyolojide ömür ile ilişkilendirilmektedir. Bu bakımdan mevsim bitkileri veya neredeyse 24 saatlik kısa ömürlü böcekler, doğada geçiciliğe birer örnek sunmaktadır. Birtakım bitkiler ve çölde bulunan bazı çiçekler, kısa ömürlerinden ve her yıl çiçek açmamalarından dolayı genellikle 'geçici' olarak bilinmektedirler. Bu bitkiler arasında Desert Sand Verbena, Desert Paintbrush ve Virginia Spring Beauty sayılabilir (Şekil 4.8). Bunların tümü yalnızca ortamda su bulunduğunda çiçek açmaktadırlar. Yağmur yağdığında, birkaç

gün veya haftalar içinde tüm yaşam döngüsünü tamamlayıp ardından bir sonraki yağmuru bekleyerek uykuya geri dönmektedirler (Chappel, 2004).

Şekil 4.8. Desert Sand Verbena, Desert Paintbrush, Virginia Spring Beauty (Chappel, 2004).

Böcekler, kısa ömürlü olan bir başka canlı grubudur. Birçok böcek, varlıklarının büyük çoğunluğunu, gelişim evrelerinde geçirmektedir. Bir kelebeğin kozadan çıkması ve kelebek oluncaya kadarki geçici durumu Şekil 4.9'da gösterilmiştir. Bazı böceklerin yetişkin evresi birkaç gün, saatler veya sadece birkaç dakika sürebilmektedir. Bu türün bir örneği olarak Mayıs sineğine 48 saatten az bir sürede hayatta kalmasından dolayı latince geçici anlamına gelen "Ephemeroptera" adı verilmiştir (Şekil 4.10). Yaşam süreleri havaya, mevsime veya Ay'a bağlı döngüsel olaylardan etkilenen bu bitkiler, böcekler ve doğal olaylar, içsel olarak sürekli değişime ve doğallığa işaret etmektedir (Chappel, 2004). Diğer yandan biyolojik anlamda geçicilik, kalıcı olana göre göreceli olarak da yorumlanabilir. 50 yıl veya daha fazla yaşayabilen bir file göre bir su kurbağası ya da bir sincap geçicidir.

Şekil 4.9. Tırtılın Kelebeğe Dönüşümü (URL-1)

Şekil 4.10. Mayıs Sineği (Chappel, 2004).

4.2. Mimaride Geçicilik

Mimarlık tarihi, çağlar öncesinden bugüne ulaşabilmiş yapılar üzerinden insanlığı ve insanlık tarihini anlamaya çalışır. Bu nedenle kalıcı olmayı hedefleyen insan, bu amacını mimaride aramıştır. Bunun doğal sonucu olarak mimaride geçici örneklerden ziyade kalıcı olanlar öne çıkmıştır. Bunun sebebi, süreklilik, istikrar ve kalıcılığa bağlı bir tarım sistemindeki modern kültürün kökenleri ile ilgilidir. Tarımdan önce insanlar avcı ve toplayıcı olarak yaşamaktaydılar. Bu insan topluluklarının mekânı ise maksimum mobilite, özgürlük ve esneklik sağlanmaya yönelikti. Sözü edilen basit yapılar bulundukları yerde geçici ve kolaylıkla taşınabilir nitelikteydi. Tarımın ortaya çıkışı ile yeni bir dizi mimari koşul oluştu. İnsanoğlunun yerleşik hale gelmeye başlamasıyla binalar bir yere özgü olabildi. Özellikle verimli topraklarda kışı geçirmek için güvenilir bir yer sağlandı ve o zamandan beri kalıcılık, çoğu insanın mimarlığı anlama şeklinin temelini korudu. Tarımın başlangıcına kadar uzanan kültürel normlar ve gelenekler insanları sürekliliğe değer vermeye ve sadece kalıcı binaları mimari olarak görmeye zorlamıştır. Geçici mimarinin ayrı ve farklı bir mimarlık türü olarak tanımlanması, onu anlamak ve modern yaşamdaki sorunları ele almak ve kullanmak için ilk adım olmuştur (Chappel, 2004).

İnsanoğlu, zamanla bulunduğu coğrafyayı göç etmek durumunda kalınca mağaralardan çıkıp belli bir dönemlik veya mevsimlik, korunaklı yerler bulma çabasına girmiştir. Bu korunaklı yerler, bölgedeki yaşam alanının kısa süreli

olmasından dolayı geçici barınaklar olmuştur. Bu barınaklar, göçebe insanlar tarafından oluşturulmuş, göçebe doğasına uygun, basit karakterleri olan, küçük boyutta barınaklardır. Hafif bir malzeme olan ağaç gövdeleri, saz, yaprak vb. doğal, bitkisel malzemelerin veya av derisinin çatma yoluyla birleştirilmesi ile elde edilen koni biçimindeki bir 'kulübe', kimi zaman bir rüzgâr çiti, yan yana dizilen ağaç gövdeleri, çalılar, sazlarla örtülüp kapanması sonucunda oluşan bir 'hücre', kimi zaman ortamdaki kitlelerden elde edilen doğal blokların değerlendirilmesi ile elde edilen barınaklar olmuştur (Şekil 4.11-12) (İzgi, 1999). Bu ilkel ve basit parçalı düzensiz geçici yerleşmeler benzer şekilde oluşmuştur (Schoenauer, 2000: Yavuz, 2005'ten).

Şekil 4.11. Yerlilere Ait Bir Kulübe (Schoenauer, 2000: Yavuz, 2005'ten)

Şekil 4.12. Rüzgâr Çiti (İzgi, 1999)

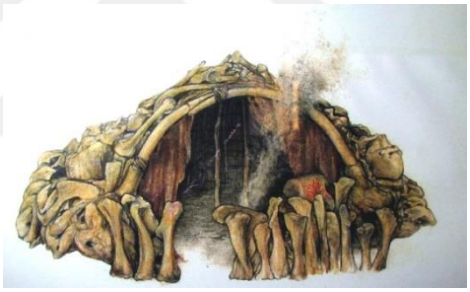
Avcılık ve toplayıcılık yapan bir toplumun, hava koşullarından ve olumsuz çevresel etkenlerinden korunmak ve yaşamlarını sürdürebilmek için yerleşik yaşam düzenine geçilmesiyle insanın kendi çabalarıyla yapmış olduğu ilkel barınaklar ortaya çıkmaktadır. "İlk Üretim Çağı" olarak adlandırılan Neolitik dönemde (M.Ö.8000-5500) göçebe yaşamdan yerleşik düzene geçilmesi ve üretimin başlamasıyla birlikte kalıcı yaşam alanları kurulmaya başlanmıştır (Naumann R. , 1975).

İnsanoğlunun yerleşim süreci incelendiğinde, günümüzden yaklaşık 2 milyon yıl önce başlamış Paleolitik dönemde, avcılık ve toplayıcılık ile geçimini

sağlayan, göçebe yaşam süren topluluklar, ağaç dalları gibi doğadan buldukları malzemelerle basit yaşam alanları inşa etmişlerdir. Terra Amata, bu döneme ait yaşama alanının ilk örneği olarak verilebilir (Şekil 4.13). Avcı toplumun avlandıkları alanlarda inşa ettikleri bu ilk yaşam alanları, insan eliyle yapılmış olan ilk barınaklar olarak nitelendirilmektedir (Güngör, 2019). M.Ö.12.000'de insanlar, avladıkları hayvanların etlerini tüketip kemiklerini de yaşadıkları barınma mekânlarında strüktür olarak kullanmışlardır (Şekil 4.14). Böylece yapının strüktürünün bir ağaç dalından bir hayvan kemiğine geçişiyle beraber yaşam alanı daha korunaklı hale gelmiştir. İnsanoğlunun doğadaki hafif malzemeler ile kendi ürettiği barınma yeri, zamanla farklılaşan mevsim koşullarına karşı strüktürel açıdan sağlamlaşan ve malzeme bakımından da ağırlaşan bir mimari tasarıma dönüşmeye başlamıştır.

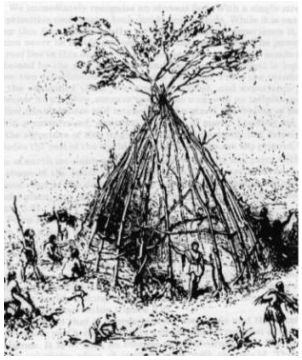

Şekil 4.13. Terra Amata, M.Ö. 40,000 Fransa (URL-2)

Şekil 4.14. Hayvan Kemiği Strüktürü, M.Ö.12,000 (URL-2)

Geçici bir barınak türü olan çadır, tarım toplumlarından sonra olmasına rağmen verimsiz topraklarda yaşamaları sebebiyle göçebe kültür edinmiş toplumların kullandığı yapı tipi olmuştur. Mobilite ve hızlı yerleşim değiştirme gibi kazanımları sayesinde çadır, günümüzde dahi bazı topluluklar tarafından devamlı barınma mekânı olarak kullanılmaktadır. Çadır, tarihsel süreçte tekrar monte edilebilmesi için tasarlanmış, portatif yapılara ilk örnektir (Kaya, 2012). Aslında, ilkel bir geçici çadır muhtemelen insanın ilk "mimari" eserini temsil etmektedir (Şekil 4.15) (Chappel, 2004).

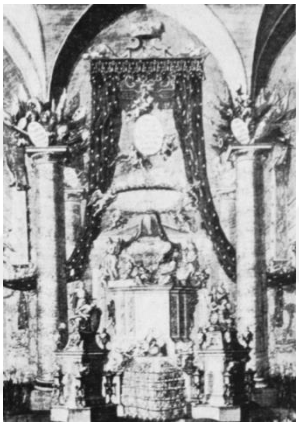

Şekil 4.15. ‘İlk ev’, Violette-le-Duc (Thiis-Evensen, 1990)

İnsanoğlunun, kendi barınağını yerleşik hayata geçene kadar geçici olarak inşa etmiştir. Bu zamana kadar genellikle mevsime ve av hayvanlarının davranışına göre topluluklar, göçebe yaşantı sürmüşlerdir. Yerleşik hayata geçildikten sonra ise geçici yapılar tarım toplumları açısından bir süre gözden düşmüştür. Ancak yine de doğal şartlarda topluluk veya birey hareketi sürekli olarak gerektiğinden hareketli, mobil nesnelere daima ihtiyaç olmuştur. Bu sebepten dolayı hareketli objeler, tasarım tarihi boyunca önemini korumuştur (Tuncel, 2007).

Geçici yapıların ilk örneklerinin siyasi ve askeri amaçla yapıldığını belirten Robinson (2014) askeri mücadelelerin karargâhlarında ve diplomatik toplantılarda hızla kurulabilen portatif yapıların, geçici yapıların arasında yer aldığını belirtir. Tarih boyunca, siyasi açıdan bir çeşit duyuru aracı görevini görmüştür. 'Kral kazandı!', 'Kral öldü!' veya 'Kralım çok yaşa!' yazılarının yazıldığı geçici bir strüktür, siyasi bir araç olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte siyasi amaç için kullanılan eleman ile mimari bir mesaj da verilmektedir. Rönesans ile birlikte tekrar ortaya çıkan bu tür yapılar, Barok döneminde yaygınlaşmıştır. Rönesans ve Barok döneminde geçici yapılar, halk kutlaması ve yas törenlerinde kullanılmak amacıyla yapılmıştır. Halk kutlamasında taç giyme töreni, evlilik, doğum gibi kutlama zamanlarında zafer takı, tapınaklar, havai fişek makineleri ya da şarap çeşmeleri, meydanlarda, sokaklarda, nehirlerdeki mavnalarda inşa edilmiştir. Yas

törenlerinde ise önemli bir kişi öldüğünde kiliselerde geçici yapı olarak katafalk[1] inşa edilmiştir (Şekil 4.16). Bu yapılar her zaman törenlerde kullanılmış ve sembolik görüntüleri büyük bir rol oynamıştır. Tören sona erdiğinde, bu yapılar başka bir amaca hizmet etmemiş ve sökülmüştür. O dönemde basılan kitaplar, törenlerde kullanılan bu yapıların gravürlerini ve açıklamalarını içermektedir. Bu kitapların birçoğu, bağımsız gravürler, çizimler, resimler, kabartmalar ve kopyalar vesilesiyle korunmuştur (Chabrowe, 1974).

Şekil 4.16. İmparator Josef Ana Katafalkı, Johann Bernhard Fischer von Erlach, 1711, (Chabrowe, 1974)

Bu dönemlerde ‘pavilyon’ isminde bir tür görülmeye başlanmıştır. Pavilyonun, villa parkları, saray bahçelerinde, toprak, güç ve servetle çok yakından ilişkisi bulunmaktadır. Bahçe, sergi yapılarında mobil ve peyzaj üzerinde anlamsız bir süs, küçük bir mimari tür olmuştur (Şekil 4.17). Bu türün bölünmeye ve çoğalmaya başladığı, farklı formlar ve kullanımlar bulunmaktadır (Robinson, 2014).

[1] Önünden sessizce geçilerek kendisine saygı gösterilecek bir ölünün tabutunun konulması için hazırlanmış, üzeri kumaşla örtülü yüksekçe yer.

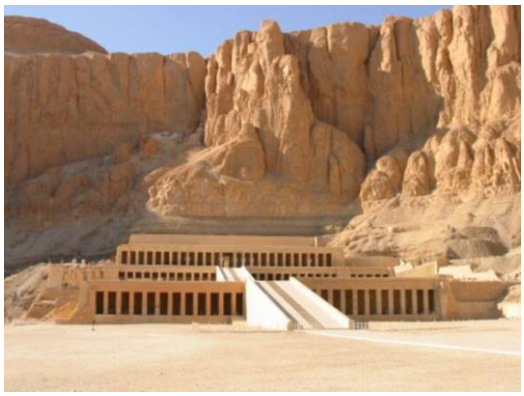

Şekil 4.17. Temple of Ancient Virtue, William Kent, 1734, Stowe Gardens, Buckinghamshire (Robinson, 2014).

On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde eğlence mimarisine olan talep artmış, deniz kenarına açılan ya da halka açık parklarda toplum yararına pavilyonlar tasarlanmıştır. Modern döneme gelindiğinde bu tür, zaman içinde bir sergi kültürüyle, gösteriye dönüşen bir hal almıştır (Robinson, 2014). Batıda, belirli bir mimari türün pavilyonu, uluslararası sergi mekânları olan mimari eserlerin geçici olarak var olması planlanan dünya fuarları ortaya çıkmıştır. Bu pavilyonların çoğu bugün sadece fotoğraflardan ve çizimlerden bilinmektedir ancak bazılarının başlangıçta planlanandan daha uzun ömürlü olduğu ortaya çıkmıştır (Lähdesmäki, 2018). Saray bahçelerinde görülen pavilyon türü ile fuar alanlarında görülen pavilyon türü arasında benzerlik ve farklılık bulunmaktadır. Pavilyon, bir süs öğesi ve peyzaj elemanı iken teknolojik gelişmelerin, değişimlerin bir simgesi ve ifade aracı olmuştur. Böylece pavilyon, kullanım sıklığı açısından pasif bir halde iken aktif bir hale geçmiştir. Pavilyonlar, boyut ve malzeme bakımından farklılık gösterseler de gücü temsil etmesi açısından benzerlik göstermektedirler.

Paris'teki Eiffel Kulesi (1889) veya Brüksel'deki Atomium (1958) gibi pavilyonlar ikonik simge yapılar, turistik yerler haline gelmiş ve bir miras değeri almıştır. Antik çağlardan ve Vitruvius'un etkili mimari teorilerinden beri, Batı mimarisinin idealleri, Vitruvius'un dayanıklılık, sağlamlık, güzellik hedefi üzerine temellenmiştir. Aslında, geçicilik ve hareketlilik fikirleri, Batı mimarisinin geleneksel kavramlarına ait değildir. Aksine, geleneksel kavramlar genellikle

içlerinde sonsuzluk fikrini taşımaktadır, mimarlık da bir kuşaktan diğerine aktarılan bir şey olarak görülmektedir. Bunun doğal sonucu mimarinin kalıcı olmakla özdeşleşmesi ve mimari ile sağlanan kalıcı sürekliliğin toplumun tarihi ile örtüşmesidir. Batı mimarlık tarihinin önemli yapıları bu yaklaşıma göre aslında geçicidir. Bu yapılar, her ne kadar kalıcı bir yapı gibi görünse de aslında yıllar, yüzyıllar boyunca değişime uğramıştır. Özellikle de geçmişe ait bir yapının bugün yeniden işlevlendirilmesi o günkü anlamı ve kullanımının değiştiği bugün başka bir anlam ve kullanım kazandığı söylenebilir. Tapınak olarak inşa edilen bir yapı, günümüzde turistik mekânlara, müze ve miras alanlarına dönüştürülmektedir. Şehrin markalaşması için yaygın olarak kullanılan bu yapılar, görsel simgeler haline gelmektedir. Dolayısıyla mimarlığın anlamlarını değiştirmektedir (Lähdesmäki, 2018). Mimarideki kalıcılığa bakarak toplum tarihini, dünya tarihini ve mimarlık tarihini anlamak mümkün olur. Lähdesmäki, mimarinin sonsuz olmadığını, aksine dönüşebilen ve geçici olduğunu savunmuştur. Ona göre geçici olmak, yıkılıp yok olmaktan çok karakterini değiştirmek zaman içerisinde değişime uğramakla ilgilidir. Hatshepsut Tapınağı, bu dönüşüme bir örnektir (Şekil 4.18). Yapının inşa edildiği dönemdeki anlamı, geçici olmuş ve değişime uğramıştır, bu bakımdan işlevi değişen yapının mekânsal ve yapısal sürekliliği vardır fakat işlevsel sürekliliği için bu durum değişebilir.

Şekil 4.18. Hatshepsut Tapınağı, Mısır (URL-3)

Tarih boyunca mimarlar, yapıda korumayı amaçlayan kalıcılık ve anıtsallık konuları ile ilgileniyorlardı. Bu tür anıtsal yapılara farklı biçimlenişte karşılaşmak mümkündür. Yüzyıllar boyunca varlığını sürdüren (veya yıkılan) yapılar, dünyaya ve hayata karşı bir felsefe göstermek için devam eden kalıcılığa yönelik farklı kültürel tutumlar ortaya koymaktadır. Eski Batı dünyasının mimarisi, kusursuzluğu amaçlayan anıtsal yapılar aracılığıyla ölümsüzlük ve tanrısallık arayışını göstermektedir (Şekil 4.19).

Şekil 4.19. Roma'daki Parthenon Tapınağı (URL-4)

"Metafiziksel İnançlar ve Mimari İlkeler" başlıklı makalesinde, mimarlık tarihçisi Clay Lancaster (1956), Batı mimarisini Doğu'nunkiyle karşılaştırmaktadır. "*Akla gelen ilk prensip, Doğu'daki hafifliğin aksine Batı'daki masiflik ilkesidir. Batıdaki yapı, Doğudaki ince ahşap yapılara karşı, kalın duvarlardan oluşuyor*." Batı mimarisinin gerçekliği, idealleştirilmiş orantılı sistemler ile birlikte tanrılara layık mimarlık olduğuna inanılmıştır. Buna karşılık Doğu mimarisi, doğal dünyanın geçiciliğini benimsemiştir. Clay Lancaster, Doğu mimarisinin kırılganlığının Doğu felsefesinden ve zihniyetinden nasıl kaynaklandığını şöyle anlatmaktadır: "*Budist doktrinine göre fiziksel olaylar geçicidir. Nesneler, parçalanır, bireyler ölür ve bileşenleri var olmaya devam etmesine rağmen kendisi*

olmaktan çıkmış olan şeydir." Gerçek dünyanın geçiciliğini benimsese de, Doğu'nun mimarisi birçok yönden korunmayı amaçlamaktadır. Sonsuzluk, Batı'da amaçlanan fiziksel kalıcılığın tersine Doğu'da dönüşümler ve yeniden doğuş ile sağlanmaktadır (Armada, 2012). Bu durumda farklı kültürlerin, kalıcı olmaya karşı bakış açılarının da farklı olduğu ifadesi anlaşılabilmektedir.

Doğu mimarisi irdelendiğinde geleneksel binaların felsefe, din gibi konularla yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Japonlar tarafından benimsenen Feng Shui, doğa, insan, zaman ve mekân arasındaki etkileşimleri inceleyen, gözleme ve deneye dayalı olan bir felsefedir (Yu, 1994; Kıasıf, 2018'den). Feng Shui felsefesinin temellerinden birini Yin Yang teorisi oluşturmaktadır. Yin Yang, tabiattaki tüm ilişkilerin iki zıt güç tarafından yönetildiğine ve bu karşılıklı ilişkinin birbirini tamamlayarak varlık bulabildiğine inanmaktadır (Şekil 4.20). Yin-Yang, Japon mimarisinde dengeleri kurmak adına çok başvurulan bir inanış olmuştur. Sıcak havalarda binaların serinletilmesi için alınabilecek önlemler, serin havalarda güneşten maksimum faydalanacak çözümler, pratik esaslara dayalı olarak Yin-Yang inanışlarından beslenerek üretilmiştir (Şahin, 2007). Aynı şekilde kapalı bir yapının aydınlatılması için cephesinde ışığı geçiren elemanların kullanılması da Yin-Yang teorisine bağlanabilir. Kalıcılığa karşı geçici olmanın teorinin bir yansıması olabileceği düşünülebilir. Bu durum kalıcı olanın doğa, geçici olanın ise yapılar olduğu ifade edilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Şekil 4.20. Yin-Yang Sembolü (Xu, 2003)

Japon inanç sisteminde insan, yaratıcının yaratıcılığını keşfeden, düzenleyen ve uygulayan bir aracıdır. İnsanoğlu ona örnek teşkil eden ve ilham veren etkenler olmadığı takdirde eser yaratmaktan aciz bir varlık olarak nitelendirilmektedir. Bu sebeple "mimesis" yani taklit kavramı ortaya çıkmaktadır (Walton, 1990). Japon mimarisinde kişilik ve ego ön plana çıkarıldıkça gelenekselden uzaklaşılacağına inanılmaktadır. Bu soruna ise dengeli davranış biçimi çözüm olmaktadır. Geleneksel Japon mimarisinde insanın sanatını ve yaratıcılığını abartmak ya da arttırmak, görmezden gelmek kadar hatalı bir tutumdur. Japon yaratısı, her alanda olduğu gibi mimaride de "az" ile kendisini ifade etmektedir. Bu yalın anlatım biçiminde sadeliğe ulaşmak gösterişe ulaşmaktan çok daha meşakkatli kabul edilmektedir (Yagi, 1987). Japonların benimsediği Şintoizm, tabiatçılık anlayışından beslenen bir dindir ve doğayla ters düşmeyi hiçbir zaman tercih etmemektedir (Kıasıf, 2018). Şinto dini, kâmillerle insanlar arasında uyumlu ve yalın bir ilişki kurmayı amaçlamaktadır. Tabiat ruhları olarak ifade edilen kâmiller, dağlarda, ormanlarda, mağaralarda, sularda, gökyüzünde dolayısıyla tabiatın her yerinde bulunmaktadır. Bu durum, dinin doğaya karşı saygılı, barışık olmasını ve tabiata tapmasını sağlamaktadır. Doğanın içinde, doğaya meydan okumadan onunla bütünleşen bir yapı inşa etmek, Japon

felsefesindeki doğaya dâhil olma fikrinin güzel bir örneğidir (Ayverdi, 1972). Bu durumda yapılarda doğaya saygılı bir biçimde tasarlanma kaygısı olduğu söylenebilir.

Japon mimarlığında geçicilik önemli bir kavramdır. Öteki dünya ve ölümden sonrası ile ilgilenen Budizm, her şeyin geçici olduğuna inanmaktadır. Bununla birlikte çeşitli alanlarda maddenin geçici olduğuna ve sürekli bir değişim ve gelişimi içinde olduğuna inanmaktadır. Bu yüzden geleneksel Japon mimarisinde her ürünün geçici olduğu varsayılmaktadır. Strüktür ve iç mekân malzemelerinde geçiciliğe izin veren bağlantı elemanları kullanılmaktadır. Bunlar değiştirilebilir ve dönüştürülebilir yapım şeklidir. Yapı malzemesi olarak en çok tercih edilen ahşap, geleneksel ve lamba zıvana bağlantılarıyla istenildiği zaman kurulmakta istediği zaman sökülebilmektedir (Kıasıf, 2018). Bu durumda yapıları, takılabilir ve sökülebilir biçimde tasarlamak ve yöntemini de ona göre belirlemek, Japon mimarisinde, doğaya duyulan saygının bir göstergesidir diyebiliriz. Ise tapınağı bu duruma bir örnek olarak verilebilir (Şekil 4.21).

Şekil 4.21. Ise Tapınağı, Japonya (URL-5)

Japonya'daki Ise Tapınağı, kalıcılığa ulaşmanın alternatif yolunu gösteren Şinto[2] tapınağıdır. Var olan yapının yanında her 20 yılda bir yeni bir tapınak inşa edilir (Şekil 4.22). Bu eylem, yenilenmeyi ifade etmektedir. Kutsal bir amaç için tasarlanan yapı, yüzyıllar boyunca sürekli olarak yeniden inşa edilmektedir, binanın orijinal tarihi bilinmemekle beraber kalıcılık ve süreklilik arayışı modern zamanlara kadar uzanmaktadır (Armada, 2012). Kalıcılığın bir yöntemi olarak, tapınağın bir benzerinin tekrar tekrar inşa edilmesi ve her yeni tapınağın da orijinaline benzetilmesinin inanıştan kaynaklandığı söylenebilir.

Şekil 4.22. Ise Büyük Tapınağı (URL-5)

İnsanların, yaşama biçimlerini göz ardı ederek kalıcı bir yapı oluşturma amaçlı kentsel dönüşüm yaklaşımı olan Pruitt-Igoe toplu konutları kullanıcının ihtiyaçlarını karşılamaması ve yaşam biçimine uymaması sonucu kullanılmayan, terk edilen yapılara dönüşmüştür (Şekil 4.23). Bu olayda Pruitt-Igoe yıkılarak fiziksel olarak kalıcılığını yitirmiştir fakat modern mimarlığın öldüğü günü işaret eden bir örnek olarak da tarihe geçmiştir ve bellekte kalıcı hale gelmiştir.

[2] Şinto, Budizm ile yakından bağlantılı olan, yeniden doğuş ve yenilenmeyi kutlayan, yerli bir Japonya dinidir.

Şekil 4.23. Pruitt-Igoe, Minoru Yamasaki, 1972, ABD (URL-6)

Kalıcılığın bir şekilde devam ettirilmeye çalışılması, mimaride bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Kisho Kurokawa tarafından tasarlanan Tokyo'daki Nakagin kapsül kulesi, kabukların çekirdek yapıyı kullanmaya ve içeri çekip çıkarmaya adapte olabileceği modüler bir sistem olarak tasarlanmış olmasına rağmen tasarlandığı şekilde kullanılamamıştır (Şekil 4.24). Bina aslında toplumun ihtiyaçlarına uyum sağlayamamış ve bunları dönüştürememiştir. Çekirdeğe takılan kapsüllerin taşınması son derece pahalı ve zor olduğundan 1972'de ilk kez

yerleştirildiklerinden beri kapsüller, hiç hareket etmemişlerdir. Bina, mimarlık tarihinin ve hafızanın bir parçasını temsil etmesine rağmen yıkımına karar verilmiştir. Böylece değişimin hızını arttırarak devam ettiği gerçek dünya, hiçbir şeyin sürekliliğinin uzun süre devam etmeyeceğini işaret etmektedir (Armada, 2012). Yapı hem toplumsal hem de ekonomik sebeplerden dolayı yıkılma durumu ile karşı karşıya kalmıştır. Buradaki durum dönemin mimari stilinin belli bir zamanda ortaya çıkması ve üslubun sona ermesi ile birlikte yapının da kaybolması durumudur. Dönem değiştikçe, ihtiyaçlar farklılaşıyor ve mekânın da farklılaşan bu ihtiyaçlara cevap vermesi bekleniyor. Tıpkı nesneler gibi mimari yapılar da kullanıldıkları sürece var oluyorlar.

Her ne kadar mimari, geleneksel olarak kültürün yapılı biçimde korunmasına ve kalıcı olmasına yönelik çaba gösterse de, mevcut mimari uygulama, teknolojik ilerlemenin ve değişimin kaçınılmaz olduğu bir çağda sürekli bir çelişki içindedir. Bu çelişkiler içinde geçici mimari, dünyanın artan hızına bir cevap verme şekli olarak düşünülebilir. Armada, bu konuda "*hızlı bir şekilde memnun edilmeyi bekleyen bir toplum, değişime hızlı uyum sağlayabilen bir mimariye karşı yakınlık duyacaktır*" şeklinde görüşlerini belirtir (Armada, 2012).

Şekil 4.24. Nakagin Kapsül Kulesi, Kisho Kurokawa, 1972, Japonya (URL-7)

Tarih öncesi toplumlarda en kıymetli olan bilgi, ulaşılması en güç ve sahibi olanı sonsuz önemli yapan bir unsurdu. Değişimi de oldukça yavaştı. Bugün ise bilgi ulaşılması en kolay olan şeydir. Teknoloji sayesinde bulduğumuz bu bilgileri dünyanın öbür ucuna dahi iletebiliyoruz. En hızlı olan, en çok değişen şey, bilgidir. Değişim hızlı olunca mimari açıdan ihtiyaçlar da değişip, yenilenmektedir. Modern toplumların en güncel sorunu hız, değişimdir. Çözüm geçiciliği aramakta bulunabilir. Hem yeniye ayak uydurabilen hem de değişimlere hızlı cevap veren tasarım anlayışı geliştirilebilir.

Teknolojideki hızlı gelişmeler, kültürleri, eskiyenin kullanılıp atıldığı bir topluma dönüştürmüştür. Her gün, yeni teknoloji icat edilerek öncekileri eskimiş kabul eden kapitalist kültür, sürekli tüketimi gerektirmektedir. Çağdaş mimari uygulamalar, tüketim toplumundaki yerini "planlı yok etme" kavramı alarak binalar tasarlanmaktadır. Mimarların uygulamalarını sürdürebilmesi için binaların yenilerine yer açmak amacıyla yenilenmesi veya yıkılması gerekmektedir. Öte yandan, geleneksel anlamda kalıcılık girişimleri, bazı durumlarda fikirlerin ve eğilimlerin sürekli olarak değiştiği dünyada bir engel oluşturabilmektedir. Zamanın geçtiğini kabul etmeyen mimari (kalıcılık) gelecekteki mekânsal kullanımlar ve doğacak ihtiyaçlar için yeterli olmayabilir. Geçici bir mimarinin yarattığı kısa süreli deneyim, toplum içinde bir amaca hizmet edebilir (Armada, 2012). Geçici mimari yapı, kısa süreli var olmasına rağmen kültürel anlamı koruyarak, kalıcılık ve değişim arasında aracılık etme yeteneğine sahiptir. Yok olmak için tasarlanmış bir yapı, yapım süreçleri ve kalan parçalarla zaman içinde bir 'anı' çerçeveleyerek güçlü bir toplumsal hafızaya yol açabilir.

4.3. Mekânda Geçicilik

'Mekân' sözcüğü Arapçadan Türkçeye geçen ve 'kevn' yani 'oluş' kökünden türeyen bir sözcüktür. 'Kevn' varoluş, oluş, olmak gibi farklı anlamlara karşılık gelmektedir. Kök anlamı; "olayın geçtiği yer, oluş yeri, varoluş yeri" olarak tanımlanabilmektedir (Eyuboğlu, 1998; Yavuz, 2005'ten). İnsan, var

olduğundan beri ‘mekân’a karşı ilgi duymaktadır. Bu ilgi, çevresini kavrama ihtiyacından, çevresinde meydana gelen olaylara bir anlam yükleme ve çevresini düzene sokma ihtiyacından kaynaklanmaktadır (Norberg-Shulz, 1971). İnsanlar yaşamak ve varlıklarını sürdürmek amacıyla yaşadığı çevrede kalıcı olabilmeyi hedeflemektedir. Bu yüzden insan, daima kendine uygun çevre arayışındadır ve kendine uygun bir çevrede yaşama isteği içerisindedir. Aynı zamanda yaşadığı çevreyi kendi yaşantısına en uygun hale getirme çabasına girmektedir. Düzenlenen çevre, ‘mekân’ olarak isimlendirilir (Yavuz, 2005). Doğada bulunan bir ağaç bordürü ve ağaç gölgesinin sınırlayıcı ve tanımlayıcı bir ‘mekân’ oluşturduğunu söyleyebiliriz. Altında yürüdüğümüz, dinlendiğimiz ağaç dallarının güneşin etkisi ile oluşturduğu gölgelik alan, sınırlı, iki boyutlu bir mekân tanımlar (Şekil 4.25-26).

Şekil 4.25. Bir Ağaç, Çevresindeki Bordür İle Mekânı Sınırlar ve Tanımlar

Şekil 4.26. Ağaçların Kısa Süreli Gölgelik Mekân Tanımlaması

Mekânın var olması birçok düşünürün üzerinde çalışmalar yapmasını sağlamıştır. Birçok filozof, ‘mekân’ kavramını, yaşadıkları dönemin etkisiyle farklı şekilde ele almıştır. Yunanlı filozoflar, ‘mekân’ı bir nesnenin yansıması olarak tanımlamışlardır. Parmenides, ‘mekân’ın hayal edilemeyeceğini ve bu yüzden yaşamayan, geçici bir durum olduğunu söylemiştir. Leucippos ‘mekân’ı yaşayan bir varlık olmamasına rağmen bir gerçeklik olarak düşünmüştür. Plato, Timaeus adlı eserinde konuyu daha ileriye taşımış, ‘mekân’ın bilimi olarak geometriyi

önermiştir. Aristo'ya göre 'mekân', tüm 'yer'lerin bir toplamı, yönlerle ve niteleyici donanımlarla hareketli bir alandır. Onun amacı, ilkel, pratik mekânı düzenleme eğilimi olarak düşünülebilmektedir ama kesinlikle bugünün 'mekân' kavramını işaret etmektedir. İlerleyen zamanlarda, 'mekân' teorileri Euclid geometrisi esaslarına dayandırılarak sınırsız ve homojen dünyanın temel boyutlarından biri olarak tanımlanmaya başlanmıştır. 17.yy'da Descartes'le birlikte, Euclid teorisi ve Ortogonel koordinat sistemi ortaya çıkmıştır (Norberg-Shulz, 1971). Böylece Euclidyen 'mekân' teorisinin temeli atılmış, 'mekân' anlayışı sona ermiştir. Newton ve Descartes, 'Absolute' (değişmeyen, sabit) mekân teorisini savunmuşlardır. Onlara göre 'mekân'ın kendi varlığı ve özellikleri vardır. Mekân aslında bir container'dır. 'Container', madde içermeyen 'mekân' olabilir ama 'hiç' değildir. Newton'a göre 'mekân', sonsuzdur, homojen ve izotropiktir (Şekil 4.27) (Huggett, 1999).

Şekil 4.27. Sonsuz Mekân, Çöl Ortamı (URL-8)

Kant, Öklid geometrisinin doğruluğunu tartışmış ve temel/arketipik bir 'mekân'ı, insan kavrayışının basit ilksel kategorisi olarak, maddeden bağımsız ve farklı olarak ele almıştır (Norberg-Shulz, 1971). Kant'a göre 'mekân' kavramı, saf sezgidir, nesnel ya da gerçek değil, öznel ve idealdir. Bu bakış açısına göre 'mekân', mutlak sonsuzluktan, göreceli bir kavram olmaya yaklaşmaktadır. Bu bakış açısı önemlidir; çünkü bundan sonra 19.yy 'da, fiziksel mekânı güvenilir bir şekilde temsil eden Euclid geometrisi, Euclid olmayan geometrinin ve görecelik

teorisinin yaratılmasıyla çökmüştür (Huggett, 1999). Daha sonra gerçeklik teorisi daha da ileri gitmiş üç boyuttaki olayların oluşumuna ilişkin fikirlerin yerini, dört boyutlu mekân-zaman kavramı içinde gerçekleşen olaylar dizisi almıştır (Norberg-Shulz, 1971). Özellikle Einstein'ın yeni teorisi, Newton'un 'mekân'ına yeni katkılar sağlamıştır. Einstein'ın Görecelik Teorisi, kendinden önceki üç boyutlu uzayda madde kümeleri düşüncesini, dört boyutlu uzay-zaman'daki olaylar serisi ile değiştirirken, 'mekân'la, zaman birleştirilmiş, mekân-zaman kavramı gündeme gelmiştir. Kısacası Einstein, zamanın ve mekânın birbiriyle bağıntılı olduğunu göstermiştir. Burada önemli olan nokta, 'mekân' olgusunun, salt fiziksel ve statik bir gerçeklik olmadığı, dinamik, çok boyutlu, algısal bir fenomen olduğudur (Yavuz, 2005). Mekân artık topolojik kavramlarla, nesnelerin birbirlerine göre tanımlanmış durumunu ifade etmektedir.

Norberg Schulz, 'mimari mekân'ın, gerek bir insanın yaşamı boyunca, gerekse nesiller boyunca içinde yaşanması ve algılanmasındaki sürekliliği ile oluşan, fiziksel boyutlarının çok ötesindeki boyut ve anlamları olduğunu ortaya koymaktadır. Bruno Zevi de 'mimari mekân'ı durağan bir olgu yerine, zaman ve hareket faktörlerinin sürekliliği çerçevesinde, içinde geçen yaşamsal deneyim olarak kabul etmektedir (Norberg-Shulz, 1971).

İnsan, mekânı algılarıyla ölçülebilmektedir. Bu durum, insan bedeninin mekân ile deneyimidir. Pallasma, deneyimi şu şekilde ifade etmektedir: "*Şehrin karşısına bedenimle çıkarım; pasajın boyunu ve meydanın enini bacaklarım ölçer; bakışım bedenimi bilinçsiz biçimde katedralin cephesine yansıtır, bedenim orada silmelerin ve konturların çevresinde dolanır, girinti ve çıkıntıların boyutlarını duyumlar; bedenimin ağırlığı katedralin kapısının kütlesiyle buluşur ve kapının arkasında karanlık boşluğa girerken elim kapının topuzunu kavrar*." (Pallasmaa, 2011). Pallasmaa'nın bu betimlemesi aracılığıyla insanın, istemsizce de olsa mekânı deneyimleyerek sürekli bir etkileşim içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Bu mekân, doğal ya da yapılı çevre olabilir. Mekân ile olan bu etkileşim, deneyim olarak ifade edilebilir. Bir mekân o andaki durumla deneyimlenir. Deneyimler

geçicidir ve zaman içerisinde değişebilir. Deneyim, anlık durum ile ilişkilidir. İlişki bittiğinde o anki deneyim de sona erer. Sona erme durumu, aynı zamanda bir sonraki deneyimin başlangıcıdır denilebilir.

Mekânın türlü olasılıklarını deneyime açmak, geçici mekânların anlam örüntülerinin en önemli katmanlarından biri kabul edilebilir. Üretilen alan teori ve pratik arasında düşünsel alanlar açar. Geçici, mekânın geçmişte-şimdi ve gelecekte ne olduğu ya da ne olabileceği gibi bilgi ve deneyim barındıran zaman parçalarının eş zamanlı deneyim alanlarıdır. Bu deneyim alanları, mekân ve insan arasında olasılıklara açık ve belirgindir. Kalıcı ve statik olanın insanı yönlendiren gücüne karşılık geçici mekân, beden ve boşluk arasında esnek ve şeffaf bir değer oluşturmaktadır. Esneklik, geçicinin anlam üretimini beslemektedir. Mekânın görünen sınırlarının ötesine geçebilmesinin ön koşulu statik ve kalıcı olanın sarsılması ile gerçekleşebilir. Geçici mekânların sonsuz ve çeşitli deneyim alanı, zamanlara referans verir. Zamansal olarak geçici olan, deneyim olarak sonsuz aralıklar sunar. İnsan, mekân içinde sabit bir nokta değil, zaman da deneyimin anı değildir. Zamanın ve mekânın birbiri arasında kıvrılan deneyim alanları, yönlendirilmeyen değerler doğurur. 2002 yılında Swiss Expo için tasarlanan ‘The Blur Building’ yapısı buna bir örnektir (Şekil 4.28). Yapıyı saran sis bulutu, üzerinde bulunduğu suyu referans alır, suya yaklaşan insan, sisle birlikte deneyim alanına dâhil olur. Biçim erirken deneyim çoğalır. Mekânın bir mekânsızlığa evrilmesi, canlı olmayanın canlılaşması olarak düşünülebilir. İdealize edilmiş ölçüler, sirkülasyonlar ya da katmanlardan bahsedilemez ve bu durum yapının yönlendirici etkisini ortadan kaldırır. Anın ürettiği deneyim ve deneyimin ürettiği anın birbirine kıvrılan ilişkileri hem yönlenen hem yönlendiren bir durum ortaya koymaktadır (C. Koş, 2017).

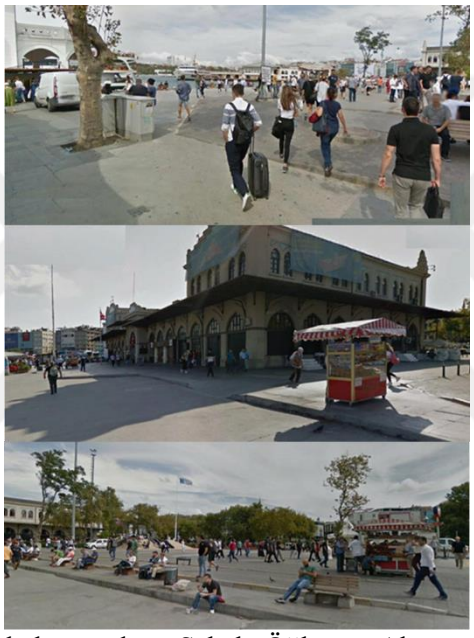

Şekil 4.28. The Blur Building, Elizabeth Diller & Ricardo Scofidio 2002, İsviçre (URL-9)

Birçok geçici mekân barındıran kentler, insanların ve kentteki diğer canlıların ortak yaşama mekânıdır. Kent, doluluk ve boşluktan oluşmaktadır. Kamusal kullanımda genel kullanıma ait alanlar, kentlinin tümünün ulaşabileceği büyük boşluklardır. Kent için etkinliğini sürdüren kentsel mekân; kentlinin kısa ya da uzun zaman sürelerinde deneyimlediği ve karşılıklı etkileştiği her fiziksel mekânı belirleyen bütünlük olarak tanımlanabilir. Kentsel mekân denilen "boşluk"lar bütünü, kentte doluluklardan arta kalandır (Akaslan, 2006).

Sabah saatlerinde işlerine yetişmek isteyen insanlarla ve onlara sabah kahvaltısı alternatifi sunan simitçilerle dolu, kalabalık olabilecek bir iskele meydanı, öğleden sonra daha sakin, sadece deniz kenarında vakit geçirmek isteyen insanların mekânına dönüşebilir. Aynı mekân, akşam iş çıkışında yine kalabalıktır, bu sefer sokak müzisyenleri, satıcılar yerini almış olabilir, gece ise bomboştur (Şekil 4.29). Aslında kent zamana göre programlanmıştır dolayısıyla bir mekân sabah, öğle ve akşam saatlerinde farklı kullanımlara hizmet etmektedir. Bir insanın hayatı bile hangi saatte nerede ve ne zaman ne yapacağı zamana göre programlanmıştır. Bu kentsel mekânı deneyimleme örneklerindeki ortak nokta, bu eylemlerin sokakla, kentsel mekânla kurduğu ilişkinin geçici olmasıdır. Kentli, kalıcı olarak "öngörülmüş" olanı yorumlar ve kendi mekânını yeniden tanımlar. İnsanlar kendi ihtiyaçları ya da istekleri doğrultusunda kent mekânının sunduğu kamusal alanı kendi yöntemleri doğrultusunda kullanır ancak bu sabit ve kalıcı

olarak değildir. Eylem, bir şekilde bir noktada başlar diğer kentlilerle olan ilişkilere göre farklı bir noktada bitebilir, yayılabilir, çok kısa sürebilir, yılın belli zamanlarında tekrarlanabilen bir etkinliğe dönüşebilir (Akaslan, 2006). Bu durumda kentsel mekân, farklı zaman dilimlerindeki kullanım durumuna göre anlam kazanmaktadır. İşlev, mekânın geçici olma durumuna etki etmektedir. Mekân, fiziksel olarak kaybolmasa da işlevi bakımında geçici olduğu söylenebilir.

Şekil 4.29. Kadıköy iskele meydanı, Sabah, Öğlen ve Akşam Görünümü

4.4. An'da Geçicilik

Brian Heagney'in (2008) mekân konusunda 'geçicilik' kavramını vurgulamış ve mekânsal deneyimlerin geçiciliği olduğunu belirtmiştir. Toplumsal yapının hiçbir ögesi kesin, katı veya kalıcı değildir. Buradaki geçicilik, bir önceki 'geçmiş' ile hiçbir zaman aynı olmayan 'an'lar dizisi olarak ele alındığında, her bir yeni 'an'da farklı bir mekân olduğundan bahsedilebilmektedir. Mekânın deneyimlendiği her an, mekânı başka bir deneyim olarak yenilemektedir (Uluengin & Görgülü, 2014). Bir örnek üzerinden incelenecek olursa; uykuya dalma ve

uyanma arasındaki olay, anlık bir durum gibi görünse de geçen zaman dilimi fark edilemez. Fakat ‘an’ olarak hissedilen bu durum, gerçeğinde tam tersidir ve belli bir zaman dilimini kapsamaktadır. Burada yalnızca olayın başlangıç ve bitiş anına şahit olunmaktadır. Arada geçen uyku süresi ne kadar uzun olursa olsun hissettiğimiz bu anlık durum, değişmemektedir. Uyku durumunda olduğu gibi mimaride de olayın başlangıcı yani yapının inşa edilişine ve bitişine yani yok oluşuna şahit olunmaktadır. Arada geçen deneyimlenen zaman, içinde yaşanılan ‘an’ın birer parçası durumundadır aynı zamanda ‘an’ da zamanın bir parçasıdır. Öyleyse zamanın içinde ‘an’ ‘an’ın içinde de belli bir zaman dilimi olduğunu söylenebilir. Bu durum sabun köpüklerine benzetilebilir. Küçük boyuttaki sabun köpükleri birleşerek daha büyük boyutta köpükleri meydana getirir. Bu ikili ilişki ‘an’ ve ‘zaman’ arasındaki ilişki durumuna benzetilebilir (Şekil 4.30). O halde mimarlıkta deneyimin bir ‘an’, mekânın ise geçici olduğu söylenebilir. Zamanın göreceli bir durum olması bakımından bin yıllık bir kent için günler, aylar, yıllar çok kısa bir zaman dilimi, anlar dizisidir. Bir yıl bir milyon sene içerisinde bir an, bir mevsim, yüzyılın içerisinde bir an, ağacın yaprağını açması ve dökmesi de bu mevsimlerin içerisinde bir an, güneşin doğuşu ve batışı da bir gün içerisinde bir an’dır. Bu tümdengelim, sonsuza gidebilecek kadar korkunç bir zaman dilimine sahiptir. Her bir deneyim ya da durum bir önceki durumun ‘an’ı olarak görülebilir.

Şekil 4.30. Sabun Köpükleri Üzerinden ‘An’ ve ‘Zaman’ Benzetmesi

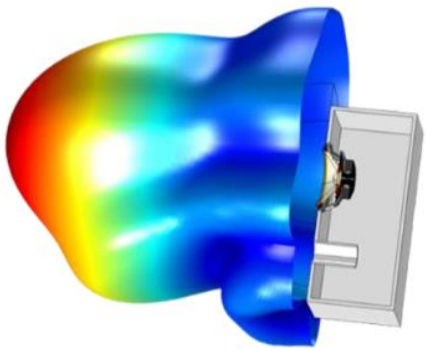
Mekân tasarımında, mekânın sabit durmasının aksine mekânın, kullanıcı etrafında hareket eden bir yapısının olması, farklı deneyimleri de beraberinde getirebilmektedir. Mekân tasarımı soyut planların şekillendirdiği bir mekân olmak yerine, bedenin deneyimi ile kurulan anlık bir mekân olacaktır. Bu tasarım anlayışında kurulan bir mekânda, mekân tasarımı kullanıcıyı referans noktası olarak belirlediği için kullanıcı deneyimleri, tasarımın oluşmasında en önemli girdi olmaya başlayacaktır. Bu yöntem, tasarım anlayışında farklı bakış açılarının oluşmasına imkân verecektir (Bal, 2015). Sosyal bilimci Moore, "Zaman yoksa değişim olmaz, ancak değişim yoksa zaman kavranılmaz." der (Güvenç, 2008: Bal, 2015'ten). Şekil 4.31'de David Hockney'in 'Pearblossom Otoyolu' isimli çalışmasında yolculuk süresince her bir mekândaki hareketleri fotoğrafladığı görülmektedir. Her bir fotoğraf karesi bir an'ı simgelemektedir. Bu an'lar belirli bir deneyimin ve hareketin sonucu ortaya çıkmıştır. Hareketin oluşu an'a geçici bir özellik kazandırmıştır. Her yeni bir harekette mekân farklılaşıp değişmektedir.

Şekil 4.31. Pearblossom Otoyolu, David Hockney (Hockey, 1983)

Herhangi bir ses dalgası, kaynağından çıktıktan sonra hareket yoluyla yayılır ve genişler ve zamanda geçici bir hacimselliğe ulaşır (Şekil 4.32). Bu hacim, sesin ürettiği kısa süreli anlık mekânı göstermektedir. Sesin yaptığı bu anlık mekân, onun ancak zaman boyutunda dışarıya doğru açılan bir mekânik

dalgalanma olarak ilerlemesi sayesinde oluşur. Ses durağan değildir ve geçicidir. Zamanla ve dalgaların hareketi ile var olabilir ve bu yüzden anlıktır. Sesin bir mekân tasarımda fiziksel bir malzeme olarak kullanılması her ne kadar aşılması gereken güç bir problem gibi görünse de, sesin zaman ve mekânda yaptığı bu hareketin oluşturduğu görünmez ve zamana bağlı geçici hacimsellik özellikleri taşımaktadır (Bal, 2015). Herhangi bir mekândan gelen ses, kullanıcıya 'mekan' hakkında bilgi verebilir. Bu mekân, festival alanı, pazar yeri ya da açık hava sineması olabilir. Ses dalgaları kullanıcıya gözle görülür bir mekân sunmamaktadır fakat mekânın farklı boyutta ifade edilmesini sağlamaktadır. Sesler değiştiğinde mekân fiziksel olarak aynı olsa da ses, mekânın algısını değiştirerek yeni bir algı oluşturur. Böylece bir öncekine göre mekânın algısı geçici hale gelir.

Şekil 4.32. Sesin Hareketi Sonucu Oluşturduğu Hacim Mekânı (URL-10)

Dalganın zaman-mekânsal deneyiminde dalga mekânı, sörfçüler için zamana bağlı bir mekân deneyimi sunmaktadır. Sörfçünün dalga boyunca yaptığı hareket, bulunduğu konuma, yaptığı hıza ve dalganın fiziksel özelliklerine bağlı olarak deneyimini farklılaştırır. Sörfçünün, sörfe başladığı andan bitirdiği noktaya kadar geçen sürede yaptığı hareket bir bellek oluşturur ve bu bellek mekânın kurulmasını sağlar. Spuybroek'e göre mekân; çeşitli denemeler ve hareketlerle ancak bir süre zarfında anlaşılabilecek bir yapıdır. Buna göre mekân asla durağan değildir, mekân kendini var eder ve zamana bağlı olarak devamlı olarak değişir

(Bal, 2015). Dalganın oluşturmuş olduğu mekân, anlıktır. Bu durum suyun dinamik olmasından dolayı ortaya çıkmış ve geçici bir hal almıştır. Kısa süreliğine ortaya çıkan, tekrarlanan ve anlık oluşan bu geçici mekânlar, doğada kendiliğinden ortaya çıkar ve kaybolur (Şekil 4.33). Bu durumun mimarideki karşılığı da benzerdir. Bir dalganın oluşumu için hız, derinlik, hareket gibi etkenler önemliyken geçici bir mekân için hareketlilik (taşınabilirlik), hafiflik (malzeme), ve zaman (planlanan kullanım süresi) önemli olabilmektedir.

Şekil 4.33. Dalgaların Oluşturduğu Mekân (URL-11)

Kuşkusuz günümüzde, geçiciliğin sebep olduğu etmenlerden biri ‘hız’dır. Toplumda hız oluştukça, zaman içinde kısalan ilişkiler, daha kısa yaşam bekleyişlerine dönüşmektedir. Köksüz, belirsiz, bir yerden öteki yere savrularak yaşanılan biçimde geçicilik, ilişkilerin devir hızı biçiminde tanımlanabilir. Geçiciliği bireyin yaşamındaki değişik ilişkilerin devir hızı olarak tanımlayabiliriz. Herkes bu hız tanımı içinde nitelendirilebilir. Çünkü diğerlerine göre kimileri için yaşam çok daha az bir devir hızıyla sınırlanmıştır. Geçmişin ve şimdinin insanları, 'düşük geçiciliği' olan yaşam biçimlerini sürdürmüşlerdir. İlişkileri uzun süreli olmuştur. Oysa geleceğin insanları 'yüksek geçiciliği' olan koşullar altında yaşayacaklardır. Bu koşullarda, ilişki süreleri kısalacak, ilişkilerin devir hızı aşırı biçimde yükselecektir. Onların yaşamında varlıklar, yerler, insanlar, düşünceler ve

örgütsel yapılar daha hızlı tüketilecektir. Bu durum, onların gerçeği saptama biçimlerini, bağlanma duygularını, ayak uydurma -veya uydurmama- yeteneklerini yoğun olarak etkileyecektir. Çevredeki artan yenilenme ve karmaşıklıkla birleşen bu devir hızı, uyum sağlama yeteneklerini zorlayarak gelecek korkusu (şoku) tehlikesini yaratacaktır. Eğer dış dünyayla olan ilişkilerimiz gittikçe geçici bir görünüm kazanıyorsa, durumların akımının hızlandığını gösteren güçlü belirtiler olduğu söylenebilir (Toffler, 1974).

2019'un sonlarına doğru ortaya çıkan COVID-19 Salgını çok kısa bir sürede tüm dünyayı etkisi altına aldı. Aslında bu kısa süre, hastalığın hızlı bir şekilde yayılmasının başlıca sebebiydi. Hızlı bir şekilde yayılan virüse karşı hızlı bir savunma gerekiyordu. Bu sebeple Çin'in Vuhan kentinde yapımı 10 gün süren bir hastane projesi ile hastalığın yayılış hızına karşı hızlı bir tedavi gerektirecek mekânsal çözüm arayışına girilmiştir. Hastane, her ünite için konut benzeri bir form sağlayan modüler yapısı nedeniyle hızla inşa edilmiştir (Şekil 4.34). Proje tasarım süreci, şematik tasarım için 24 saat, çizimler için 3 gün sürmüştür. Hastane 14 gün içinde tamamlanmıştır (URL-12). İnşa edilen geçici yapı, fiziksel olarak kalıcı olması amaçlanmasa da pratik yapım yöntemi ile ihtiyaca cevap verebilme arayışındadır. Günümüzde yaşanılan salgın problemine karşı etkisi kalıcı olabilecek somut bir örnektir. Bu proje, geçici olmanın yanında hız kavramının geçici mimaride ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Değişimin hız kazandığı bir dünyada, yapıların var olma ve yok olma süreçlerinin hızın etkisi ile değiştiği günümüz hastane örneği ile gözlemlenebilmektedir.

Şekil 4.34. COVID-19 Salgını'na Karşı 10 Günde İnşa Edilen Hastane, 2020, Çin (URL-12)

5. GEÇİCİ MİMARİ YAPILARIN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİ

Geçici mimarinin geçmişi antik çağlara kadar gitmektedir. Geçici yapılardan 19.yy'da ortaya çıkan erken dönem geçici mimari yapılar, topluma kazandırılmış birer yapı türü olmuştur. Geçici yapı türü, 100 yıldan fazla bir süredir gelişmektedir, bunun en iyi örneği Dünya Fuarlarıdır. Dünya Fuarları, yeni malzemelerin, strüktürlerin, tasarımların sergilendiği tanıtım amaçlı bir sergi salonudur. Dünya Fuarı'nın arkasında, yaygın demir kullanımıyla birlikte Endüstri Devrimi bulunmaktadır (Chabrowe, 1974). Fuar yapıları, "geçici" olarak düzenlenmeleri ve hızlı inşa edilme gereklilikleri sebebiyle Endüstri Devrimi sonrası ortaya çıkan yeni inşaat malzemelerinin ve yapım tekniklerinin cesurca denenmesine de öncülük etmişlerdir. İlk dünya fuarı, 1851'de Londra'da, Kristal Saray'da gerçekleştirilmiştir. Fuarların büyük sayıda uluslararası ziyaretçiyi karşılamaları ve dönemin popüler yayınlarında yer almaları, yapıların etkisini, inşalarının başlangıcındaki "geçicilik" temasının oldukça ötesine taşımıştır (Pilehvarian, 2015).

Geçici mimari, "geçici olması ve bir süre sonra bulunduğu alandan fiziksel olarak yok olması için tasarlanan yapı sınıfı" olarak tanımlanmaktadır (Chappel, 2004). Temeline inildiğinde tüm mimari yapılar geçicidir. İnşaat alanları ve çok sayıda arkeolojik kazılar, geçici mimarinin bir göstergesidir fakat bazı yapıların diğerlerinden daha uzun süre dayanması amaçlandığı söylenebilir. Geçici mimari, çoğu zaman kalıcı yapıların üzerinde baskı yapan birçok kısıtlamadan kurtulur ve böylece mimarlara daha büyük bir yaratıcı özgürlük sağlayabilir. Bu nedenle, mimari için potansiyel bir ilham kaynağıdırlar (Jodidio, 2011).

Yapılar, yok olmaları yüzyıllar alsa bile sonuçta yok olacaklardır. Ne kadar geçici oldukları ise yapımlarında kullanılan malzemelerden strüktürüne bulundukları yerin bağlamına kadar birçok farklı değişkene bağlı olarak belirlenmektedir (Arun, 2012). Birçok yapı planlı olarak sınırlı dayanıklılığa sahip

yöntem ve malzemelerle inşa edilmektedir. Her ne kadar yapılar, uzun süreli kullanımlar için inşa edilse de bazı durumlarda bu sürenin kısa olması planlanabilmektedir. Geçici yapılar birçok amaçla tasarlanabilir. Bu durum zorunluluktan doğabileceği gibi herhangi bir sanatsal, kültürel, geleneksel ya da eğlence amaçlı etkinliklerde tasarlanabilmektedir. Bu nedenle geçici yapı türüne festival, fuar ve gösterilerde sık karşılaşılmaktadır. Bu tür yapılar bir sezonluk (yaz-kış-bahar) veya yıllık kullanılabilmektedir. Genellikle de halka açık kamusal alanlarda yer almaktadırlar.

Kamusal alanda kentsel iç mekânlar, çoğunlukla belli süreler için var olan geçici mekânsal eklerdir. Bu anlamda, bir süreliğine kentin bir bölümüne kurulan yarı-açık mekânsal niteliğe sahip pazar yerleri "geçici ikamet" durumuna örnek teşkil etmektedir. Şekil 5.1'de pazar yeri örneğinde olduğu gibi, her gün farklı bir yer ve mekânda kurulan mahalle ve semt pazarları; belirli bir yerde, belirli bir süre için fiziksel ve sosyal mekâna eklemlenen etkileşime dayalı, deneyimsel, anlık ve devingen durumlar yaratan kentsel iç mekânlardır (Cordan & Çolak, 2015). Bir sokak aksında ilerleyen, haftanın belirli bir gününde pazar yeri olarak kullanılan, üst örtülü geçici mekân, haftanın sonraki günlerinde araçların geçtiği, trafiğin yaşandığı bir sokağa dönüşmektedir. Bu geçici mekânlaşma durumu, kentin belirli noktalarında kullanıcıların artmasına, kalabalıklaşmaya ve mekânın işlevinin değişmesine sebep olmaktadır. Üst örtünün altındaki işlev gereği sokak, araç kullanımından yaya kullanımına geçmektedir.

Şekil 5.1. İstanbul Avcılar Semt Pazarı

Geçici yapılara, bir şehrin kent mobilyası da denilebilir. Şehrin otobüs durakları, bankları, sokak lambaları gibi, geçici yapılar da kent mobilyası olarak düşünülebilir. Her nerede inşa edilirlerse konumlandıkları yer itibariyle şehrin bir parçasıdırlar. Bu yapılar ister bir meydanda isterse de bir parkta ya da şehrin atıl bir alanında olsun kentin bir ögesidirler. Kente kısa süreli misafir olup uzun süre etki bırakabilen bir yapıya dönüşebilirler. Geçicilik, kentsel mekânın deneyimsel ve duygusal boyutlarıyla oynayarak, yenilikçi mimari ve toplumsal deneylerin uygulanmasına ve değişen sosyal dinamiklere hızlı ve esnek tepki verilmesine olanak tanımaktadır. Geçici küçük ölçekli deneysel mimari projeler, yerel halkın toplumsal ve kültürel gelişime ve kentin yenilenmesine daha etkili bir şekilde dâhil edilmesi için olanaklar sunabilmektedir. Geçici yapılar, kentsel alanların yenilenmesine yönelik kent planlaması hakkındaki kavramsallaştırmaları yansıtabilmektedir. Odak noktası, kentsel alanlarda kullanıcılar arasındaki etkileşimi ve iletişimi artırma, şehirdeki toplumsal ve kentsel kimlikleri güçlendirme, şehir merkezini ve faaliyetlerini yeniden keşfetme, insan ölçeği ve yaya dostu kentsel tasarımı teşvik etme fikri ve ideali, 'yaşanabilir' şehirler için bir temel oluşturmaktadır. Geçici mimari projeler, kentsel alanlarda etkiler yaratmanın kolay, hızlı, ucuz ve daha az riskli yöntemleridir. Geçici tasarımların kültürel,

sosyal ve ekonomik etkileri kısa vadeli ve sınırlı olabilir. Öte yandan, geçicilik, kentsel alanı kalıcı olarak değiştirmeye çalışmadan şehrin mevcut yapılarına ve tarihi katmanlarına saygı duyar (Lähdesmäki, 2018). Küçük ölçekli olan geçici yapılar, kentin kalbi denilebilecek ya da kentin köhne yerlerinde konumlanarak çevresini ve hatta kentin tamamına kalıcı bir etki sunmaktadır. Bu etki, gelecek için kent adına bir fikir oluşturup bir öneriye dönüşebilmektedir. Geçici mimari projelerin kentsel alanlar için yeniden canlandırılabileceğini ve yeni anlamlar üretebileceğini, insanların kamusal alanları yeni bir şekilde kullanmalarını harekete geçirebileceğini, şehirdeki sosyal etkileşimi artırabileceğini ve halkın olumlu ilgisini artırabileceğini göstermektedir. Tüm yapılar kendinden önce inşa edilen yapılar ile teknik olarak birtakım benzerliklere veya farklılıklara sahip olabilmektedirler. Mimari açıdan problemleri ortak, çözümleri ise ayrı olabilmektedir. Bu durum, insanoğlunun temel ihtiyaçlarının evrensel oluşu ve bunun bir yansıması olarak mekân unsurlarının ortaya çıkması ile ifade edilebilmektedir. Basit bir barınak yapısı düşünüldüğünde tasarımın rüzgâra, güneşe vb. etkilere karşı cephe hareketi, yağmurdan koruyan bir üst örtüsü, ayakta kalmasını sağlayan strüktürü ve yapım malzemesi, mekânın yapılma amacı ve bulunduğu konumu, içgüdüsel olarak ortaya çıkan değerler olarak görülebilir. En basit mimari tasarımda, en karmaşık ya da devasa bir yapıda da aynı mimari kaygılar gözetilmektedir. Bu durum uzun süre ayakta kalan veya kısa sürede var olup kaybolan geçici bir yapı için de geçerlidir.

Tüm toplumsal/kültürel pratiklerin doğaya sonradan eklenen yapıntılar olduğu söylenebilir. Bilinen tarihi boyunca tüm insan üretiminin o ya da bu biçimde bir tür düşünme ve farklılık içerdiğini/ürettiğini söylemek mümkündür. Üretimi, ürünün doğaya eklemlenme biçimini ve en genel anlamıyla insanın içinde kendini bulduğu dünyayı kavrama biçimini düzenlemeye, bir düzleme yerleştirmeye, bir yere dönüştürmeye çalışan disiplindir. Üretimin ne ve nasıl olduğu zamana ve mekâna bağlı olarak değişebilir (Dean, 1994). Doğaya eklenen her şey farklı biçimde üretilmektedir ve bir şekilde doğaya değmektedir. Yapıtın

doğaya uzun süre temas etmesi (kalıcı) ya da doğaya kısa süreli misafir olması (geçici) bir eklemlenme durumudur. Eklemlenme durumu, yapıların kalıcı ve geçici olma durumunda bir noktada ayırıcı bir perde görevi görmektedir.

Organik bütünler olarak tanımlanabilen kalıcı yapıların iç ve dış yapısı, mekânik bir yaklaşımın ürünüdür. Mekânik bütünler olarak tanımlanabilen geçici yapıların ise mekânların çok amaçlı kullanım gereği sonunda kazandıkları yoğunluk ve esneklik, mekânlar arasında sağlanmış olan süreklilik, organik bir düzen anlayışının yansıması olarak görülebilmektedir. Kalıcı olması amacıyla yapılan yapılar; parçaların birbirleriyle değiştirilemeyecek gibi bir araya geldiği, hiçbir parçanın eklenmesine ya da herhangi birinin çıkarılmasına olanak vermeyen, organik bir bütün anlayışı ile yapıldıkları, buna karşın geçici olacağı düşünülen yapıların; parçaların zaman içinde değişilebilirliliğini sağlayan mekânik bütünler olarak gerçekleştirilebilmektedir (Aksoy, 1977). Mimarideki geçicilik ifadesi, yapılma ve sökülme potansiyeli ile fiziksel olarak ölçülebilmektedir. Bütünün parçalanmasından sonra yapının kalan parçaları, amacını koruyarak tekrar kullanım sağlayabilmektedir. Dolayısıyla geçici bir mimarinin yapısal amaçları; yapıyı sökme kolaylığı ile verimliliği en üst düzeye çıkarmak ve binanın tüm parçalarının geri kazanılıp korunabileceği bir sistem oluşturmaktır (Armada, 2012). Malzemenin ve strüktür sisteminin tüm yönleri ele alınarak ve mümkün olan her özelliği kullanılarak kısa süreli var olan özgün tasarımlara ulaşılabilmektedir.

5.1. Mimari Karakteri Tanımlayan Unsurlar

Geçici mimari yapıların karakteristik özelliklerini belirleyebilmek için öncelikle mimari bir yapının karakteristiğini belirleyen temel unsurların tanımlanmasına gereksinim vardır. Unsurların tanımlanması ile daha ölçülebilir, gözle görülür ve deneyimlenebilen karakterler oluşturmaktadır. Mimarlık da kendisini oluşturan malzeme ve cephe hareketleri ile göze hitap eden, sahip olduğu mekânların birbiri ve dışarısı ile olan ilişkisine kulak veren, strüktürü sayesinde ayakta duran ve kendisini oluşturan mekânlar ile ihtiyaca cevap veren bir bütün

olarak ele alınmaktadır. Birinin olmayışı yapıyı eksik kılar, yetersiz bırakır ve iş görmez bir hale getirebilir. Bu sebeple tüm bunlara cevap veren mimarlık, bir noktada kendi kimliğini ortaya çıkarır ve eşsiz bir özelliğe bürünür.

Birçok yapının strüktür elemanı aynı olmasına rağmen farklı mimari tasarımlar ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebi, strüktür elemanlarının izlediği yöneliş, biçimleniş ve malzemenin farklı olmasıdır. Geçici yapılar bu duruma iyi bir örnektir. Her geçici yapıda taşınan mimari kaygı aynı olmasına rağmen her yapım elemanının bir araya geliş biçimi ve düzenin değişik olması ile deneyim her seferinde farklıdır ve tekrarlamaz. Bu düzen, kendi içinde bir oran, kural ve yaklaşım içermektedir.

Vitruvius, mimarlığın üç temel özelliğini sağlamlık, uygunluk ve güzellik olarak tanımlamıştır. Bu durumda sağlamlıkla ilgili strüktür, güzellikle ilgili malzeme ve biçim, uygunlukla ilgili olarak işlev ve bağlam kavramları dikkate alınarak mimari yapının karakteri tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla mimari bir yapının karakteristiğini belirleyen beş ana unsur belirlenmiştir. Bunlar:

a) Strüktür tasarımı
b) Malzeme
c) İşlev
d) Biçim
e) Bağlam

a) Strüktür Tasarımı

Her strüktür, bir parça-bütün ilişkisi ortaya koymaktadır. Parça-bütün ilişkisinin bir strüktür olmasına yol açan özelliği, parçaların arasındaki düzenidir. Elemanların işlevlerin bağıntıları ile belirlenir olması, bu ilişkinin bir karşılıklılık içermesi demektir. Bu durum strüktürün özelliği olmaktadır. Strüktür elemanlarının farklı yerlerde, farklı konumlarda, farklı işlevlerde olması gerekir. Bu farklılaşmalar ile elemanlar birbirlerini tamamlayarak bütünü oluşturmaktadır

(Batur, 1974). Tasarlanan her yapı formunun geometrik bir tanımı vardır ve geometrik formun ayakta durabilmesi için strüktür tasarımına ihtiyaç vardır (Kavurmacıoğlu & Arıdağ, 2013). Strüktürel formun, bazen mimari formların arkasına gizlendiği bazen de yapı formunun tam da kendisi olduğu; başka bir deyişle strüktürün dıştan algılanabildiği yani strüktürel dışavurumcu olduğu tasarımlar söz konusu olmaktadır (Şimşek, 2018). Strüktürün dışavurumcu özelliği ile iç içe geçmiş bütünleşik formların kullanımı, iç tasarımda esneklik, şeffaf yüzeylerin oluşturulması, heykelsi dış görünüme ulaşmak, tek defaya özgü tasarımlar görülmektedir (Şimşek, 2019). Farklı malzeme kullanımı, farklı form arayışı, temelinde strüktürün teknolojik gelişmelere bağlı olarak çeşitlenmesidir. Cephede veya iç mekânda yaratılan etki, strüktüre bağlı olarak değişebilmektedir. Bu durumda strüktür, iki şekilde düşünülebilir. Görünür strüktür, görünmeyen strüktür. Görünür strüktürde strüktürün dışavurumcu tavrı sayesinde kullanıcı, mekânı deneyimlerken dışarısıyla da ilişki kurmaktadır. Çünkü dış cephe, kapalı bir kutu değil geçirgen ve içeridekinin dışarı ile temas kurmasına izin verecek niteliktedir. Görünmeyen strüktür, yapıyı ayakta tutan parçaların gizlenmesi olarak tanımlanabilir.

Strüktüre bağlı olarak cephedeki değişim çoğu zaman uzay kafes strüktür sistemleri ile mümkün olmaktadır. Uzay kafes strüktür sistemi, doğru eksenli çubuklar ile bunların birleştikleri birleşim noktalarından oluşan üç boyutlu taşıyıcı bir sistemdir. Bu sistem, geniş açıklıkları örtmek üzere yapılan, bütün elemanları birbirine bağlı olup her doğrultuda bir bütün halinde çalışan bir sistemdir. Bu sistemlerde kullanılan malzemelerin hafif olması ve malzeme tüketimi ile kullanılan hacim arasında oldukça uygun bir oran bulunmaktadır (URL-13). Strüktür tasarımının bu özellikleri ile mimariyi biçimlendirmek, geniş açıklıklı mekânsal kullanımlar için alanlar yaratmak mümkün olmuştur. Pekin Ulusal Stadyumu: “Bird’s Nest” yapısı bu sistemin kullanıldığı en bilinen örneklerden biridir (Şekil 5.2). Beton temeller üzerine beton bir destek yapısı, inşa edildikten sonra kaldırılmıştır. Kendi kendini destekleyen, stadyumu çevreleyen kavisli çelik

çerçeve yerleştirilmiştir. Montaj ve kaynak yapılarak eğimli çelik çerçeveler birbirine bağlanmıştır. Tasarımın ana karakteri yapının çeşitli dallarını oluşturan çeliktir.

Şekil 5.2. Pekin Ulusal Stadyumu: "Bird's Nest", 2008 (URL-14)

Mimari ve form arasındaki sentezi sağlayan yapısal sistemler bulunmaktadır. Bu sistemler, mimari formu tanımlayarak çoğu zaman yapı kabuğu olarak işlev görmektedir. Kabuk yapıları, kimi zaman çelik veya ahşap elemanlardan inşa edilebilmektedir. Geometrileri, bükülme yerine çekme ve sıkıştırma yoluyla belirlenir. Kabuk iç mekânı sarmak için sürekli olarak kıvrılmaktadır (Charleson, 2006). Geniş açıklıkların geçilmesinde kullanılan kabuk sistemler, modern taşıyıcı sistemlerin genel hedefi olan en az malzeme kullanılarak en hafif ve ekonomik şekilde en büyük açıklığı geçerek strüktür sistemlerinin önemini vurgulamaktadır. Biçimleri sayesinde kabuklar, ara taşıyıcı elemanlara ihtiyaç duyulmadan mekânların örtülmesine olanak sağlamaktadır (Bayülgen, 1993). Böylelikle hem geniş açıklıklar geçilmiş hem de özgün yapı formları elde edilmiş olmaktadır. Haydar Aliyev kültür merkezi kabuk yapılara bir örnek olarak gösterilebilir (Şekil 5.3).

Şekil 5.3. Haydar Aliyev Kültür Merkezi, Uzay Kafes Sistem ve Yapıyı Tümüyle Saran Kabuk, 2012, Azerbaycan (URL-15)

Tekstil yapıları, farklı bir yüzey yapısını temsil etmektedir. Ağırlığa ve rüzgâr yüklerine dirençli gerilmiş tekstil malzeme, üç boyutlu bir eğrilik oluşturmaktadır. Malzeme kalınlığı, formu ve mukavemeti yükler ile eşleşmeli ve yüksek rüzgârda tekstil malzemenin sallanmasını önlemek için tüm yüzeyler gerilmektedir (Charleson, 2006). Tekstil malzeme kullanılan yapının önemli bir avantajı, hızlı kurulum ve montaja fırsat vermesidir. Yapı alanına modüler birimler ya da paketler halinde gelebilen membranlar, yerleştirildiklerinde zaman ve inşaat maliyetini büyük ölçüde düşürerek çabucak sabitlenebilirler (Garbe, 2008). Bu membran malzemelerin en önemli özelliklerinden biri de yapıların akustik özelliklerinin niteliğini belirlemesi ve çeşitli ses dalga boylarına göre yansıma ve geçirgenlik kaybını önlemeleridir (Alioğlu, 2018). Birçok tekstil mimarisi stadyumlarda ve spor arenalarında görülebilmektedir. Bunun nedenlerinden biri, stadyumlarda yüksek ışık kalitesine olan taleptir. Membranlar, sağlam ve ışık geçiren çatı yapıları elde etmek için uygun malzemelerdir (Garbe, 2008). Sergi yapıları, spor merkezleri gibi yapılarda geniş açıklık ve yüksek mekân gerekmektedir. Sebebi, bu tür mekânların kullanıcı kapasitesinin fazla olması, kullanılan araç gereçlerin geniş alanlara ihtiyaç duyması, uzak mesafedeki seyirci veya ziyaretçi için göz temasının engellenmemesi, mekânın ışık alma kapasitesinin arttırılmasının amaçlanmasıdır. Geniş açıklıklı mekânlar için çelik, yaygın kullanılan bir strüktür elemanıdır. Hafif, geniş açıklık geçebilme, serbest formları

mümkün kılma, esnek ve değişikliğe kolayca adapte olabildiği için çelik büyük açıklıklı yapılarda tercih edilebilmektedir. Örneğin olimpiyat oyunları için inşa edilen Londra Basketbol Arenası beyaz geri dönüştürülebilir bir PVC tekstil malzeme ile kaplanmıştır (Şekil 5.4). Salonun dış duvarları yarı saydamdır, yani ışığın salona PVC malzemeden gün boyunca girebileceği anlamına gelmektedir. Geceleri durum tersine döner ve yapay aydınlatma yapıyı içten aydınlatmaktadır. Bina örtüsü ayrıca ışık gösterileri için bir ekran olarak kullanılmaktadır (URL-16). Mekânsal ihtiyaçlar için gerekli olan ses, ışık gibi etkenler malzemenin özelliğinden faydalanılarak çözümlenebilmektedir.

Şekil 5.4. Basketbol Arenası, 2012, Londra (URL-16)

İlk olarak 1960'larda öne sürülen, 'normal' yapıya ilerici ve hafif bir alternatif olarak pnömatik yapılar fikri, yeni mimari örtü biçimlenişi olmuştur (Mclean, 2014). Pnömatik sistemlerde cephesel özellik açısından çeper, tümüyle kapalıdır (Şekil 5.5). Çeper, sürekliliğini koruduğu sürece plan şekli, daireselden ovale ya da düzensiz bir forma dönüşebilmektedir (Moussavi, 2011). Pnömatik yapılarda basınç farklarıyla form oluşturulurken aynı zamanda stabilizasyon sağlanmaktadır. Kabarcığın şeffaflığı sayesinde iç ve dış çevre, mekânlar arasında diyaloğa izin vermektedir.

Şekil 5.5. Standart Pnömatik Ortam İçin İlk Örneklerden Biri, 1968 (URL-17)

Pnömatik yapıların biçimleri, kendilerine uygulanan kuvvetlerle doğrudan ilişkili olan strüktürlerdir. Lleida'nın Uluslararası Animasyon Film Festivali için tasarlanan Bombolla Pavilyon, pnömatik yapıya bir örnektir. Balon, meydana veya sokağa yerleştirilebilecek ve uyarlanabilecek kadar esnektir. Gündüz ve akşam farklı kullanımlarla işlevlendirilebilmektedir (Şekil 5.6).

Şekil 5.6. Bombolla Pavilyon, 2008, İspanya (URL-18)

b) Malzeme

Mimaride en önemli karakter türü, yapının amacından veya inşa edilme nedeninden kaynaklanan karakterdir. Bir yapının kullanılması, doğal olarak belirli bir parça düzenini gerektirir ve bu düzenleme, karakteri büyük ölçüde değerlendirilen dış görünüşü etkilemektedir. Örneğin anıt, bir kişinin veya önemli bir olayın anısını sürdürmeye hizmet etmektedir. Etkileyici, bir saygınlığa sahip ve herhangi bir gelir kaygısı bulunmamaktadır. Anıtta kalıcı bir etki hissi yaratmak için taş, beton veya bazı dayanıklı ve ağır kalıcı malzemeler kullanılmaktadır

(Salvan, 1999). On dokuzuncu yüzyılda tren istasyonlarında, şehir alışveriş pasajlarında ve sergi binalarında cam ve demir kullanımı uygun görülürken kiliselerde kullanılmıyordu (Brawne, 2003). Malzemenin dayanıklı olması kalıcı olma isteğine karşı ortaya çıkan bir durumdur. Bu durum yapının üzerine yüklenen işlev ile ilişkili olduğu söylenebilir. Eski dönemlerdeki bir kilise yapısı genel olarak taştan, bir konut ise ahşap malzemeden yapılmış olabilir. Örneğin Santa Maria la Mayor Kilisesi dini bir gücü temsil ettiği ve daha uzun süre ayakta kalması gerektiği inancı ile malzemenin tek tür kullanımı, yapının masif ve ağır bir kütle gibi durmasını sağlar ve cephedeki doluluk, yapının masif duruşunu destekler (Şekil 5.7).

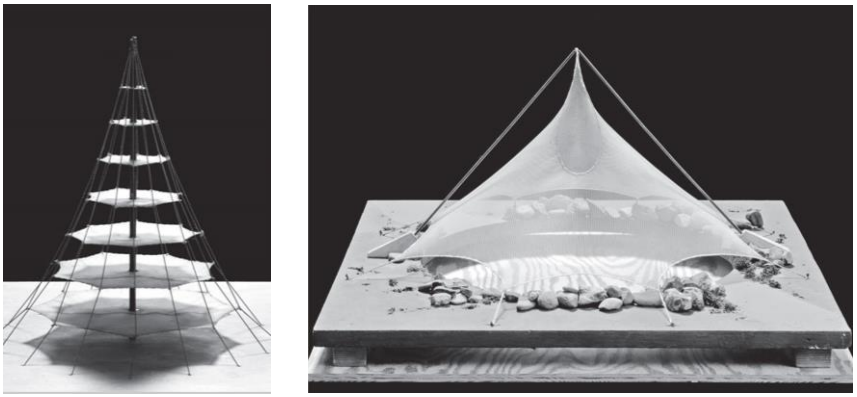

Şekil 5.7. Santa Maria la Mayor Kilisesi,İspanya (URL-19)

Her malzemenin kendi sınırları ve olasılıkları bulunmaktadır. Malzemelerin boyutu, doğal veya yapay sınırlamalarla belirlenebilir ve binaların nihai boyutlarını ve biçimini etkileyebilir. Bir ağaç gövdesinin yüksekliği ve genişliği, ahşabın nihai boyutunu belirlemektedir. Taşıma yöntemleri, taşınan ağırlığı ve dolayısıyla malzemelerin boyutunu sınırlayabilir ancak bazı ilk toplumlar, sınırları çok uzun mesafeler taşıyan devasa taşları taşıyarak mümkün olanın ötesine gitmiştir. Örneğin tuğla gibi modüler malzemeleri kullanma yeteneği genellikle yapının boyutunu belirler ancak tarihsel ve coğrafi farklılıklar bulunmaktadır. Antik Roma tuğlaları

genellikle büyük, geniş ve fayans gibi düz iken İngiltere'de on ikinci yüzyıl tuğlaları büyük ve düzdür ancak on üçüncü yüzyılda Flaman etkisi daha küçük tuğlalar kullanılmıştır. On altıncı yüzyıldan itibaren boyutlar standartlaştırılmıştır (Conway & Roenisch, 1994). Malzemenin boyutu değiştikçe yapının boyutunun sınırlayıcılığı da değişmiştir.

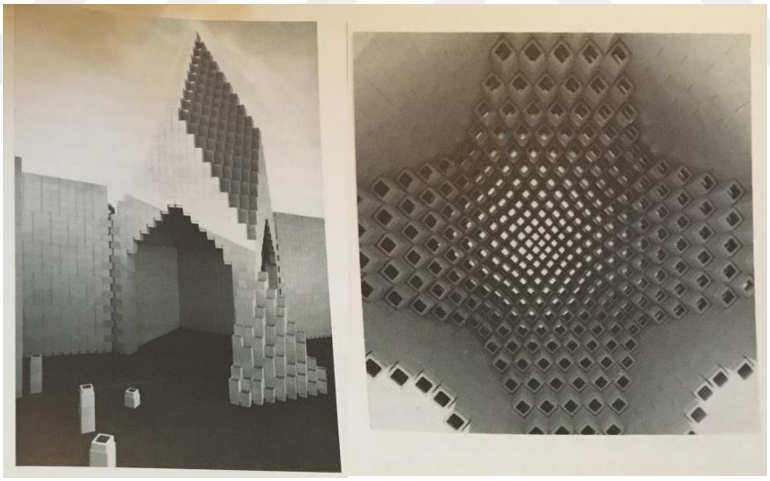
20. yüzyılın ikinci yarısında model, deneysel bir tasarım yönteminin anahtar bileşeni haline gelmiştir. Mimarlar, yeni inşaat malzemeleri ve inşaat ilkeleri ile çalışma deneyiminden yoksun kalmıştır. Bu durum, analog modeller üzerinde yapılan denemeler ve araştırmalarla aşılmıştır. Yenilikçi yük taşıyıcı ve üç boyutlu yapıları, zamanının mimarisi üzerinde geniş bir etkiye sahip olan Frei Otto, bu alanda en etkili mimar olmuştur (Schilling, 2018). Frei Otto'nun halattan yapılmış strüktür ve ağ yapı modeli örneğinde yapı formları teknoloji ile birlikte gelişmiş ve analog çalışmalar ile farklı form arayışlarına girilmiştir. Dünyada her geçen gün yeniyi keşfetme, teknolojik gelişmelere ulaşma çabası ile mimaride birtakım farklı malzeme ve strüktür sistemleri ortaya çıkmaktadır Bu yenilikler, birtakım deneme çalışmaları ile keşfedilmekte veya geliştirilmektedir (Şekil 5.8).

Şekil 5.8. Frei Otto, Halattan Yapılmış Strüktür (1961) ve Ağ Yapı Modeli (1964) (Schilling, 2018).

Malzeme, 'formu' ile kullanımdaki beklentileri karşılayacak, dayanıklı, değişebilir ve birleştirilebilir hale getirilmek amacıyla bir elementin hacimsel

kabuğunun geometrisini oluşturmaktadır. Çağdaş kullanışlılığını hiç yitirmemiş, hatta tam tersi, binlerce yıldır kullanılan malzeme olan tuğla buna bir örnektir. Ecole Polytechnique Fédérale'de Laboratoire d'Expérimentation Architecturale'de (LEA) geliştirilen ve kullanılan sentetik malzemeden birbirine kenetlenen tuğla örneği ele alınırsa yapılar, kolaylıkla değiştirilebilir, sökülebilir ve yeniden monte edilebilir bu nedenle, duvarın sağlamlığı için kenetlenebilen hafif bir tuğla kullanılmıştır (Şekil 5.9). Duvarlar, temelsiz olarak zemine inşa edilmiş bu sebeple sağlamlığının güvenli olması için yapının desteklenmesi gerekmiştir. Tasarım ve deney, tek bir malzemeye göre sağlamlığın en uç sınırlarını, kapasitelerini keşfedebilmektedir (Meiss, 2002). Böylece yapı malzemesinin sağlamlığı açısından sahip olduğu potansiyel, deneme yolu ile ölçülmeye çalışılmaktadır. Bu deneme biçimi ile malzemenin etkisi altında deneysel bir mekân oluşturularak kullanıcının da dâhil olduğu deneyim durumu ortaya çıkmaktadır.

Şekil 5.9. Birbirine Kenetlenen Tuğla, Duvar, Kemer, Kubbe Gösterimi, EPFL,1980 (Meiss, 2002).

Tasarımın plan, kesit, görünüşünü çizmek veya maketini yapmak kullanıcı açısından mekân deneyimlemesi için sınırlayıcı olabilir. Mekânı gerçekten yaşayabilmek, yapıya ait malzemenin tasarıma dâhil edilerek inşa edilmesi ile

gerçekleşebilir. Tasarım düşüncesinin bir parçası olan malzeme, yapının sağlamlık, doku, renk gibi maddi yönlerini ifade etmektedir. Malzemenin mimari düşünceye önemli yansımaları olmaktadır. Bu durum, özellikle mekânsal organizasyon ve görünüm üzerinde etkisi olacak malzemeler için geçerlidir. Örneğin duvar malzemesinin hangi tür olacağı önemlidir. Duvar malzemesi olarak örneğin açık tuğla mı yoksa paslanmaz çelik panel mi seçileceği önemlidir (Brawne, 2003). Çünkü malzeme değişirse doku değişir, doku, algıyı değiştirir algının değişmesiyle yapının kullanıcı üzerindeki ifade biçimi farklılaşır. Bu durum iç mekânda kullanıcının deneyiminde fark yaratır. Ayrıca yapının kalıcı veya geçici olma durumunu yansıtabilir.

Planda düz bir çizgi ve kesitte dikey bir çizgi çizildiğinde bunun eğimli değil de düz bir duvarı gösterdiği bilinir. Eğri bir çizgi çizildiğinde bunun eğri bir duvar olarak yapılacağı bilinir. Tasarlarken çizilen çizgi, duvarın tuğla, taş veya beton olup olmadığı konusunda hiçbir şey söylemez. Yapıları yapan şeylerin sağlamlığı, yansıması, dokusu, rengi üzerinedir. Malzemelerin seçimi genellikle değişime karşı dirençleriyle veya zaman içinde bilinen özellikleriyle belirlenebilir. Örneğin bakır, iklime ve kirliliğe bağlı olarak hava koşullarına maruz kaldığında yeşil bir patine kazanmaktadır (Brawne, 2003).

İşleve uygunluk, form, sağlamlık gibi parametrelerin yanında, tasarıma dair en önemli aşamalardan biri de malzeme seçimidir. Güzel eskiyen bir malzeme, tasarımın geri kalan tüm diğer aşamaları arasında ciddi bir ağırlığa sahip olabilir. Eskitilmiş/paslandırılmış çelik olan corten, ilk yapıldığında passız fakat hava şartlarına maruz kalınca paslı görünüme ulaşmaktadır. Tuğla veya taş malzemenin ise üzeri yosun ile kaplanmaktadır. Zamanla yapının dış yüzeyindeki değişimler ve farklılıklar önceki izleniminde ifadeyi değiştirebilmektedir (URL-20). Örneğin tuğladan yapılmış bir yapıya sonradan eklenen corten malzeme yapının bulunduğu durumu değiştirmiştir. Tuğla zamanla yeşil bir örtü ile kaplanmış çelik ise paslanmıştır böylece birbirleri ile bir bütün oluşturmuşlardır. Görünümü zamanla değişen çelik malzeme, eklendiği harap yapıyı canlandırmış ve bir bütün haline

getirmiştir. Bu bütünlük hem biçimsel açıdan hem de malzeme renklerinin yakın kullanılması ile sağlanmaya çalışılmıştır. Böylece malzemenin formu ve renkler kullanılarak ortaya çıkarılan uyum, mimariye yansıtılmıştır (Şekil 5.10).

Şekil 5.10. Harap Yapıya Eklenen Corten Yapı, Londra (URL-21)

Malzemedeki değişim ve dönüşümün en güzel örneklerden biri de İspanya Bilbao'da bulunan Guggenheim Müzesidir (Şekil 5.11). Binanın tasarımı, bölgede bulunan eski fabrika binalarında kullanılan malzemeleri çağrıştırarak, Bilbao'nun tarihi, kültürel doku ve geleneklerini yansıtmaya çalışmaktadır (Bruggen, 1997: Gayret, 2016'dan). Bu sebeple binlerce adet, birbirinden farklı boyut ve eğrisel yüzeylerde parçadan oluşan heykelsi kıvrımlar oluşturabilen titanyum kaplamalar kullanılmıştır (Utkutuğ, 2002; Altun, 2007'den). Yapıda kullanılan malzeme farklılığında kültürel doku, bulunduğu coğrafya, teknolojik gelişmeler, yapı formu, sağlamlık ve maliyet, etki etmektedir. Bu açıdan malzemenin bina ile olan ilişkisinde birçok bağlamı bulunmaktadır.

Şekil 5.11. Guggenheim Müzesi Bilbao (URL-22)

Metali aşındırıp parlatmayı deneyen mimarlar, çeliğin güneşte fazla yansıtıcı ve Bilbao'nun gri ve yağmurlu günlerinde çok cansız durduğunu belirtmiş ve bu sebeple bir titanyum parçasını keşfedip bulutlu bir günde malzemeyi denemişlerdir. Deneme sonucunda titanyum malzeme, değişken niteliği sayesinde gökyüzüne tepki olarak resimde görüldüğü gibi gri ışıkta altın rengine bürünmüştür (Şekil 5.12). Hafif, pahalı, parlak ve dış yapı malzemesi olarak nadiren kullanılan titanyum malzeme, müzenin ikonik cephesini neredeyse tamamıyla oluşturmaktadır. Kağıt inceliğindeki titanyum malzeme hafifliğinin etkisi ile tasarım gereği rüzgârda dalgalanmaktadır (URL-23).

Şekil 5.12. Titanyum Cephenin Hava Etkisi ile Yansıyan Renk Aralığı, 1997 (URL-24)

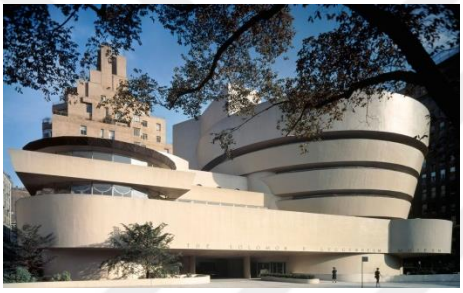
Panellerin fırtınalı bir günde sarsıntılarının duyulması ve titanyumun sürekli değişerek Bilbao gökyüzünün renklerine bürünmesi geçici özelliklere sahip olduğunu göstermektedir (URL-23). Böylece yapı formuna eşlik eden malzeme kullanımı ve malzeme özelliğinden kaynaklı ışık yansıma değişiminin etkisi sonucu bina, şehrin ikonik bir yapısı haline gelmiştir. Farklı havaların yaşandığı günlerde farklı görünüme bürünüp geçici değişimlere sebep olan malzeme, yapının ana karakterini oluşturmaktadır.

c) İşlev

Var olmak ancak çevreye uyumla olanaklıdır. Varlığın sürdürülebilmesi, çevre ile alış-verişi, karşılıklı bir etkileşimi gerektirmektedir. Bu etkileşimden doğan işlev, varlığın sürdürülebilmesi için yaşam süreçlerinin işlerliğini, varlığı oluşturan öğelerin bütünün işleyişine yönelik görevleri yerine getirmelerine bağlı olmaktadır. Amaca yönelik bütünlerde, öğeler bütüne ve dolayısıyla birbirlerine işlevsel bağlarla bağlı olmaktadır (Aksoy, 1977). Bir yapının kullanımının sürekliliği, yapının işlevinin devamlı ve çevresinin bu devamlılığı mümkün kılmasıdır. Yapının kendisi, varlığı ile bulunduğu alana işlev katabilir,

canlandırabilir ya da bulunduğu alan yapının işlevini etkileyebilir. Çevre ile olan ilişki ağı devam ettiği sürece hem bölge dinamik kalır hem de yapı ihtiyaca cevap verebilir.

Binalar uzun zamandır belirli yapıyla ilişkilendirilmiş özellikleriyle tanınmaktadır. Örneğin vitray pencereli bir binanın tepesindeki sivri uç, bize her zaman yapının bir kilise olduğunu söylemiştir (Salvan, 1999). Dış cephesi tamamen kapalı yapı bir müzeyi, tümüyle şeffaf cam cephe bir ofis binasını işaret edebilir (Şekil 5.13-14).

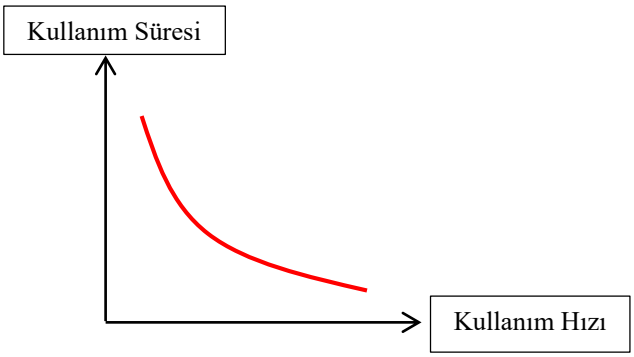

Şekil 5.13. Guggenheim Müzesi, 1959, New York (URL-25)

Şekil 5.14. Garanti Bankası Teknoloji Kampüsü, 2018, İstanbul (URL-26)

Bir yapının kullanım durumu değişebilir ve dönüşebilir. Geçmiş dönemlerden günümüze gelindiğinde yapıların işlevsel olma durumu artmaktadır. Yaşam hızının şimdilere göre yavaş ilerlediği eski dönemde bir medrese uzun yıllar eğitim amaçlı kullanılmış olabilir. Günümüzde hızın artması ile kullanım süresi de azalmaktadır. Bu durumda medreseye eğitimle birlikte kültürel aktivitelerin yapıldığı veya yeme içme aktivitesinin gerçekleştiği bir mekan eklenebilir. Zamanla işlev değişikliği sıklaşabilir. Grafikte de belirtildiği gibi bir yapının kullanım hızı arttıkça yapının fiziksel veya işlevsel olarak kullanım süresi azalmaktadır (Şekil 5.15).

Şekil 5.15. Bir Yapının Kullanım Hızı ve Süresi Arasındaki İlişki

Umberto Eco'ya göre bir yapının tüm işlevi, iki farklı tarihsel kesitte birincil ve ikincil işlev olarak iki değişik anlamı olabildiği görüşüne dayanmaktadır. Birincil işlev, kabaca yapının inşa edildiğinde içermesi amaçlanan kullanım ve bununla eşzamanlı bileşenlerden oluşmaktadır. İkincil işlev, bu kullanım amacı hiç değişmese bile zaman ve çevre koşullarındaki değişmelerin o yapıya kattığı yeni işlev boyutunu belirtmektedir (Eco, 1968; Yücel, 1981'den). Örneğin bir kale yapıldığı dönemde korunma amaçlı inşa edilmiştir fakat bugün kentte dolaşan çeşitli kişiler için farklı işlev ve anlamlara sahip olabilir. Yapı amacına uygun olarak tasarlanıp inşa edilse bile işlev, zaman geçtikçe değişmektedir. Kalıcılık fikriyle tasarlanan bir yapının işlevi zamanla değişebilir, artabilir veya azalabilir hatta kendine işlev bulamaz hale gelebilir.

d) Biçim

İnsan, ilk biçimlerini doğaya öykünerek**,** ürettiği yapıda düzeni doğadan esinlenerek tasarlamıştır. Bu tasarım, çoğu kez insanın varlığını sürdürmesi için zorunlu bir gereklilik olduğuna inandığı bir tapınma, doğaya bağlılığı, saygı dile getiren bir tören niteliğinde olmuştur. Sonuç olarak çevreyi oluşturan insan yapısı tasarımların kökeninde iki evreden söz edilebilir. "Doğaya öykünme evresi" "Doğaya egemen olma evresi". Çadır, asma köprü, şişirme yapılar gibi daha çok

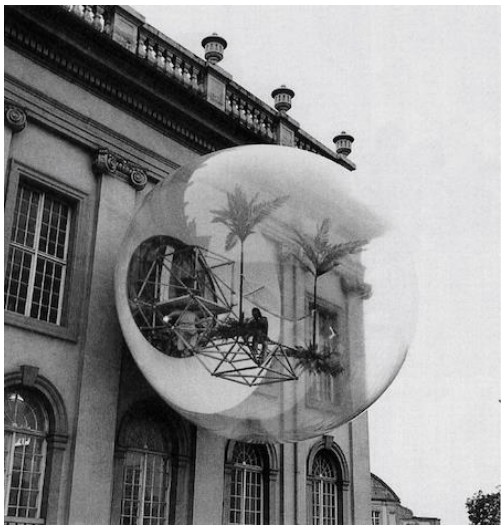
çekme güçlerine dayalı yapılara doğru bir gelişme doğrultusu gösteren esnek tasarımlar, canlı doğasının biçim niteliklerine uygunluk gösterirken; masif, stabil yapılar, cansız doğayı öykünürler. Bir çadır, istenilen yere konan-kalkan, havayı ve ışığı geçirebilen canlı ve devingen yapı iken; örneğin Süleymaniye Cami, bir sıra dağ gibi dingin ve dengeli, güçlü ve sağlam görünümü ve yerleştiği yerdeki toprağa sımsıkı bağlı duruşu ile bir kaya gibi katı ve sürekli bir yapı örneği olmaktadır. Endüstri devriminden başlayarak çağımız yapı sanatı, giderek incelen, hafifleyen ancak aynı oranda da güç kazanan yeni malzemelerin eşliğinde, gittikçe daha büyük açıklıkları, toprağa gittikçe daha az dokunan yapılarla gelişimini sürdürmektedir. Yapıların toprakla ilişkisini kesen ve kolaylıkla konup kalkarak onların bir bakıma, zamana da bağımlılığını en aza indiren asma ve esnek, yumuşak ya da şişirme yapılar, bu gelişmenin ulaştığı aşamalardan biri olarak görülebilmektedir (Aksoy, 1977). Zemine en az etki yaparak varlığını kısa süreli devam ettiren bu yapılar kütlesel olarak alanı kaplamak yerine içerisinde ve dışarısında mekânsal boşluklara fazla yer vermesi yapının kalıcılığının uzun sürmeyeceğinin bir göstergesi olabilir.

1970'lerden itibaren üretim, merkezsizleşen ve ulusötesileşen yeni bir döneme girmiştir. Üretim ve tüketim sistemleri dönüştürülmüştür. Standart malzemelerin seri üretimi yerini yeni bir üretim biçimine bırakmıştır. Hacimden çok yenilik gereksinimlerinin harekete geçtiği bu yeni üretim biçimi, ürünün yapılışı ve algılanışı arasında bir bağlantı kurmaktadır. Farklılık ve yeniliğe katkıda bulunulmaktadır. Fordist üretim biçiminin ortaya çıkması ile yapı endüstrisi büyük bir potansiyel kazanmıştır. Fordist üretim; 20. yüzyılın başlarında seri üretim (mass production) olarak bilinen üretim sistemidir (Moussavi, 2011). Fordizm yaklaşım ile tasarlanan ve kentsel probleme bir çözüm olarak denenen Habitat 67, birbirinin aynısı tamamen üretilmiş parçalar kullanılarak üretilmiş modülden oluşmaktadır. Modüler birimler kullanarak konut masraflarının olabildiğince indirgenmesine ve yeni bir ev tipolojisi yaratılmaya çalışılmaktadır (Şekil 5.16).

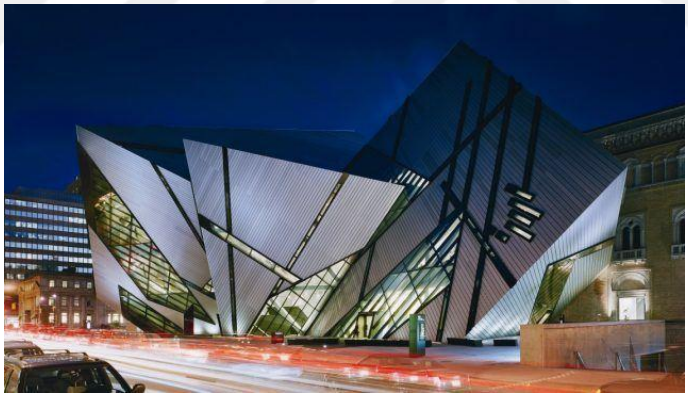
Şekil 5.16. Habitat, 1967, Kanada (URL-27)

1970'lerde mimarlar tarafından "yeni bir mimari konsept" geliştirilerek interaktif sergileri ve insanların kendi çevrelerini nasıl etkileyebileceklerini gösteren ütopik mimari fikirler ortaya atılmıştır (URL-28). Hamburg Sanat ve Ticaret Müzesi'nde serginin bir parçası olarak 'kapsül' adı verilen bir tasarım, yapıya geçici olarak eklenmiştir (Şekil 5.17). Tasarımda rijitliği kıran esneklik, kapalılığa karşı şeffaflık, kentin gürültüsüne ve kaosuna karşı huzurlu ve kullanıcının düşünmesini sağlayan bir ortam tasarlanmaya çalışılmıştır.

Şekil 5.17. 'Capsule', Hamburg Sanat ve Ticaret Müzesi, 1972 (URL-29)

Yapılar, belirli ölçekte hacim kazanıp biçimlenmektedir. Biçimleri belirleyen özellik; zaman, iç mekân kullanımı, kentsel konum gibi koşullara bağlı olarak durum değiştirmek, fiziksel güçlere bağımlı olmak (yerçekimi), parçalar arasındaki ilişki düzenini sağlamak, enerji tüketiminin en az olacağı bir yol izlemek ve çevresel etkiler uyarınca biçim almaktadır. Bunlar biçimlenmenin 'sınırlılık' özelliği olmaktadır (Aksoy, 1977). Yapı kütlesel olarak sürekli ve devamlı olabilir, fakat bunu sınırlayan etkenler sebebiyle bir yerde sınırlarını çizer ve kendini tanımlar. Yapı, bulunduğu yerde geçici bir süre var olacaksa eğer sınırlılık bunun bir diğer sebebi olabilmektedir. Royal Ontario Müzesini genişletmek amacı ile yapıya kendisinden tamamen farklı form ve üslupta bir eklenti yapılması ile eski ve yeninin bir araya gelmesi sonucu yapı biçimlenişi farklı bir kimliğe bürünmüştür. Nihayetinde önceki katı ve ciddi duruşa karşı dinamik ve cesur bir form bütünü ortaya çıkmıştır (Şekil 5.18).

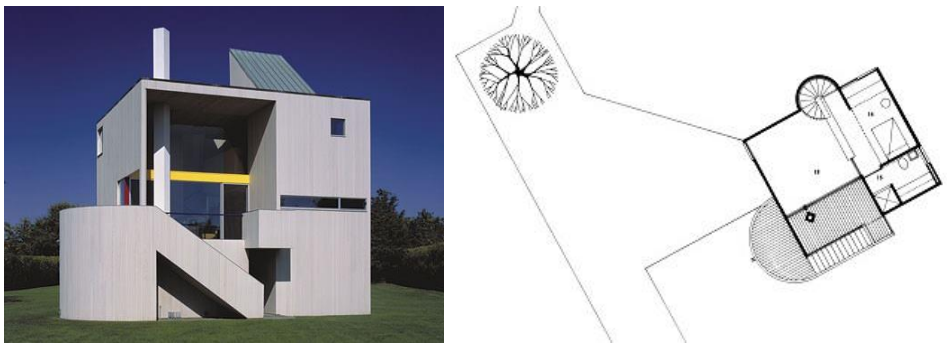

Şekil 5.18. Royal Ontario Müzesi Kristal, 2007, Kanada (URL-30)

Schulz'a göre mimari formu oluşturan elemanlar, hacim (kütle), mekân (boşluk) ve yüzey'dir. "Mimari form, kütle ve mekân arasındaki temas noktasıdır. Mimari formlar, dokular, malzemeler, ışık ve gölgenin modülasyonu, renk, hepsi bir araya gelerek mekânı ifade eden bir kaliteyi, ruhu oluşturur" (Bacon, 1974; Ching, 1979'dan). Mimari formu, biçimsel açıdan etkileyen kalıcı, temel unsurlar,

forma genel karakterini veren biçimsel ilişkiler tutumlar; formu oluşturan parçalar, biraraya getirilişleri, ilişkileri; boyutlar ve büyüklükler; oranlar; konum ve yönelme; hareketliliktir (Cordan, 2002).

Ching'e göre mimari form, öncelikle bir binanın dış taslağına veya şekline, daha az ölçüde de iç organizasyonuna ve birleştirici ilkelerine atıfta bulunan kapsayıcı bir terimdir. Ayrıca, şeklin çeşitli görsel ve ilişkisel özellikleri kapsadığını da not etmektedir. Bunlar: boyut, renk ve doku, konum, yönelim ve görselliktir. Onun görüşüne göre biçim, bu nedenle, genel olarak ve öncelikle şekil veya üç boyutlu kütle olarak anlaşılmaktadır ancak aynı zamanda organize olup birleştirilebilen yapısal konfigürasyon özellikler de dahil olmak üzere ek mimari unsurları kapsamaktadır (Charleson, 2006). Gwathwey'in tasarladığı ev örneğinde tasarımcı küp şeklindeki ilkel formlar içerisinde boşluklar açarak farklı mekânlar elde etmeye çalışmıştır. Mimarın küp üzerinde yaptığı tüm boşluklar alanda yaptığı analizlere göre şekillenmiştir. Güneş ışığının geliş açısı, ihtiyaç programı ve strüktürel unsurlar evin şekline yön veren dış ve iç etkenler olmuştur (Şekil5.19) (URL-31).

Şekil 5.19. Gwathmey Konutu ve Planı, 1967, ABD (URL-31)

Modern malzeme ile inşa edilmiş yapı, modern öncesi yapıların katılık ve opaklığından kurtulmayı sağlayarak binanın içi ve dışı arasında serbest bir ilişki kurmayı mümkün kılmaktadır. Küresel iletişimin yaygınlaşması, fikirlerin kitlesel

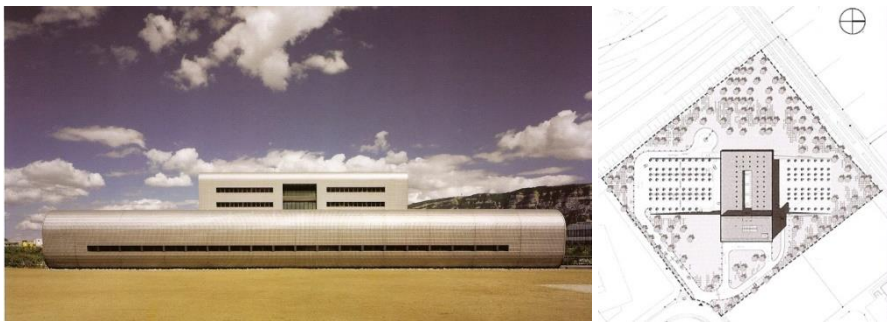
göçü, kentlerde, kent kültürlerinde ve sonuç olarak kentsel mimarlık üretiminde radikal ve hızla artan değişimlere yol açmaktadır. Bu değişimler, mimarların çok daha farklı düşünmesini ve davranmasını gerektirmektedir (Moussavi, 2011).

e) Bağlam

Mimarlığın belirleyici öğesi bağlamın varoluş zemini, 'yer' dir. Bağlam sadece fiziksel olarak zeminle değil zamanı ve kültür ortamını da kapsayan bir kavramdır (Güzer, 2007). Yapı 'yer' kavramından bağımsız düşünülemez. Çünkü işlevi gereği dışarısıyla ilişkili olarak kullanıcısına bir ortam sunmak durumundadır. Çevresiyle olan uyumu referans alan, alanın geçmişini, kültürünü, yaşayışını kullanıcıya sunabilen veya hissettirebilen bir yapının bağlamı ile çeşitli şekillerde ilişki kurması mümkündür.

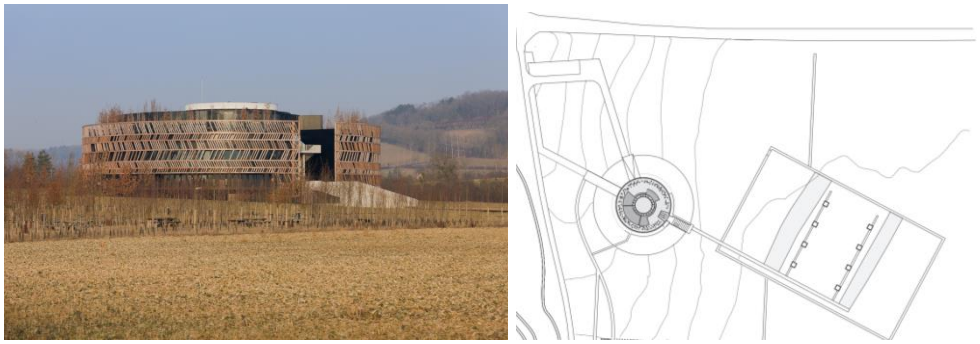
Mimari, her zaman bir bağlam içindedir ve bağlam, yapının içinde bulunduğu çevreye tutunması için bir araç olarak ortaya çıkmaktadır. Tschumi, bağlam ve konsept ilişkisinin üç şekilde oluşabileceğini öne sürmüştür. Bunlar; umursamazlık, karşılıklılık ve çatışma durumudur (Tschumi, 2005; Erman & Yılmaz, 2017' den). Bu durumda yapının sahip olduğu mekân ve bağlam ile ilişki içerisinde olduğu söylenebilir. Bu ilişki Tschumi'nin tanımladığı 3 etmen başlığı ile irdelenmiştir.

Umursamazlık (Indifference): Bağlam ve konseptin birbiri ile ilişkisiz olduğu durumdur (Tschumi, 2005; Erman & Yılmaz, 2017'den). Dış etkenler her zaman var olur fakat yapı, bu etmenleri arka plana atar. Öncelik, yapının konsepti yani mekânların bir araya geliş planlaması, bağlamdan ayrı kendine yetebilme durumunu ifade edilebilir. Örneğin, Vacheron Constantin Genel Merkezi bir ofis binası olmasına rağmen geniş bir yeşil alana konumlanmıştır. Bağlamından ziyade ofis yapısının programına ilişkin bir tasarım söz konusudur (Şekil 5.20).

Şekil 5.20. Vacheron Constantin Genel Merkez Binası ve Vaziyet Planı, 2005, İsviçre (URL-32)

Karşılıklılık (Reciprocity): Mimari bağlam ve konseptin birbiri ile yakın ilişkide olma durumudur. Bu durumda bağlam ve konsept birbirine denk düşerek örtüşür. Bina, bağlamı içinde sanki kendiliğinden oluşmuş ve hep oradaymış gibi görünür (Erman & Yılmaz, 2017). Tschumi'nin 'karşılıklılık' bağıntısı, mimaride yapının çevresi ile olan ilişkisinin dengeli, uyumlu ve düzen içerisinde, yapının ayrı bağlamın ayrı davranmasıdır fakat yapı ve bağlam uyum içerisinde hareket etmektedir. Birbirinden bağımsız fakat birbiri ile etkileşimde olan iki ayrı durumun ortaya çıktığı söylenebilir. Örneğin, Alésia Müzesi, bağlamı açısından tarihi bir olaya referans verdiği için yapının konsepti, bağlamı ile ilişkilidir. Bu durumda bağlam, kullanıcının yapıyı deneyimlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir (Şekil 5.21).

Şekil 5.21. Alésia Müzesi ve Vaziyet Planı, 2012, Fransa (URL-32)

Çatışma (Conflict): Mimari konsept bilinçli bir şekilde bağlam ile çatışır. Çatışmayla oluşan zıtlıklarla biçim üretilir. Çatışma, normal olana karşı çıkan bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Piquard ve Swenarton, 2011; Erman & Yılmaz, 2017'den). Çatışma, yapının çevresi ile olan karşıtlık durumudur. Çevresine benzemez ve etrafındaki yapılara meydan okur. Bu durum gelenekselliğe karşı yenilik, masifliğe karşı hafiflik, kalıcılığa karşı geçicilik, karmaşaya karşı yalınlık, kaosa karşı huzur ve kapalılığa karşı açıklık olarak nitelendirilebilir. Örneğin, Parc de la Villette yapısı, mimarlıkta tasarımların sınırlarının katı ve masif oluşuna karşı yapısal dönüşüme ve değişime vurgu yapan bir tasarımdır. Bağlamı ile zıt bir ilişki içerisindedir. Hem meydan okuyup hem de mesaj verme eğilimindedir (Şekil 5.22).

Şekil 5.22. Parc de la Villette Yapısı ve Vaziyet Planı, 1998, Fransa (URL-32)

Bağlam, fiziksel açıdan incelendiğinde; bir yapının konumu, bağlamı sağladığı için önemlidir. Arazinin değeri, ulaşım ağları, binayı geliştirmedeki kararları etkilerken arazinin topografyası ve yönelimi tasarımı etkileyebilir. Binalara olan yaklaşım ile birlikte yapıların kentsel veya kırsal kesim çevrede konumlandırılması, fiziksel bağlamlarının anlaşılması için önemli faktördür. Binalar ve çevresi arasındaki ilişki dönemden döneme değişmektedir. Ortamlar değişir, şehirler gelişir, yollar inşa edilir ve alanların karakterleri değişir. Sonuç olarak, binaların çevresi kökten değişebilir ve binalar kullanımlarını değiştirebilir veya gereksiz hale gelebilir. Binaların fiziksel bağlamı, bu dönüşümlerin farkında olunması ile anlaşılabilmektedir (Conway & Roenisch, 1994). Fiziksel olarak

bağlamın en çok kendini ortaya koyduğu geçici mekânlar, bu devingen duruma bir çözüm olarak yapılı çevreye katkı sağlamaktadır. Hız'ın etkisi ile değişim ve dönüşümlerin artması kentin geçici kurulan mekânlara olan ihtiyacın arttığını göstermektedir. Geçici mekân, kalıcı olmamakla birlikte çevresindeki değerler de geçici bir hal almaktadır. Örneğin bir kent meydanı boş olduğunda yalnızca bir 'yer' olarak görülebilirken meydana geçici bir performans alanı kurulduğunda 'yer'in atmosferi değişerek konser ya da etkinliklerin yapıldığı bir alana dönüşebilir. Alan, normalde olduğundan tamamen farklı bir şekilde deneyimlenebilir. Bu deneyim ile birlikte meydandaki kullanıcının ihtiyacı değişir ve bu ihtiyaç doğrultusunda çevre yapılardan beslenebilir. Böylece meydan artık tanımlı bir mekân olur. Bu tanımlılık kullanıcı arasındaki sosyal ilişki ve binalar arasındaki fiziksel ilişkilenme ile canlılık bulmaktadır (Şekil 5.23).

'Boşluk' 'Mekân'

Şekil 5.23. Churchill Meydanı, Kanada (URL-33)

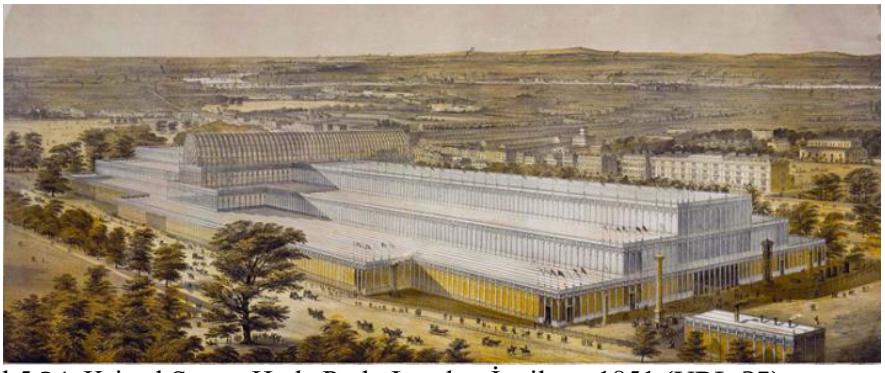
Kullanıcılar ile geçici mekân, geçici mekân ile bağlamı arasında karşılıklı ilişkiler bulunmaktadır. Kullanıcı ve kurulan ilişkiler, geçici mekân tasarımının en önemli yönleridir çünkü bunlar, yapının kendisini nasıl ortaya koyacağını belirlemektedir (Tunçbilek, 2013). Bu durum göz önüne alındığında geçici yapıya komşu olan yapıların ilişkisi önemli bir unsur olabilir. Geçici yapı, kısa süreli kalacak olmasından dolayı zamana karşı bir rekabet içerisindedir. Bulunduğu süre zarfında daha çok kullanıcıya erişmek, vermek istediği mesajı iletmek veya

kamusallığını ortaya koyduğunu göstermektedir. Yapının çevresi ile olan bütünlüğü bu sebeple önemlidir.

Çağdaş mimari, son yıllarda tamamlanan geçici yapıların sayısında bir artış olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun bir nedeni, genellikle daha sağlam bir binadan çok, daha düşük maliyetli bir çözümü tercih eden ekonomik sebepler olabilmektedir. Geçici mimari, bazı durumlarda yapısal yeniliğin, olağan kısıtlamalardan kurtarılmasına izin verirken, bazı durumlarda da pratiklik unsuruna dikkat gerektirir. Yine, ağırlık ve katı işlevin kısıtlamalarından kurtulmuş olan geçici yapının özü, beklenen kalıplardan çıkıp alanın kendisini yeniden şekillendirerek gerçekten neler yapabileceğini göstermektedir. Geçici yapılar, mimariyi oluşturan şeyin daha sınırlı tanımlarına açıkça meydan okumaktadır. Yapılar doğaları gereği toprağa kök salmıştır. Aslında, geçici mimarinin genel olarak bir özelliği, "kalıcı" formların somut temellere sahip olma eğiliminde olduğu ve yalnızca yıkımın ortadan kalkmasını beklediği yerlerde, köklü olmaması, hareket kabiliyetidir (Jodidio, 2011). Geçici yapılar bu durumu ortadan kaldırabilecek güçte toprağa en az değecek şekilde tasarlanmaktadır. Böylece bir ‘yer’e ait olmayışı bağlamının da değişebilirliğini ortaya koymaktadır.

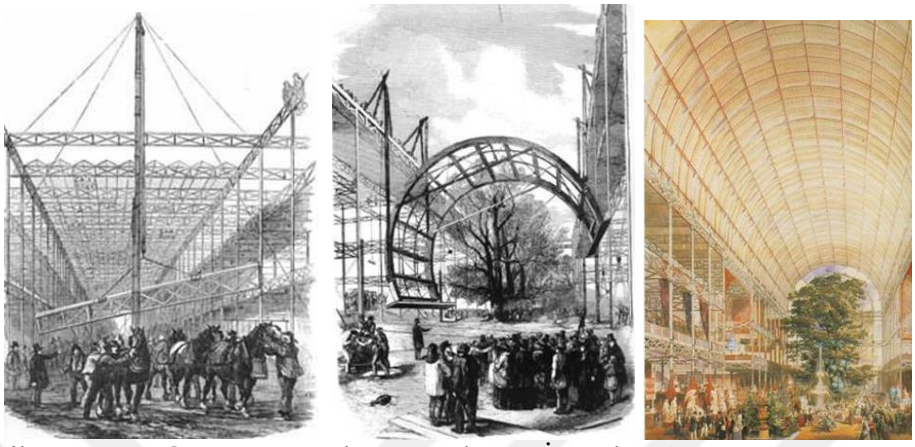
5.2. Mimari Karakteristiği Tanımlayan Unsurlar Yardımıyla Geçici Yapıların Değerlendirilmesi

Geçici yapıların arketipi olarak Eiffel Kulesi ve Kristal Saray 19. yüzyılda inşa edilen ilk örnekler olarak dikkat çekmektedir. Kristal Saray 1851 yılı Mayıs–Ekim aylarında yapılan Birinci Dünya Fuarı için tasarlanmıştır (Şekil 5.24). Joseph Paxton tarafından tasarlanan yapı, Endüstri Devrimi’nin ardından ortaya çıkan teknolojik gelişmelerin sergilenmesi amacıyla Londra Hyde Park’ta inşa edilmiştir (URL-34).

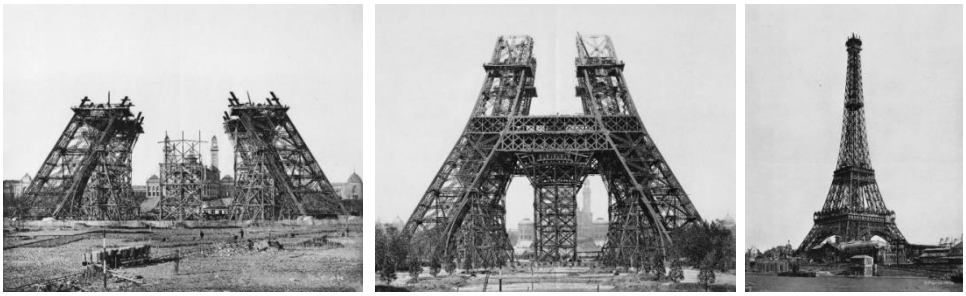
Şekil 5.24. Kristal Saray, Hyde Park, Londra, İngiltere,1851 (URL-35)

Çelik yapı elemanlarının kullanıldığı ilk örneklerden olan Kristal Saray'ı dünya tarihinin önemli yapılarından biri yapan en önemli özelliği çelik taşıyıcı sistemi ve geniş cam yüzeyleridir. Strüktürü sayesinde sökülüp takılabilme özelliği, yapının geçici olma değerini ortaya koymaktadır. Geçici olarak tasarlanan yapı, Hyde Park'ta sadece bir yıl süre ile kullanılmış ve daha sonra hızlı bir şekilde sökülmüştür. Uzaktan üretilen parçaların alanda basit yöntemlerle monte edilen dönemin yeni yapısı, geleneksel yapım uygulamalarına göre hızlı ve güvenli olmuştur. Yapının inşası, halkın görebileceği şekilde açık bir gösteriye dönüşmüştür ve çok sayıda izleyicinin ilgisini çekmiştir. Halk, hıza ve verimliliğin sağlandığı zaman sürecine tanık olmuştur. Büyük Sergi, planlandığı şekilde Ekim 1851'de sona ermiş ve 1852'de Kristal Saray sökülmüştür. Parçalarda önemli tasarım değişiklikleri yapıldıktan sonra Güney Londra'da 'Crystal Palace' olarak bilinen bir alanda yapı iki yıl süren bir çalışmayla yeniden monte edilmiştir (Şekil 5.25) (URL-34).

Şekil 5.25. Kristal Saray'ın Strüktür Parçaları ve İç Mekan (URL-36)

Eiffel Kulesi ise 1889 yılında Fransa'da Fransız İhtilali'nin 100. yıldönümünü kutlamak amacıyla düzenlenen Uluslararası Dünya Fuarı için Gustave Eiffel ve Stephen Sauvestre tarafından geçici bir amaçla tasarlanmıştır. Yapı, Kristal Saraya benzer şekilde demonte edilebilen çelik strüktür ile inşa edilmiştir. Eiffel Kulesi, yapıldıktan 20 yıl sonra yıkılmak üzere inşa edilmesine rağmen Paris'e, fizik ve meteoroloji bilimlerine kattığı değer, radyo sinyallerinin dağıtımında oynadığı rol ve hepsinden önemlisi kenti ve hatta ülkeyi temsil edecek derecede güçlü imgesel ve anlamsal değeri sebebiyle günümüze kadar ayakta durmayı başarmıştır (Şekil 5.26) (URL-37).

Şekil 5.26. Eyfel Kulesi, Fransa (URL-37)

Dönemin yaygın bir malzemesi olarak çeliğin kullanılması ile geçici bir yapının ölçeğinin devasa büyüklükte olabileceği görülmektedir. Yapının geçici olması, ölçeği için herhangi bir engel oluşturmayabilir. Nitekim Kristal Saray örneği de oldukça devasa bir yapıdır fakat her ikisi de geçici olarak planlanmıştır. Geçici olmaları nedeniyle ironiktir ki daha kalıcı olmuşladır.

5.2.1. Çalışmanın Yöntemi ve Materyali

Çalışmanın bu kısmında geçici yapı örnekleri üzerinden bir değerlendirme yapılarak, geçici yapıların sahip olduğu mimari karakterler belirlenmeye ve farklı dönem örnekleri ile değişimler irdelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda 20.yüzyıl başından günümüze dek süren zaman aralığında inşa edilen geçici yapı örnekleri;

- 1900-1940'lı yıllar arasında inşa edilmiş geçici yapılar
- 1950-1970'li yıllar arasında inşa edilmiş geçici yapılar
- 1980-2000 yılları arasında inşa edilmiş geçici yapılar
- 2000-2020 yılları arasında inşa edilmiş geçici yapılar olmak üzere dört döneme ayrılarak incelenmiştir.

Kronolojik sıraya göre belirli yıl aralıkları ile ele alınan, dönemin öncü ve temsil değeri yüksek olan geçici yapıları seçilerek mimari yapının karakteristiğini belirleyen beş ana unsur yardımıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Değerlendirmeye konu edilen unsurlar önceki bölümde strüktür tasarımı, malzeme, işlevsellik, biçim ve bağlam olarak tanımlanmıştı. Strüktür tasarımı için yapının taşınabilme, sökülebilme durumu; biçim için kütle karakteri, plan geometrisi; malzeme için doğallık, hafiflik ve iç ve dış mekân ile olan görsel ilişki; işlevsellik için tekli ya da çoklu işlev durumu ve işlevin türü; bağlam için ise bulunduğu yerin karakteri ele alınmıştır. Bu unsurlar ışığında her bir döneme ait örnekler derinlemesine tartışılmıştır. 1900-1940'lı, 1950-1970'li, 1980-2000 yıllar arası

dönemleri için 5'er adet, 2000-2020 dönemi için 7 adet yapı seçilip geçici yapıların karakteristik özellikleri saptanmaya çalışılmıştır. Bu dönemlerden mimaride geçiciliğin temel karakterlerine vurgu yapan, geçiciliğin gelişmesinde katkısı olan ve sonraki geçici yapılar için referans alınabilecek nitelikte geçici yapılar analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Ayrıca yapıların zaman ve mekânla olan ilişkisini de sorgulamak, yapının geçici olma durumunu anlayabilmek için yapının bulunma sıklığı ve bulunduğu yerde kalma süresi bu değerlendirmede önemli bir veri olmuştur. Böylelikle geçici yapıların mimari karakterinin belirlenmesinin yanı sıra zaman ve mekânla olan ilişkisi de değerlendirilmeye çalışılmıştır.

5.2.2. 1900-1940'lı Yıllar Arasında İnşa edilmiş Geçici Yapıların Değerlendirilmesi

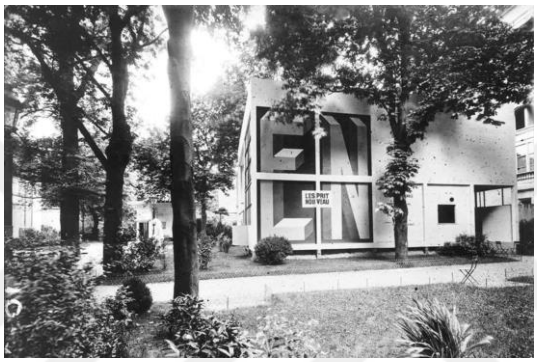
5.2.2.1. L'Esprit Nouveau Pavilyonu

Le Corbusier tarafından tasarlanan L'Esprit Nouveau pavilyonu, 1925 yılında Paris'teki Uluslararası Dekoratif Sanatlar Sergisi için inşa edilmiş bir model evdir (Şekil 5.27). Pavilyon, standartlaştırılmış konut birimlerinin başlıca bir örneği olmuştur. Endüstriyel olarak üretilen malzemelerle evleri standartlaştırma potansiyelini göstermek için tasarlanmıştır (URL-38).

Şekil 5.27. I'Esprit Nouveau Pavilyonu, 1925, Fransa (URL-39)

l'Esprit Nouveau Pavilyonu (Yeni Ruh Pavilyonu), Le Corbusier'nin sanatı, mobilyaları ve çeşitli yapıtları için bir vitrin görevi görmektedir. Yapı, iç mekânda bir sergileme görevi görse de dışardan kendini sergileyen mimari bir elemandır. Yan cephesine boyanan 'E N' harflerinin (Esprit Nouveau) büyüklüğü, yapı ölçeğinde uygulanması yan duvarını görsel olarak dikkat çekici kılmaktadır (Şekil 5.28) (Yıldırım, 2009).

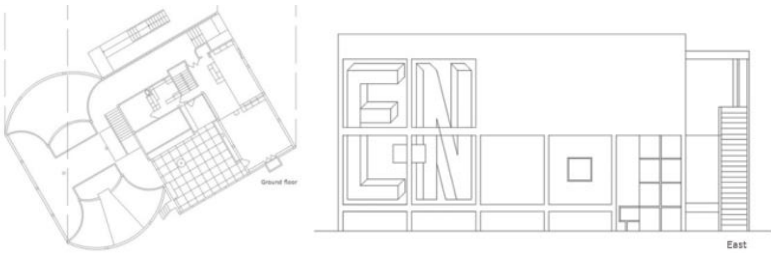
Şekil 5.28. Pavilyon Yan Cephe Görseli (URL-39).

Yapının içinde çağdaş yaşam biçimini öngören çeşitli tasarımlar yer almaktadır. Pavilyon, hem bir sunumdur hem de Immeuble-Villa (taşınmaz-ev) biriminin tam ölçekli bir maketidir (Şekil 5.29). Sergilenen bu model, anlatılmak istenen yaşam deneyiminin kendisidir. Yapının kendisi geçici olsa da kalıcı bir olguyu temsil etmektedir (Yıldırım, 2009). Yeni bir yaşama mekânı biçiminin sergilenmesi, süregelmiş olan yaşama mekânlarının bu yeni deneyim ile farklılaşmasına ve bunun sonucunda uzun süreli etkiye sebep olmaktadır.

Şekil 5.29. Pavilyonun Yaşama Mekânı (URL-39).

Yaşam birimi, mahremiyet ve bireyin mekânının yakınlığı gibi unsurları, konutun sosyoekonomik ile sentezlemenin ustaca bir yolunu oluşturmaktadır. Birinci kat, resepsiyon ve mutfak ikinci kat, yaşam alanı üzerinde balkon görevi görmektedir (Şekil 5.30). Bununla birlikte, çift yükseklikte duran, ünite için bir "akciğer" alanı görevi gören ve farklı atmosferlerin iletilmesini mümkün kılan bir bahçe geliştirilmiştir (URL-38). Böylece pavilyon kentleşmenin etkisi ile yeni gelişen mimari bir tutumun vizyonu haline gelebilmektedir. Toplum bu mimari gelişmeyi geçici bir yapı üzerinden deneyimleme imkânı bulmaktadır.

Şekil 5.30. Pavilyonun Zemin Plan Şeması ve Görünüşü (URL-39).

Çatının dairesel kısmı, büyüyen bir ağaç tarafından çevrelenmektedir (Şekil 5.31). Yapı içinden geçen, bölgenin koşullarına göre inşaatı yapılan arsa üzerinde duran ağaç, yapının esnekliğini kanıtlamaktaydı, kesilemezdi (URL-39). Yapı içinden geçen ağaç unsuru, tasarımda doğaya olan saygının ve barışçıl yönün bir göstergesi olduğu söylenebilir.

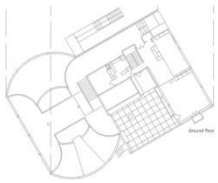
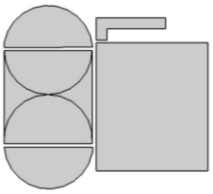
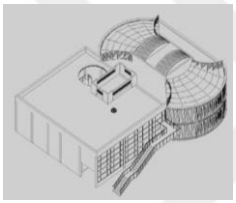
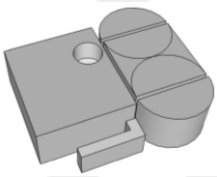
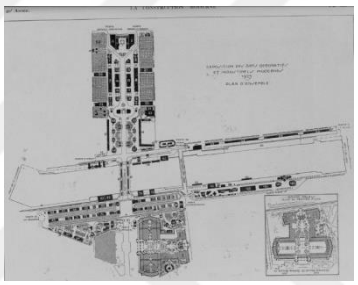

Şekil 5.31. Pavilyonun İçinden Geçen Ağaç (URL-39).

Nisan-Ekim aylarında faaliyet gösteren fuarda yapı, görevini tamamlamış 1926'da yıkılmıştır. Pavilyon, 1977'de İtalya'nın Bologna kentinde yeniden inşa edilmiştir (URL-39).

Pavilyonun karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.2); plan şeması kapalı ve yarı açık mekânlardan oluşmaktadır. Plan geometrisi, kare ve dairesel parçalara sahiptir. Formu oldukça sade ve sınırlarını oluşturan çizgileri nettir. Görsel açıdan katı bir duruş sergilenir fakat iç mekânda oluşturulan boşluklar ile masif görünüm hafifletilmektedir. Strüktür olarak betonarme tercih edilmiş dolayısıyla yapının strüktürü kullanıcı tarafından görünememektedir. Malzeme kullanımında opaklığın ve şeffaflığın etkisi bir arada görülmektedir. Bu sebeple yarı kapalı ve yarı açık cephe kullanımı söz konusudur. Kültürel amaçlı kullanılan yapıya tekli işlevin yüklendiği görülmektedir. Yapının bağlamı, yeşil ile kaplı bir fuar alanıdır ve geçicilik süresi 7 aydır. Yapı, bağlamı içerisinde yer alan ağaç unsurunu hem biçimlenişinde hem de konseptinde yer vererek çevresi ile ilişki kurmaya çalışmaktadır. Bağlamla kurduğu ilişki "karşılıklılık" durumu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.1. I'Esprit Nouveau Pavilyonu Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">I'Esprit Nouveau Pavilyonu/1925</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Modern
+
Taşınabilen
+
Görülemeyen
+
Betonarme</td><td>Modern
+
Opak
Transparan
+
Beton
Cam</td><td>Kültürel
+
Tekli işlev
+
Sergilem
e</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3">
(URL-40)</td></tr>
<tr><td>Üç Boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar boyunca (7 ay)-Yılda bir</td></tr>
</table>

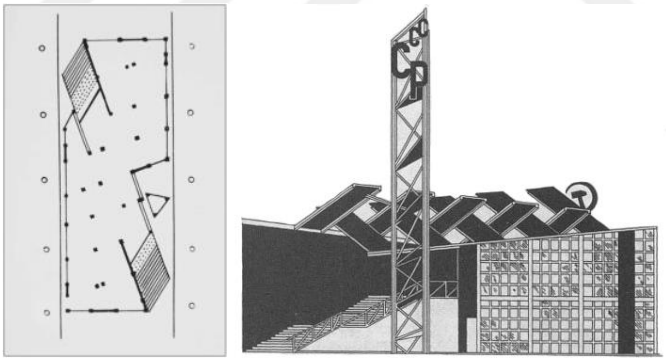
5.2.2.2. Sovyet Pavilyonu

Konstantin Mel'nikov tarafından tasarlanan Sovyet Pavilyonu 1925 yılında Paris Uluslararası Dekoratif Sanatlar Sergisi için inşa edilmiştir. Pavilyon, El Lissitzky' ye göre Rus mimarisini yansıtan ilk küçük yapıdır (Şekil 5.32). Asıl amacı uygun bir mimari konsept oluşturarak mimarinin "biçimci" kanadını temsil etmektir. Bu durumda, temel konsept, merdiveni açığa çıkararak genel hacmi gevşetmektir. Pavilyonda kesintisiz renkler ve şeffaf bir bütün hâkimdir. Bu nedenle anıtsallık vardır. Yani yeni bir ruh vardır. Yapının içinden çıkan kule elemanı, açık bir işaret kulesine dönüştürülmüştür (URL-41).

Şekil 5.32. Sovyet Pavilyonu,1925, Fransa (URL-41).

Planda, simetri ekseni diyagonal üzerinde kurulmuş olup diğer tüm elemanlar 180 derece döndürülmüştür. Bu nedenle, bütün hareket halindedir. Mel'nikov'un pavilyonu, ziyaretçiyi belirli köşegenler boyunca hareket etmeye zorlayan deforme olmuş geometrik kütlelerin kesişimine dayanan dinamik bir yapıdır (Şekil 5.33) (URL-41).

Şekil 5.33. Sovyet Pavilyonun Zemin Kat Planı ve Görünüşü (URL-42)

Cohen'e (1986) göre bir merdivenle çapraz olarak ikiye bölünmüş iki camlı üçgen cisimden oluşan pavilyon, Paris sergisindeki en göze çarpan yapı olmuştur (Colmenero, 2004). Böylece pavilyonda yapının farklı teknikte yapılmış detaylarının görünür olması sağlanmıştır. Yapı geçici olmakla birlikte göstermiş

olduğu farklılıklarla mekân kalitesi için uygulanabilecek kalıcı bir yöntem sunmaktadır (Şekil 5.34).

Şekil 5.34. Sovyet Pavilyonu Merdiven Çatı Görüntüsü (URL-41).

Pavilyonun arkasındaki temel fikri Mel'nikov şöyle açıklamaktadır: *"Her şeyden önce, bana sunulan ağaçlarla çevrili bir alanla çalıştım. Küçük yapının rengi, yüksekliği ve formların ustaca birleşimi ile şekilsiz kitleler arasında açıkça öne çıkması gerekiyordu. Pavilyonun olabildiğince ışık ve hava ile dolu olmasını istedim. Pavilyonun yanından geçen herkes içine girmeyecek ancak her biri, sırlı duvarlar ve kalabalığa rastlamak için dışarı çıkan, pavilyondan geçen ve bütününü incelemelerini sağlayan merdiven sayesinde, binamın içinde sergilenen şeylerin bir kısmını görebilecek. Güzergâh üzerindeki kesişen diyagonal düzlemler söz konusu olduğunda, çatı farklılaşarak havaya izin verecek şekilde yapıldı ve insanları yağmurdan korudu."* (URL-41).

Mel'nikov, camı kullanarak ve farklı bir çatı formu deneyerek işlevi geçici olan bir yapının hafif görünmesini sağlamıştır. Böylece sonsuzluk (kalıcılık) hissini ortadan kaldırmaktadır. Pavilyonun, Sovyetler Birliği'nin tüm hayatı boyunca ayakta durması gerekmediğine ve sergi kapanana kadar ayakta durmasının yeterli olduğunu belirtmiştir. Pavilyonu karakterize eden, rengin netliği, çizginin sadeliği,

havanın ve ışığın bolluğu göstermektedir fakat bir sembol inşa etmediğini ifade etmiştir. Sovyet Pavilyonunun bıraktığı izlenim uzun sürmüştür. Expo'ya katılan uluslararası modernistler için yapı, Sovyetler Birliği'nin makine çağının yeni estetiğini oluşturmaya öncülük edebileceğinin bir göstergesi olmuştur (URL-41).

Geçici yapı ahşaptan inşa edilmiştir, ancak geleneksel konstrüksiyon kullanmak yerine modern ahşap inşaat yöntemleri kullanılmıştır (Şekil 5.35). Yapı, serginin bitiminden sonra ayakta kalmaya devam etmiştir. Bir süre sonra Paris'e taşınarak oradaki bir üniversitede okuma odası ve sınıf olarak kullanılmıştır (Colmenero, 2004)

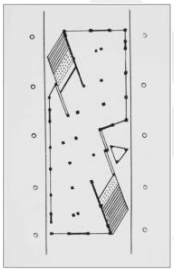
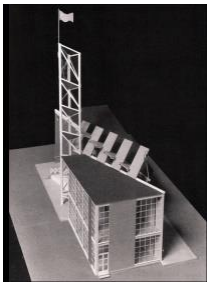
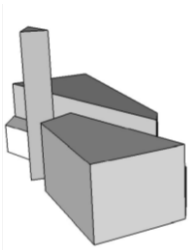
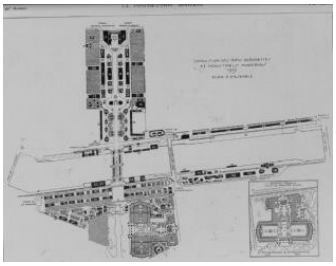

Şekil 5.35. Sovyet Pavilyonu Ahşap strüktür (URL-41).

Pavilyonun karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.3); plan şeması, kapalı ve yarı açık mekânlardan oluşmaktadır. Yapı geometrisinde diyagonal düzlemsel şekiller, üçgensel parçalar ya da üçgen parçasından ayrılmış izlenimi veren formlar, ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Biçimlenmedeki açılı birleşimler kütleye hem yatayda hem de dikeyde dinamiklik katmaktadır. Strüktür tasarımında geleneksel malzeme olan ahşap, modern teknikler kullanılarak yapıya kazandırılmaktadır. Ahşap malzeme kullanımı doğallığa işaret etmektedir. Strüktür, mekânı deneyimleyen kullanıcı tarafından görülebilmektedir bu şekilde yapı tüm

yönüyle kendini kullanıcıya deneyimletmektedir. Yapıda modernliğin etkisi ile cam malzeme kullanımı görülmektedir. Kütlede bırakılan boşluklar, kullanılan cam malzeme ile hafif ve şeffaf cephe, yapıya neredeyse tümüyle hâkimdir ve modernliğini doğrulamaktadır. Bir fuar yapısına uygun olarak kültürel amaçla tasarlanmış olan yapı, işlev açısından sergileme görevi görmektedir. Yapının bağlamı ağaçlarla çevrili bir fuar alanıdır ve geçicilik süresi fuar boyunca 7 aydır. Geçici yapıda, bağlamı ile uyum içerisinde olacak biçimde tasarıma yön verilmiştir. Bağlamla kurduğu ilişki "karşılıklılık" durumu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.2. Sovyet Pavilyonu Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">Sovyet Pavilyonu/1925</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"> </td><td>Modern
+
Taşınabilen
+
Görülebilen
+
Ahşap strüktür</td><td>Geleneksel Modern
+
Opak Transparan
+
Ahşap Cam</td><td>Kültürel
+
Tekli işlev
+
Sergileme</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3">
(URL-40)</td></tr>
<tr><td>Kütle Maketi</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar boyunca (7 ay)-Yılda bir</td></tr>
</table>

5.2.2.3. Ocatillo Çöl Kampı

Frank Lloyd Wright tarafından tasarlanan Ocatillo Çöl Kampı (Ocatillo Desert Camp), gelecekte aynı yerde inşa edilmesi planlanan otel tasarımı için Arizona'nın merkezindeki bir çölde, kış aylarında inşa edilmiş deneysel bir yer olan, geçici bir tasarımdır (Şekil 5.36). Kamp, ismini çöl bölgesinde büyüyen dev çalıların adı olan "Ocatillo" isminden almaktadır. Wright tarafından kamp bir günde tasarlanmış ve 6 hafta içinde onu oluşturan küçük yapılar inşa edilmiştir. Wright ve ekibi kampı Ocak 1929'da inşa etmiş ve Mayıs ayına kadar bölgede kalmışlardır (URL-43). Geçici bir deneyselliğin yaşandığı bir deney ortamı oluşturularak yapının yapılma amacına uygun bilimsel bir işlev tanımlanmıştır.

Şekil 5.36. Ocatillo Çöl Kampı, 1929, ABD (URL-43).

Yerleşim yeri olan bu geçici yapılar, ağaç, çivi ve vidalardan oluşan ince duvarlarla inşa edilmiştir. Binalar, çöl güneşini yakalamak ve dağ manzarasıyla uyum sağlamak için açılı beyaz kanvas çatılı ince ahşap duvarlara sahiptir (Şekil 5.37) (URL-43).

Şekil 5.37. Yapıların İç Mekânı (URL-43).

Deneysel kamp, Wright'ın çevreyle temas kurma, 'yer'e en iyi uyum sağlayan malzeme ve topoğrafik veya organik olsun, doğayla en olası yönlerle bütünleşme arzusuna yanıt vermektedir. Frank Lloyd Wright, yapıyla çevreye uyum sağlamak için yapıların geometrisini 30 ve 60 derecelik açılarda temel alarak, onları yakındaki dağların eğimiyle ve yükseldikleri yamaçla eşleşmelerini sağlamaya çalışmıştır (URL-43) (Şekil 5. 38).

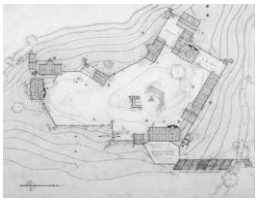
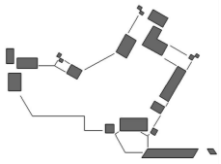
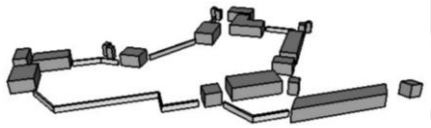
Şekil 5.38. Yapıların Yerleşimi ve Çatı Biçimlenişi (URL-43).

Her yapının üzerine açılı ahşap kalaslar, kirişler ve beyaz bir kanvas tekstil malzeme yerleştirilmiştir. Yapıların çevresini oluşturan ince duvarlar, kampın dış duvarına eşlik eden yatay ahşaptır. Yan duvarların tabanında küçük bir açıklık bırakılarak örtü vazifesi gören kanvas içerisinden havanın geçişi sağlanarak çapraz havalandırma ile baca etkisi uygulanmıştır. Haziran ayında, kampın büyük

çoğunluğu bir yangında yok edilmiş ve kamptan kalanlar yavaş yavaş harabeye dönmüş, çölde yavaş yavaş tüketilmiş ve yok olmuştur (URL-43).

Geçici yerleşimin karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.4); plan şeması kapalı ve parçalıdır. Plan geometrisi, kare ve dikdörtgen formdan oluşmaktadır. Her yapı keskin ve net sınırları olan forma sahiptir. Bu geçici yerleşimi tanımlı hale getiren lineer, açılı çizgilere sahip duvarlar bulunmaktadır. Malzeme ve strüktürde ahşap kullanılmıştır. Ahşap, hafif olma ve kolay taşınabilme özelliğinden kaynaklı tercih edilmiş olabilir. Mekânı deneyimleyen kullanıcı için strüktür, gözle görülür bir biçimde açıkta bırakılmıştır. Cephede tümüyle kapalı, opak bir yaklaşım görülürken çatıda ışığı geçirebilen kanvas tekstil malzeme kullanılmıştır. Bu durum doğal ışığın iç mekâna taşınabilmesini sağlamaktadır. Bir deney ve çalışma ortamı sunulması amaçlanan geçici yerleşim, deneysel olmanın yanında kullanıcının barınma ihtiyaçlarını da karşılayacak birden fazla işleve sahiptir. Yerleşimin bağlamı çöl ortamıdır ve geçicilik süresi çalışma süresince 5 aydır. Biçimlenişlerinde manzara, güneş, rüzgâr gibi faktörlerin dikkate alınması, bağlamı ile uyumlu bir ilişki kurmaya çalıştığını göstermektedir. Yapıların bağlam ile kurulan ilişkinin “karşılıklılık” durumu olduğu söylenebilir.

Çizelge 5.3. Ocatillo Çöl Kampı Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">Ocatillo Çöl Kampı/1929</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2">
</td><td>Geleneksel
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Ahşap strüktür</td><td>Geleneksel
+
Geçirgen
+
Ahşap
Kanvas tekstil</td><td>Bilimsel
+
Tekli işlev
+
Çalışma ortamı</td></tr>
<tr><td colspan="2">Yapı Planı
Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="3">
(URL-44)
Kütle Maketi
</td><td colspan="3">Çöl Ortamı

(URL-43)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Çalışma Süresince (5 ay) -Yılda bir</td></tr>
</table>

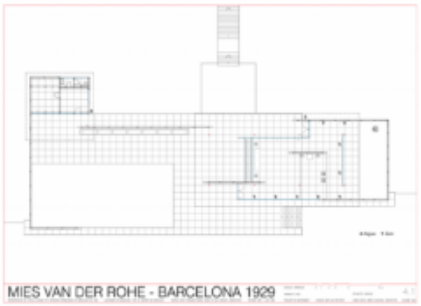
5.2.2.4. Barselona Pavilyonu

Mies van der Rohe tarafından tasarlanan Alman pavilyonu olarak da bilinen Barselona Pavilyonu, 20 Mayıs 1929 ile 30 Ocak 1930 tarihlerinde gerçekleşen 1929 Uluslararası Fuarı için inşa edilmiştir (Şekil 5.39). Pavilyon 1930 yılında fuar bittiği zaman bulunduğu yerden kaldırılmış ve 1983 yılında yeniden inşa edilmiştir. Yapının Alman ulusunun yenilikçi ve modernliğini yansıtması amaçlanmıştır. Fuarın sanatsal karmaşıklığı içinde bir kaçış noktası, sakin bir mekân olarak tasarlanan pavilyon, kullanıcıya yaşanabilir mekân sunmaktadır. Bu sebeple yapı, Barselona şehrinin kısmen sakin bir bölgesine konumlandırılmıştır (URL-45).

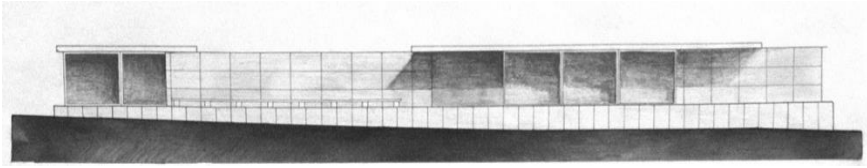

Şekil 5.39. Barselona Pavilyonu, 1929 (URL-45)

Yapı, yer edindiği kısıtlı alanla uyumlu olarak yatayda ilerleyecek şekilde biçimlenmektedir (Şekil 5.40). Pavilyonun yatayda kurduğu ilişki ve alçak bir tavana sahip olması, mekânın içeriden ve dışarıdan görülebiliyor olmasını sağlamaktadır (URL-45). Pavilyonda, şeffaf cepheler oluşturularak dışarı ile olan görsel iletişim koparılmamıştır (Şekil 5.41)

Şekil 5.40. Pavilyonun Plan Çizimi (URL-45)

Şekil 5.41. Cephe Çizimi (URL-46)

Pavilyonda en önemli mimari elemanlardan biri olan çatı, 'alçak' tavan tasarımı ile çevresinde bulunan ziyaretçilerine, iç mekâna girmeye ve pavilyonda dolaşmaya teşvik etmektedir. Alçak olarak tasarlanmış olan tavan, pavilyonun içinde asılı duran bir düzlem algısı yaratmaktadır (Şekil 5.42). Havada asılı durma hissi yapıya ağırlıksız, serbest bir karakter kazandırmaktadır (URL-45).

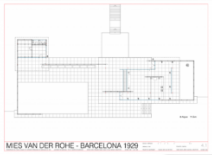
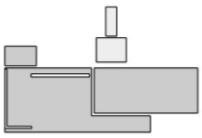
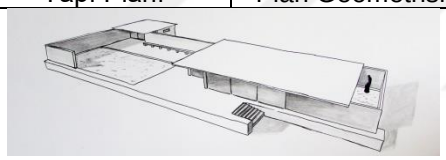
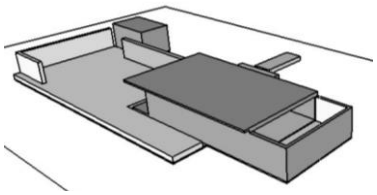
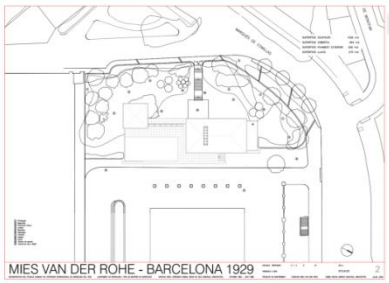
Şekil 5.42. Pavilyonun Alçak Tavan Tasarımı (URL-45)

Pavilyonun inşaasında cam, çelik, traverten, mermer ve taş kullanılmış. Bu malzemelerin seçilme amacı, yapının modern duruşunu güçlendirmek, geometrik algısını arttırmak, pürüzsüz ve keskin mekânlar tasarlamaktır (URL-45). Fuara gelen kişiler için pavilyon, farklı mimari yönelimler ile algıyı değiştirerek öncesinde deneyimlenmemiş bir mekân sunmaktadır. Farklılık, kullanıcıyı mekânın içerisine davet edip yeniliğin ne olduğunu ve yapı konseptine nasıl yansıdığını keşfetmesini sağlamaktadır.

Pavilyonun karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.5); plan şeması açık, serbest ve esnektir. Plan geometrisi, kare ve dikdörtgen formlardan oluşmaktadır. Kütleler, yataylığa vurgu yapacak şekilde biçimlenmektedir. Kütle içerisinde hafifliğe vurgu yapan yer yer boşluklar açılmıştır. Bu boşluklar, yapının katı ve sert duruşunu yumuşatmaktadır. Çelik strüktür kullanımı ile modern bir yaklaşım sergilenmektedir. Strüktür, kullanıcı tarafından görülebilmektedir dolayısıyla strüktürün önemi vurgulanmaktadır. Geçici yapı, konut işlevli

tasarlanmış bir sergileme alanı olmakla birlikte yapıya tek işlev yüklenmiştir. Yapının bağlamında sakinliğin hâkim olduğu ağaçla çevrili fuar alanı tercih edilmiştir. Yapının geçicilik süresi fuar boyunca 9 aydır. Mekân içerisindeki verilmeye çalışılan huzur etkisi, bağlamından beslenmektedir. Dolayısıyla bağlamı ile uyum içerisindedir ve kurduğu ilişki "karşılıklılık" durumu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.4. Barselona Pavilyonu Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="4">Barselona Pavilyonu/1929</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td></td><td>Modern
+
Taşınabilen
+
Görülebilen
+
Çelik strüktür</td><td>Modern Geleneksel
+
Opak Transparan
+
Mermer Cam Taş</td><td>Kültürel
+
Tekli işlev
+
Sergileme</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">
</td><td colspan="3">Fuar alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Üç Boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar boyunca (9 ay) - Yılda bir</td></tr>
</table>

5.2.2.5. Yeni Zamanlar Pavilyonu

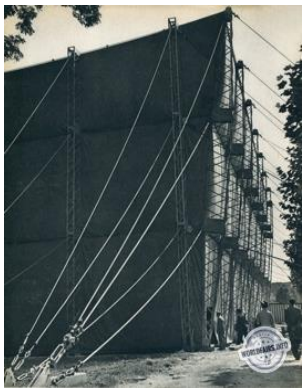
Le Corbusier tarafından tasarlanan Yeni Zamanlar Pavilyonu (Pavilion of New Times) 25 Mayıs - 25 Kasım tarihlerinde Paris'teki 1937 Dünya Fuarı için inşa edilmiştir. Fransa'nın farklı şehirlerine her seferinde sökülüp taşınması amaçlanmıştır. Yapı, dış metal direkler, bir kablo ve çelik boru sistemi ile

desteklenen devasa bir kare çadır biçime sahiptir. Halka açık toplantılar, konferanslar, sinema, tiyatro gibi etkinlikler için kullanılmıştır. Yüksek maliyetli olmayan bir programa, ucuz ve hızlı yanıt veren bu çadır yapısı, sergiyi de barındıran geçici bir yapı olmuştur (Şekil 5.43) (Naegele, 2003).

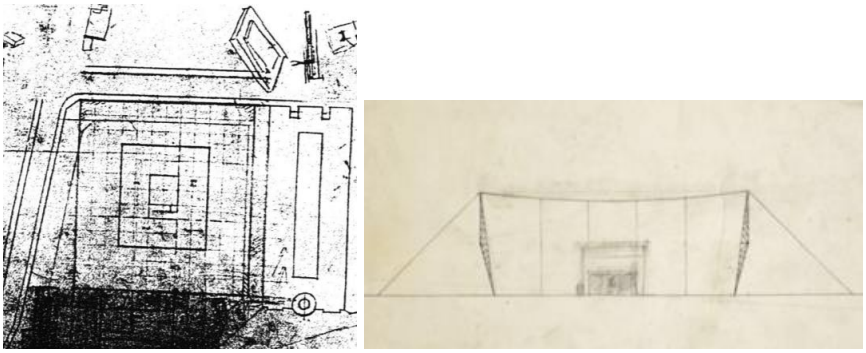

Şekil 5.43. Yeni Zamanlar Pavilyonu, 1937, Fransa (URL-42)

Pavilyon, Le Corbusier'in diğer tasarımlarından farklı mekân niteliklerine sahiptir. Bir çadır strüktür, dikdörtgen planlı pavilyonun üzerini içe doğru eğim yaparak geçmektedir. Dış duvarları ve tavanları tuvaldendir bu yüzden yüzey tekstil malzemedir. Duvarlar içbükey ve yükseldikçe dışarı doğru eğilen bir yapıya sahiptir (Naegele, 2003). Yapı, dış iskeletine bağlanan halatlar ile sabitlenmiştir (Şekil 5.44).

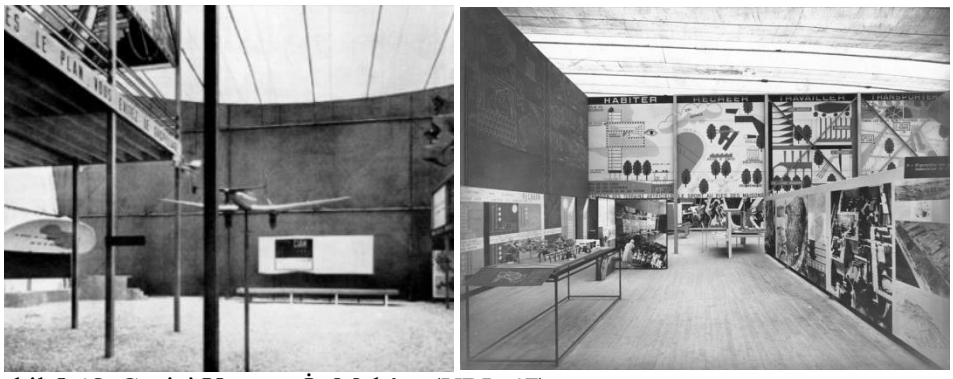

Şekil 5.44. Pavilyonun Planı, Strüktürü ve Cephesi (URL-46)

Şekil 5.45. Geçici Yapının Planı ve Cephesi (URL-42)

Gün ışığı, çok renkli yarı saydam tuvalden filtrelenerek görsel hareketin varlığı ile alanı canlandırmaktadır. Bu dinamik ve akışkan mekânın üzerini ve yanlarını tanımlayan tekstil malzemenin yarı geçirgen yüzeyleri ışığı süzerek, mekân içinde o ana kadar deneyimlenmemiş aydınlık yaratmaktadır (Yıldırım, 2009). Geçici tasarımın hafiflik hissi burada geçirgen bir malzeme ile ifade edilmeye çalışılmaktadır. Yapım strüktürünün esnek bir şekilde kullanımı ve üst örtüde tekstil malzeme kullanımı, gölgeyi yumuşatmaya yardımcı olarak iç mekânda kullanıcıya farklı bir deneyim sağlamaktadır (Şekil 5.46).

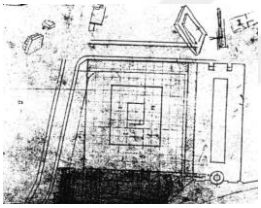
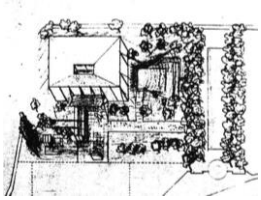
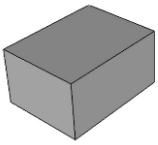

Şekil 5.46. Geçici Yapının İç Mekânı (URL-47)

Pavilyonun karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.6); plan şeması kapalıdır. Plan geometrisi, basit küp bir hacme sahiptir. Strüktür, çelik

elemanlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla modern tarzda ve kullanıcıya kendini okutmaktadır. Yapılış biçimi, çadır sistemini andıran geçici yapının, geleneksel yaklaşıma atıfta bulunduğu söylenebilir. Çelik strüktürü tümüyle kaplayan tekstil malzeme, yapının hafifliğini hissettirmektedir. Kültürel amaçlı tasarlanan yapı, sergi, toplantı, tiyatro ve sinema gibi birçok işleve cevap verebilecek nitelikte tasarlanmıştır. Yapının bağlamı, ağaçlarla çevrili bir fuar alanıdır ve geçicilik süresi fuar boyunca 6 aydır. Olay, tümüyle kapalı yapının içerisinde gelişmektedir ve konsepti gereği dışarı etkileşimi bulunmamaktadır. Bu sebeple yapı, bağlamından kopuk olduğu söylenebilir. Yapının bağlamı ile kurduğu ilişki "umursamazlık" durumu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.5. Yeni Zamanlar Pavilyonu Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">Yeni Zamanlar Pavilyonu, 1937</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görünebilen
+
Çelik strüktür</td><td>Geleneksel
+
Opak
Geçirgen
+
Tekstil</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Sergi
Toplantı
Tiyatro
Sinema</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3">

(URL-48)</td></tr>
<tr><td>Kütle Biçimlenişi</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar boyunca (6 ay) - Yılda bir</td></tr>
</table>

5.2.3. 1950-1970'li Yıllar Arasında İnşa edilmiş Geçici Yapıların Değerlendirilmesi

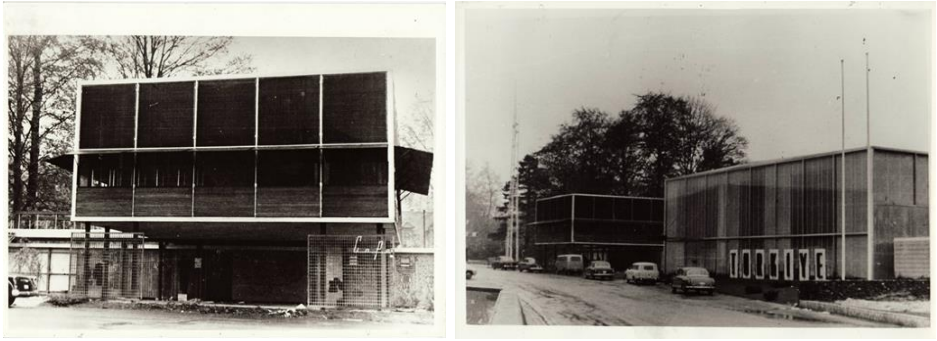
5.2.3.1. Türkiye Pavilyonu

Utarit İzgi, Muhlis Türkmen, İlhan Türegün ve Hamdi Şensoy tarafından tasarlanan Türkiye Pavilyonu, 17 Nisan-19 Ekim 1958 tarihleri arasında II. Dünya Savaşı'ndan sonra Belçika'nın başkenti Brüksel'de gerçekleştirilmiş ilk önemli Dünya Fuar olan EXPO'58 için inşa edilmiştir. Yapıda dönemin eğilimlerine yönelik biçim, mekân ve strüktür arayışları yer almaktadır. Geometrik form kullanımı, strüktürün okutulması, çelik strüktür ile camın birlikteliği ve şeffaflık ön plandadır (Şekil 5.47) (Altun, 2003).

Şekil 5.47. Türkiye Pavilyonu, 1958, Belçika (URL-49)

Yapıda, çelik karkas sistem, modüler bölmeler ve prefabrike yapı elemanları kullanılmıştır. Prefabrike yapım sistemi, pavilyonun Türkiye'de kurulabilmesine olanak sağlayan, sökülüp takılabilir olma durumu dikkate alınarak tercih edilmiştir. İki kütleden oluşan yapıda sergi salonunu içeren cam kullanılırken, diğer yapıda cam elemanlara ahşap paneller eklenmiştir (Şekil 5.48) (Tanyeli, 1997; Ülkü, 2019'dan). Fuar bitiminde pavilyon, malzemesi ile birlikte toplanarak Ankara'ya getirilmiş, yeniden monte edilmiştir. Daha sonra İstanbul Gülhane Parkı'na getirilmiştir (Ülkü, 2019).

Şekil 5.48. Modüler Panel ve Cam Plaka (URL-49)

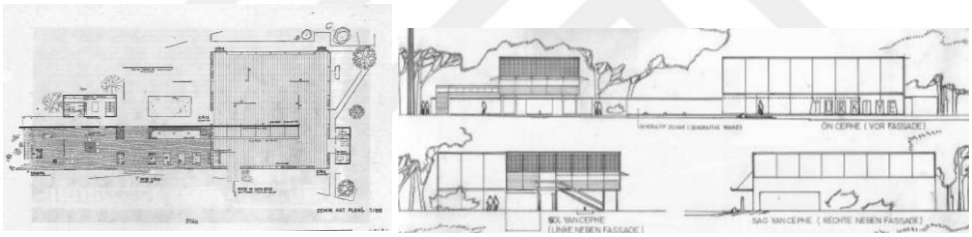
Pavilyonun yapısı, yüksüz taşıyıcı modüler panellerden yapılmış bir dış duvar (giydirme cephe), sergi salonu için cam plaka, alüminyum ve restoran için ise yapısal çelik konstrüksiyonla desteklenen ahşaptır. (Bozdoğan, 2006a akt. Bancı, 2009). İki katlı yüksek sergi yapısında çelik kolonlar yerleştirilmiştir (Şekil 5.49). Ayrıca kolonların iç mekânda üzeri kapatılmamış ve cephede bütünüyle şeffaf cam uygulanmıştır. Sonuç olarak, Pavilyonun sergi salonu özellikle geceleri bir vitrin görevi görmüştür (Bancı, 2009).

Şekil 5.49. Pavilyonun Çelik Strüktürü (URL-49)

Rasyonel plan formları, saf dikdörtgenler, pavilyon için çeşitli mekânların büyüklükleri, malzeme dili ve açıklıkların belirlenmesini kolaylaştırmaktadır. Plan

organizasyonundaki minimalizm, saf geometrik formların uygulanması, cephelerde de ortaya çıkmaktadır (Şekil 5.50). Proje açık, yarı açık ve kapalı alanları ile mekânların karışımlarını içermektedir. Dahası, bu hacimler arasındaki ilişki, mekânların hem sürekliliğini hem de akışını özgürce göstermektedir (Bancı, 2009). Farklı form arayışları ile beraber yapıda cephe kaygısı görülmektedir. Cephe dışardan iç mekânı yansıtmaktadır. Farklı mekân kullanımları için farklı cephe malzemeleri kullanılmaktadır. Mekânların dışarıyla ve birbirleri ile olan ilişkilerinin mekânı deneyimlemede yardımcı olduğu söylenebilir. Dönemin yenilikçi malzemelerinin yer alması pavilyonun deneme aracı olarak kullanıldığını ve aynı zamanda geçici yapıya verilen değerin bir göstergesidir. Yapının kısa süreli var olması planlanmış fakat uzun süreli etki yaratması amaçlanmış olabilir. Bu sebeple ortaya konulan tasarımın net, anlaşılır, şeffaf olması bunun bir etkisidir.

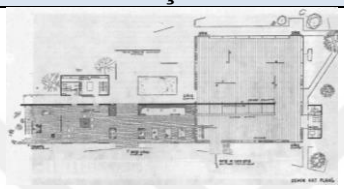
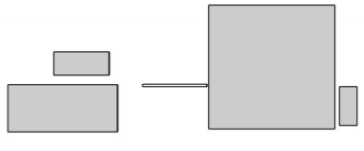
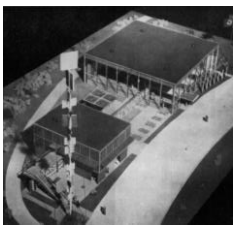
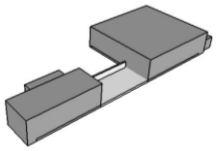
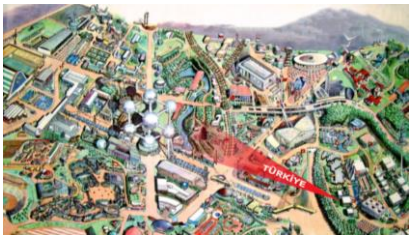

Şekil 5.50. Pavilyon Plan ve Cephe Çizimleri (Anonymous, 1957)

Pavilyonun karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.7); plan şeması kapalı ve açık mekânlara sahiptir. Plan geometrisi, kare ve dikdörtgenden oluşan iki kütle halinde parçalı bir yapıdan oluşmaktadır. Her kütleye tanımlanan işlev, farklı olduğundan kullanımın farklılaşması ile cephelerdeki malzeme kullanımı değişmektedir. Bir kütle için cam ve alüminyum, diğer kütle için ahşap malzeme kullanılmıştır. Bu durumda cephenin ifade biçiminin işlevi yansıttığı söylenebilir. Strüktürde yeni bir teknik olarak modüler yapım sistemi kullanılmıştır. Uygulanan strüktür, kullanıcı tarafından görülebilmektedir dolayısıyla cephe rahatlıkla kendini kullanıcıya okutmaktadır. Yapının bağlamı,

fuar alanıdır ve geçicilik süresi fuar boyunca 6 aydır. Yapının iç mekân ve cephedeki teknik özellikleri daha ön planda tutulmuştur. Bu bakımdan bağlamından kopuk olduğu söylenebilir. Bağlamı ile kurduğu ilişki "umursamazlık" durumu ile ifade edilebilir.

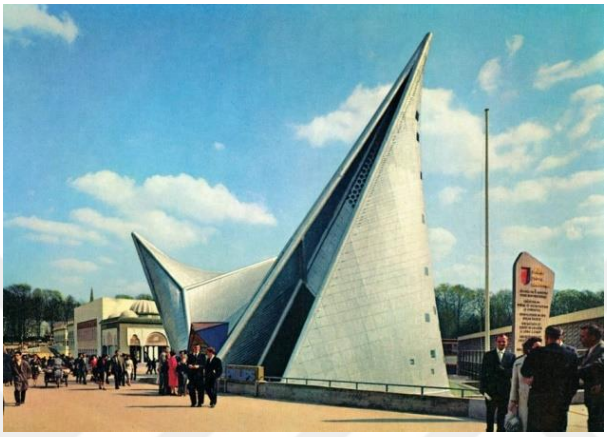
Çizelge 5.6. Türkiye Pavilyonu Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="4">Türkiye Pavilyonu/1958</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2">
Yapı Planı
</td><td>Modern
+
Prefabrike
+
Görülebilen
+
Çelik strüktür</td><td>Modern
+
Transparan
+
Cam
Alüminyum
Ahşap panel</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Sergi
Restoran
Kahvehane</td></tr>
<tr><td colspan="2">Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td colspan="3">Fuar Alanı

(URL-50)</td></tr>
<tr><td>Kütle Maketi</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar boyunca (6 ay) - Yılda bir</td></tr>
</table>

5.2.3.2. Philips Pavilyonu

Le Corbusier tarafından tasarlanan Philips pavilyonu, Nisan- Ekim ayları arasında gerçekleşen Expo'58 için savaş sonrası teknolojik ilerlemeyi kutlayan bir multimedya gösterisine ev sahipliği yapacak şekilde inşa edilmiştir. Le Corbusier,

öncelikle organik bir tasarım yapmayı amaçlamıştır. Ancak tasarım, mekânik bir görünüme sahiptir (URL-51). Yapının kapladığı alan organik bir şekle sahip olsa da yapının biçimlenişinde sivri ve keskin bir görünüm elde edilmiştir (Şekil 5.51).

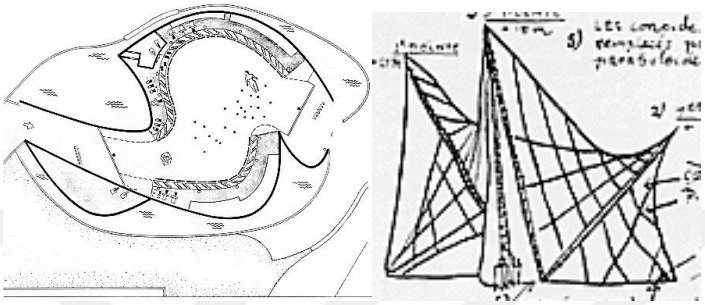
Şekil 5.51. Philips pavilyonu, 1958, Belçika (URL-51)

Pavilyon, dinamik biçimlenme ile açılı bir form oluşturmak için asimetrik olarak oluşturulmuş ve ön gerilmeli betondan inşa edilmiş parabolik bir küme şeklindedir. Dış kısımdaki gerilmiş çelik halatlar, pavilyona kendine özgü ağsı bir görünüm vermektedir. Yapı, düz çizgilerden oluşan kavisli yüzeylere sahiptir (Şekil 5.52) (URL-51).

Şekil 5.52. Pavilyonun Parabolik Biçimlenişi (URL-51)

Pavilyonun planı, bir mide olarak tasarlanmıştır. Ziyaretçiler, kavisli bir koridordan girecek, merkezi bir odada durarak diğer taraftan çıkacak şekilde yönlendirilmiştir (Şekil 5.53) (URL-51).

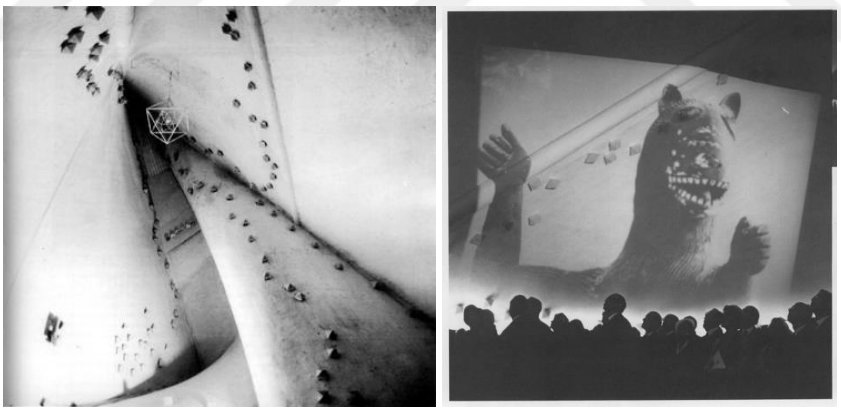
Şekil 5.53. Pavilyonun Plan ve Cephe Çizimi (URL-51)

Pavilyonun yapım yöntemi 8 mm kalınlığında çelik halatlara asılan prefabrike beton panellerdir. Kum tepelerinin belirli şekle getirilmesi ile panellerin üretimi yapılmıştır. Daha sonra paneller büyük bir yapboz gibi monte edilecekleri alana getirilmiştir (Şekil 5.54). Ortaya çıkan kabuklar, kabukların dışındaki çelik kablolarla gerilmiş ve son olarak alüminyum boya ile kaplanmıştır (Pronk, Houtman, & Afink).

Şekil 5.54. Paneller için kalıplanmış kum tepesi ve Panellerin Monte Edilmesi (Pronk, Houtman, & Afink)

Le Corbusier, mekân içerisinde elektronik yolla kullanıcıya müzik ortamının olduğu bir yer sunmayı amaçlamıştır. Bu sebeple bir müzik bestelenmiştir. Çok sayıda hoparlör, asbest kaplı duvarlara yerleştirilerek duvarlara dokulu bir görünüm kazandırılmıştır. Bu kullanım, pavilyonun fiziksel düzeninden, özellikle de yüksekliğinden büyük ölçüde yararlanılmasına derin bir akustik ortam oluşturmaktadır. Müziğin tam ortalarında sessizlik hâkim olurken, mekân beyaz bir ışıkla doldurulmuştur (Şekil 5.55). Aynı şekilde alandaki görseller ve film şeritleri de siyah-beyazdır. Enstalasyonun tüm görsel yönü, ortam ışığı tasarımıdır. Birçok farklı aydınlatma konfigürasyonu kullanılmıştır. Sesin mekânsal orkestrasyonu, muhtemelen pavilyonun en devrimci yönüdür. Binanın herhangi bir köşesinde herhangi bir müzik parçasının çalmasıyla ses, aynı zamanda mekân içerisinde dolaşabilmektedir (URL-51). Böylelikle sesin kapladığı alan mekânı tanımlamış ve biçimlenmesinde etkili olmaktadır. Pavilyon, bedenin ses ve mekânla buluştuğu farklı bir deneyim ortaya çıkarmaktadır.

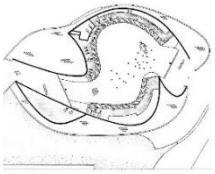
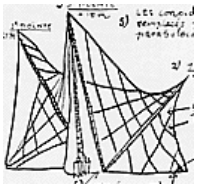
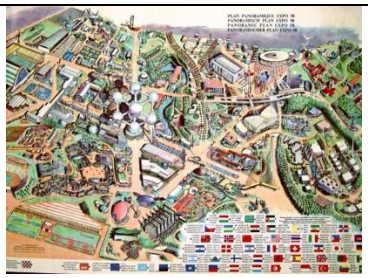

Şekil 5.55. Pavilyon Duvarına Takılmış Hoparlör ve Film Şeridi (URL-51)

Expo'dan sonra pavilyon yıkılmıştır. Ancak eğrili yüzeylerle ilgi çekici şekli ve ince kalınlıkta (5cm) ön gerilmeli betondan yapılan istisnai bir yapı olarak akılarda kalmıştır (URL-51).

Pavilyonun karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.8); plan şeması kapalı, plan geometrisi, organiktir. Kütlenin estetiği eğrisel yüzeylerden oluşan yükseldikçe keskinleşen, koni biçimli, parabolik bir formdan oluşmaktadır. Strüktür tasarımı, prefabrike beton panel, taşınabilir çelik strüktürden oluşmaktadır. Strüktür, dışarıdan kendini kullanıcıya okutabilmektedir fakat iç mekânda strüktürden çok kullanıcıya verilmek istenen mesaja odaklanılmaktadır. Kültürel amaçlı inşa edilen yapının işlevi, tek olup sergileme görevi görmektedir. Cephe özelliği, doluluklardan oluşan opak bir görünüme sahiptir. Cephe için seçilmiş olan renk, yapının mekânik görünümünü desteklemektedir. Farklı form ve malzemenin uygulandığı yapının bağlamı, fuar alanıdır ve geçicilik süresi fuar boyunca 6 aydır. Yapının vermek istediği mesaj ve iç mekândaki atmosferin bağlamından kopuk olduğu söylenebilir. Dolayısıyla yapının bağlamı ile kurduğu ilişki "umursamazlık" durumu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.7. Philips Pavilyonu Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">Philips Pavilyonu/1958</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td>Modern
+
Prefabrike
+
Görünmeyen
+
Çelik strüktür</td><td>Modern
+
Opak
+
Beton panel
Alüminyum</td><td>Kültürel
+
Tekli işlev
+
Sergileme</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td colspan="3">Fuar Alanı

(URL-50)</td></tr>
<tr><td>Üç Boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar boyunca (6 ay) - Yılda bir</td></tr>
</table>

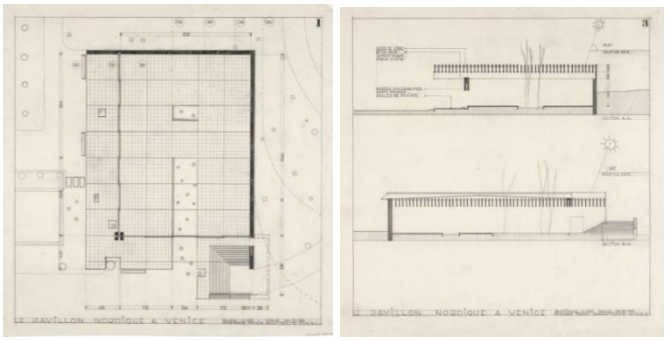
5.2.3.3. İskandinav Pavilyonu

Mimar Sverre Fehn tarafından tasarlanan İskandinav (Nordic) Pavilyonu, 1962 yılında Haziran ve Ekim ayları arasında gerçekleşen Venedik Bienali için inşa edilmiştir. Pavilyon, İskandinav kimliğini ele alan bir projedir (Şekil 5.56). Yapı, bugün hala kullanılmaktadır (URL-52).

Şekil 5.56. İskandinav Pavilyonu, 1962, İtalya (URL-53)

Pavilyon, tamamen iki taraftan açık, dikdörtgen bir salondur (Şekil 5.57). Yapı planı biçimlenmesinde topografik etmenlerin referans alındığı söylenebilir. Bu etki aynı zamanda çatı planında da görülmektedir. Çatı, her iki yönde de bir metre yüksekliğinde üst üste binen iki beton kiriş katmanından oluşmaktadır (URL-52).

Şekil 5.57. Pavilyonun Plan ve Cephe Çizimleri (URL-53)

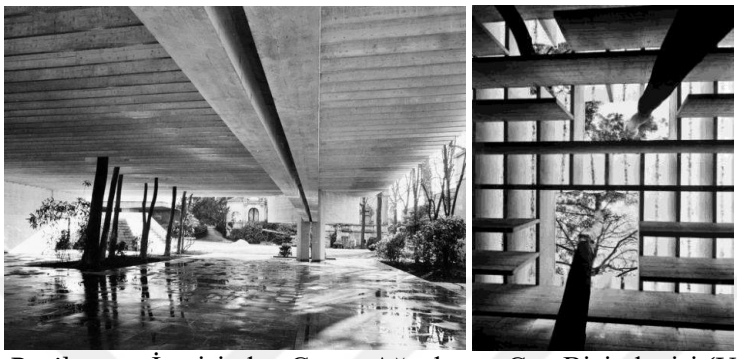
Fehn, yapıda ince beton malzeme seçmiştir aynı zamanda mekândaki ışık kalitesini şekillendirmek için alana özgü malzemeleri (beyaz çimento, beyaz kum ve beyaz İtalyan mermerinin beton kombinasyonu) kullanmıştır. Binanın ilk amaçlanan işlevi doğrudan güneş ışığı alan sergilenen resimleri ve heykelleri koruyan çatıya sahip bir galeri oluşturmaktır (Şekil 5.58) (Neveu, 2008). Böylece doğrudan gün ışığı alan mekân, homojen bir aydınlık hissi sağlanmaktadır. İskandinav mimari geleneklerinde doğal ışık, önemli bir paya sahiptir. Kış mevsimi uzun ve hava kapalıdır. Yapılar mümkün olduğunca doğal ışığı mekânda hissettirmeye çalışmaktadır. Çatı detayı bu açıdan yapının mimari kimliğini ortaya çıkarmaktadır.

Şekil 5.58. Pavilyonun Çatı Görünümü (URL-52)

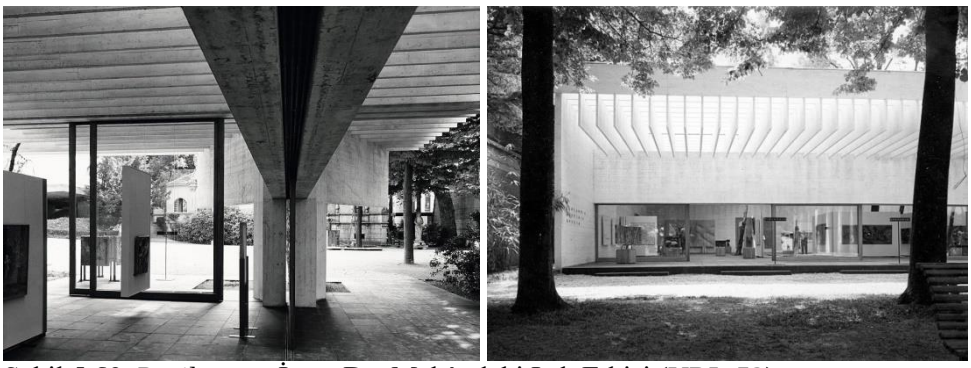
Yapıda bulunan ağaçlar, neredeyse tek dikey unsurdur. Ağaçlar, büyük cam duvarlar gibi aynı anda hem içeride hem de dışarıda olma izlenimini yoğunlaştırmaktadır. Belli bir mesafede kirişler hem ağaçlara çarpmakta hem de ağaçlardan kaçıyor gibi görünmektedir (Şekil 5.59) (URL-52). İskandinav Pavilyonu, bir parça birleşiminden daha fazlasıdır. Duvar, zemin, basamak, çatı,

manzara, ışık ve geçiş arasındaki mekânsal fikirlerin hepsi, alanın topografyasıyla ilişkili olarak çerçevelenmektedir (URL-53).

Şekil 5.59. Pavilyonun İçerisinden Geçen Ağaçlar ve Çatı Biçimlenişi (URL-54)

Fehn, çatıyı esasen gökyüzüne açık olacak şekilde tasarlarken, yağmurun yere nasıl düşeceği ile ilgili özellikle kontrolünü sağlamıştır. Bu anlamda, çevresine sahip olan bir binadır ve doğrudan bağlamını kabul edip ilişki kurmaktadır (Şekil 5. 60) (URL-53). Yapı, fuar sonrası kaldırılmamış ve çeşitli faaliyetler için kullanılmaya devam etmiştir.

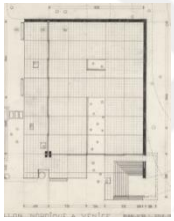
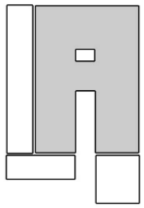
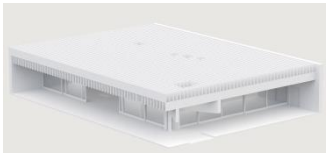
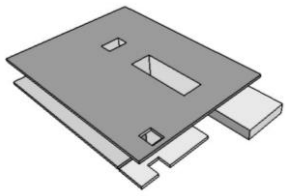
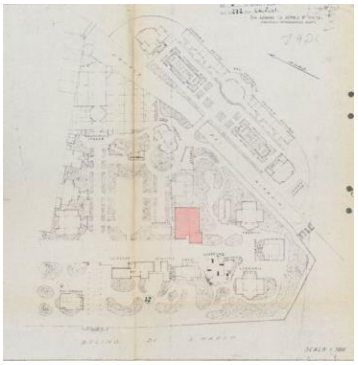

Şekil 5.60. Pavilyonun İç ve Dış Mekândaki Işık Etkisi (URL-52).

Yapının karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.9); plan şeması açıktır. Plan geometrisi, dikdörtgen bir forma sahiptir. Kütle ağır bir duruş sergilese de cephe ve çatı açıklıkları, yapının hafif görünmesini sağlamaktadır. Strüktür

tasarımı, betonarme olmakla birlikte ince beton malzeme kullanılmıştır. Betonun ince kullanımı, yapının hafif görünmesine etki eden bir faktör olduğu söylenebilir. Yapının yapılma amacı galeri, dolayısıyla sergilemedir, işlev tektir. Cephede cam malzeme kullanımı iç ve dış mekândaki görsel ilişkiyi sürdürmektedir. Yapının bağlamı, ağaçlarla çevrili bir fuar alanıdır ve geçicilik süresi fuar boyunca 4 aydır. Cephede ve çatıda bırakılan boşluklar ve bu boşluklarda yer edinen ağaçlar, yapının bağlamını iç mekânda da sürdürmek istediğini göstermektedir. Yapının bağlamı ile kurduğu ilişki "karşılıklılık" durumu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.8. İskandinav (Nordic) Pavilyonu Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">İskandinav (Nordic) Pavilyonu /1962</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"> </td><td>Modern
+
Taşınabilen
+
Görülemeyen
+
Betonarme Taşıyıcı Sistem</td><td>Geleneksel ve Modern
+
Opak Transparan
+
Mermer Beton Cam</td><td>Kültürel
+
Tekli işlev
+
Sergileme</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="3">
(URL-55)
Kütle Maketi
</td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="2">
(URL-54)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar Boyunca (4 ay) - Yılda bir</td></tr>
</table>

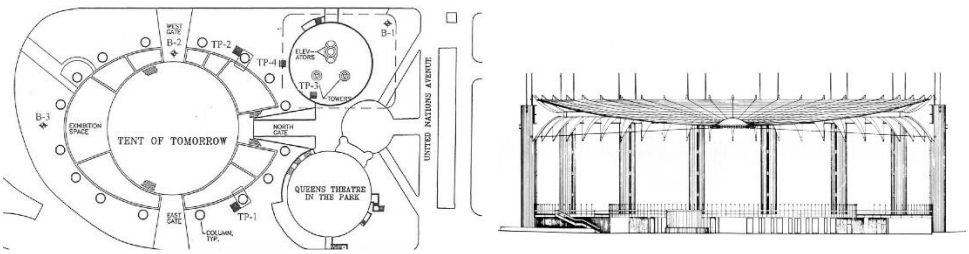
5.2.3.4. New York Eyalet Pavilyonu

Philip Johnson tarafından tasarlanan Queens'teki Flushing Meadows-Corona Park'taki New York Eyalet Pavilyonu bir yıl süren 1964-65 Dünya Fuarı için inşa edilmiştir. Geçici yapı bir amfi tiyatro ve sergi alanı olarak tasarlanmıştır (Şekil 5.61). Fuardaki en büyük ve en uzun yapı olmuştur ve günümüzde de hala ayakta duran tarihi bir yapıdır (URL-56).

Şekil 5.61. New York Eyalet Pavilyonu, 1964, ABD (URL-56).

Johnson, Dünya Fuarı için, sergi malzemeleriyle dolu bir depo yerine New York'un büyüklüğünün bir örneği olarak bir boş alan yaratmayı amaçlamıştır. Yapıda üç ana mekan bulunmaktadır. Bunlar: eliptik bir forma sahip açık alan 'Tent of Tomorrow', üç gözlem kulesinden oluşan bir küme 'Astro-View' ve bir silindirik 'Theaterama' (Şekil 5.62) (URL-56).

Şekil 5.62. Pavilyonun Plan Şeması ve Görünüşü (URL-56).

Çadır olan ‘Tent of Tomorrow’da fuar sırasında moda şovları, çocuk gezileri, sanat gösterileri ve eğlenceler düzenlenmiştir. En üstteki üç kule, ziyaretçiler için gözlem alanına sahiptir. ‘Theaterama’ betonarme bir hacimdir ve eklemeler sonucu Queens Tiyatrosu olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.63) (URL-56).

Şekil 5.63. ‘Tent of Tomorrow’, ‘Astro-View’, ‘Theaterama’ (URL-57)

Yapının inşasında kayar kalıp beton yöntemi kullanılmıştır. On altı adet kayarak biçimlendirilmiş içi boş beton kolon, dış çelik sıkıştırma halkası ve iç germe halkası ile bir “bisiklet tekerleği” çatısını desteklemektedir. Çatı, zeminde monte edilerek yapıya yerleştirilmiştir. O dönemde inşaat alanında bir yenilik olan kayar kalıp beton yöntemi ve çatı konstrüksiyonun kullanımı, teknolojinin yapı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir (Şekil 5.64) (URL-56).

Şekil 5.64. Kablolar ile Desteklenmiş Çatı Görünüşü (URL-56).

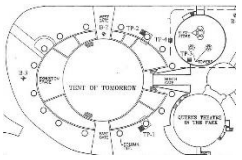
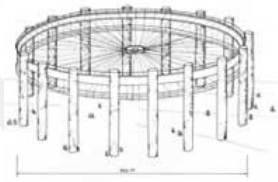
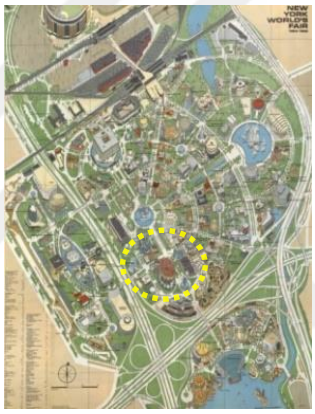
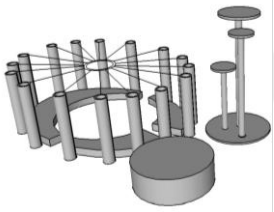
Fuardan birkaç yıl sonra, ‘Tent of Tomorrow’ bölümünde sanat gösterileri ve müzik konserleri düzenlenmiştir (Şekil 5.65). 1970 yılında bir paten pistine dönüştürülmüş fakat yapısal nedenlerden ötürü birkaç yıl kapatılarak yapı terk edilmiştir. 1980’lerde ‘Theatreama’nın iç mekânı yenilenmiştir. Daha sonraki yıllarda halka açık birtakım atölyeler düzenlenmiştir (URL-56). Fuar sonrası alınan raporda, çok sayıda ziyaretçi katılımının gerçekleşmesiyle pavilyonun kulelerinin korunması önerilmiş atletik etkinlikler, danslar ve konserler için kapalı bir alan sağlayacağı belirtilmiştir. Yapı, 1974 yılında kapatılmıştır (URL-58).

Şekil 5.65. Yapının ‘Tent of Tomorrow’ Bölümü (URL-56)

Pavilyonun karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.10); plan şeması açık, plan geometrisi çok sayıda dairesel parçalardan ve merkezi bir eliptik formdan oluşmaktadır. Strüktür tasarımında modern, yenilikçi yapım yöntemi kullanılmıştır. Yapının çatısını oluşturan çelik strüktür görülebilmektedir. Bu durum doğrudan çatı detayının göze çarpmasına neden olmaktadır. Yapı, birçok işlevi karşılayacak nitelikte tasarlanmıştır. Yapının en göze çarpan özelliği cephesidir. Tümüyle açık olan cepheyi belirli aralıklarla kesen beton kolonlar bulunmaktadır. Böylece iç ve dış mekân arasında bir süreklilik bulunmaktadır. Tasarımcının vermek istediği mesaj yani ‘boş alan’ tanımı kendini açıkça sergilemektedir. Yapının bağlamı, fuar alanıdır ve geçicilik süresi fuar boyunca 1 yıldır. Yapı tümüyle boşluklardan oluşarak bağlamı ile direkt ilişki kurmaktadır. Yapının bağlamı ile kurduğu ilişki “karşılıklılık” durumu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.9. New York Eyalet Pavilyonu Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">New York Eyalet Pavilyonu/1964</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td>Modern
+
Taşınabilen
+
Görülebilen
+
Betonarme
Çelik
strüktür</td><td>Modern
+
Açıklık
+
Beton
Çelik</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Amfi tiyatro
Sergi
Gözlem</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2"></td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="3">
(URL-59)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Üç boyutlu Çizim</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar Boyunca (1 yıl)</td></tr>
</table>

5.2.3.5. IBM Pilot Merkez Ofisi

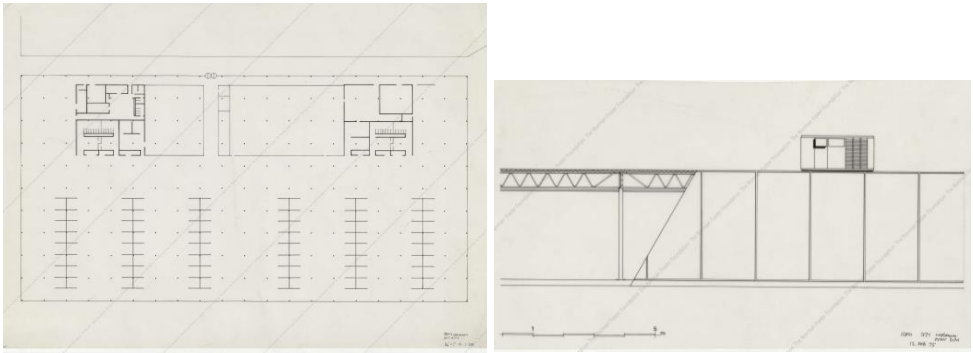
Norman Foster tarafından tasarlanan IBM Pilot Merkez Ofisi (IBM Pilot Head Office) 1971 yılında İngiltere'nin Portsmouth şehrinde inşa edilmiştir. IBM (International Business Machines), şirketini büyütme amacıyla personeline geçici bir çalışma alanı oluşturmayı amaçlamıştır. Kısa süreli ihtiyaçlara çözüm olacak bu ofis binası geçici tasarlanmıştır (Şekil 5.66). Şirket, maliyeti en ucuza 18 ay süre zarfında birçok çalışanın ihtiyacını karşılaması açısından zamanla bir yarış içerisine girmiştir. (URL-60). Geçici olması beklenmesine rağmen binanın değişen ihtiyaçlara kolayca cevap verebilme yeteneği, tamamlandıktan sonra otuz yıldan

fazla bir süre ayakta kalmasını sağlamıştır. Yapı, halen kullanılmaktadır. Bunun nedeni yapının mekânsal açıdan esnek olmasıdır (URL-61). Esneklik, tasarımın geçicilik süresini uzatmıştır.

Şekil 5.66. IBM Pilot Merkez Ofisi, 1971, İngiltere (URL-61)

Bina, tek bir dikdörtgen şeklindedir. Tek katlı ve derin bir plan şemasına sahiptir (Şekil 5.67). Böylece çeşitli işlevler tek bir çatı altında toplanmıştır. İç mekân; bir lobi, resepsiyon, çalışanların kullanımına açık bir mutfak, farklı ofisler, servis merkezi, bilgisayar odası ve lavabolar, bulunmaktadır (URL-60).

Şekil 5.67. Yapının Planı ve Görünüşü (URL-62)

Mekânların kullanımı için çatıda bulunan elektrik kabloları, içi boş çelik kolonlardan geçerek aşağı taşınabilmektedir. Bu durum, iç mekânın büyümesi ve değişimine hızlı bir şekilde cevap verebilmektedir. Bu sistem, çatı makasındaki bir çelik kolon ve kiriş ağı tarafından oluşturulur. Çelik kolonlarda boşluklu profil kullanılmıştır (Şekil 5.68). Yapının inşasında, zemin döşemesinin üstüne yükseltilmiş bir zemin yerleştirilerek strüktürü hafif bir beton levhaya dayandırılıp çözülmüştür. Bu çözüm, zeminde yığılma ihtiyacını ortadan kaldırarak maliyetleri kontrol altında tutmaya yardımcı olmuştur. Teknik olarak ucuz maliyetli, modüler geçici temel, modüler bileşenli montajlama yapım tekniği ve hafif çelik çerçeve kullanılmıştır (URL-60).

Şekil 5.68. Yapının Strüktürü (URL-61)

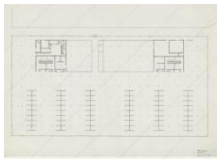
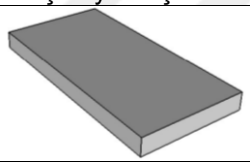
Pencereler, bronz camdan pencere kirişleri ise alüminyum malzemeden yapılmıştır. Dış gürültüyü boğmak için kullanılan bronz cam, çevredeki ağaçları ve manzarayı yansıtmaktadır, böylece bina, bulunduğu ortamla birleşerek neredeyse kaybolmaktadır (Şekil 5.69) (URL-61).

Şekil 5.69. Yapının İç ve Dış Mekandan Görünümü (URL-60)

Yapının karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.11); plan şeması kapalı fakat esnektir. Plan geometrisi, dikdörtgen bir formdan oluşmaktadır. Strüktür tasarımında hafif çelik strüktür, modüler bileşenler ve geçici temel kullanılmıştır. Çelik kolonların kullanımı, ihtiyaç durumunda yapıya yeni bir mekân ekleme imkânı sağlamaktadır. Bu şekilde yapıda esnekliğin sağlandığı söylenebilir. Çalışma ortamı sunması için tasarlanan yapı, çoklu işleve cevap verebilecek nitelikte tasarlanmıştır. Cepheye transparan bir görünüm kazandırılarak hafif gözükmenin yanında bağlamında kaybolma hissi vurgulanmaya çalışılmıştır. Yapının bağlamı şehir merkezinde, ağaçlarla çevrili yeşil bir alandır ve geçicilik süresi 1 aydır. Ofis yapısının bağlamından bağımsız bir biçimde çalışma faaliyetini sürdürmesi dış mekânla ilişkiyi azaltmaktadır. Dolayısıyla yapının bağlamı ile kurduğu ilişki “umursamazlık” durumu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.10. IBM Pilot Merkez Ofisi Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">IBM Pilot Merkez Ofisi /1971</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2">
</td><td>Modern
+
Modüler
+
Görülebilen
+
Çelik strüktür</td><td>Modern
+
Transparan
+
Alüminyum
Cam</td><td>Çoklu işlev
+
Ofis odaları
Lobi
Resepsiyon
Mutfak
Lavabo</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="3">
Üç boyutlu Çizim
</td><td colspan="3">Kamusal Alan</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="2">
(URL-63)</td></tr>
<tr><td>Kütle Soyutlaması</td></tr>
<tr><td colspan="2">Geçicilik Durumu: Çalışma Süresince (18 ay)</td></tr>
</table>

5.2.4. 1980-2000 Yılları Arasında İnşa edilmiş Geçici Yapıların Değerlendirilmesi

5.2.4.1. IBM Gezici Pavilyonu

Renzo Piano tarafından tasarlanan IBM Gezici Pavilyonu (IBM Travelling Pavilion) 1983 yılında bilgisayar teknolojisindeki gelişmeleri teşvik etmek için sergi amaçlı inşa edilmiştir (Şekil 5.70). İş istasyonlarının neredeyse her yere yerleştirilebileceği mesajını pekiştiren bu geçici yapı, Lyon, Londra, Roma, Milano dâhil olmak üzere 20 Avrupa şehrinin her birinde monte edilerek bir ay boyunca sergilenmek ve ardından sökülmek üzere tasarlanmıştır. Pavilyon, destek

elemanları ile yükseltilmiş bir platform üzerinde oturan şeffaf bir tünel biçimindedir (URL-64).

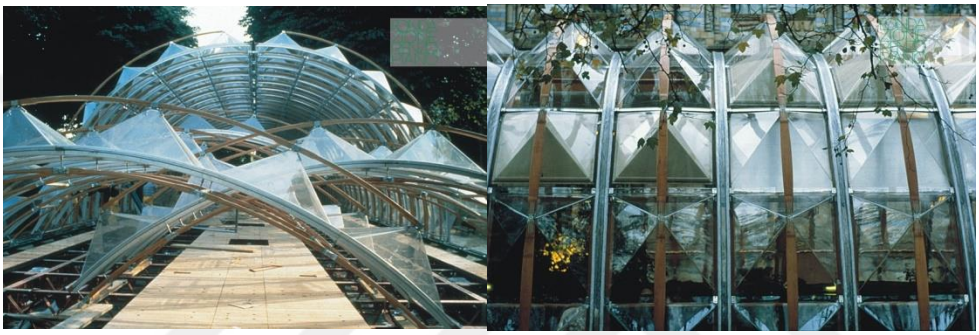
Şekil 5.70. IBM Gezici Pavilyon, Hollanda Vondel Park (URL-64)

Pavilyon, kolay taşınabilen, monte ve demonte edilebilen, tekrarlayan ahşap modüler ve ısıyla şekillendirilmiş polikarbonat elemanlardan oluşmaktadır. Bu elemanlar, hava şartlarına dayanıklıdır ve yapıyı oluşturmak için özenle hazırlanmış alüminyum bağlantılarla birbirine bağlanmıştır (Şekil 5.71). Ahşap elemanlar, homojenlik sağlamak için birbirine yapıştırılmış ince lamine edilmiş ağaçtan yapılmıştır. Ahşap bağlantılarda alüminyum malzeme kullanılmıştır (URL-64).

Şekil 5.71. Pavilyonun Modüler Parçalar ve Montajı (URL-64).

Tünel şeklindeki pavilyon, her biri bir sıra polikarbonat piramit içeren 34 kendinden destekli modülden oluşmaktadır. Piramitler bir çift ahşap kemer üzerine oturtulmuş ve aynı zamanda tepelerinde ahşap kemerlerle bağlanmıştır. Ahşap kemerler ve piramitler, polikarbonat yüzeylerle birbirine bağlanan üst ve alt elemanlar olarak ahşapla birlikte tabanına bağlantılarla sabitlenmiş üç boyutlu bir kafes kiriş oluşturulmuştur (Şekil 5.72) (URL-64).

Şekil 5.72. Pavilyonun Strüktür Detayı (URL-64).

Pavilyonun iç mekânında elektronik ekipmanların doğru çalışmasını sağlamak ve kullanıcı için rahat bir ortam yaratmak için içindeki sıcaklık ve nem, dikkatli bir şekilde kontrol edilmiştir. İnşa edildiğinde tamamen işlevsel bir yapı için gereken her şey bir elektrik güç kaynağına bağlanarak sağlanmıştır (Şekil 5. 73) (URL-64).

Şekil 5.73. Pavilyonun İç Mekânı (URL-64).

Pavilyonun strüktürünü oluşturan ahşap payandalar ve bunların alüminyum bağlantıları, ziyaretçiyi dokunmaya davet eden dokunsal bir yapıya sahiptir. Bu 'parçalar', pavilyon ile kullanıcıları, pavilyon ile bağlamı arasında bir aracı haline gelmiştir. Parçaların işlenmiş heykelsi şekilleri, genel formun soyutluğunu yumuşatmaktadır. Ahşap ve biyomorfik şekiller yalnızca organiklik ile kalmaz aynı zamanda yapının yemyeşil ortamlarda daha evde gibi görünmesine yardımcı olmaktadır (Şekil 5.74). Bu, kendini doğaya taklit eden ve kendisini doğaya yerleştiren teknolojinin idealini açıkça ifade eden bir tasarımdır (URL-65)

Şekil 5.74. Pavilyonun Plan ve Kesiti (URL-72)

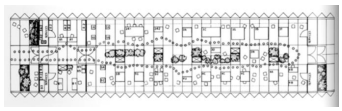
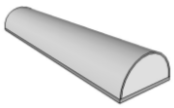
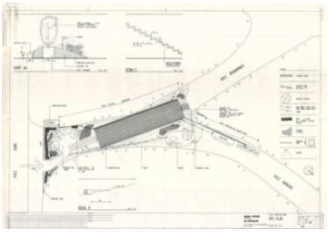
Şehirden şehre, teknolojinin geleceğine dair bir vizyon getiren bu gezici sergi, 1983-1986 yılları arasında 1,5 milyon kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Kent parklarındaki yeşil alanlara yerleştirilen şeffaf pavilyon, yeni bilgiler ve yüksek teknolojik araçlarla dolu geçici bir yapı olmuştur (Şekil 5.75). 1986 yılında serginin tamamlanmasının ardından kalıcı olarak sökülen pavilyon, yeniden birleştirilmemiştir (URL-64).

Şekil 5.75. Pavilyonun Girişi ve Çevresi (URL-64).

Pavilyonun karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.12); plan şeması kapalıdır. Plan geometrisi, lineer dikdörtgen bir şemaya sahiptir. Kütlenin sahip olduğu form, yarı silindir biçimindedir. Yapı formu, yalın olmasına rağmen kütle estetiği oldukça dokulu bir yüzeye sahiptir. Yapının strüktüründe dokuyu meydana getiren ve yapıyı tümüyle saran ahşapla desteklenmiş birçok modül kullanılmıştır. Modüllerde ahşap, alüminyum ve polikarbonat malzeme kullanımı, geleneksel ve modern yaklaşımın bir sonucudur. Yapı, sergileme görevi görmektedir dolayısıyla tek işlevlidir. Cephe, tümüyle transparan bir görünüme sahiptir. Dolayısıyla dışarısı ile içerisi arasındaki görsel ilişki kesilmemektedir. Yapının yerleşiminde bağlam olarak kamusal alanlar tercih edilmiştir geçicilik süresi sergi . Bu alanlar genellikle şehir parkları olmuştur. Yapının kamusallığını vurgulayan yer seçimi yapı ile bağlam ilişkisini kuvvetlendirmektedir. Dolayısıyla yapının bağlam ile kurduğu ilişki "karşılıklılık" durumunu ifade etmektedir.

Çizelge 5.11. IBM Gezici Pavilyonu Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="4">IBM Gezici Pavilyonu/1983</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2">
</td><td>Geleneksel
+
Modüler
+
Görülebilen
+
Ahşap strüktür</td><td>Modern
+
Transparan
+
Alüminyum
Polikarbonat</td><td>Kültürel
+
Tekli işlev
+
Sergileme</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Kamusal Alan</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Kütle Maketi</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Sergi Süresince (1 Ay) - Yılda birkaç defa</td></tr>
</table>

5.2.4.2. Portekiz Pavilyonu

Alvaro Siza tarafından 1995-97 yıllarında tasarlanan Portekiz pavilyonu (Portuguese Pavilion), Mayıs ile Eylül 1998 tarihleri arasında Portekiz'de düzenlenen Expo'98 için inşa edilmiştir (Şekil 5.76). Pavilyonda, fuarın ana pavilyonu olmayı ve Portekiz'in denizlerdeki tarihini, bağlılığını ve önemini açıklamayı ve Portekiz'i temsil etmesi amaçlanmıştır. Yapı, ülkenin ulusal pavilyonu olarak tasarlanmıştır. Yapının, fuardan sonra da kullanılması düşünülmüştür. Expo'98 fuarı için ayrılmış olan alan, çevre kirliliği yüksek olan diğer binalar ile arasında bir kanal, kompaktör, silah fabrikası, petrol rafinerisi ve servis istasyonu yer alan Tagus nehri kıyısında terk edilmiş ve çevreye zarar vermiş bir alandı. Fuarın amacı hem şehrin bu bölgesini yeniden kazanmak hem de onu geliştirmek ve ivme kazandırmaktır bu nedenle tüm bu altyapıyı fuarın ötesinde vermenin faydalı olduğu düşünülerek kente eklenecek yeni bir alan oluşturulmuştur (URL-66).

Şekil 5.76. Portekiz Pavilyonu, 1998, Portekiz (URL-67).

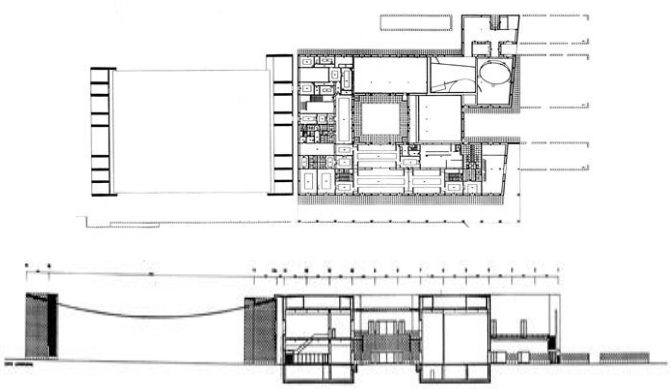
Yapı, fuar alanına büyük giriş olarak tasarlanmış, görsel olarak çarpıcı ve festivale özgü ihtiyaçlarını karşılamada etkili bir yapı olmuştur. Sadeliği ve kuvvetiyle öne çıkan sembolik imge, saf rasyonalist bir dilde çalışılmıştır (URL-66). Yapıda Portekiz gemilerinin yelkenlerini ve denize açılan büyük bir pencere gibi alana giren ışığı temsil eden büyük bir eğrisel bir kanopi bulunmaktadır (Şekil

5.77). Geniş açıklıklı halk meydanının ortak sorununa cesur bir mimari çözüm olan kanopi hem hafif hem de güçlüdür (URL-67).

Şekil 5.77. Pavilyonun Eğrisel Kanopisi (URL-67)

Projenin odak noktası, asma tavanlı kanopi ile gölgelenen büyük, açık bir kamu meydanıdır. Mekân ve manzara arasındaki bağı vurgulayan mimar, nehrin manzarasını kapalı ve sütunsuz bir alanla çerçevelemek istemiştir. Bina, suyun hâkim görüntüsünü çerçeveleyen ince bir beton kanopi ile birbirine bağlanan iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Bir tanesinin arkasında, pavilyonun ana sergi alanlarını barındırmak için tasarlanmış bir bina bulunmaktadır (Şekil 5.78) (URL-67). İçerisinde sergi mekanı, resepsiyon alanı ve restoranlar yer almaktadır. Tek katlı inşa edilen pavilyonun bodrum katı da bulunmaktadır (URL-66).

Şekil 5.78. Pavilyonun Planı ve Kesiti (URL-68)

Kanopi, ön gerilmeli betonla doldurulmuş olan portikler arasına yerleştirilen kavisli çelik kablolar ile oluşturulmuştur. Bir asma köprü ile aynı teknoloji kullanılarak sertleştirilmiş beton, gevşek kabloların sallanmasını önlemek için gerilimli bir şerit yapı olarak tasarlanmıştır. Kanopiye zarif, temiz bir doku vermenin yanı sıra, beton, güçlü rüzgârın aşağıdan hareket etmesini önlemek için aşağıya doğru indirilmiştir. Devasa kanopi geniş bir alanı kaplamasına rağmen sadece 20 santimetre kalınlığındadır ve hafifçe sarkan ince bir zemin halısı görünümü vermektedir. Uzaktan bakıldığında ince profil açıkça görülebildiği için, inanılmaz derecede hafif ve ağırlıksız görünmektedir. Bununla birlikte, alttan bakıldığında, betonun sağlamlığı ve genişliği, ziyaretçilere ağır ve biraz da baskıcı bir his yaratmaktadır (Şekil 5.79) (URL-67).

Şekil 5.79. İnce Beton Kanopi Eğri (URL-67)

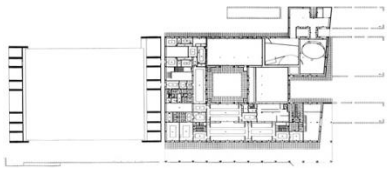
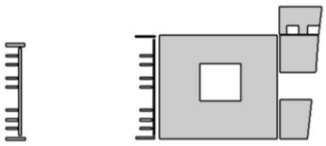
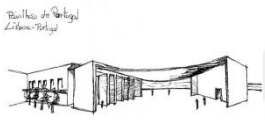
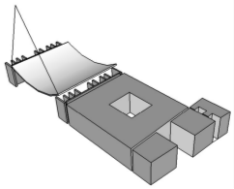
Ritmik ama asimetrik bir şekilde düzenlenmiş dokuz büyük sütun arasındaki derin kesikler, sütunlu profillerin çizgilerini vurgulayarak, gölge ve ışığın kontrastlarını yaratmaktadır. Yapının derin girintilerdeki ulusal renkleri temsil eden yeşil ve kırmızı renkli seramik karo cephe kaplaması, sert ve anıtsal yapıya eğlenceli bir dokunuş katmaktadır (Şekil 5.80). Zemini beyaza boyanan pavilyon, dıştan basit ve nettir (URL-67).

Şekil 5.80. Pavilyonun Renkli Seramik Kaplaması (URL-69)

Pavilyonun karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.13); plan şeması kapalı ve açık mekândan oluşmaktadır. Plan geometrisi, parçalı kare formda, meydanda kullanılan üst örtü bir yay parçasından oluşmaktadır. Kütlede belirli aralıklarla bırakılan boşluklar ile yapının masiflik etkisi azaltılarak hafiflik sağlanmaya çalışılmıştır. Cephede belirli aralıklarla girinti çıkıntılar yapılarak hareketlilik kazandırılmıştır. Strüktürde betonarme ile birlikte çelik malzeme tercih edilmiştir. Cephede yalın beton malzeme kullanımının yanında renkli seramik malzeme de kullanılmıştır. Renk, hem ulusal kimliği yansıtmakta hem de renksiz katı gözüken cepheyi yumuşatmaktadır. Fuar alanı için tasarlanan pavilyona fuar yapısının getirmiş olduğu sergi işlevinin yanında restoran ve resepsiyon kullanımının da eklenmesi birçok işleve cevap verebildiğini göstermektedir. Yapının geçicilik süresi fuar boyunca 4 aydır. Yapının konsepti gereği bağlamındaki sahip olduğu konumu önemi bir yere sahiptir. Bu bakımdan bağlamı ile kurduğu ilişki "karşılıklılık" durumu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.12. Portekiz Pavilyonu Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="4">Portekiz Pavilyonu /1998</th></tr>
<tr><th>Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td>
Yapı Planı

Plan Geometrisi</td><td>Modern
+
Taşınabilen
+
Görünmeyen
+
Betonarme
Çelik Strüktür</td><td>Modern
+
Opak
+
Seramik
Beton</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Sergi
Restoran
Resepsiyon</td></tr>
<tr><td colspan="2">Bağlam</td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>
(URL-70)
Üç boyutlu Çizim
</td><td colspan="2">Fuar Alanı

(URL-71)</td></tr>
<tr><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="2">Geçicilik Durumu: Fuar Boyunca (4 ay) - Yılda bir</td></tr>
</table>

5.2.4.3. Milenyum Kubbesi

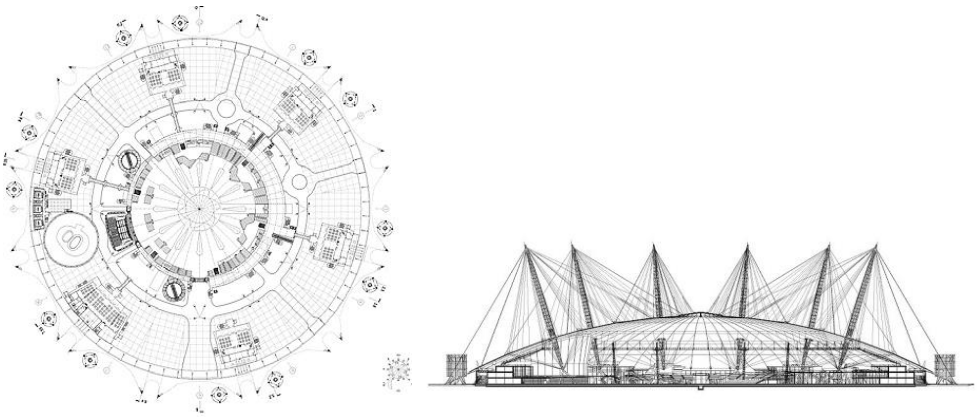
Richard Rogers tarafından tasarlanan İngiltere Greenwich yarımadasında bulunan Millennium Kubbesi 1999 yılında milenyum çağını kutlama amaçlı bir festival için inşa edilmiştir. 'Milenyum Experience' olarak bilinen yıl boyu süren festivalde sergi yapılması amaçlanmıştır (Şekil 5.81) (URL-72)

Greenwich Meridyen çizgisinin yapının birkaç metre uzağından geçmesinden dolayı binanın tasarımı, zaman kavramı konusunda birçok mesaj içermektedir. Yılın her ayı için bir tane olmak üzere on iki direk ve günün her saati için bir tane olmak üzere yirmi dört "tarak" (kanopinin tabanındaki eğimli oyuklar) bulunmaktadır. Ayrıca kubbe yılın her gününü temsil eden 365 metre çapa sahiptir. Bu zamana dayalı referanslar, projenin önemli bir takvim etkinliğini kutlama amacına göre uygundur (URL-73).

Şekil 5.81. Millennium Kubbesi, 1999, İngiltere (URL-73)

Projenin tasarlanması ve inşası için verilen sürenin az olması nedeniyle, en uygun tasarım çözümü olarak gölgelik geniş bir hacmi kapsayan bir kubbe yapısı seçilmiştir (Şekil 5.82). Festivali oluşturacak her sergi için ayrı pavilyonlar oluşturmak yerine, hepsini barındıracak tek bir yapı oluşturmak daha verimli ve uygun maliyetli olmuştur (URL-72)

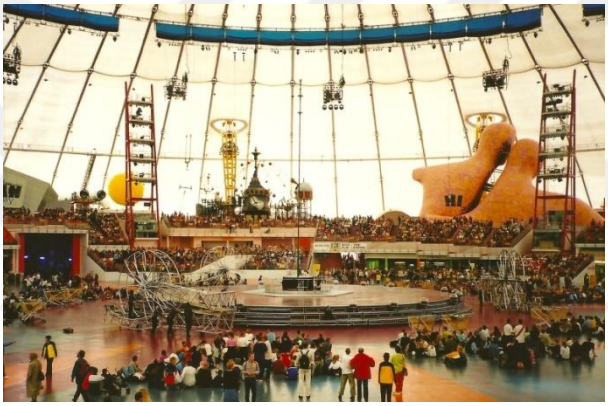
Şekil 5.82. Pavilyonun Planı ve Kesiti (URL-74)

Kubbenin tasarımı, gerilimli kablolardan oluşan bir ağı destekleyen, yüz metre yüksekliğinde on iki çelik direğin bulunduğu bir daireden oluşmaktadır. Kubbe, kablo ve beyaz PTFE tekstil malzemeden oluşan bir kanopi ile kaplanmıştır aynı zamanda iç yüzeyinde hem sesi hem de buğulanmayı önleyen bir iç kaplama da bulunmaktadır (Şekil 5.83) (URL-73).

Şekil 5.83. Çelik Strüktür ve Tekstil Malzeme Üst Örtü (URL-73).

Tasarımındaki büyük esneklik sayesinde yapı, Millennium Experience'in sona ermesinden bu yana çok sayıda kullanım için başarılı bir şekilde uyarlanmıştır. 2003 yılında yapı, bir müzik festivaline ev sahipliği yapmıştır. Ertesi yıl, belirli bir dönem evsizler için bir sığınak olarak kullanılmıştır. İki yıllık bir yenileme sürecinin ardından 2007'de kubbe bir eğlence merkezi olarak yeniden açılmıştır. Londra 2012 Olimpiyatları sırasında jimnastik ve basketbol müsabakalarına ev sahipliği yapmış, konserler ve spor etkinlikleri için bir mekân olarak başarıyla kullanılmıştır (Şekil 5.84) (URL-73).

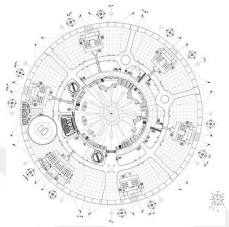
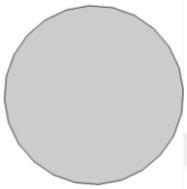
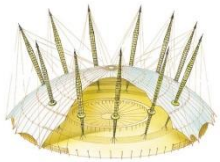
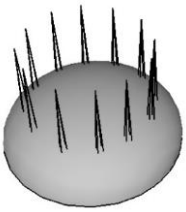
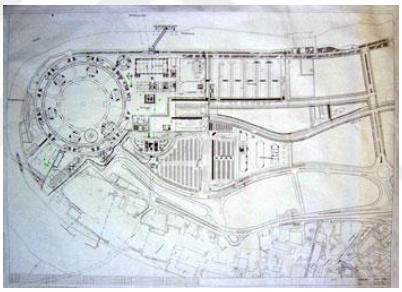

Şekil 5.84. Kubbenin Merkezindeki Gösteri Sahnesi (URL-73)

Yapının karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.14); plan şeması kapalı, plan geometrisi, dairesel bir forma sahiptir. Pavilyon, üstten basık bir kubbe biçimindedir. Yapımında çelik strüktür tercih edilmiştir. Strüktür, kullanıcıya okutulmakta ve strüktürün önemi vurgulanmaktadır. Yapıyı tümüyle saran tekstil malzeme, dışarıdan gelen gün ışığını geçirerek iç mekânın aydınlatılmasında büyük bir etkiye sahiptir. Malzemenin kolay taşınabilen ve şekil verilebilen bir nitelikte olması ve hafif strüktür tercih edilmesi, yapının esneklik özelliğini önemli ölçüde etkilemektedir. Yapı tek işlev için tasarlanmış olsa da kullanımı uzun sürmüş çeşitli etkinlikler ve aktiviteler için ihtiyaç duyulan mekân haline gelmiştir. Yapının bağlamı bir festival alanıdır ve geçicilik süresi festival boyunca 1 yıldır. Yapının

konsepti, çevresi ile olan bağlantısını koparmaktadır. Bu bakımdan yapının bağlamı ile kurduğu ilişki "umursamazlık" durumu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.13. Milenyum Kubbesi Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">Milenyum Kubbesi/1999</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Çelik
Strüktür</td><td>Modern
+
Geçirgen
+
Çelik
Tekstil
Malzeme</td><td>Kültürel
+
Tekli işlev
+
Sergi</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2">
(URL-75)</td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3">
(URL-76)</td></tr>
<tr><td>Üç boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Kutlama boyunca (1 yıl)</td></tr>
</table>

5.2.4.4. İsviçre Ses Kutusu Pavilyonu

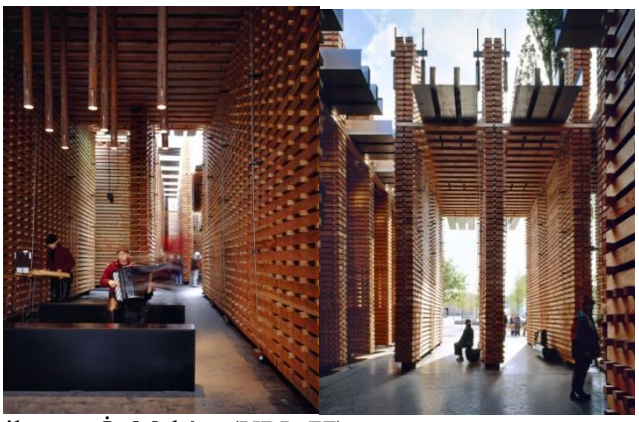
Peter Zumthor tarafından 1996-2000 yılları arasında tasarlanan İsviçre Ses Kutusu Pavilyonu, haziran-ekim arasında gerçekleşen Expo 2000 için inşa edilmiştir (Şekil 5.85). Tasarımdaki amaç ziyaretçiyi tüm duyuların uyarıldığı bir ortama çekmektir. Pavilyonda, müzisyenlerin gün boyunca ahşap yapıdan yankılanan müzikler çalabilecekleri bir dizi açık alan bulunmaktadır (URL-77). Pavilyon, sergide yalnızca bilgi edinme amaçlı basit bir yer olarak sunulmamıştır, aynı zamanda ziyaretçilerin dinlenmek, her şeyden uzaklaşmak, yürümek,

eğlenmek ve keşfetmek amaçlı bir yer olarak tasarlanmıştır. Yapı, Expo'dan sonra sökülerek geri dönüştürülmüş ve yapımında kullanılan malzemeleri başka işlevler için kullanılmıştır (Zumthor, 1998).

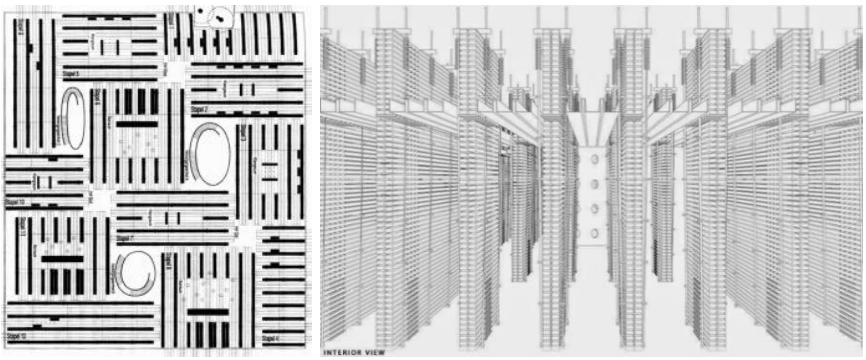
Şekil 5.85. İsviçre Ses Kutusu Pavilyonu, 2000, Almanya (URL-77).

Pavilyonda yiyecek içecek, dinlenme bölümü ve müzik performansının olduğu gerçek bir gösteri alanı oluşturulmuştur (Şekil 5.86). Pavilyon içerisinde anın koşullarına göre değişen gösteri, ziyaretçi sayısı, mevsim, rüzgâr ve hava durumuna göre değişebilmektedir. Yapının kullanımı birkaç ay sürdüğü için, halka sunulan gıda ürünleri, her zaman ışık, sıcaklık veya rüzgâr değişiklikleri gibi mevsimlere ve zamana göre değişebilmektedir (URL-77).

Şekil 5.86. Pavilyonun İç Mekânı (URL-77).

Kullanıcılar, pavilyona herhangi bir yönden erişebilmektedir. Pavilyon içerisinde servis alanları için bırakılan boşluklar, modüller arasında daha rahat geçiş sağlayan sirkülasyon noktaları oluşturmaktadır (Şekil 5.87). Üç boşluk, ziyaretçiler için bir performansa, yemek alanına ya da birden fazla müzik performanslarının yer aldığı alanlara ayrılmıştır. Bu alanlar arasında dolaşım sağlanabilmektedir. Duvarların geçirgen yapısı, müzik performanslarının geniş alana yayılmasını sağlamıştır (Zumthor , 1998).

Şekil 5.87. Pavilyonun Planı ve Görünüşün Perspektifi (URL-78)

Yapının en dikkat çekici özelliği, kullanıcı tarafından da gözlemlenebilen bağlantı plakaları ile bir arada tutulan modüler kümelerden oluşan duvarlardır

(Şekil 5.88). Duvarlarda, İsviçre'nin her yerinde bulunabilen ve kültürünü yansıtan ahşap kullanılmıştır. Duvarları birbirine bağlamak için hiçbir yapıştırıcı veya çivi kullanılmamıştır (Zumthor , 1998).

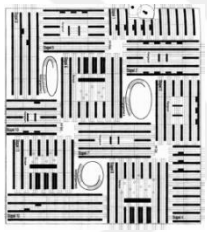
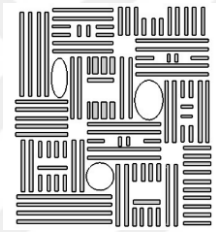
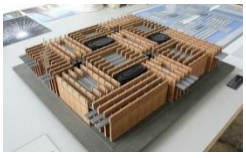
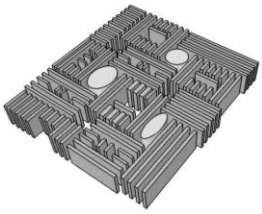
Şekil 5.88. Pavilyonda Kullanılan Ahşap Malzeme ve Bağlantı Plakaları (URL-77)

Doğal havalandırma, duvarların yüksekliğinin iki duvar arasındaki bölmelere oranının yüksek olmasıyla sağlanmaktadır. Bu durum zayıf bir rüzgâr tüneli oluşturmaktadır. Tüm yapı, her modülü bir arada tutan tahtalar üzerindeki metal aracılığıyla gün ışığını engellemektedir. Duvarlar ve gölgelikler arasındaki küçük boşluk, ahşabın hava ile doğal bir şekilde etkileşime girmesine izin vermektedir. Yağışlı havalarda, katmanlı duvarlar arasındaki şeritlerin üzerindeki oluklu metal çatıdan yağmur sesi duyulabilmektedir (Zumthor , 1998).

Yapının karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.15); plan şeması açık, esnek ve döngüseldir. Plan geometrisi, ince uzun lineer parçaların bir araya gelmesi ile oluşan kare forma sahiptir. Yapının strüktür tasarımı, modüler, sökülebilen ve ahşap malzemeden oluşmaktadır. Strüktür, kullanıcı ile hem görsel hem de duyusal olarak bir ilişki kurmaktadır. Ağaç malzemeden yapılmış olması doğal kokusunu mekânda kullanıcıya hissettirmektedir. Malzeme opak fakat parçalar arasındaki boşluklar sayesinde yapı geçirgenlik kazanmaktadır. Bu geçirgenlik dışarıdaki hava sirkülasyonunu iç mekâna taşımaktadır. Böylelikle

yağmur ile birlikte ahşabın kokusu ve rüzgârın etkisi ile müziğin mekânda dolaşması, kullanıcıya rahatlatıcı bir mekân sunmaktadır. Pavilyon, birden fazla işleve sahiptir. Bu işlevlerin kendi içindeki konseptleri, dış etkilere göre değişebilmektedir. Yapının bağlamı, fuar alanıdır ve geçicilik süresi fuar boyunca 5 aydır. Sakinlik ve huzur etkisi vermesi için tasarlanan yapının bağlamı önemlidir. Bu durumda yapının bağlamı ile kurduğu ilişki "karşılıklılık" durumunu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.14. İsviçre Ses Kutusu Pavilyonu Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">İsviçre Ses Kutusu Pavilyonu/2000</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"> </td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Ahşap strüktür</td><td>Geleneksel
+
Modüler
Opak
+
Ahşap
Metal</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Sergileme
Dinlenme
Yeme içme</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="3">
(URL-78)</td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="2">
(URL-77)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Maketi</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="3" rowspan="2">Geçicilik Durumu: Fuar Boyunca (5 ay) - Yılda bir</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td></tr>
</table>

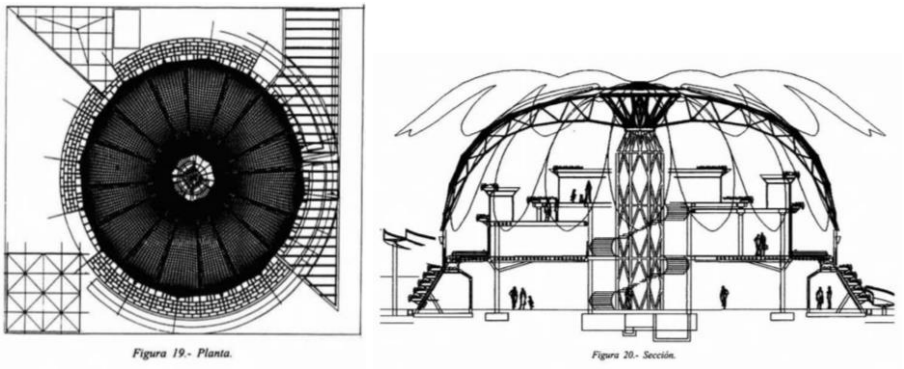
5.2.4.5. Venezuela Pavilyonu

Fruto Vivas tarafından tasarlanan Venezuela Pavilyonu (Flor de Venezuela), Almanya'nın Hannover kentinde Haziran-Ekim aylarından düzenlenmiş olan Dünya Fuarı EXPO 2000 için inşa edilmiştir. Temel fikri "Venezuela'dan dünyaya bir çiçek" olan pavilyonun tasarım fikrinde Venezuela'nın ulusal çiçeği olan Orkide'den esinlenilmiştir (URL-60). Bu geçici yapı, 18m yüksekliğindeki bir merkezi direk etrafında 8 dev yaprak platformlarını barındırmaktadır (Şekil 5.89). Venezuela pavilyonu, EXPO'nun "İnsan-Doğa-Teknoloji" sloganına göre, biyolojik çeşitliliğini ortaya koyarak ve çatısını oluşturan yapraklarının açılıp kapanma hareketleri yoluyla çevre koşullarına uyarlanmış ekolojik bir çözüm sunmaktadır (García-Diego, Lorens, & Poppinghaus, 2001).

Şekil 5.89. Venezuela Pavilyonu, 2000, Almanya (URL-79)

Pavilyon, üç katılıdır ve her katta sergi işlevi görmektedir. Katlara merkezi bir spiral merdiven ile erişilebilmektedir (Şekil 5.90). Ziyaretçilere, biyolojik çeşitliliği gösteren binlerce bitki ve çok sayıda akvaryum sergilenmektedir. Gösteriler için küçük bir amfitiyatro ve sergiler için bir kütüphane bulunmaktadır (URL-79).

Şekil 5.90. Pavilyonun Çatı Planı ve Kesiti (García-Diego, Lorens, & Poppinghaus, 2001)

Dairsel formlu cam pavilyonun çatısında, her biri en az 10 m uzunluğunda, yapının merkezindeki bir direğe tutturulmuş 16 adet yaprak formunda üst örtü kullanılmıştır (Şekil 5.91). Hidrolik bir sistem, yaprakların açılıp kapanmasını sağlamaktadır. Yapraklar, iç mekân iklimlendirmesini desteklemek için iklim koşullarına göre açılıp kapanmaktadır (URL-79).

Şekil 5.91. Pavilyon Çatısının Açık ve Kapalı Hali (URL-79)

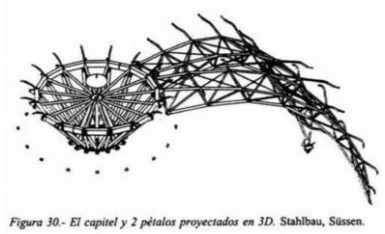
Yaprak formundaki üst örtü, yalnızca yaprağın şeklini değil, aynı zamanda bir çiçeğin taç yapraklarına benzer hareketin sağlanarak natüralist karaktere sahip olmuştur. Bu nedenle örtünün gerekli hareketi sağlayabilecek, mekânik sistemli hafif boru ve çelik yapı ile desteklenen tekstil bir membran olmasına karar verilmiştir. Membran, boru şeklindeki destek yapısı tarafından sabitlenmiş ve

desteklenmiştir (Şekil 5.92). Membran için kullanılan malzeme, mukavemeti sağlayan polivinil klorür ile kaplanmış geçirimsizlik ve koruma sağlayan polyester elyaf tekstil malzemedir. Yarı saydam membran kullanımı ile doğal ışıktan yararlanılmaktadır fakat kontrolsüz ışık efektlerinden kaçınmak için renklendirme yapılmamıştır. Yapı, merkeze doğru hava sirkülasyonunun sağlanmasıyla mekânizmalar ve enerji tüketimi olmadan pavilyon havalandırılıp soğutulmaktadır. Pavilyon, geri dönüştürülebilir malzemelerle yapılmıştır bu sebeple söküldüğünde çevreyi kirleten inşaat atıkları ortadan kalkmaktadır (García-Diego, Lorens, & Poppinghaus, 2001).

Şekil 5.92. Pavilyonun Strüktürü (URL-79)

Yapının tasarımı ve uygulaması için üç boyutlu bir hesaplama ve çizim programı kullanılmıştır. Bu şekilde tüm elemanların sadece görünüşü ve geometrisi kontrol edilmemiş aynı zamanda strüktür sistemindeki bağlantılarda köşebent kullanımından kaçınılmıştır. Böylelikle birleşim noktaları hafifletilmiş ve daha az malzeme kullanılmıştır. Yapısal borular arasındaki eklemelerde, köşebentli plakalar kullanmak yerine cıvatalı bağlantılar kullanılmıştır. Çatı konstrüksiyonu sahada monte edilmiş ve ardından bir vinç ile kaldırılıp yapıya yerleştirilmiştir (García-Diego, Lorens, & Poppinghaus, 2001).

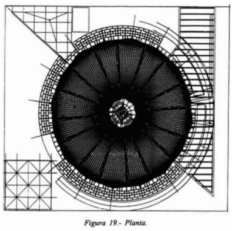

Şekil 5.93. Yapragın Üç Boyutlu Çizimi (García-Diego, Lorens, & Poppinghaus, 2001).

Yapı parçaları sökülebilir olduğundan dolayı sergi sonrası yapıdan yararlanılmıştır. Expo 2000'den sonra pavilyon, Venezuela'nın Barquisimeto şehrine aşamalı olarak taşınmıştır. 2008'de halka açılmıştır. Pavilyon, Venezuela Kültürel Mirası'nın bir parçası olmuştur (URL-79).

Pavilyonun karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.16); plan şeması açık, plan geometrisi, daireseldir. Üst katlarda dairesel formun kademeli ilerlemesi, yapıya giderek daralan spiral bir kütle estetiği kazandırmaktadır. Strüktür tasarımı, tamamıyla kendini kullanıcıya okutan, modern, sökülebilen ve çelik malzemeden oluşmaktadır. Yapının çeperi tümüyle transparandır. Çatıda kullanılan üst örtü, havaya ve ışığa izin verecek geçirgenliktedir. Pavilyona yüklenen işlev, kültürel amaçlı olup sergi, amfi tiyatro ve kütüphane kullanımına hizmet etmektedir. Bağlamı, fuar alanıdır ve geçicilik süresi fuar boyunca 5 aydır. Yapı konsepti gereği doğa-insan ve teknoloji ilişkisini göz önünde bulundurmaktadır. Bu bakımdan mimariyi hem kültürel hem de ekolojik olarak teşvik etmektedir. Böylece yapının bağlamı ile kurduğu ilişki "karşılıklılık" durumunu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.15. Venezuela Pavilyonu Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">Venezuela Pavilyonu/2000</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Çelik strüktür</td><td>Modern
+
Transparan Geçirgen
+
Tekstil
Polivinil-klorür
Cam</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Amfi tiyatro
Kütüphane
Sergileme</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3">
(URL-77)</td></tr>
<tr><td>Üç Boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar Boyunca (5 ay) - Yılda bir</td></tr>
</table>

5.2.5. 2000-2020 Yılları Arasında İnşa edilmiş Geçici Yapıların Değerlendirilmesi

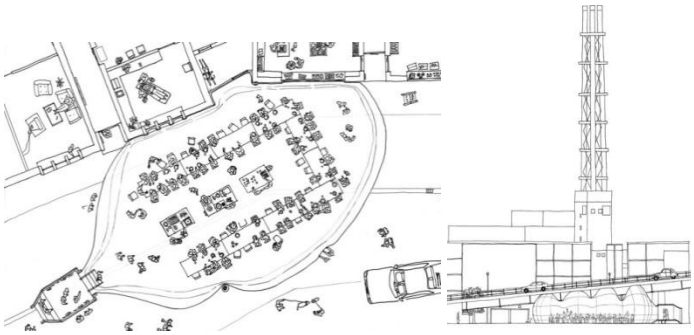
5.2.5.1. Mutfak Anıtı

Raumlabor-Berlin (Mimarlar Derneği) tarafından Duisburg'ta tasarlanan "The Kitchen Monument" isimli Mutfak Anıtı Projesi 2006 yılında Almanya'da inşa edilmiştir ve birçok farklı yere kurulmuştur (Şekil 5.94). Yapı, meydanların, sokak ve avluların ötesinde davetkâr olmayan köprü altı, tünel, endüstriyel alanlar gibi unutulan kentsel mekânların aktivasyonu üzerine tasarlanan önemli bir projedir (URL-80).

Şekil 5.94. Mutfak Anıtı Projesi, 2006, Almanya (URL-80)

Mekânsal olarak iki bölümden oluşmaktadır: çelik ızgaralı bir rampa ile bağlanan kutu ve kabarcık. Girişe ek olarak, kutu, saydam laminattan ve ızgaranın altında bulunan ana vantilatörden oluşan, balonu sürekli olarak hava ile besleyen ve şişirilmiş tutan pnömatik bir yapı içermektedir (URL-80). Birçok farklı program ile çeşitli yerlerde sahnelenmiş olsa da, mutfak olarak kullanılması kentsel kimlikleri yansıtma potansiyeli göz önüne alındığında özel ve halk arasında bağlantı kurmak için ideal bir yerdir. Kültürel özellikleri ve gelenekleri en açık şekilde kavramı tanımlamaktadır (Şekil 5.95).

Şekil 5.95. Pavilyonun Plan ve Kesiti (URL-80)

Proje, göz ardı edilen kentsel alanlara kurulması, kamusal alana kimlik kazandırarak insanların aktif olarak birlikte ortak alan yaratmalarını sağlamaktadır.

Kendini gittiği yere adapte ederek, kapladığı alanı daraltıp genişletebilen balon, şeffaflığı ile içeride ve dışarıda diyaloga izin vermektedir (Şekil 5.96) (URL-60).

Şekil 5.96. Pavilyonun Farklı Mekânsal Ortamlara Adapte Olabilmesi (URL-80)

Bulunduğu yere göre işlev kazanabilen pnömatik strüktür ile ona bağlı bir monolitten oluşan proje, mutfak ve onun barındırdığı kolektif durumu kentsel mekâna taşımayı hedeflemektedir. Geçici ve hareketli bir sosyal heykel (Soziale Plastik) olarak görebileceğimiz proje, bulunduğu mekânın karakterine göre işlev almaktadır (Şekil 5.97). Mahalle toplantıları, film gösterimleri, partiler, kolektif yemek pişirme etkinlikleri, boks müsabakaları ve buhar banyosu gibi genişçe birçok işleve ev sahipliği yapan strüktür, geleneksel kentsel mekân algısının sınırlarını genişleterek farklı bir kentsel yaşamın mümkün olabileceğinin ipuçlarını vermektedir (URL-80).

Şekil 5.97. Çeşitli Aktiviteler İçin İç ve Dış Mekân Kullanımı (URL-80)

Mutfak anıtı, 2016 yılında, 3 gün süreyle eski Tempelhof Havaalanı'nın resepsiyon binasının önünde Berlin Gazetecilik Okulu'nun "Hikayelerle dolu bir çadır" atölyesi için kurulmuştur (Şekil 5.98). Mülteciler ve genç Berlinliler birlikte mobilya inşa etmek ve birbirlerini tanıma amacıyla bir buluşma yeri tasarlamak için bir atölye çalışması vasıtasıyla bir araya gelmiştir. Pavilyonda inşa edilen mobilyalar daha sonra Tempelhof Havalimanı'ndaki konaklama yerlerinin ortak mekanlarında kullanılmıştır (URL-81).

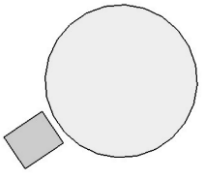
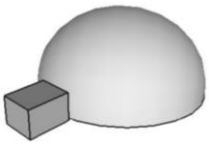

Şekil 5.98. Eski Tempelhof Havaalanında Kurulan Mutfak Anıtı (URL-81)

Yapının karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.17); plan şeması, kapalı, esnek ve serbesttir. Plan geometrisi, organik bir forma sahiptir. Yapı, basıncın etkisi ile bulunduğu yer ve işleve göre biçim kazanmaktadır. Boyutunun değişebilirliği mekâna esneklik getirerek kullanımını çeşitlendirmektedir. Yapının ana mekânını çevreleyen PVC malzeme, tümüyle transparan ve geçirgendir. Şeffaf bir yüzeye sahip olması hem gün ışığını içeriye almasına hem de iç ve dış mekândaki kullanıcılar arasındaki görsel ilişkinin kopmamasını sağlamaktadır. Strüktür taşınabilen ve pnömatiktir dolayısıyla modern bir tasarıma sahiptir. Çıplak bırakılan strüktür, kullanıcı tarafından görebilmektedir. Pavilyona birçok işlev tanımlanmış olup kültürel amaçlı kullanılan mahalle toplantısı, gösteri, parti ve yemek yeme gibi etkinlikler

yapılmaktadır. Bağlamı, kent parkı, meydan, sokak gibi kamusal alanlardır ve geçicilik süresi 3 gündür. Yapı, hem esnek oluşu hem de konsepti ile kamusal alandaki stabil ve katı olan mimariye karşı meydan okumaktadır. Bu açıdan yapının bağlamı ile kurduğu ilişki "çatışma" durumunu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.16. Mutfak Anıtı Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">Mutfak Anıtı/2006</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Modern
+
Taşınabilen
+
Görülebilen
+
Pnömatik strüktür</td><td>Modern
+
Transparan Geçirgen Esnek
+
Çelik PVC</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Toplantı
Gösteri
Atölye
Yemek
Parti</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Kamusal Alan</td></tr>
<tr><td colspan="3">
(URL-82)</td></tr>
<tr><td>Kütle Görseli</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Etkinlik Süresince (3 gün) -Yılda birkaç defa</td></tr>
</table>

5.2.5.2. Folly for a Flyover

Assemble tarafından tasarlanan, gönüllülerden oluşan bir ekip tarafından inşa edilen 'Folly for a Floyer' isimli proje 2011 yılında 9 hafta boyunca açık kalmıştır. Açık kaldığı süre boyunca yapıya, Londra'nın dört bir yanından yerel sakin, sanatçı ve ziyaretçi gelmiştir. Folly for a Flyover, Londra' da bir otoyolun işlevsiz durumdaki alt kısmını bir sanat mekânına ve kamusal alana dönüştürme projesidir (Şekil 5.99) (URL-83).

Şekil 5.99. Folly for a Flyover, 2011, Londra (URL-84)

Tasarımcılar, bir yandan var olan yerin durumuna, viyadüğün endüstriyel karakterine atıfta bulunmayı diğer yandan da viyadüğün kendisine uygun olacak ilginç bir tasarım unsuru sunmaya amaçlamıştır. İstenen etkiyi elde etmek ve mekâna belirli bir kimlik kazandırmak için viyadüğün arasına ev benzeri bir bina inşa etmeye karar verilmiştir (Şekil 5.100). Böylece, tipik İngiliz evi etkisi ile yolun çevresinden ziyade yapının bir viyadük ile çevrili olduğu izlenimini oluşturmayı amaçlamışlardır (Gierbienis, 2019).

Şekil 5.100. Geçici Yapının Köprü ile İlişkisi (URL-84)

Proje, günlük yaşamın ve yapılı çevrenin sınırlarında var olan potansiyeli ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Geçici yapıda gündüzleri tiyatro, toplantı, atölye, yemek yeme gibi aktiviteler gerçekleştirilmiştir. Geceleri ise yapı, müzik dinletisi, sinema gibi merdiven performansları için kullanılmıştır (Şekil 5.101) (URL-84).

Şekil 5.101. Pavilyonun Gündüz ve Akşam Kullanımı (URL-84)

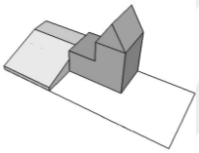
1 ayda inşa edilen geçici yapıda geri kazanılan ve bağışlanan malzemeler kullanılmıştır. Yapımında inşaat iskeleleri tarafından desteklenen kil ve ahşaptan tuğlalar kullanılmıştır. Çelik strüktürde ahşap malzemeler yan yana dizilerek duvarı oluşturmaktadır (Şekil 5.102) (URL-83). Ahşap tuğla benzeri elemanlar önceden delinmiş ve her bir parçadan halatlar geçirilmiştir. Bu geçici mekânın işleyişi için planlanan sürenin sonunda yapı kolayca sökülebilmektedir (Gierbienis, 2019).

Şekil 5.102. Projenin Yapım Aşaması ve Strüktürü (URL-85)

Yapının karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.18); plan şeması, kapalı ve açık mekândan oluşmaktadır. Plan geometrisi, dikdörtgen bir forma sahiptir. Ayrıca yapı, asıl kullanımın gerçekleştiği basamaklı bir dikdörtgen hacme sahiptir. Strüktür tasarımında ahşap malzeme ile örülen çelik strüktür kullanılmıştır fakat strüktür, kullanıcı tarafından görülememektedir. Bu bakımdan yapıda geleneksel ve modern bir yaklaşım vardır. Yapının dış cephesi opak, kapalı bir görünüme sahiptir. Çeşitli kültürel etkinlikler için tasarlanan yapının gündüz ve akşam kullanımı farklıdır. Yapı, günün saatlerine göre farklı işlevde kullanımlara uygun bir biçimde tasarlanmıştır. Geçicilik süresi 9 hafta ile sınırlandırılmıştır. Yapının, kullanılmayan bir otoyol köprüsü altında tasarlanmış olması, kentin işlevsiz bir yerinin potansiyelinin ortaya çıkarılması ve atıl durumdaki yerin kente kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda tasarımın bir otoyol altında yer edinmesi normal kabul edilen mimariye farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır. Bunun bakımdan yapının bağlamı ile kurduğu ilişki “çatışma” durumunu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.17. "Folly for a Flyover" Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="4">Folly for a Flyover/ 2011</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görünmeyen
+
Çelik strüktür</td><td>Geleneksel
+
Opak
+
Ahşap</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Sinema
Tiyatro
Kafe
Atölye</td></tr>
<tr><td colspan="2">Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Kamusal Alan</td></tr>
<tr><td colspan="3">
(URL-86)</td></tr>
<tr><td>Üç Boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Etkinlik Süresince (9 hafta)-Yılda bir</td></tr>
</table>

5.2.5.3. Riga Pavilyonu 2014

Riga şehrinin merkezi Esplanade parkında bulunan Riga pavilyonu, Mailitis A.I.I.M. tarafından Avrupa Kültür Başkenti 2014 bilgi merkezi olarak tasarlanmıştır. Haziran 2013'ten Eylül 2014'e kadar faaliyet gösteren pavilyon, insanları bir araya getirmek, bilgilendirmek ve onları kültür sürecinin katılımcıları olmaya teşvik etmektedir. Pavilyon'un biçimi, ünlü Letonyalı şair Rainis anıtına bakan bir kemer şeklindedir (Şekil 5.103) (URL-87).

Şekil 5.103. Riga Pavilyonu, Letonya, 2014 (URL-87)

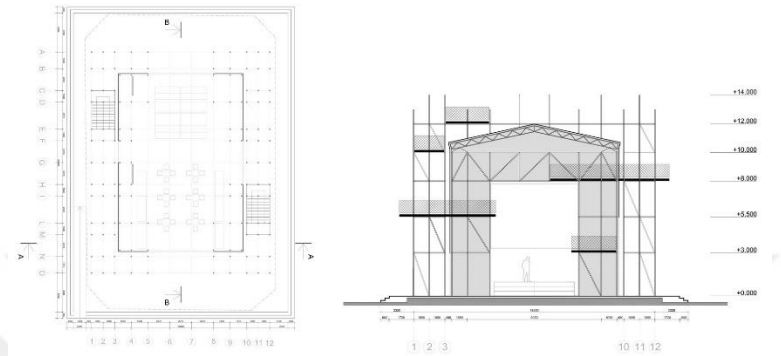
Pavilyon, bilgi merkezi işlevi dışında sahne, kahvehane, kütüphane, konferans ve atölye alanı, sinema, geçici TV stüdyosu ve bahçe olarak da kullanılmaktadır (Şekil 5.104) (URL-87).

Şekil 5.104. Pavilyonun İç Mekânı (URL-88)

Pavilyonun modüler iskele yapısı, çeşitli fonksiyonel ve görsel ihtiyaçları desteklemektedir. Açılabilir, şeffaf PVC tekstil malzeme duvarları ve tavanı, alanı yağmur ve rüzgârdan korur ancak parkla görsel bağlantıyı sürdürmektedir. Alan, taban alanı ile kullanılabilir birkaç kata bölünmektedir (Şekil 5.105) (URL-87).

Plan şeması merkezi dikdörtgen bir alandan oluşmaktadır. Pavilyona dört cepheden de giriş sağlanabilmektedir.

Şekil 5.105. Pavilyonun Plan Şeması ve Kesiti (URL-87)

Yapının içine asılan beyaz plastik yüzeyler, güneşli günlerde gölgeleme elemanı, akşamları projeksiyon perdesi görevi görmektedir (Şekil 5.106). Basit, şeffaf ve değiştirilebilir yapısı açıklık hissi uyandırmaktadır böylece park atmosferini içine alarak çeşitli kullanım ve etkinliklere izin vermektedir. Pavilyonda ısıtma veya soğutma için enerji kullanılmaz. Pavilyon, sera, gölgeli pergola, kapalı çadır veya açık alana dönüştürülerek hava şartlarına uyum sağlayabilmektedir (Şekil 5.107) Modüler iskelet yapısı kullanılarak inşa edilen pavilyonun yapım malzemelerinin %80'i söküldükten sonra yeniden kullanılacaktır (URL-88).

Şekil 5.106. Pavilyonun İç Mekân Gölgeleme Elemanları (URL-88)

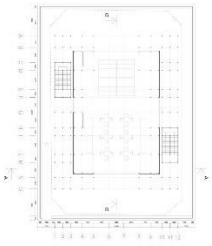
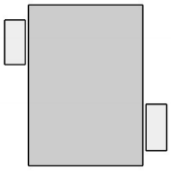
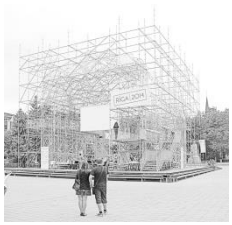
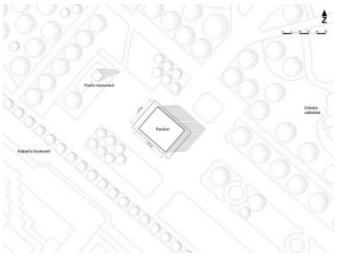

Şekil 5.107. Pavilyonun İskelet Yapısı (URL-88)

Pavilyonun karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.19); plan şeması açık, esnek ve serbesttir. Plan geometrisi, dikdörtgen bir forma sahiptir. Dışarıdan karmaşık gibi görünse de iç mekân biçimlenişi yalındır. Modern teknikte yapılmış strüktür, kullanım sonrası sökülebilmektedir. Tasarımında çelik strüktür kullanımı, yapının açıklık anlayışını desteklemektedir. PVC tekstil malzeme kullanılarak ısı dengesi oluşturulmuş ve iç mekâna gölgelik alan sağlamıştır. Kültürel amaçlı tasarlanan olan pavilyon, birçok işlevi barındırarak çeşitli kullanımlara cevap verebilmektedir. Pavilyonun bağlamı kentin merkezindeki yeşil

alan dolayısıyla kamusaldır. Geçicilik süresi kültür süreci boyunca 16 aydır. Yapı, hem eski bir kilise hem de bir anıtın yakın çevresinde konumlanması ile kalıcılığa karşı meydan okumaktadır. Bu bakımdan yapının bağlamı ile kurduğu ilişki "çatışma" durumunu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.18. Riga Pavilyonu Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">Riga Pavilyonu/2014</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Çelik strüktür</td><td>Modern
+
Açıklık Transparan
+
PVC Tekstil</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Sahne
Kahvehane
Kütüphane
Konferans
Atölye
Sinema
Bahçe</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Kamusal Alan</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Üç Boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik durumu: Kültür Süreci Boyunca (16 ay)</td></tr>
</table>

5.2.5.4. The Playing Field

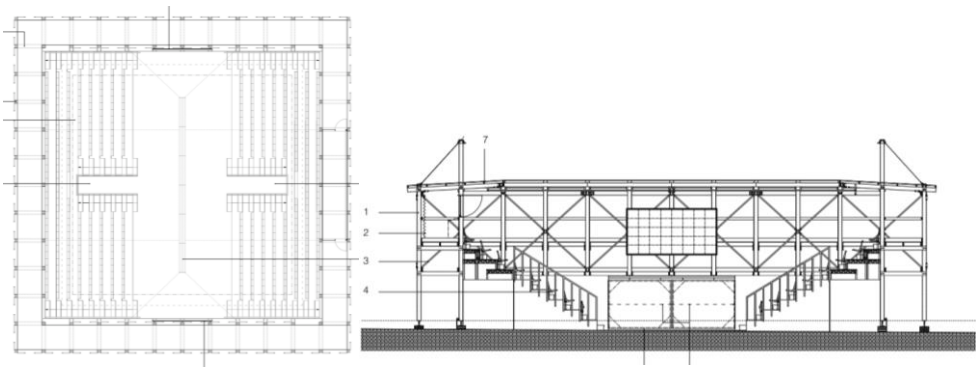
Londra mimarlık topluluğu olan Assemble tarafından tasarlanan The Playing Field, İngiltere Southampton şehrinin merkezindeki geçici ahşap bir tiyatrodur (Şekil 5.108). 2014 yılında inşa edilmiştir. Bir performans mekânı ile futbol stadyumunu kaplayan gösteri alanına sahiptir. Bu geçici yapının şehirde

düzenlenen 17 günlük bir sanat festivalinde sahne performanslarına ev sahipliği yapması amaçlanmıştır (URL-89).

Şekil 5.108. The Playing Field, 2014, İngiltere (URL-89)

Tasarım ekibi, yapıya büyük ahşap kapılar ekleyerek halkın, performans zamanlarının dışında alanda dolaşmasına olanak tanımaktadır. Tasarımcılarına göre gün içinde büyük sahne kapılarının açılmasıyla oditoryum, meydanın günlük yaşamına zemin oluşturabilmektedir. Buradaki fikir, hem prodüksiyonları izleyenler hem de yoldan geçenler için bir tiyatro deneyimi yaratmaktır (Şekil 5.109) (URL-89). Oturma bölümlerinin ortasındaki giriş, soyunma odalarına ve aksesuar mağazalarına açılmaktadır (URL-90)

Şekil 5.109. Pavilyonun Planı ve Kesiti (URL-90)

Assemble'ın mimarlarından James Binning, "*Projenin temel ilkelerinden biri katılımı genişletmek ve tiyatroya yeni izleyicileri çekmekti*" şeklinde açıklamıştır. Amaç, futbol kültürünün mimarisi, kalabalık dinamiği ve maç günü ritüelinden yararlanarak yeni bir tiyatro alanı tipolojisi yaratmaktır (URL-89). Bu amaçla alanda hem futbol hem de tiyatronun düzenlendiği gösteriler yapılmaktadır (Şekil 5.110).

Şekil 5.110. Futbol Oyunu ve Tiyatro Gösterisi (URL-89)

Mimarlar, yapı elemanlarını kaldırıp yerine monte etmek için az bir bütçe harcayarak tek vinçle basit ve verimli bir şekilde inşa edilebilecek bir strüktür geliştirmek için çalışmıştır. Öncelik, inşaattaki hata payını en aza indirecek şekilde minimum sabitlemeler ile basit ayrıntılara verilmiştir (Şekil 5.111). Pavilyonun tabanındaki bağlantıların, şehir meydanının zeminine müdahale etmesine izin verilmemiştir. Bu nedenle hafif strüktürün sert rüzgâra karşı dayanımı sağlanmaya çalışılmıştır (URL-91).

Şekil 5.111. Pavilyonun Monte Edilme Aşaması ve Bağlantılar (URL-89)

Yapı, çapraz geçişli çelik ile desteklenen bir ahşap modül sistemi içermektedir (Şekil 5.112). Geleneksel ahşap strüktür, tiyatronun çevresinde tekrarlanan bir ahşap kiriş ve direk modülünden oluşturmaktadır. Ahşap modüller, yapının çevresinde bir sütun dizisi oluşturmaktadır. Çelik çaprazlar kırmızı renkte seçilerek, aynı renkteki plastik oturma yerleri ve girişler ile bir yakınlık yaratmaktadır (URL-89).

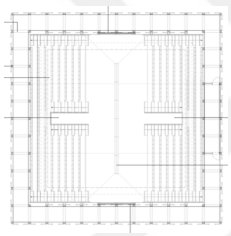
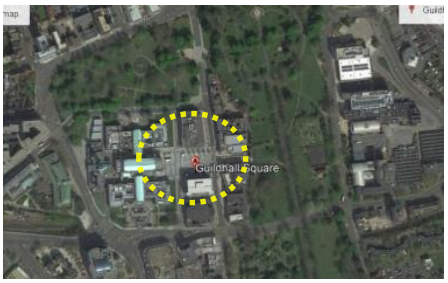
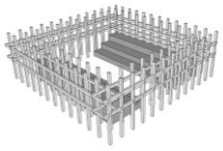

Şekil 5.112. Futbol Oyunu ve Tiyatro Gösterisi (URL-89)

Yapının karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.20); plan şeması açık, plan geometrisi, dikdörtgen merkezi bir forma sahiptir. Strüktürde geleneksel ahşap malzeme kullanılarak boşluklu, açık bir yapı elde edilmiştir. Strüktür elemanları arasında açıklıkların bırakılması yapının hafif olduğu vurgusunu

hissettirmektedir. Yapıda ahşap strüktürü destekleyen çelik malzemeler de bulunmaktadır. Bu bakımdan ağırlıklı olarak geleneksel bir yaklaşım olsa da modernliğin de etkisi vardır. Yapı kültürel amaçlı tasarlanmış olup birçok işleve cevap verebilmektedir. Yapı, kentin kamusal alanı olarak nitelendirilen bir şehir meydanına konumlandırılmıştır dolayısıyla bağlamı kamusaldır. Geçicilik süresi 17 Meydanın çevresindeki masif yapılaşmaya karşı hafif görünme kaygısı, geçici yapının bağlamı ile kurduğu ilişkinin "çatışma" durumu olduğunu göstermektedir.

Çizelge 5.19. The Playing Field Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">The Playing Field/2014</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td>Geleneksel
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Ahşap strüktür</td><td>Geleneksel
+
Açıklık Transparan
+
Çelik
Ahşap</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Tiyatro
Futbol</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2"></td><td colspan="3">Kamusal Alan</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="2">
(URL-63)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Görseli</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Gösteri Boyunca (17 gün) - Yılda bir</td></tr>
</table>

5.2.5.5. The Luchtsingel

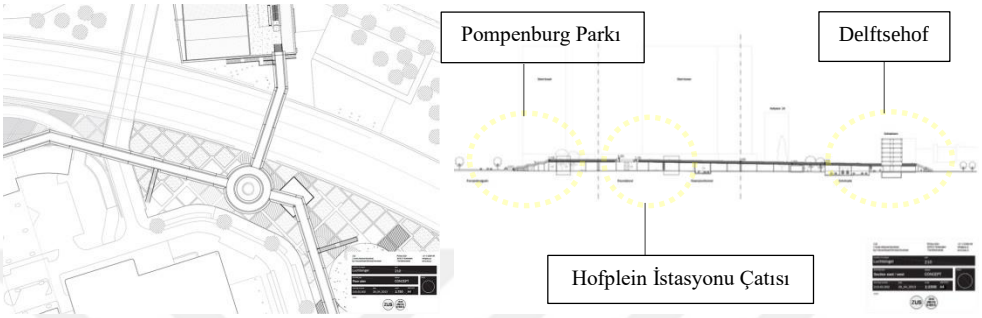
ZUS tarafından Hollanda'da tasarlanan 400 metre uzunluğundaki Luchtsingel Yaya köprüsü, 2011-2014 yılları arasında çalışmalarına başlanmış ve 2015 yılında açılmıştır (Şekil 5.113). Tasarımın uygulandığı bölgede, kara ve demiryollarından şehrin diğer bölgelerine erişimi engellenmiştir. Bu kopukluk sorunu ve çeşitli ekonomik sebepler, artan sayıda boş binaya neden olmuş, bölgedeki açık alanlar terk edilmiş ve olumsuz bir ortam oluşmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan önce Rotterdam'ın hareketli bir merkezi olan bölge, savaş sonrası yapılanmaya başlanmıştır. Luchtsingel, Rotterdam için kentsel nitelikler yaratmanın yeni bir yolu olmuştur (URL-92).

Şekil 5.113. The Luchtsingel, 2015, Hollanda (URL-92)

Proje, Avrupa'nın ilk kentsel tarım çatısı olan Dakakker'ı, Rotterdam'ın en canlı gece hayatı alanlarından biri olan Delftsehof'u ve daha sonra oyun alanının yanında bir sebze bahçesinin düzenlendiği Pompenburg Parkı'nı ve Eski Hofplein İstasyonu'nun çatısını takip etmektedir. Bu çeşitli ve yeni kamusal alanlar, bölgenin yeşil ve yaşanabilir olmasını sağlamaktadır. Köprü, yayalar için erişilebilirliği artırarak bu çeşitli alanlar arasında ortak ve birleştirici bir faktör olmaktadır (Şekil

5.114). Bu farklı bağlantılar bölgeye Rotterdam'ın kentsel dokusunda bir konum kazandırmaktadır (URL-92).

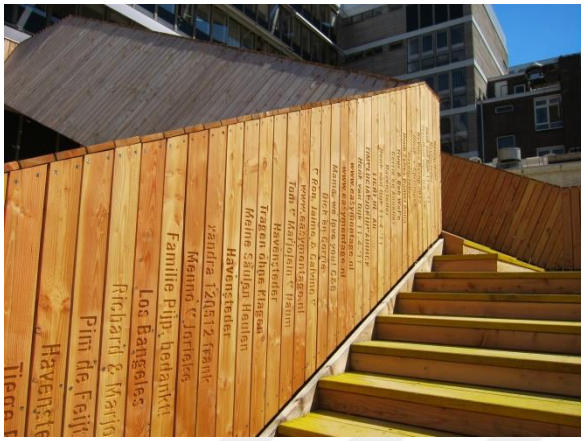
Şekil 5.114. Köprünün Planı ve Kesiti (URL-93).

'Kalıcı Geçicilik' fikrine dayanan, yeni bir şehir yapma yöntemi sunan, şehrin karakterini ve mevcut durumunu canlandırmayı amaçlayan Luchtsingel, Rotterdam'ın merkezindeki üç bölgeyi birleştirmektedir (Şekil 5.115). Dakakker, Pompenburg Parkı ve Hofplein İstasyonu Çatı Parkı da dahil olmak üzere yeni kamusal alanlarla birlikte 'üç boyutlu bir şehir manzarası' ortaya çıkarmaktadır (URL-92).

Şekil 5.115. Delftsehof, Pompenburg Parkı ve Hofplein İstasyonu Çatı Parkı (URL-92)

Köprü, ağırlıklı olarak ahşap malzemeden yapılmıştır. Bunun birinci sebebi, beton, çelik ve camdan oluşan oldukça yoğun kentsel dokuyu tamamlamak ve sarı renk kullanımı ile oyulmuş detaylarla zenginleştirilmiş samimi bir atmosfer yaratmaktır. Malzemesinin yaşlanma süreci, köprüye doğal bir görünüm kazandırmaktadır. İkinci sebebi ise tasarımının uyarlanabilir olması, inşaat sırasında ve sonrasında büyük bir esneklik sağlamaktadır (URL-93). Çeşitli yöntemler ile halk, şehir yapımına küçük ölçekli, düşük bütçeli katkıda bulunmaya teşvik edilmektedir. Herkes, içinde kişisel bir mesajın olduğu bir ahşaba sponsor olabilmektedir (Şekil 5.116) (URL-92). Bu yönüyle tasarım, katılımcı bir mimarlık modeli sunmaktadır.

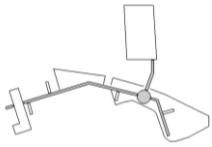
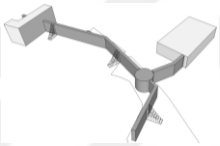

Şekil 5.116. Kişisel mesajın yer aldığı ahşap malzeme (URL-92)

Köprü az enerji harcayarak ve çevreye zarar vermeden çıkarılabilmekte, tamamen sökülebilmektedir. Şu anda köprü, 5 ile 10 yıllık bir süre için geçici kullanılmaktadır. Köprü, geçici olmasına rağmen 25 yıllık bir süre için kullanılmaya uygundur ve mevcut 10 yıllık kullanımını uzatmaktadır (URL-92).

Yapının karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.21); plan şeması açık ve esnektir. Plan geometrisi, dairesel ve yatayda ilerleyen lineer bir forma sahiptir. Tasarımın sınırlarının geniş olması projeyi kentsel bir ölçeğe taşımaktadır. Strüktürü ahşap olmakla birlikte malzeme, sonrasında sökülebilecek bir biçimde bir araya getirilmiştir. Ahşap, tasarımın doğallık anlayışını vurgulamaktadır. Farklı mekânlar arasında bağlayıcı bir unsur görevi gören köprü, erişilebilirliği arttırarak ulaşımı kolaylaştırıp bölgeyi canlandırmaktadır. Şehir merkezine konumlandırılan köprü, kentsel ölçekte bir kamusal alan oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında projenin büyük ölçekte olması ve kentin var olma süresi düşünüldüğünde yapının geçicilik durumu bölgeyi canlandırma ve potansiyelini artırma süresince 10 yıldır. Bu amaç doğrultusunda yapının bağlamı ile kurduğu ilişki "karşılıklılık" durumunu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.20. Luchtsingel Yaya Köprüsü Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">Luchtsingel Yaya Köprüsü 2015</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Ahşap strüktür</td><td>Geleneksel
+
Doğallık
+
Ahşap</td><td>Kentsel
+
Tekli işlev
+
Ulaşımı sağlamak</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td colspan="3">Kamusal Alan
</td></tr>
<tr><td>Üç Boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Bölgeyi Canlandırma Süresince (10 yıl)</td></tr>
</table>

5.2.5.6. Serpentine Pavilyonu, 2015

Serpentine Gallery'de 2000 yılından beri her yıl Londra Hyde Park'ta pavilyon tasarımları sergilenmektedir. 2015 yılında 25 Haziran-18 Ekim tarihleri arasında sunulan pavilyon tasarımı, sentetik malzemeler ile yaptığı çalışmalarıyla tanınan Selgas Cano tarafından yapılmıştır (Şekil 5.117). Tasarımda Londra yeraltının çok katmanlı ve hareketli kaotik ağından esinlenilmiş ve pavilyon ana iç mekâna erişimi sağlayan "gizli koridorlar" ile çevrilmiştir (URL-94).

Şekil 5.117. Serpentine Pavilyonu, 2015, İngiltere (URL-94)

Kullanıcılar, pavilyona birkaç farklı noktadan girip çıkarak yapının dış ve iç katmanı arasındaki 'gizli koridordan' parlak, vitray efektli iç mekana girebilmektedir. Pavyonun merkezinde çeşitli erişim noktaları sağlayan dört bölüm, bir toplantı alanı ve kafe alanı bulunmaktadır (Şekil 5.118) (URL-94).

Şekil 5.118. Pavilyonun Planı ve Kesiti (URL-95)

Pavilyon bir dizi çelik kemerin etrafına sarılmış, çeşitli renklerde çift katmanlı bir plastik kaplamadan oluşmaktadır. İç çeperde dokunmuş ve dokuma gibi sarılmış yarı saydam, çok renkli flor bazlı polimer (ETFE) panellerinden oluşan amorf, çift cidarlı poligonal bir yapıya sahiptir (URL-94). Geçirgen özellikteki malzeme, güneş ışığının etkisi ile parladığında iç mekânda farklı bir aydınlık mekân deneyimlenmektedir (Şekil 5.119). Yapının cephesi bazı yerlerde

şeffaf, bazı yerde de opak renkli ambalajdan oluşmaktadır. Kullanılan malzeme korozyona karşı yüksek bir dirence sahiptir ve sıcaklık değişimlerine dayanımlıdır (URL-97).

Şekil 5.119. Pavilyonda Kullanılan Mazlemenin İç Mekandaki Etkisi (URL-96).

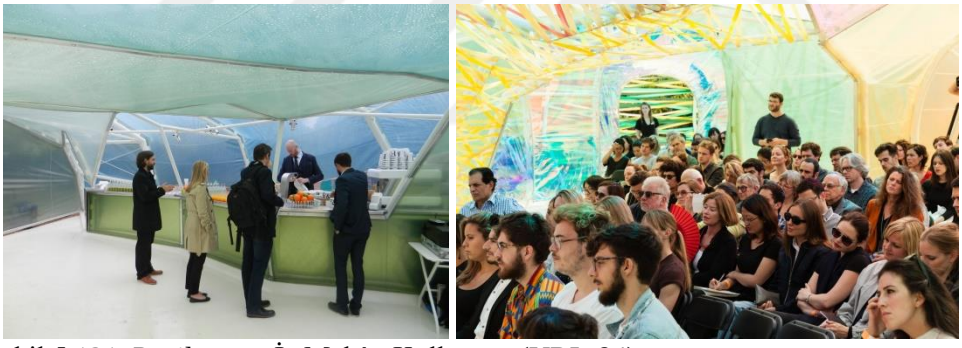
Tasarımın doğayla bağlantı kurması ve manzaranın bir parçası gibi hissettirilmeye çalışılmıştır. Kullanıcının pavilyonu basit unsurlarla deneyimlemesi amaçlanmıştır. Geçici yapıda, ışık, şeffaflık, gölgeler, hafiflik, biçim, duyarlılık, değişim, sürprizler, renk ve malzeme ön plandadır. Pavilion'un mekansal nitelikleri yapıya erişilirken ve yapı içine girildiğinde ortaya çıkmaktadır. Her bir giriş, şaşırtıcı hacimlere sahip renk, ışık ve düzensiz şekillerle karakterize edilen uzayda yolculuk hissi uyandırmaktadır. Bu durum yapının çeşitli renklerde yapılmış malzemesi ile yansıtılmaya çalışılmıştır (URL-94).

Pavilyon, minimal bir çelik bir strüktürden oluşmaktadır. Zeminine betonarme plakalar yerleştirilmiştir. Strüktür üzerine kaplanan renkli ETFE malzeme kullanımı, yapıya ‘hareket ve hafiflik’ sağlamaktadır. Kaplı olduğu malzemenin strüktür içinde sapmalar yaşaması pavilyona dinamik ve neredeyse kırılgan bir görünüm kazandırmaktadır (Şekil 5. 120) (URL-96). İç mekanda alan ve ışık hissini zayıflatacak kiriş veya sütun bulunmamaktadır.

Şekil 5.120. Pavilyonun Strüktürü (URL-96)

Pavilyon, yaz boyunca herkese açık bir kafe ile esnek, çok amaçlı bir sosyal alan sunmaktadır. Ayrıca akşamları performans, müzik, film ve dans gibi kültürel etkinlikler için kullanılmaktadır (Şekil5.121) (URL-94). Yapı, bu yönüyle kullanıcıya öğrenme, tartışma ve eğlence ortamı sunmaktadır.

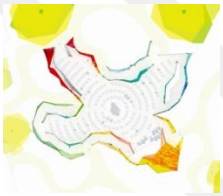
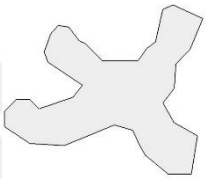
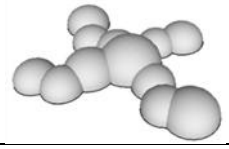

Şekil 5.121. Pavilyonun İç Mekân Kullanımı (URL-94)

Pavilyonun karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.22); plan şeması kapalı ve esnektir. Plan geometrisi, organik bir forma sahiptir. Yapı biçimlenişinde kırılmalar ile hafiflik hissi verilmeye çalışılmaktadır. Yapının cephesi şeffaftır ve giriş noktalarında açıklıklar bırakılmıştır. Yapıda çelik strüktür kullanılmış ve yapı tümüyle PVC malzeme ile kaplanmıştır. Böylece modern strüktür ve modern malzeme bir arada uygulanmıştır. Çeşitli kültürel etkinlikler için tasarlanan yapı, gündüz ve akşam farklı işlevler için kullanılarak gün boyu

canlı ve hareketli kalmaktadır. Pavilyonun bağlamı, ağaçlarla çevrili bir rekreasyon alanı dolayısıyla kamusal alandır ve geçicilik süresi yaz boyunca 4 aydır. Yapımında kullanılan renkli malzemelerin tercih edilmesi pavilyonun doğayı referans aldığını göstermektedir. Bu açıdan yapının bağlamı ile kurduğu ilişki "karşılıklılık" durumunu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.21. Serpentine Pavilyonu 2015 Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="4">Serpentine Pavilyonu/2015</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Çelik strüktür</td><td>Modern
+
Geçirgen Transparan
+
PVC</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Kafe
Performans alanı
Sosyal alan</td></tr>
<tr><td colspan="2">Yapı Planı</td><td colspan="3">Plan Geometrisi</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="3"></td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kamusal Alan</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="3"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Görseli</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Yaz boyunca (4 ay)-Yılda bir</td></tr>
</table>

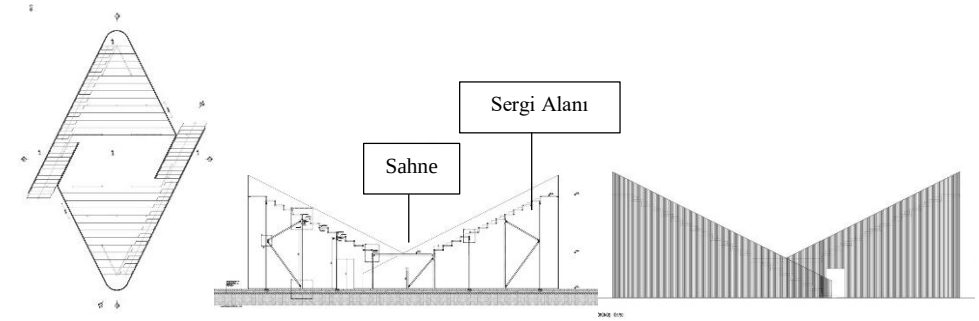
5.2.5.7. Taksim Pavilyonu

Inter National Design (IND) tarafından tasarlanan "Convergence Stop" Taksim pavilyonu 2020 yılında inşa edilmiştir (Şekil 5.122). İlk olarak 16 Şubat- 9 Mart tarihleri arasında kullanıcıya sunulmuştur. "Bana fikrini söyle" ve "şehrin bir parçası ol" sloganları ile kurulan geçici yapı, Taksim Meydanı'nda konumlandırılmıştır. Bu geçici yapının kurulması ile şehrin aidiyet duygusunun herkese açık olduğu kent meydanında insanlar bir araya gelmektedir. Pavilyonun önemli bir özelliği kentsel tasarım yarışması finalistlerinin katılımcılar tarafından oylanarak kent için yeni fikirlerin tartışılacağı bir yer haline getirilecek olmasıdır (URL-98).

Şekil 5.122. Taksim Pavilyonu, 2020, Türkiye, (URL-98).

Pavilyon, meydana her iki taraftan basamaklarla bağlanan ve iki kanattan oluşan bir amfi tiyatrodur. İki kanatla çevrili olan bölüm sahnedir ve bu alan etkinlik platformu olarak kullanılmaktadır. Amfi tiyatronun altında Taksim Meydanı'nın tarihini anlatan bir sergi alanı bulunmaktadır (Şekil 5.123) (URL-98).

Şekil 5.123. Pavilyonun Sırasıyla Planı, Kesiti ve Görünüşü (URL-98).

Geçici yapıda, dans, tiyatro, müzik veya spontane performanslar, atölye, panel, sergi gibi bir dizi etkinlik ve yarışmalar yapılmaktadır (Şekil 5.124). Kullanımı herkesin katılımına açık olan yapı, toplu karar alma sürecinin bir parçasıdır (URL-98). Pavilyon, kamusal alanda bir katalizör görevi görerek sosyal açıdan meydanı destekleyen bir unsur olmaktadır.

Şekil 5.124. Sergi alanı ve Etkinlik Platformu (URL-98)

Etkinlik platformunu oluşturan basamaklar, çelik bir yapı üzerine yerleştirilmiş ahşap modüllerden yapılmıştır. (Şekil 5.125). Basamaklar altında kalan alan, ince çelik strüktür elemanlar ile çevrelenmiştir. Strüktürün devamı yukarıda korkuluk görevi görmüştür (URL-98).

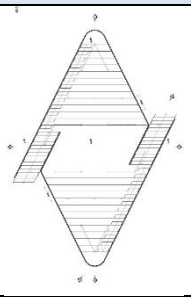
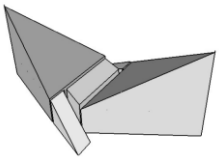

Şekil 5.125. Pavilyonun Strüktürü (URL-98)

Pavilyonun Taksim Meydanı'ndan sonra zamanla Bakırköy Meydanı, Salacak-Harem Arası Liman bölgesi ve Kadıköy Meydanı gibi lokasyonlara ve ardından İstanbul'da bir parka taşınması planlanmıştır. Kent meydanına misafir olan bu yapı, kentsel tasarım yarışmalarında katılım platformu olarak aynı işlevde kullanılması amaçlanmıştır (URL-98).

Pavilyonun karakteristik özellikleri incelendiğinde (Çizelge 5.23); plan şeması açık ve kapalı mekanlara sahiptir. Plan geometrisi, birbirinin aynısı iki adet simetrik üçgen formdan oluşmaktadır. Yapıyı oluşturan ve aynı zamanda ayakta tutan çelik strüktürler, kütlenin geçirgen ve şeffaf cephesini oluşturarak bulunduğu mekânda yere değmiyormuş hissi vermektedir. Böylece pavilyon, hafif bir yapı görünümüne bürünmektedir. Strüktür, kullanıcı tarafından görülebilmektedir dolayısıyla yapını tüm detayları ile kendini sergilemektedir. Kullanılan malzemenin ahşap ve strüktürün çelik olması yapıdaki hem geleneksel hem de modern yaklaşımın bir sonucudur. Kültürel amaçlı inşa edilen yapıda insanların fikir alışverişi yapması ve çeşitli etkinliklerin düzenlenmesi yapının birçok işlev yüklendiğini göstermektedir. Bağlamı, kent meydanları dolayısıyla kamusal alanlardır. Geçicilik süresi gösteriler ve etkinlikler süresinde 20 gündür. Strüktürde tercih edilen mimari anlayış, çevresindeki masif ve katı mimariye karşı bir meydan okumadır. Bu bakımdan yapının bağlamı ile kurduğu ilişki "çatışma" durumunu ile ifade edilebilir.

Çizelge 5.22. Taksim Pavilyonu Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">Taksim Pavilyonu/2020</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Çelik
Strüktür</td><td>Geleneksel
Modern
+
Açıklık
+
Çelik
Ahşap</td><td>Kültürel
+
Çoklu İşlev
+
Atölye
Panel
Sergi
Tiyatro
Dans</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td colspan="3">Kamusal Alan
</td></tr>
<tr><td>Üç Boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Etkinlik süresince (20 gün)-Yılda birkaç defa</td></tr>
</table>

6. BULGULAR VE TARTIŞMA

Yirminci yüzyılın başından itibaren geçici yapılar, birçok karakteristik özelliğe sahiptir. Dönemin ilerleyişi ile birlikte birtakım yenilikler ve farklı çözüm yöntemleri ile bu yapı türü, geçmişten günümüze mimarlığa katkı sağlamaktadır. Geçici yapılarda günün teknolojisine uygun malzeme, basit şekilde inşa edilecek teknik arayışlar, konumlanacak yeni ve farklı mekân deneyimi, özgün biçimlenmeler ve yerin karakterine uygun işlev anlayışına sahip tasarımlar görülmektedir.

1851 Uluslararası Paris Fuarı'nda ortaya çıkmaya başlayan ve zamanla kalıcı denilebilecek karakteristik özellikler kazanan geçici yapılar, sık karşılaşılan, zaman içinde tekrarlayabilen mimari unsurlar haline gelmektedir. En temel özellikleri hızlı bir şekilde ortaya çıkıp ve hızlı bir biçimde ortadan kaybolmalarıdır. Ortaya çıkma ve ortadan kaybolma arasındaki var olma süresi yani geçicilik durumu, her yapı için değişebilmektedir. Asıl olan, varlığının geçici olmasıdır.

Bir anda ortaya çıkan bu mimari türün ilginç, dikkat çekici, şaşırtan etkide fakat bir o kadar da basit, sade ve şeffaf yapılar olduğu görülmektedir. Ağır ve masif görünümlü kalıcı yapı yerine kısa süreli var olma endişesini ortaya koyan hafif ve geçiciliği vurgulayan mekânsal açıklıklar söz konusudur. Bu yaklaşımı destekleyen çağın teknolojik gelişmelerine uygun modern malzeme kullanımı görülmektedir. Bunlar cam, çelik, beton, alüminyum, PVC, tekstil, polikarbonat malzeme olabilmektedir. Bu malzemelerin özellikleri hafif olmaları, kolay sökülebilir olmaları, esnekliğe izin vermeleri şeklinde sıralanabilir. Yapılarda genellikle yerleştiği arazide var olan topografik unsurun, iç ve dış mekânda kullanımına izin verilmektedir.

Yapılar, genellikle tek katlı veya zeminden birkaç basamakla çıkılarak ana mekâna ulaşılan tasarımlara sahiptir. Böylece yer ile olan mesafe artmamış, yapının işlevselliği desteklenmiş ve kolay erişilebilir olmuştur. Sergileme görevi ile birlikte

doğal ışık, doğal havalandırma gibi iç mekân kalitesinin niteliğini arttırmaya yönelik çalışılması neredeyse tüm geçici yapılar için ortak kaygıdır. Yapılarda sergilenen mekâna ait cephe, farklı çatı tekniği ile çözümlemeler yapılmaya çalışılmaktadır.

Dünya fuarları için sergilenen geçici yapılarda ulusal kimlik anlayışı söz konusu olmuştur. Ülkelerin evrensel bir platformda geçici yapı aracılığı ile kültürlerini yansıtmaya çalışmaları, kimlik yaklaşımını beraberinde getirmektedir. Fakat kamusal alanlarda inşa edilen geçici yapılarda kimlik anlayışından çok işlevsellik ön plandadır. Neredeyse her tasarlanan geçici yapıda, kullanıcının şehir gürültüsünden kaçıp dinlenme fırsatı bulabileceği huzurlu ortam sunan mekân kaygısı görülmektedir. Tüm bu niteliklerin hemen hemen bütün geçici yapılarda görülen ortak özelikler olduğu söylenebilir. Dönemler irdelendiğinde bu tür yapılar arasındaki farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

6.1. 1900-1940'lı Yıllarda İnşa Edilmiş Yapılardan Elde Edilen Bulgular

Bu dönemde yapı biçimlenişine etki eden plan şeması ağırlıklı olarak kapalı mekân ya da yarı açık mekânlara sahiptir. Mekândaki kapalılık, yapının sınırlarının net ve stabil olduğunu ifade etmektedir. Plan geometrisi, ağırlıklı olarak kare ve dikdörtgen forma sahiptir. Açılı ve dairesel çalışılmış tasarımlar da bulunmaktadır. Basit geometrik form arayışındaki amaç, hızlı bir biçimde tasarlanması ve inşa edilmesi gereken bir yapı için çözülmesi kolay, karmaşık olmayan yapı inşa etmek olabilir.

Kullanılan strüktürün malzemesi, çelik, ahşap ve betonarme olabilmektedir. Modern yaklaşım ile birlikte geleneksel strüktür anlayışının etkisi devam etmektedir. Strüktür net bir biçimde kullanıcıya okutulmaktadır. Kullanıcı mekânı deneyimlerken aynı zamanda yapının nasıl ayakta durduğuna da şahit olmaktadır.

Yapı strüktürünün modern olduğu yerde geleneksel malzemenin kullanıldığı ya da strüktürün geleneksel olduğu yerde modern malzemenin

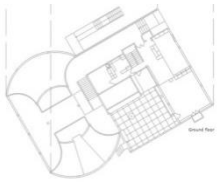
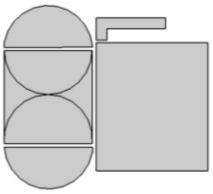
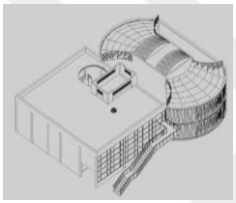
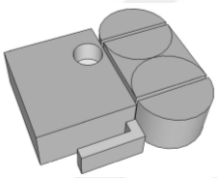
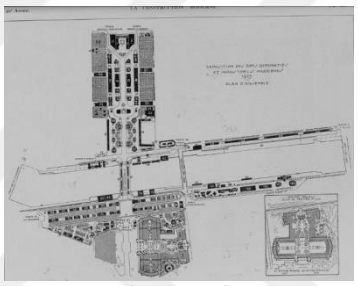
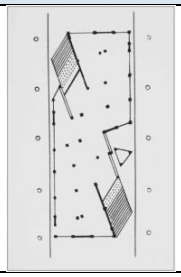
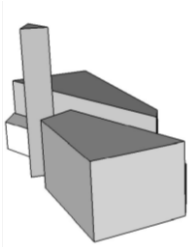
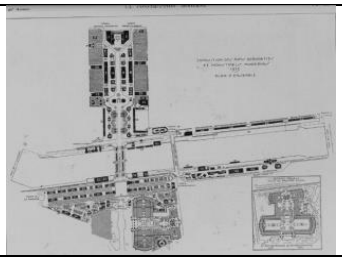
kullanıldığı görülebilmektedir. Bu noktada tamamlayıcılık göze çarpmaktadır. Modern bir döneme geçilmesine rağmen geleneksel yaklaşım sürdürülmektedir.

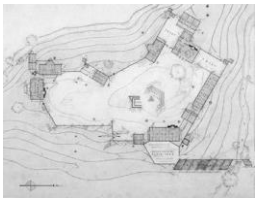
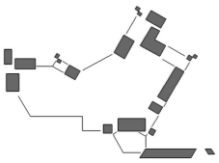
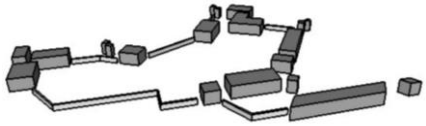
Malzemede ağırlıklı olarak ahşap, tekstil ve cam tercih edilmiştir. Kullanılan malzemenin etkisi genellikle opak, geçirgen ve transparandır. Malzemenin türüne göre cephe kaygısı ortaya çıkmaktadır. Yapı opak görünümde iken hafif malzeme kullanılmış, ağır malzeme kullanımında ise kütlede boşluklar bırakılmıştır. Masif görünümü kırabilmek için yapıya transparan bir cephe kazandırılmış ya da kütle içerisinde boşluklar bırakılmaya çalışılmıştır. Bunun sebebi geçiciliği bir noktada kullanıcıya hissettirmek olduğu düşünülebilir.

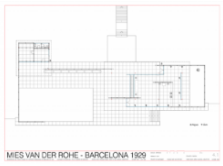
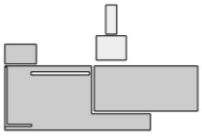
Bu dönemde inşa edilen yapılar, genellikle fuar alanlarında sergilenmek amacıyla tasarlandığı için yapının sahip olduğu işlevi sergi olmuştur. Bu durumda yapı, tekli işlev kullanımına uygun biçimde tasarlanmıştır. Fakat fuar alanında yer alıp birden fazla işleve uygun tasarlanan yapı da görülebilmektedir. Tek bir işlev yüklenmesindeki amaç, kullanıcının mekânı gezip deneyimlemesi ve mekânla meşgul edilmesi olabilir.

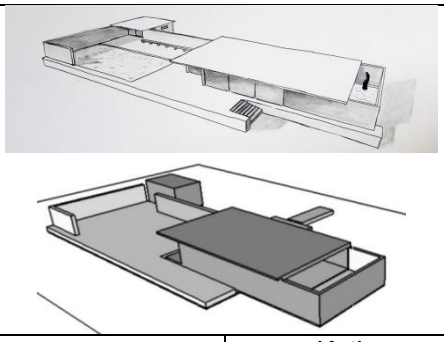
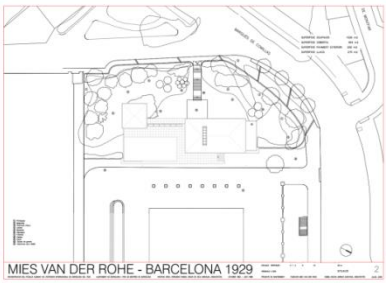
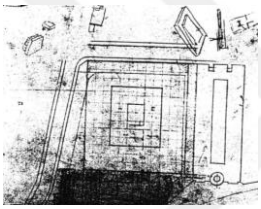
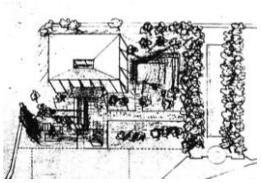
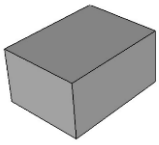
Yapılar, fuar sonunda bulunduğu yerden tamamıyla kaldırılmaktadır. Yapı, bağlamı ile ilişki kurarak iç mekânda ya da dış mekânda doğa ile temas kurmaya çalışmaktadır. Geçicilik durumu, yapının kullanım amacının sona ermesi ile belirlenmektedir. Yapılar, geçiciliğini 5 ile 9 ay arasında sürdürebilmektedir (Çizelge 6.1).

Çizelge 6.1. 1900-1940'lı Yıllarda İnşa Edilmiş Yapıların Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">l'Esprit Nouveau Pavilyonu/1925</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Modern
+
Taşınabilen
+
Görülemeyen
+
Betonarme</td><td>Modern
+
Opak
Transparan
+
Beton
Cam</td><td>Kültürel
+
Tekli işlev
+
Sergilem
e</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3">
(URL-40)</td></tr>
<tr><td>Üç Boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar boyunca (7 ay)-Yılda bir</td></tr>
<tr><th colspan="5">Sovyet Pavilyonu/1925</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Modern
+
Taşınabilen
+
Görülebilen
+
Ahşap
strüktür</td><td>Geleneksel
Modern
+
Opak
Transparan
+
Ahşap
Cam</td><td>Kültürel
+
Tekli işlev
+
Sergileme</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td></tr>
</table>

<table>
<tr><td></td><td></td><td colspan="3">(URL-40)</td></tr>
<tr><td>Kütle Maketi</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar boyunca (7 ay)-Yılda bir</td></tr>
<tr><td colspan="5">Ocatillo Çöl Kampı/1929</td></tr>
<tr><td colspan="2">Biçim</td><td>Strüktür</td><td>Malzeme</td><td>İşlev</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Geleneksel
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Ahşap strüktür</td><td>Geleneksel
+
Geçirgen
+
Ahşap
Kanvas
tekstil</td><td>Bilimsel
+
Tekli işlev
+
Çalışma ortamı</td></tr>
<tr><td colspan="2">Yapı Planı</td><td colspan="3">Plan Geometrisi</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="3">
(URL-44)
Kütle Maketi
</td><td colspan="3">Bağlam
Çöl Ortamı

(URL-43)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Çalışma Süresince (5 ay) -Yılda bir</td></tr>
<tr><td colspan="5">Barselona Pavilyonu/1929</td></tr>
<tr><td colspan="2">Biçim</td><td>Strüktür</td><td>Malzeme</td><td>İşlev</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Modern
+
Taşınabilen
+
Görülebilen
+
Çelik strüktür</td><td>Modern
Geleneksel
+
Opak
Transparan
+
Mermer
Cam
Taş</td><td>Kültürel
+
Tekli işlev
+
Sergileme</td></tr>
<tr><td colspan="2">Yapı Planı</td><td colspan="3">Plan Geometrisi</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="3">Bağlam
Fuar alanı</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="3">
</td></tr>
<tr><td>Üç boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik durumu: Fuar boyunca (9 ay) - Yılda bir</td></tr>
<tr><td colspan="5">Yeni Zamanlar Pavilyonu/1937</td></tr>
<tr><td colspan="2">Biçim</td><td>Strüktür</td><td>Malzeme</td><td>İşlev</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görünebilen
+
Çelik strüktür</td><td>Geleneksel
+
Opak
Geçirgen
+
Tekstil</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Sergi
Toplantı
Tiyatro
Sinema</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3">

(URL-48)</td></tr>
<tr><td>Kütle Biçimlenişi</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar boyunca (6 ay) - Yılda bir</td></tr>
</table>

Bu dönem, geçici yapıların karakteristik özelliklerinin temelini oluşturan bir dönemdir. Bu dönemle birlikte çalışılan mekânsal denemeler, bir sonraki tasarlanacak geçici yapılar için ileriye dönük tasarımlarda yol gösterici olmuştur. Amaçlanan basit, doğru çözümlemeler ve alternatifler, kullanıcılara sergileme yolu ile sunulmuştur. Endüstri devriminin etkisi ile değişen Dünya, gelişmelerini ve

yaptıkları çalışmaları sunma ve sergileme arayışındadır. Dönemin gelişmelerine vitrin olan bu geçici yapılar, sergilemenin yapıldığı uluslararası fuar alanları için tasarlanmıştır dolayısıyla bağlamın, bu amacı taşıyan bu tür yapılar için ilk başta dünya fuarları olduğu söylenebilir. Birçok ulusun bir arada olduğu yerde ülkelerin güçlerini temsil ettiği bu geçici yapılar, dönemin teknolojik gelişmelerini yansıtmaya çalışmıştır. Yapılarda evrensellik anlayışı hâkimdir. Mimarlığın sunmuş olduğu ortak değerleri ön plana çıkarmaktadır. Vakitleri çok kısa olmasına rağmen sakin ve dingin yapılardır. Modern dönemden aldığı ışığı yansıtan geçici tasarımlarda dönemin ruhuna uygun sadelikte, temel geometrik formlarla ulaşılan insan ölçeğinde tek katlı biçimler hâkimdir. Bu dönemde teknolojinin sonraki dönemlere göre nispeten geri planda kaldığı söylenebilir.

Bu dönemde daha çok çağın evrensel nitelikteki değerlerini modernizm ile birlikte sunan ve bu değerlerle birlikte toplumdaki yaşayış biçimine yeni değerler katan, yeni mekân ve biçim denemeleri kullanıcıya sunulmuştur. Yapılara amaçları doğrultusunda daha çok tekil işlev yüklenmiştir. Bu işlev de genellikle sergileme olmuştur. Yapının inşasında özellikle ucuz, hafif, geçirgen, kolay taşınabilen ve monte edilebilen, ışığı ve havayı geçirebilen, dönemin teknolojisine uygun modern malzeme kullanımının olduğu görülmektedir. Bu dönem geçici yapılarının teknolojiyle ilişkisi daha çok cam, çelik, beton malzeme kullanımını ve bu malzemelerin sağladığı yapım olanakları ile ilgilidir.

6.2. 1950-1970'li Yıllarda İnşa Edilmiş Yapılardan Elde Edilen Bulgular

Bu dönemde tasarlanan geçici yapılarda tümüyle kapalı veya açık plan şeması görülmektedir. Yapılarda genel olarak açıklık anlayışı hâkimdir. Plan geometrisinde önceki dönemlere ait basit geometrik form ile birlikte organik biçimlenme denenmektedir. Planın organik olduğu fakat kütle biçimlenişinin basit geometrik bir hacme sahip olabileceği söylenebilir. Bu durumda biçimlenmede açıklık-kapalılık ya da organiklik-geometrik biçimleniş iki zıt durumun bütüncüllüğü vurgulanmaktadır.

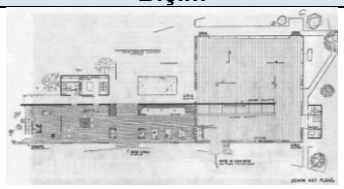
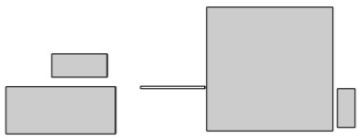
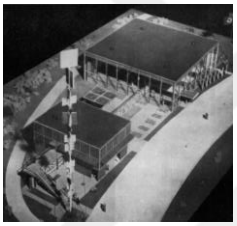
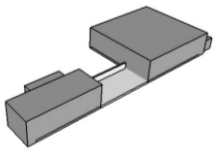
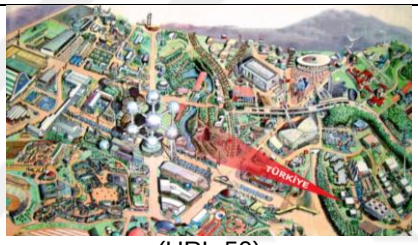
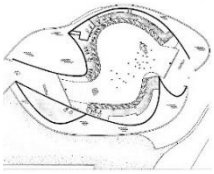
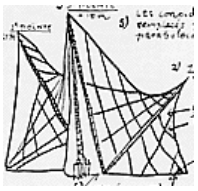
Kullanılan strüktür, çelik ve betonarmeden oluşmaktadır. Modern yaklaşım hâkimdir. Genel olarak strüktür, kullanıcının görebileceği şekilde çıplak bırakılmıştır. Yapının modernlik vurgusu her açıdan kullanıcıya okutulmaya çalışılmaktadır. Bu sebeple mekânsal açıklıklar ön plana çıkmaktadır. İç ve dış mekân arasındaki ayrım ortadan kalkmaktadır.

Yapılarda ağırlıklı olarak modern malzeme kullanılmıştır. Strüktürdeki modern yaklaşımlı kullanım, malzemede de paralellik göstermektedir. Beton, cam ve ahşap kullanımının yanında farklı türde prefabrik ve alüminyum malzemelerin kullanıldığı görülmektedir. Böylece kullanılan malzemenin çeşitliliği artmış ve keşfedilen yeni malzemelerin potansiyelleri gösterilmeye çalışılmıştır. Kullanılan malzeme, cepheye transparan bir görünüm kazandırmaktadır. Böylece dışarıdan gelen gün ışığı içeriye alınarak yapıya doğal ışık sağlanmaktadır.

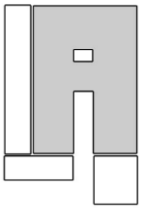
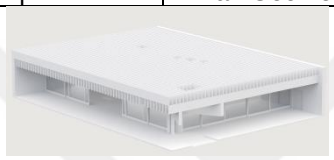
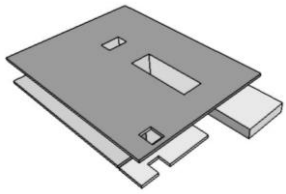
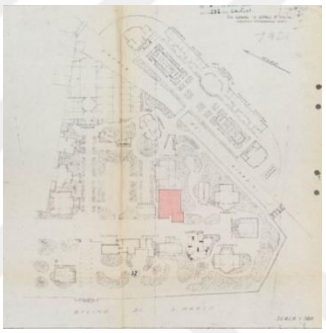
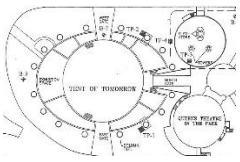
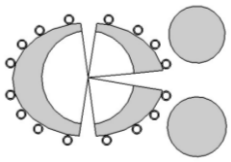
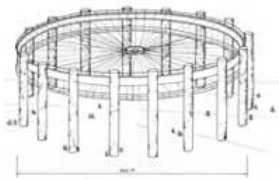
Yapılar, ağırlıklı olarak fuar alanları için tasarlanmıştır ayrıca kurumsal birtakım faaliyetler dolayısıyla çalışma ortamı için tasarlanmış olan örnekler de bulunmaktadır. Yapı türü, fuarın dışına çıkarak kente temas etmeye başlamaktadır. Bunun sonucunda bu türün kullanımının sıklaşmaya başladığı görülmektedir. Bu durumda işlev tekil olmaktan çıkmış, artmış ve çeşitlenmiştir. Eklenen yeni işlevlerde kültürellik devam ettirilerek halkın bir araya geldiği kahvehane, tiyatro, yeme içme aktivitesi gibi etkinlikler düzenlenmiştir.

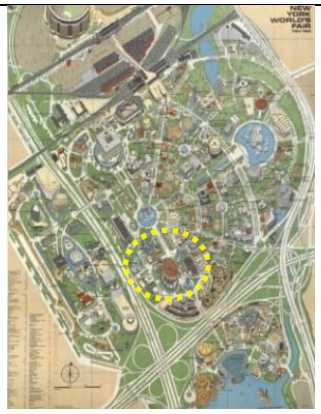
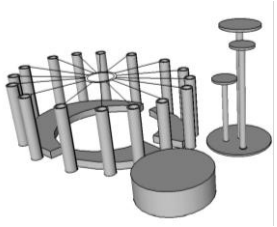
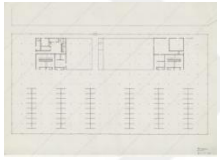
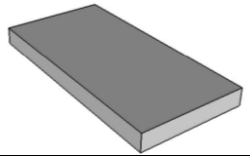
Fuar alanlarında kullanılan yapıların 4 ay ile 1 yıl arası kullanılması amaçlanmış fakat bazı yapıların geçicilik süresi uzamış ve günümüze kadar ulaşmıştır. Fuar dışı amaçlarla tasarlanan yapılar daha uzun süre ayakta kalmış ve uzun süre kullanılmıştır. Sebebi günün değişen ihtiyaçlarına ayak uydurabilmesi ve mekân biçimlenişlerinde hem fiziksel hem de işlevsel açıdan esnekliğe izin vermesidir (Çizelge 6.2).

Çizelge 6.2. 1950-1970 Yıllarında İnşa EdilmişYapıların Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">Türkiye Pavilyonu/1958</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td rowspan="3">Modern
+
Prefabrike
+
Görülebilen
+
Çelik strüktür</td><td rowspan="3">Modern
+
Transparan
+
Cam
Alüminyum
Ahşap panel</td><td rowspan="3">Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Sergi
Restoran
Kahvehane</td></tr>
<tr><td colspan="2">Yapı Planı</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td colspan="3">Fuar Alanı

(URL-50)</td></tr>
<tr><td>Kütle Maketi</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar boyunca (6 ay) - Yılda bir</td></tr>
<tr><th colspan="5">Philips Pavilyonu/1958</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td rowspan="2">Modern
+
Prefabrike
+
Görünmeyen
+
Çelik strüktür</td><td rowspan="2">Modern
+
Opak
+
Beton panel
Alüminyum</td><td rowspan="2">Kültürel
+
Tekli işlev
+
Sergileme</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td colspan="3">Bağlam
Fuar Alanı

(URL-50)</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td>Üç boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik durumu: Fuar boyunca (6 ay) -Yılda bir</td></tr>
<tr><td colspan="5">İskandinav (Nordic) Pavilyonu /1962</td></tr>
<tr><td colspan="2">Biçim</td><td>Strüktür</td><td>Malzeme</td><td>İşlev</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Modern
+
Taşınabilen
+
Görülemeyen
+
Betonarme
Taşıyıcı
Sistem</td><td>Geleneksel
ve Modern
+
Opak
Transparan
+
Mermer
Beton
Cam</td><td>Kültürel
+
Tekli işlev
+
Sergileme</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="3">
(URL-55)
Kütle Maketi
</td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="2">
(URL-54)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td></tr>
<tr><td colspan="2">Geçicilik Durumu: Fuar Boyunca (4 ay) - Yılda bir</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td colspan="5">New York Eyalet Pavilyonu/1964</td></tr>
<tr><td colspan="2">Biçim</td><td>Strüktür</td><td>Malzeme</td><td>İşlev</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Modern
+
Taşınabilen
+
Görülebilen
+
Betonarme
Çelik
strüktür</td><td>Modern
+
Açıklık
+
Beton
Çelik</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Amfi tiyatro
Sergi
Gözlem</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td colspan="2">Üç Boyutlu Çizim</td><td colspan="3" rowspan="2">
(URL-59)</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar Boyunca (1 yıl)</td></tr>
<tr><td colspan="5">IBM Pilot Merkez Ofisi /1971</td></tr>
<tr><td colspan="2">Biçim</td><td>Strüktür</td><td>Malzeme</td><td>İşlev</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Modern
+
Modüler
+
Görülebilen
+
Çelik strüktür</td><td>Modern
+
Transparan
+
Alüminyum
Cam</td><td>Çoklu işlev
+
Ofis odaları
Lobi
Resepsiyon
Mutfak
Lavabo</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="3"></td><td colspan="3">Kamusal Alan</td></tr>
<tr><td colspan="2">Üç boyutlu Çizim</td><td colspan="3" rowspan="2">
(URL-63)</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Çalışma Süresince (18 ay)</td></tr>
</table>

Bu dönemde II. Dünya Savaşı sonrası modern mimarlığın katılığına bir takım çözümler getirilmeye çalışılmış ve sanatın mimarlık ile birlikte olması

gerektiği anlayışını benimsenmeye başlamıştır. Bu dönemde gezilmesi ve keşfedilmesi için tasarlanan geçici yapıların yanı sıra çalışma ortamı sunması için tasarlanan geçici yapılar da görülebilmektedir. Buna bağlı olarak mekân tipi, boyutu, ihtiyacı da değişmiş ve dönüşmüştür. Böylelikle belirli bir kullanıcı profiline açık özel alan kullanımları yaygınlaşmaya başlamıştır. Tasarımlarda ulusal kimlik anlayışı önceki dönemlere göre azalmıştır. Strüktür okutulmaya çalışılmaktadır. Modülerlik, strüktür tasarımı olarak ön plana çıkmaktadır. Modülerliğin bir sonucu olarak prefabrik yapı elemanlarının kullanıldığı görülmektedir. Buna bağlı olarak birbirinden bağımsız hazır parçaların montajlanarak birleştirilmesi ve bütünü oluşturması sağlanmıştır. Bu strüktür anlayışı, yapının asıl amacına uygun olarak yapımında ve sökülmesinde büyük kolaylık ve hız kazandırmıştır. Dönemin teknolojik gelişmeleri ile birlikte yenilikçi mekân kullanımına ve kalitesine vurgu yapan farklı plan çözümleri ve kütle biçimlerinin oluştuğu görülmektedir. Dolayısıyla yapının sahip olduğu mekân içi kullanımın önemi gittikçe arttığı, bu bağlamda mekânlar arasında sirkülasyonun ve akışın sağlanması, iklimsel faktörlerin mekâna etkisi, büyüyüp küçülebilen dolayısıyla esneklik özelliği olan mekân kullanımı ile ilgili gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Bu dönemde geçici yapılar sergileme alanı gibi pasif kullanıma sahip olmaktan çıkıp sosyal yaşamı etkileyen aktif bir rol oynamaya başlamıştır. her ne kadar sergileme işlevi devam etse de buna paralel biçimde çeşitli aktivitelerin yapıldığı ve kullanıcının aktif rol oynadığı mekân kullanımının geliştiği görülmektedir. Bu dönemde ayrıca çoklu işleve sahip yapı modellerinin de daha sık görülmeye başlandığı söylenebilir. İşlevin artması ve çeşitlenmesi yapının kullanım ömrünü uzatmış ve bu yapıların gerçek anlamda ihtiyaç duyulan yapılar olmaya başladığını göstermiştir. Bu sebeple 1950-1970'li yıllar arasında inşa edilen geçici yapıların bazılarının hala ayakta olması bu yapıların yenilikçi tavrının bir sonucu olarak kabul edilebilir. İstenildiğinde sökülüp kolayca yok edilebilen bu yapı türünün varlığını yıllar sonra devam ettirmesi, yapının topluma olan pragmatik yaklaşımının bir etkisi olarak kabul edilebilir.

6.3. 1980-2000 Yıllarında İnşa Edilmiş Yapılardan Elde Edilen Bulgular

Bu dönemde inşa edilmiş yapılarda ağırlıklı olarak açık plan şeması kullanılmıştır. Mekânı deneyimleyen kullanıcının aynı zamanda dışarı ile iletişimi koparılmamıştır. Açıklık anlayışı önceki dönemle birlikte bu dönemde de devam etmiştir. Plan geometrisinde kare ve dairesel form ön plandadır. Dairesel form kullanımının amacı geniş açıklık gerektiren yapılarda mekânsal açıklığa hızlı ve kolay çözüm yolu olmuştur. Burada yapı ölçeğinin büyük bir etkisi bulunmaktadır. Böylece kütle ölçeğinin yapının plan geometrisine etki ettiği söylenebilir.

Strüktür malzemesinde ağırlıklı olarak ahşap ve çelik kullanılmıştır. Yapıda mekân boyutunun farklılaşması strüktür üzerinde de etkili olmuştur. Çelik strüktür, büyük açıklık geçmede kolay ve yapımda hızlı olduğu için tercih edilirken ahşap strüktür, yapılarda gelenekselliği, doğallığı ve kimliği vurgulayan bir unsur olarak ele alınmıştır. Strüktür, kullanıcının görebileceği bir biçimde açıkta bırakılmıştır. Bu durumda yapım malzemesinin anlamının değiştiği, teknoloji ve yeniliği ifade etmekle birlikte farklı anlamlar ve görevler de yüklendiği söylenebilir. Strüktür tasarımında modüler yapım sistemi bu dönemde sık kullanılmıştır. Tek bir modül yerine birkaç modülün bir araya getirildiği görülebilmektedir. Modül parçasının büyümesi, yapının birleşme noktalarını en aza indirgemektedir bu durum yapının inşa edilme süresini kısaltmaktadır. Hazır bir biçimde alana getirilen parçanın monte edilmesi, az bir vakit harcanmasına ve aynı zamanda kullanımının sona ermesinde de büyük bir çaba gerektirmeden kolaylıkla kaldırılmasını sağlamaktadır.

Yapılarda ağırlıklı olarak modern malzeme kullanımı görülmektedir. Genellikle bu türler, transparan ve geçirgen bir etkiye sahiptir. Dönemin etkisi ile polikarbonat, polivinil klorür gibi farklı türde malzemeler kullanılmıştır. Bu malzemelerin tercih edilmesinin sebebi, sert bir malzeme olmayıp çeşitli etkilere karşı kolay şekil verilebilen, esneyebilen ve özellikle üst örtü kullanımında kolaylık sağlamasıdır. Böylelikle şekil verilerek yapının cephesine doku kazandırılmış veya

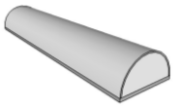
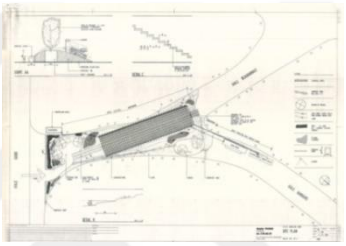
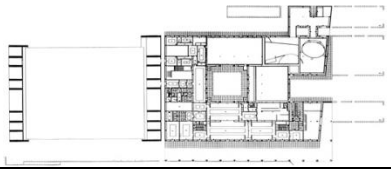
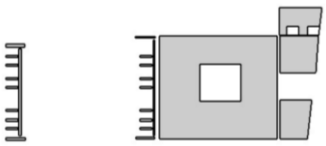
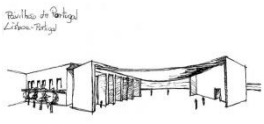
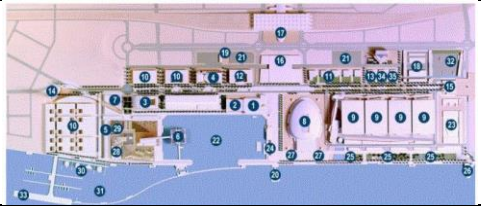
esneklik özelliğinden faydalanarak sahip olduğu mekânın sınırlarını özgürleştirmiş ya da gerilmelere ve çekmelere karşı kullanımda dayanımı arttırmıştır.

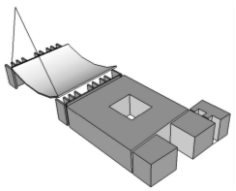
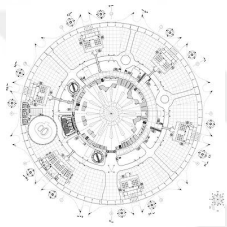
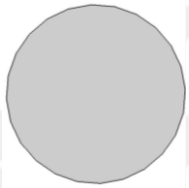
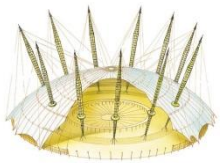
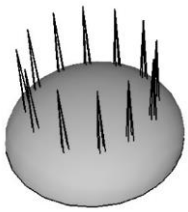
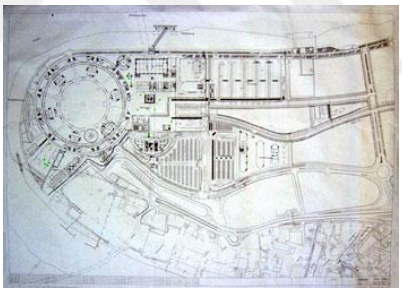
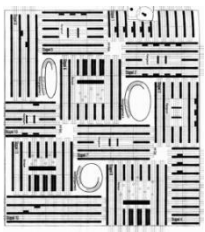
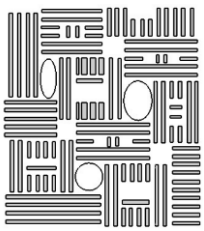
İşlevde fuar alanlarında kullanılan geçici yapılar için asıl olan sergi yani tekli kullanımın dışına çıkılarak yeme içme, dinlenme, kütüphane, amfi tiyatro gibi birçok işleve cevap verebilecek nitelikte mekânlar üretilmiştir. İşlev çoğaldıkça farklı mekân çözümlemeleri getirilmiştir.

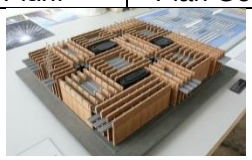
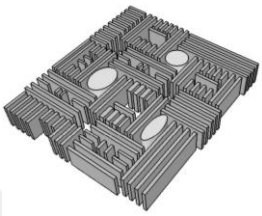
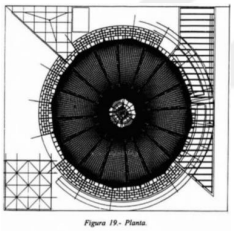
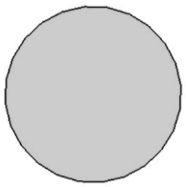
Yapılar, fuar alanı ile birlikte bunun ötesine geçerek önemli kutlamalar ve çağın getirmiş olduğu gelişmeler ile bunların sergilenmesi arasında kamusal alanda bir araç olarak kullanılmıştır. Fuar için tasalanan kimi yapıların fuar sonrası kaybolmayıp kamusal bir alanda sergilendiği ve kullanıma açıldığı görülmektedir. Kamusal alana yayılan geçici yapıya erişim kolaylaşmıştır. Yapının bağlamının kentle ilişkili olması ve kente önemli bir etki etmesi geçici yapıyla birlikte bağlamının da anlam değiştiğini göstermektedir.

Yapılarda kullanım süresi fuar alanları için 4 ile 5 ay arasında, kamusal alan kullanımı için 1 ay ile sınırlı olmaktadır. Hareket kabiliyeti artan ve sık yer değiştiren geçici yapılar görülmektedir. Sık yer değiştirmenin etkisi ile geçici yapıların kullanım süresinin kısaldığı fakat uzun vadede kullanıldığı söylenebilir. Yapıldığı dönemden itibaren halen kullanılmakta olan geçici yapılar da bulunmaktadır (Çizelge 6.3).

Çizelge 6.3. 1980-2000 Yıllarında İnşa Edilmiş Yapıların Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="5">IBM Gezici Pavilyonu/1983</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2">
</td><td>Geleneksel
+
Modüler
+
Görülebilen
+
Ahşap strüktür</td><td>Modern
+
Transparan
+
Alüminyum Polikarbonat</td><td>Kültürel
+
Tekli işlev
+
Sergileme</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td colspan="3">Kamusal Alan
</td></tr>
<tr><td>Kütle Maketi</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Sergi Süresince (1 Ay) - Yılda birkaç defa</td></tr>
<tr><th colspan="5">Portekiz Pavilyonu /1998</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2">
Yapı Planı
</td><td>Modern
+
Taşınabilen
+
Görünmeyen
+
Betonarme Çelik Strüktür</td><td>Modern
+
Opak
+
Seramik Beton</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Sergi
Restoran
Resepsiyon</td></tr>
<tr><td colspan="2">Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2">
(URL-70)
Üç Boyutlu Çizim</td><td colspan="3">Fuar Alanı
</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="3">(URL-71)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik durumu: Fuar Boyunca (4 ay) - Yılda bir</td></tr>
<tr><td colspan="5">Milenyum Kubbesi/1999</td></tr>
<tr><td colspan="2">Biçim</td><td>Strüktür</td><td>Malzeme</td><td>İşlev</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Çelik Strüktür</td><td>Modern
+
Geçirgen
+
Çelik Tekstil Malzeme</td><td>Kültürel
+
Tekli işlev
+
Sergi</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2">
(URL-75)</td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3">
(URL-76)</td></tr>
<tr><td>Üç Boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Kutlama boyunca (1 yıl)</td></tr>
<tr><td colspan="5">İsviçre Ses Kutusu Pavilyonu/2000</td></tr>
<tr><td colspan="2">Biçim</td><td>Strüktür</td><td>Malzeme</td><td>İşlev</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Ahşap strüktür</td><td>Geleneksel
+
Modüler
Opak
+
Ahşap
Metal</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Sergileme
Dinlenme
Yeme içme</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="3">
(URL-78)
Kütle Maketi
</td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3">
(URL-77)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar Boyunca (5 ay) - Yılda bir</td></tr>
<tr><td colspan="5">Venezuela Pavilyonu/2000</td></tr>
<tr><td colspan="2">Biçim</td><td>Strüktür</td><td>Malzeme</td><td>İşlev</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Çelik strüktür</td><td>Modern
+
Transparan Geçirgen
+
Tekstil
Polivinil-klorür
Cam</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Amfi tiyatro
Kütüphane
Sergileme</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Fuar Alanı</td></tr>
<tr><td colspan="3">
(URL-77)</td></tr>
<tr><td>Üç Boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Fuar Boyunca (5 ay) - Yılda bir</td></tr>
</table>

Teknolojik gelişmeler ve ardından bilgisayar çağının başlaması ile birlikte yaşanan gelişme, geçici yapıları da etkilemiştir. Bu açıdan yapılara yön verilerek tasarımlarda fütüristik yaklaşımlar görülebilmektedir. Fütüristik yaklaşımın sunduğu hareketli olma durumu, özellikle geçici yapılarda kendisini göstermiş ve bu yapıların dinamik bir etkiyle biçimlenmesini sağlamıştır. Böylelikle geçici yapılar bağlamı içerisinde daha dikkat çekici ve görünür hale gelmiştir. Bu dönemde geçici yapıların yer aldığı bağlam konusunda değişikliklerin görüldüğü söylenebilir. Fuar etkinliğinin dışında çeşitli kutlamalar için tasarlanan geçici yapıların görülmeye başlanması, bağlam açısından yapının sınırlarının genişlediğini ve böylece yapının işlevsel alanının genişleyerek yaygınlaşmaya başladığı söylenebilir. Bu bakımdan geçici yapılar kamusal alanda daha çok yer almaya başlamıştır. Bu dönem örneklerinin kamusal alanda yaygınlaşması teknolojik ve kültürel anlamının dışında kentsel veya küresel ölçekte problemlere karşı mekânsal çözümlerin üretilmesini sağlamıştır. Özellikle ekolojik değerlerin öne çıktığı bu dönemde biçimsel ve mekânsal çözümlerde, doğayı taklit eden biyomimesis gibi tasarım yaklaşımlarına rastlanmıştır. Bu bağlamda yapının doğanın bir parçasıymış gibi vurgulanma isteği ya da kültürel bir takım normlardan kaynaklı olarak ahşap strüktür kullanımının yaygınlaştığı görülmektedir. Malzeme ve strüktür, sökülüp takılma olanakları ile yapının geçici olma durumunu da desteklemektedir. Yanı sıra yapısal açıklıkların sağlanması, mekânın aydınlığı vs. gibi etmenler bu dönemde de çelik strüktürün kullanımını desteklemiştir. Ayrıca teknolojik olanaklarla geliştirilen farklı strüktür uygulamaları sayesinde, kullanıcılara çeşitlenen ve değişebilen mekân deneyimlerinin de sunulduğu tespit edilmiştir.

6.4. 2000-2020 Yıllarında İnşa Edilmiş Yapılardan Elde Edilen Bulgular

Bu dönemde inşa edilmiş geçici yapılarda genellikle açık ve esnek plan şeması uygulanmıştır. Kapalı yapıların çoğunda kullanıma sunduğu açık bir mekâna yer verilmiştir. Böylece denge sağlanmaya çalışılmıştır. Plan geometrisinde ağırlıklı olarak dikdörtgen ve üçgensel parçalar kullanılmıştır. Esnek

olma özelliğinden dolayı serbest gelişen organik biçimlenişe sahip yapılar da görülmektedir. Esneklik, mekânın farklı ölçekteki sınırlarının genişlemesi ve fiziksel boyutunun değişebilirliğini sağlamıştır. Dolayısıyla mimarideki sınır kavramının belirginliğini kaybettiği söylenebilir.

Yapılarda kullanılan strüktürün tamamına yakını ahşap ve çeliktir. Strüktür gizlenmemiş aksine yapı elemanlarının nasıl bir araya geldiği ve yapının nasıl ortaya çıktığı sergilenmiştir dolayısıyla modern bir yaklaşım bulunmaktadır. Ahşabın kullanımı gelenekselliğin etkisinin yanında hafif, kolay monte ve demonte edilebilme özelliği olabilir. Strüktürün de etkisi ile sökülebilme özelliği kazanan geçici yapı, geçici olduğunu net bir şekilde ifade etmektedir. Kullanım süresi kısalan fakat kullanımı sıklaşan geçici yapılarda strüktürün tercih edilme sebebinin değiştiği söylenebilir.

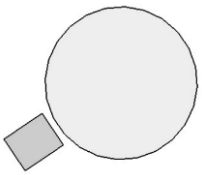
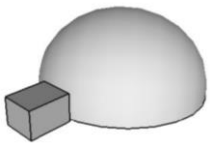
Strüktürün çıplak bırakılması yapıya eklenmesi gereken malzemenin gerekliliğini azaltmıştır. Malzemenin gerekli olduğu yapılarda genellikle PVC ve ahşap malzeme kullanıldığı görülmektedir. Modern ile birlikte geleneksel malzeme kullanımı artarak devam etmiştir. Cephenin boşluklu bir yapıya sahip olması, cephe malzemesinin bulunmamasına, mekânın dışarı ile bağlantısının koparılmadan açık kullanılması üst örtü ihtiyacının azalmasına neden olmuştur, dolayısıyla malzemenin yapı üzerindeki etkisi giderek azalmıştır.

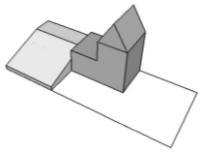
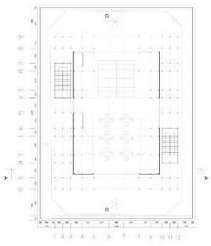
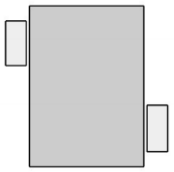
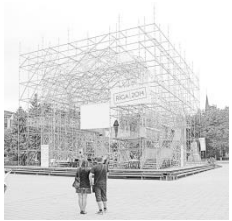
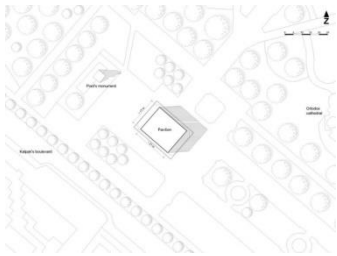
İhtiyaçların değişmesi, kullanıcı ile birlikte toplum ve şehir için gerekli olan taleplerin farklılaşması işlev durumunda değişikliğe ve çeşitliliğe gidildiği görülmektedir. İlk dönemlerdeki sergi işlevinin etkisi zamanla azalarak toplumda eksik görülen ya da potansiyelinin arttırılması amaçlanan faaliyetlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Geçici yapılar, gösteri, yemek yeme, toplantı, atölye, sinema, tiyatro, kafe, kütüphane, bahçe ve performans alanı gibi kısa süreli işlevler için olarak kullanılmıştır. Böylece kulanım çeşitlenerek işlev, tekil olmaktan çıkmıştır.

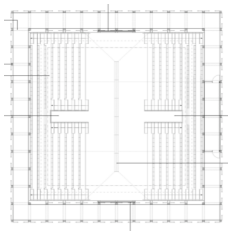
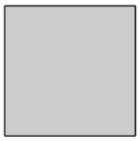
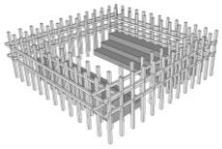
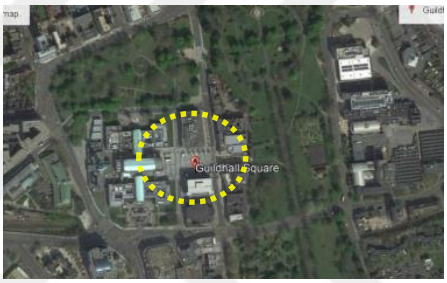
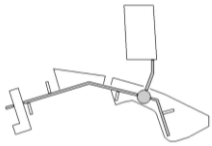
Kamusal alan sınırlarını genişleten geçici yapılar, bu dönemde sıklıkla kent merkezi, kent meydanı ve şehir parklarında görülmeye başlamıştır. Ayrıca kentin

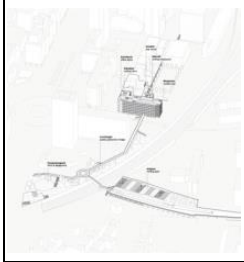
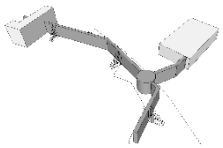
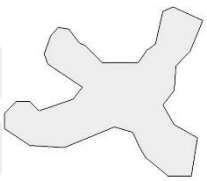
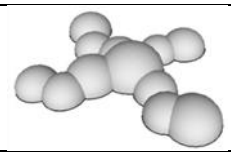
belirli bölgelerine yayılmış geçici yapı örnekleri de bulunmaktadır. Kullanım sonunda yapılar, sökülerek bir başka kent meydanı ya da şehrin belirli bir noktasında ortaya çıkmaktadır. Bağlam değişikliğindeki sık ve hızlı değişimlerin etkisi ile kolay monte ve demonte edilebilmesi için yapının ölçeğini etkilemiştir. Yapılarda önceki dönemlere göre boyutta küçülmeye gidildiği söylenebilir. Öyle ki birkaç kişinin bir araya gelerek inşa edebileceği, devasa olmayan yapılar haline gelmişlerdir. Geçicilik durumu, yapının kullanım sonunda bir başka yerde faaliyet göstermesi ile sonlanmaktadır. Yapıların geçiciliği, birkaç aylık ya da 20 ile 3 gün arasında değişebilmektedir (Çizelge 6.4).

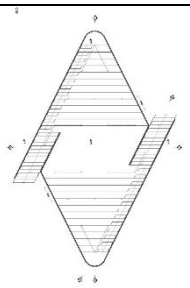
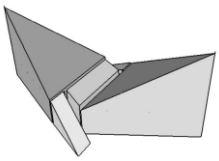
Çizelge 6.4. 2000-2020 Yıllarında İnşa Edilmiş Yapıların Karakteristik Özellikleri

<table>
<tr><th colspan="4">Mutfak Anıtı/2006</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td></td><td>Modern
+
Taşınabilen
+
Görülebilen
+
Pnömatik strüktür</td><td>Modern
+
Transparan
Geçirgen
Esnek
+
Çelik
PVC</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Toplantı
Gösteri
Atölye
Yemek
Parti</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Kamusal Alan</td></tr>
<tr><td colspan="3">
(URL-82)</td></tr>
<tr><td>Kütle Görseli</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Etkinlik Süresince (3 gün) -Yılda birkaç defa</td></tr>
<tr><th colspan="5">Folly for a Flyover/ 2011</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görünmeyen</td><td>Geleneksel
+
Opak
+
Ahşap</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Sinema</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td colspan="2"></td><td>+
Çelik
strüktür</td><td></td><td>Tiyatro
Kafe
Atölye</td></tr>
<tr><td colspan="2">Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">
</td><td colspan="3">Kamusal Alan</td></tr>
<tr><td colspan="3">
(URL-86)</td></tr>
<tr><td>Üç Boyutlu Çizim</td><td>Kütle
Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Etkinlik Süresince (9 hafta)-Yılda bir</td></tr>
<tr><td colspan="5">Riga Pavilyonu/2014</td></tr>
<tr><td colspan="2">Biçim</td><td>Strüktür</td><td>Malzeme</td><td>İşlev</td></tr>
<tr><td colspan="2">
</td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Çelik
strüktür</td><td>Modern
+
Açıklık
Transparan
+
PVC
Tekstil</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Sahne
Kahvehane
Kütüphane
Konferans
Atölye
Sinema
Bahçe</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">
</td><td colspan="3">Kamusal Alan</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Üç boyutlu Çizim</td><td>Kütle
Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Kültür Süreci Boyunca (16 ay)</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th colspan="5">The Playing Field/2014</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"> </td><td>Geleneksel
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Ahşap strüktür</td><td>Geleneksel
+
Açıklık Transparan
+
Çelik
Ahşap</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Tiyatro
Futbol</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="3">
Kütle Görseli
</td><td colspan="3">Kamusal Alan</td></tr>
<tr><td colspan="3">
(URL-63)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Gösteri Boyunca (17 gün) - Yılda bir</td></tr>
<tr><th colspan="5">Luchtsingel Yaya Köprüsü 2015</th></tr>
<tr><th colspan="2">Biçim</th><th>Strüktür</th><th>Malzeme</th><th>İşlev</th></tr>
<tr><td colspan="2"> </td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Ahşap strüktür</td><td>Geleneksel
+
Doğallık
+
Ahşap</td><td>Kentsel
+
Tekli işlev
+
Ulaşımı sağlamak</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2"></td><td colspan="3">Kamusal Alan</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td></tr>
</table>

<table>
<tr><td></td><td></td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Üç boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik durumu: Bölgeyi Canlandırma Süresince (10 yıl)</td></tr>
<tr><td colspan="5">Serpentine Pavilyonu/2015</td></tr>
<tr><td colspan="2">Biçim</td><td>Strüktür</td><td>Malzeme</td><td>İşlev</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Çelik strüktür</td><td>Modern
+
Geçirgen Transparan
+
PVC</td><td>Kültürel
+
Çoklu işlev
+
Kafe
Performans alanı
Sosyal alan</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="3">
Kütle Görseli
</td><td colspan="3">Kamusal Alan
</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kütle Soyutlaması</td><td colspan="2">Geçicilik Durumu: Yaz boyunca (4 ay)-Yılda bir</td></tr>
<tr><td colspan="5">Taksim Pavilyonu/2020</td></tr>
<tr><td colspan="2">Biçim</td><td>Strüktür</td><td>Malzeme</td><td>İşlev</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td></td><td></td><td>Modern
+
Sökülebilen
+
Görülebilen
+
Çelik
Strüktür</td><td>Geleneksel
Modern
+
Açıklık
+
Çelik
Ahşap</td><td>Kültürel
+
Çoklu İşlev
+
Atölye
Panel
Sergi
Tiyatro
Dans</td></tr>
<tr><td>Yapı Planı</td><td>Plan Geometrisi</td><td colspan="3">Bağlam</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td colspan="3">Kamusal Alan</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Üç boyutlu Çizim</td><td>Kütle Soyutlaması</td><td colspan="3">Geçicilik Durumu: Etkinlik süresince (20 gün) - Yılda birkaç defa</td></tr>
</table>

2000-2020 yılları arasındaki dönemde geçici yapıların hitap ettiği kullanıcı kitlesi, var olma amacı, ortaya çıktığı yer, sahip olduğu işlevlerin önceki döneme göre değiştiği ve dönüştüğü tespit edilmiştir. Bu durumu yaratan en önemli sebebin yapının artık daha çok kamusal alanın içine girmesi, kentin ve kent yaşamının parçası olmaya başlaması olduğu düşünülmektedir. Kentler, her yaştan, cinsiyetten, dinden, kültürden insanın yaşadığı toplum modelidir. Dolayısıyla kamusal alan ile birlikte geçici yapılar bu farklılıklara ortak bir yer sunabilecek mekânlar haline gelmiştir. Bu dönemin en karakteristik özelliğinin geçici yapılar sayesinde kentlerin canlandırılması olduğu söylenebilir. Kent için potansiyele sahip fakat göz ardı edilmiş kentsel mekânların veya farklı sebeplerden dolayı kullanıcılar için artık cazip bulunmayan alanların kente kazandırılması geçici yapılar sayesinde sağlanmıştır. Böylece geçici yapılar kentlerin canlandırılması, kent mekânının yeniden kazanılması için bir araç olmuştur.

Bu dönemde, işlevin gereği nedeniyle stabil bir yapı gerektiren işlevler için de geçici yapıların inşa edildiği tespit edilmiştir. Özellikle nitelikli mekân kurgusu

ve donanımı gerektiren tiyatro, konser vb. gibi sahne sanatları için de geçici yapıların kullanılması dikkat çekicidir. Kentin içine adapte olan geçici yapılar bu yönüyle kentsel boyutta, sosyal açıdan kuvvetli bir birleştirici unsur haline gelmiştir.

Geçici yapıların kentsel alandaki rolünü gelişen yapım teknolojisi, strüktür tasarımı ve malzeme olanakları da destekleyerek, geleneksel mekân algısının sınırları genişletilmiş ve kentsel yaşamın zenginleştirilmesine imkân sağlanmıştır. Geçici yapıların kamusal alanda farklı kullanımlarla daha sık görülmeye başlanması, yapıların çeşitlenen işlevsel değeri sayesinde mekânların kullanıcı kitlesinin artması, kentle kurulan ilişkiyi olumlu yönde etkileyeceği, özellikle aidiyet duygusunu destekleyebileceği düşünülmektedir. Böylece hem kentsel hem de toplumsal sorunların giderilmesi, iyileştirme yoluna gidilmesi için geçici yapılar aracı olabilmektedir. Bu dönem özelinde geçici yapıların hitap ettiği kitlenin belirli bir kullanıcı kitlesi olmaması, kentte yaşayan tüm kullanıcıların kullanımına yönelik olması aracı rolünü desteklemektedir. Geçici yapıların bu dönem karakteristiği, kentin göz ardı edilen alanlarını yeniden canlandıran, kenti bütünleştiren ve aynı zamanda canlı ve değişken varlığı ile durağan mimariye meydan okuyan bir yapı olması şeklinde özetlenebilir.

Seçilen tüm geçici yapılara ait değerlendirmeler unsurlar üzerinden kısaca tanımlanacak olursa; yapılarda,

- Strüktürel açıdan yenilenme,
- Biçimsel açıdan farklılaşma,
- İşlevsel açıdan genişleme,
- Malzeme açısından hafifleme,
- Bağlamsal açıdan esnemenin olduğu söylenebilir.

Çizelge 6.5'te tüm dönemlere ait değerlendirilen geçici yapıların mimari karakteristiğe etkisi kısaca özetlenmeye çalışılmıştır.

Çizelge 6.5. Geçici Yapıların Mimari Karakteristiğe Etkisi

Karakteristik özellik	1900-1940'lı	1950-1970'li	1980-2000	2000-2020
Amaç	Sergileme	Sergileme Kurumsal faaliyet	Sergileme Kutlama	Toplumsal faaliyetler Performans alanları
Kullanım sonrası	Ortadan kalkmıştır	Kullanımı devam etmiştir	Kullanımı devam etmiştir	Ortadan kalkmıştır
Plan şeması	Tümüyle kapalı ve yarı açık	Tümüyle kapalı ve açık	Açık	Açık ve esnek
Plan geometrisi	Diyagonel, Kare Dikdörtgen	Kare, Dikdörtgen Dairesel Organik	Kare Dairesel	Dikdörtgen, Üçgensel Organik
Plan geometrisi etkisi	Hızlı, basit, mekânsal çözümleme	Kolay mekânsal çözümleme	Geniş açıklıklı mekânsal çözümleme	Esnek, yalın mekânsal çözümleme
Boyutu	İnsan ölçeğine yakın	İnsan ölçeğinden uzaklaşma	Boyutta giderek büyüme	İnsan ölçeğine yakın ölçekte
Yapı sınırı	Net, stabil	Net, esnek	Genişleyebilen Hareketli	Esnek (Sınır tanımının yok oluşu)
Strüktür	Çelik, Ahşap, Betonarme	Çelik, Betonarme	Çelik Ahşap	Çelik, Ahşap PVC
Strüktür etkisi	Görünür	Görünmeyen	Görünür	Görünür
Strüktür yaklaşımı	Modern ve geleneksel	Modern	Modern	Modern
Malzeme	Ahşap, Tekstil, Cam	Beton Alüminyum Prefabrike	Polikarbonat, PVC	PVC, Ahşap, (Malzeme kullanımında azalma)

Malzeme özelliği	Hafif, Teknolojik	Teknolojik	Doğal, hafif, teknolojik, geri dönüştürülebilir, esnek	Doğal, hafif, teknolojik, geri dönüştürülebilir, esnek
Malzemenin mimari yaklaşımı	Modern, Geleneksel	Modern	Modern	Geleneksel, Modern
Cephe etkisi	Opak, Geçirgen,	Açıklık, Transparan	Transparan, Geçirgen, Açıklık	Açıklık
İşlev	Tekli / Sergi	Çoklu /Sergi, Tiyatro, kafe, yeme-içme	Çoklu / Sergi, yeme içme, dinlenme, kütüphane, amfi tiyatro	Çoklu/Sergi, yeme içme, toplantı, atölye, sinema, tiyatro, kafe, kütüphane, performans alanı
Bağlam	Fuar alanı	Fuar alanı, Kamusal alan	Fuar alanı, Kamusal alan	Kamusal alan
Geçicilik durumu	5 - 9 ay	Fuar alanı 4 ay - 1 yıl Kamusal alan 18 ay	Fuar alanı 4 - 5 ay Kamusal alan 1 ay	Kamusal Alan 3 - 20 gün 4 -16 ay 10 yıl

7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Günümüzde daha çok örneği görülmeye başlayan ve sayıları gün geçtikçe artan geçici yapıların, insan, doğa, teknoloji arasında aracı bir konumda olduğu, tüm bu etmenler arasında bir katalizör görevi gördüğü söylenebilir. İnsanların sosyalleşmesi, keşfetmesi, merak uyandırması, bilgilendirmesi bakımından topluma yarar sağlayan bu yapıların, bir bakıma mimarinin gelişmesi, yol almasında önemli katkısı bulunduğu söylenebilir. Hızlı inşa edilebilmesi nedeniyle inşa edildiği alanda hızlıca beliren ve gün içerisinde sıklıkla kullanılan mekânlara dönüşen bu yapıların topluma ve mimarlığa nasıl bir mesaj verdiği de çok önemlidir. Bu yönüyle geçicilik ve geçici tasarım, mimarlığı oluşturan sınır kavramının yeniden tanımlanmasını okumaktadır. Geçicilik ile mimarlık, kesin bir bağlamı, belirli bir zaman aralığı ve birtakım sınırlı niceliksel değerleri ortadan kalkarak koşullara ve durumlara göre sahip olduğu mekânı, kalıcılığını ve bulunduğu yeri değiştirebilen, inşa edildiği alanda fasılalarla beliren yapılara dönüşebilmektedir. Hem toplumsal hayatın zenginleşmesine hem de kentin karakterine fayda sağlayan bu yapılar, insanları bir araya toplayarak toplumsal üretimin sağlandığı mekânlar olabilmektedir. Bunun sonucunda toplumun yaşam biçimine etki ederek sosyal yapının gelişmesine etki ettiği söylenebilmektedir.

Geçici yapıların sadece bir topluma özgü bir kullanım ya da biçim olarak değerlendirmek yanlış olur. Yapılan değerlendirmelerde toplumların tasarım açısından mimari problemlerini, kaygılarını ortaya koyabilen ve bunlara farklı yöntemler ile hızlı bir biçimde çözüm sunabilen bir yapı üretim türü olduğu görülmüştür. Çağın ihtiyaçlarına cevap verebilen bu yapıların yaşantının hızının artmasıyla işlevsel çeşitliliğini ve yapısal dinamikliğini arttırdığı da ulaşılan sonuçlar arasındadır.

20. yüzyılın başlangıcından günümüze dek tasarlanan geçici yapıların kazanmış olduğu karakteristik özelliklerin keşfedilmesi ve bu özelliklerin yapı üzerindeki etkisinin irdelenmesini konu edinen bu çalışmada; geçici yapıların nasıl

bir değişim çemberinden geçtiği, karakteristik özelliklerinin neler olduğu ve dönemlere göre görülen benzerlikler ve farklılıklar ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Özellikle bir geçici yapı, geçici olmasına rağmen kalıcı karakteristik değerlere sahip olması ironik bir durumdur ve bu durum çalışmanın temelini oluşturan taşlardan biri olmuştur. Geçici yapıların yüzyıl başından günümüze gelene dek kendine özgü karakteristiğini oldukça belirginleştirdiği ve yapısal birtakım normlara dönüştürdüğü görülmüştür. Çalışmada tarihsel olarak dört ana döneme bağlı olarak değerlendirilen geçici yapılara ilişkin sonuçlar her bir dönem için ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Değerlendirme sonucunda bu yapıların bir yere ait olmayışı diğer yapı türlerinden farklılaştıran en belirgin özellik olarak görülmüştür. Yer kavramından çok geçici yapılarda bağlamın etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca döneme ait ulaşılan en son teknolojinin, malzeme ve yapım tekniklerinin kullanılması geçici yapıları inşa edildikleri dönemi temsil eden, yansıtan hale getirir.

Geçici olmak ve belirli bir dönem için kullanılır olmak, bu yapıların daha hafif, daha geçirgen ve sınırları daha tanımsız olmasını sağlamıştır. Yerden bağımsız olması sayesinde taşınabilir, dönüşebilir, takılıp-sökülebilir özellikleri düşük maliyet, hızlı üretilebilen ve hafif malzeme kullanımını gerektirmiştir. Değerlendirmede stabil ve masif etkili malzemelerden yapılan geçici yapıların daha uzun süreli kullanımı getirdiği, malzeme hafifledikçe, sökülüp takılma özelliği fazlalaştıkça yapının geçici olma durumunun arttığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla bir yapının geçiciliği yapımında kullanılan malzemenin niteliği, strüktür sistemi, bağlamı, işlevi ve formu ile değerlendirilebilir. Bu bakımdan kısa sürelerde gerçekleşen faaliyetler için basit geometrik formların, üretilmesi ve taşınıp sökülebilmesi kolay olan malzemelerin ve yapı bileşenlerinin kullanılmasının yapının geçici olmasında bir etken olduğu tespit edilmiştir. Belirli bir süreliğine kullanılıp sonrasında yapının sökülmesi, esnek ve zamansız kullanıma uygun özgün tasarım anlayışının geçici yapılar için ortak noktası olduğu da ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Bu çalışma aracılığıyla geçici yapıların mimari özellikleri tespit edilmeye ve bu esnada geçici yapıların potansiyeli anlaşılmaya çalışılmıştır. Günümüz yaşamında görülen değişimler ve yenilikler doğrultusunda geçici yapıların karakteristiği nedeniyle çok daha fazla kullanılır olacağı düşünülmektedir. Ulaşılan sonuçların bundan sonraki çalışmalara ışık tutması hedeflenmektedir.

KAYNAKÇA

Akaslan, P. (2006). Etkinliğini Yitirmiş Kentsel Mekanların Kent Yaşamına Katılması. *Yıldız Teknik Üniversitesi.* İstanbul: Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Akgün, S. (2012). Modern kaygılar: 20. yy. sanatında hazır nesne kullanımı ve tüketim toplumuna eleştirel bir bakış. 222. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Heykel Anasanat Dalı / Heykel Sanat Dalı.

Aksoy, Ö. (1977). *Biçimlendirme.* Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayını.

Altun, D. (2003). Dünya fuarlarının/expoların mimari değerlendirmesi: Türk pavyonları. 344. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Anonymous. (1957). 1958 Brüksel Beynelmilel Sergisi Türk Paviyonu. *Arkitekt, 2*(287), 63-68.

Armada, J. (2012). "Sustainable Ephemeral: Temporary Spaces with Lasting Impact" Syracuse University Honors Program Capstone Projects. 111.

Arun, T. (2012). Geçici Mimari Yapılarda Grafik Ögelerin Kullanımı. 134. İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Tasarım Ana Sanat Dalı.

Aspden, P. (2012, 4 21). "So, What Does ‘The Scream’ Mean?".

Atar, İ. (2007). Heykelde Geçicilik Olgusu ve Kişisel Bir Sergi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Aydın, S. (2012). “Çağdaş Sanatta Belgelemenin Yeri”. 147. Sanat Dergisi (22).

Ayverdi, A. (1972). *Japonya mimarlığı mekanı : özellikle iç mekan kuruluşuna yaklaşım.* İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi.

Bal, O. E. (2015). Hareketin Deneyimi İle Anlık Mekân Tasarımı,. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Bancı, S. (2009). Turkısh Pavılıon In The Brussels Expo ’58: A Study On Archıtectural Modernızatıon In Turkey Durıng The 1950s. Mıddle East Technıcal Unıversıty.

Batur, A. (1974). Osmanlı Camilerinde Kemer, Strüktür-Biçim İlişkisi Üzerine Biçim İlişkisi Üzerine Bir Deneme (1300-1730). 242. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Mühendisli Mimarlık Fakültesi.

Bayülgen, C. (1993). *Çağdaş strüktür sistemleri.* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Beuys, J. (1974). https://www.kidsofdada.com/blogs/magazine/35963521-joseph-beuys-i-like-america-and-america-likes-me adresinden alınmıştır

Beuys, J. (1982-1987). https://medium.com/essinova/joseph-beuys-rediscovery-of-man-nature-relationship-a-pioneering-experience-of-open-social-a64d94fe8b26 adresinden alınmıştır

Boztepe, F. (2011). 20.Yüzyıl Çağdaş Resim Sanatında Fotoğrafik İmgeler. 142. Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı.

Brawne, M. (2003). *Architectural Thought: the design process and the expectant eye.* Architectural Press.

C. Koş, F. (2017). Geçicinin Poetikası. *2. Uluslararası Mühendislik Mimarlık ve Tasarım Kongresi* (s. 88-92). Kocaeli: İstanbul Bilim ve Akademisyenler Derneği.

Cebriloğlu, O. (2016). 21. Yüzyılda Sanatçının Kalıcı Olma Düşüncesine Karşı Ortaya Koyduğu Tavır. *idil 5 (21)*, 373-388.

Chabrowe, B. (1974). On the Significance of Temporary Architecture,. 856, 384-388+391. The Burlington Magazine, 116,.

Chanier, T. (2016). A Possible Solution to the Mayan Calendar Enigma.

Chappel, B. (2004). Ephemeral Archıtecture: Towards A Definition. 11.

Charleson, A. (2006). *Structure as Architecture 'A source book for architects and structural engineers'.* New York: Routledge.

Ching, F. (1979). *Architecture Form, Space and Order; Second Edition.*

Colmenero, G. (2004). Melnikov en Paris, Del Pabellon sovietico a los garajes. İspanya: Escuela Técnica Superior de Arquitectura de Madrid, Universidad Politecnica de Madrid, Tesis Doctoral.

Conway, H., & Roenisch, R. (1994). *Understanding Architecture An İntroduction To Architecture and Architectural History.* Routledge.

Cordan, Ö. (2002). *Mimari Formun Kavramsal Analizi*, 44. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.

Cordan, Ö., & Çolak, Ş. (2015). İç ve Dış Arasında Mekânsal ve Toplumsal Bir Karşılaşma Durumu Olarak "Kentsel İç Mekân". *Mimarlık Dergisi*(384).

Darwin, C. (1859). *The Origin Of Species.*

Dean, M. (1994). *Critical And Effective Histories: Foucault's Methods and Historical Sociology.* London: Roudledge.

Erman, O., & Yılmaz, N. (2017). Mimari Tasarımda Konsept ve Bağlam İlişkisi Üzerine. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi (TMD)*(10), 21.

Garbe, T. (2008). Tents, Sails, and Shelter: Innovations in Textile Architecture. The University of Texas at Austin School of Architecture.

García-Diego, C., Lorens, J., & Poppinghaus, H. (2001). El Pabellón De Venezuela En La Expo 2000 De Hannover (Venezuela's Pavilion In The Hannover Expo 2000). *Informes de la Construcción,* 12-26.

Gayret, T. (2016). Çağdaş Sanat Müzeciliği'nde Bir Şehri Kalkındıran Mimari Örneği: Guggenheim Bilbao Müzesi. *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi, 9*(17).

Gierbienis, M. (2019). Sustainable and creative temporary architecture – the activities of the assemble collective. 5-18.

Güngör, S. (2019). Türk Evinin Geleneksel Japon Evi İle Yapısal Açıdan Karşılaştırılması. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Güzer, A. (2007). Mimarlıkta Gerçekle Taklidin Sınırları. *Mimarlık*(333).

Hockey, D. (1983). https://www.hockney.com/works/photos/photographic-collages adresinden alınmıştır

Huggett, N. (1999). *Space from zeno to Einstein.* Cambridge: MIT Press.

İzgi, U. (1997). Teknolojisiz ülkede teknolojik üretimin peşinde. (U. Tanyeli, Röportaj Yapan) Arkitera.

İzgi, U. (1999). *Mimarlıkta süreç-kavramlar-ilişkiler.* İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi.

Jodidio, P. (2011). *Temporary Architecture Now.* Taschen.

Kaçar, D. (2007). Kentsel Mekana Alternatif Bir Bakış: "Kentin Zamanı, Zamanın Kenti" . *(18),* 58. Anadolu Sanat.

Kavurmacıoğlu, Ö., & Arıdağ, L. (2013). Strüktür Tasarımında Geometri ve Matematiksel Model İlişki. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 6*(2), 59-76.

Kıasıf, G. (2018). Mimarlık Planlama Ve Tasarım Alanında Yenılıkçı Yaklaşımlar. *Toplumsal İnanç Ve Düşünce Sisteminin Geleneksel Konut Mimarisindeki İzdüşümleri: Geleneksel Japon Evi Örneği* (s. 67-83). içinde Ankara: Gece Kitaplığı.

Lähdesmäki, T. (2018). Introduction: Time and Spatial and Social Turns in Architectural Research. In T. Lähdesmäki (Ed.), Time and Transformation in Architecture (pp. 1-16). At the Interface / Probing the Boundaries, 100. Leiden: Brill. doi:10.1163/978900.

Mclean, W. (2014, Nisan 3). Air Apparent: Pneumatic Structures.

Meiss, P. (2002). *Elements of architecture : from form to place.* London.

Monet, C. (1891). https://www.nationalgalleries.org/art-and-artists/5195/poplars-epte adresinden alınmıştır

Moussavi, F. (2011). *Biçimin İşlevi.* YEM Yayınları.

Munch, E. (1893). https://www.edvardmunch.org/the-scream.jsp adresinden alınmıştır

Naegele, D. (2003). "Building Books: Le Courbusier's "Word-Image" Pavilions, an Architecture of Representation" Architecture Publications. *4*, 38-44. Iowa State University.

Naumann, R. (1975). *Eski Anadolu Mimarlığı.* Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Neveu, M. (2008). On Stories: Architecture and Identity. *Arkitektur N*, 5.

Norberg-Shulz, C. (1971). Existence, space & architecture.

Oğuz, D. (2015). 1960-1980 Arası Değişen Doğa Algısı ve Sanatta Doğaya Yöneliş. *(14)*, 67. Yedi : Sanat, Tasarım Ve Bilim Dergisi.

Pallasmaa, J. (2011). *Tenin gözleri : Mimarlık ve duyular.* İstanbul: YEM.

Pilehvarian, Y. D. (2015). Ondokuzuncu Yüzyıl Dünya Fuarlarında Osmanlı Temsiliyeti. *10 (2)(224-240)*. Megaron.

Pronk, A., Houtman, R., & Afink, M. (tarih yok). The reconstruction of the Philips-pavilion volume 1.

Richards, I. (1963). Ölçüt Olarak Kalıcılık. *(142)*. (M. Fuat, Çev.) Yenieleştiri.

Robinson, J. (2014). Introducıng Pavılıons: Bıg Worlds Under Lıttle Tents. *Open Arts Journal*(2), 1-22.

Şahin, B. (2007). Feng Shui Paradigması olarak Mekansal Deneyim. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.

Salvan, G. (1999). *Architectural Theory of Design.* JMC Press, INC.

Schilling, A. (2018). *Architecture and Model Building.* Berlin: Beltz Grafische Betriebe GmbH.

Şimşek, S. (2018, Haziran). Yüksek Yapılarda Strüktürel Sanat ve Mimari Biçimlenişe Yönelik Bir Tasarım Modeli. 307. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.

Şimşek, S. (2019). Yüksek Yapılardaki Strüktürel Dışavurumun Bulanık Topsis Yöntemi ile Belirlenmesi. *Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 35*(1), 5.

Şölenay, E., & Aksakal, O. (2011, haziran). "Zaman Kavramı, Avrupa Seramik Masa Ve Şömine Saatleri". *Gazi Üniversitesi Sanat Ve Tasarım Dergisi 7*, 111-122.

Tansuğ, S. (1993). *Resim sanatının tarihi.* İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.

Thiis-Evensen, T. (1990). *Archetypes in Architecture.*

Toffler, A. (1974). Gelecek Korkusu 'Şok'. 413. Altın Kitaplar Basımevi.

Tunçbilek, G. Z. (2013). Temporary Archıtecture: The Serpentıne Gallery Pavılıons . Ankara: Mıddle East Technıcal Unıversıty, The Degree Of Master Of Archıtecture.

Ülkü, G. (2019). Mimarlık ve Sanat İşbirliği: Brüksel EXPO'58 Türkiye Pavyonu. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* (5), 497-516 .

Uluengin, Ö., & Görgülü, T. (2014). Mimarlıkta Bir Karşı Duruş Tavrı Olarak 'Anarchitecture'. *9(4)*, 338-348. Megaron Dergisi.

URL-1. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://cib.bnpparibas.com/sustain/transition-finance-and-the-three-sustainable-finance-revolutions_a-3-3127.html

URL-2. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.timetoast.com/timelines/historia-de-la-arquitectura-i

URL-3. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://www.tarihpedia.com/misir_tapinak_hatshepsut/

URL-4. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.reed.edu/humanities/110Tech/Parthenon.html

URL-5. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.spacesmith.com/blog/grand-shrine-of-ise

URL-6. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.arkitera.com/haber/modern-mimarligin-oldugu-gun/

URL-7. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.archdaily.com/110745/ad-classics-nakagin-capsule-tower-kisho-kurokawa

URL-8. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://web.stanford.edu/~cagan/Namib.html

URL-9. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://dsrny.com/project/blur-building

URL-10. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.comsol.com/acoustics-module

URL-11. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://www.bitrebels.com/geek/20-pictures-that-define-the-word-epic/

URL-12. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.archdaily.com/937579/a-closer-look-at-the-chinese-hospitals-built-to-control-the-covid-19-pandemic?ad_source=search&ad_medium=search_result_all

URL-13. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.dngcelik.com/index.html

URL-14. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.tekla.com/sg/references/olympic-stadium-birds-nest

URL-15. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.arkitera.com/proje/haydar-aliyev-kultur-merkezi/

URL-16. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.detail-online.com/article/london-2012-basketball-arena-16397/

URL-17. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.architectural-review.com/archive/air-apparent-pneumatic-structures

URL-18. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.domusweb.it/en/design/2009/01/30/architecture-balloon.html

URL-19. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.romanicozamora.es/en/monumentos/ver/collegiate-church-of-santa-maria-la-mayor/77

URL-20. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.arkitera.com/gorus/mimarlik-gibi-degil-gibi-4-guzel-eskimek/

URL-21. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.arkitera.com/haber/icli-disli/

URL-22. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.guggenheim-bilbao.eus/en/the-building

URL-23. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.archdaily.com/881663/the-unexpected-low-tech-solutions-that-made-the-guggenheim-bilbao-possible

URL-24. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://guggenheim.org/blogs/checklist/how-analog-and-digital-came-together-in-the-1990s-creation-of-the-guggenheim-museum-bilbao

URL-25. Erişim Tarihi: 04.02.2021

e https://www.guggenheim.org/the-frank-lloyd-wright-building

URL-26. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://www.arkiv.com.tr/proje/garanti-teknoloji-kampusu/4432

URL-27. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.arkitektuel.com/habitat-67/

URL-28. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.archdaily.com/582842/haus-rucker-co-architectural-utopia-reloaded

URL-29. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://ozgurdenizli.com/bir-post-kurum-olarak-bienal-pascal-gielen/

URL-30. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.arkitektuel.com/royal-ontario-muzesi-kristal/

URL-31. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.archdaily.com/60778/ad-classics-gwathemy-residence-and-studio-charles-gwathmey

URL-32. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://www.tschumi.com/projects/all/image/alphabetical/

URL-33. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://blog.mastermaq.ca/2015/04/22/space-for-place-placemaking-in-edmonton/

URL-34. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.arkitektuel.com/kristal-saray/

URL-35. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://talbot.bodleian.ox.ac.uk/2017/10/13/photography-the-1851-great-exhibition/

URL-36. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://thearchiblog.wordpress.com/2011/06/10/joseph-paxton-crystal-palace-detailed-analysis/

URL-37. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.arkitektuel.com/eyfel-kulesi/

URL-38. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://en.wikiarquitectura.com/building/lesprit-nouveau-pavilion/#

URL-39. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://www.fondationlecorbusier.fr/corbuweb/morpheus.aspx?sysId=13&IrisObjectId=5061&sysLanguage=en-en&itemPos=44&itemSort=en-en_sort_string1+&itemCount=78&sysParentName=&sysParentId=64

URL-40. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.arkitektuel.com/art-deco/

URL-41. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://thecharnelhouse.org/2013/08/03/the-soviet-pavilion-at-the-1925-paris-international-exposition/

URL-42. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://www.beaudouin-architectes.fr/2017/02/36591/

URL-42. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://www.beaudouin-architectes.fr/2017/02/36591/

URL-43. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://en.wikiarquitectura.com/building/ocatillo-desert-camp/#

URL-44. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://wrightchat.savewright.org/viewtopic.php?p=80722

URL-45. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.arkitektuel.com/barselona-pavyonu/

URL-46. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://barcelonapavilion.weebly.com/our-project.html

URL-46. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.worldfairs.info/expopavillondetails.php?expo_id=12&pavillon_id=834

URL-47. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://www.fondationlecorbusier.fr/corbuweb/morpheus.aspx?sysId=13&IrisObjectId=5070&sysLanguage=fr-fr&itemPos=45&itemSort=fr-fr_sort_string1%20&itemCount=78&sysParentName=&sysParentId=64

URL-48. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://structure2015.wordpress.com/2015/04/26/mamvp/

URL-49. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://lcivelekoglu.blogspot.com/2013/10/tarihten-bugune-dusen-notlar-19-ekim.html

URL-50. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://lcivelekoglu.blogspot.com/2013/10/tarihten-bugune-dusen-notlar-19-ekim.html

URL-51. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://architectuul.com/architecture/philips-pavilion

URL-52. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://archeyes.com/norwegian-pavilion-in-brussels-world-exhibition-sverre-fehn/

URL-53. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.archdaily.com/784536/ad-classics-nordic-pavilion-in-venice-sverre-fehn/56fa6568e58ece8fe400004d-ad-classics-nordic-pavilion-in-venice-sverre-fehn-photo?next_project=no

URL-54. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.barnesandnoble.com/w/sverre-fehn-sverre-fehn/1137084218

URL-55. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.behance.net/gallery/69245475/NORDIC-PAVILION-CGI-(WIP)

URL-56. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.archdaily.com/492148/ad-classics-new-york-state-pavillion-phillip-johnson?ad_source=search&ad_medium=search_result_all

URL-57. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.nyclgbtsites.org/site/new-york-state-pavilion/

URL-58. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.nyspavilion.org/history/

URL-59. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.archdaily.com/492148/ad-classics-new-york-state-pavillion-phillip-johnson/53345952c07a806c36000193-ad-classics-new-york-state-pavillion-phillip-johnson-official-worlds-fair-map?next_project=no

URL-60. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://en.wikiarquitectura.com/building/ibm-pilot-head-office/#

URL-61. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.fosterandpartners.com/projects/ibm-pilot-headquarters/

URL-62. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://archive.normanfosterfoundation.org/en/consulta/registro.do?id=4202

URL-63. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.google.com/intl/tr/earth/

URL-64. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://www.rpbw.com/project/ibm-travelling-pavilion

URL-65. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://archleague.org/article/renzo-piano-building-workshop-selected-projects-part-3/

URL-66. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://en.wikiarquitectura.com/building/portuguese-pavilion-expo-98/#

URL-67. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.archdaily.com/583307/ad-classics-expo-98-portuguese-national-pavilion-alvaro-siza

URL-68. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://miesarch.com/work/1200

URL-69. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://divisare.com/projects/397064-alvaro-siza-vieira-giovanni-nardi-portuguese-national-pavilion

URL-70. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://vitruvius.com.br/index.php/jornal/charges/736?page=40

URL-71. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://expoloring.wordpress.com/2011/05/28/location-location-location/

URL-72. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.theguardian.com/culture/2015/mar/17/how-we-made-the-millennium-dome-richard-rogers

URL-72. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://mjobrienarchitect.com/Piano_IBM.pdf

URL-73. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.archdaily.com/793706/ad-classics-millennium-dome-rsh-plus-p?ad_source=search&ad_medium=search_result_projects

URL-74. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.rsh-p.com/projects/the-millennium-dome/

URL-75. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.arqhys.com/decoracion/el-millennium-dome.html

URL-76. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://www.dome2000.com/staff2.html

URL-77. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://en.wikiarquitectura.com/building/swiss-sound-pavilion/#

URL-78. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.re-thinkingthefuture.com/design-studio-portfolios/a2381-peter-zumthor-10-lesser-known-projects/

URL-79. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.atlasobscura.com/places/flor-de-venezuela

URL-80. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://miesarch.com/work/1182

URL-81. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://raumlabor.net/tempelhof-workshop/

URL-82. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://petitcabanon.blogspot.com/2007/09/

URL-83. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.dezeen.com/2011/07/05/folly-for-a-flyover-by-assemble/

URL-84. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://assemblestudio.co.uk/projects/folly-for-a-flyover/

URL-85. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://artchist.blogspot.com/2015/12/folly-for-flyover-by-assemble-studio.html

URL-86. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://www.interimeast.org/folly-for-a-flyover/

URL-87. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.archdaily.com/602341/riga-2014-pavilion-riga-2014-pavilion

URL-88. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://miesarch.com/work/1214

URL-89. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://assemblestudio.co.uk/projects/the-playing-field/

URL-90. Erişim Tarihi: 04.02.2021

http://structureworkshop.co.uk/site/wp-content/uploads/2017/09/The-Playing-Field_DIGITAL-1.pdf

URL-91. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.archdaily.com/547812/a-temporary-setting-for-performance-in-the-centre-of-southampton

URL-92. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://zus.cc/projects/luchtsingel-rotterdam adresinden alındı

URL-93. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://miesarch.com/work/3594

URL-94. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.serpentinegalleries.org/whats-on/serpentine-pavilion-2015-designed-selgascano/

URL-95. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://archello.com/project/serpentine-pavilion-2015

URL-96. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.archdaily.com/645194/selgascano-s-2015-serpentine-gallery-pavilion-opens

URL-97. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.dezeen.com/2015/06/22/serpentine-pavilion-2015-iwan-baan-london-selgascano/

URL-98. Erişim Tarihi: 04.02.2021

https://www.archdaily.com/934719/taksim-pavilion-ind-inteationaesign?ad_source=search&ad_medium=search_result_all

Uz, A., & Uz, N. (2018). Eğitim Ve Sanatta Yenilikçi Sıradışı Yönleriyle Joseph Beuys. *Dergipark, 5*(9), 48-58.

Walton, K. L. (1990). *Mimesis as make-believe : on the foundations of the representational arts.* Cambridge: Harvard University Press.

Xu, J. (2003). A Framework for Site Analysis with Emphasis on Feng Shui and Contemporary Environmental Design Principles. ABD: Virginia Polyteknik Enstitüsü ve Eyalet Üniversitesi, Doktora Tezi.

Yagi, K. (1987). *A Japanese Touch For Your Home.* Tokyo: Kodansha International.

Yavuz, M. (2005). Mimaride Niş Kavramı. İzmir: Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yıldırım, E. (2009). Foto-Mekan, Foto-Hikaye, Foto-Duvar: Le Corbusier Mimarliği Ve Onun Fotografik Temsili. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Yılmaz, M. (2001). *Sanatçıları Okumak Ya Da Hayali Söyleşiler.* Ankara: Ütopya Yayınevi.

Yücel, A. (1981). *Mimarlıkta Biçim Ve Mekanın Dilsel Yorumu Üzerine.* İstanbul.

Zumthor , P. (1998). *Peter Zumthor Works Buildings and Projects 1979-1997.* Berlin: Birkhauser.

ÖZGEÇMİŞ

Betül GÖK, Şanlıurfa'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Şanlıurfa'da tamamladı. 2017 yılında Mersin Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nü bitirerek, mimar unvanı kazandı. 2018 yılında Çukurova Üniversitesi Mimarlık Bölümü Mimarlık Anabilim Dalı'nda yüksek lisansına başladı.

İletişim: betullgok17@gmail.com